

KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım “Sosyolojik Açıdan Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Tarih 30.12.2008

Ad-Soyadı Hami GÜNEY

İmza

ÖZET

(Sosyolojik Açıdan, Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri)

Suç, toplumda yaşayan bireyler üzerinde güvenlik endişesi oluşturan ve kamu güvenliği için kontrol altına alınması zorunlu olan sosyal, psikolojik, ekonomik ve hukuki bir sorundur.

Bu araştırma ile hızlı değişme süreci yaşayan toplumumuzda, çocuk suçluluğu probleminin bilimsel açıdan incelenmesi ve suça neden olan faktörlerin belirlenmesi, bu sayede en azından ilgili kurumlar tarafından gerekli önlemlerin alınmasını kolaylaştırarak suçun çok büyük boyutlara ulaşmasını büyük ölçüde engellenmek amaçlanmıştır.

Çalışmamızda, çocuğu suça iten bütün faktörler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Çocuğu suça iten faktörler olarak çocuğun kişiliği, çocuğun yetiştiği aile yapısı, çocuğun sosyal çevresi, içinde bulunduğu grubun normları, değer yargıları gibi suçu hazırlayan ortamlar incelenmiştir. Ayrıca bu çalışmada çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik olarak çözüm önerilerde sunulmaya çalışılmıştır.

(Suç, Toplum ve Suç, Suç Teorileri, Çocuk Suçluluğu, Aile)

ABSTRACT

(From Sociological Point Child Crime and It's Causes)

Crime is a social, psychological, economic and a legal problem which makes the people worry about their security and has to be brought under control in order to keep the public safety.

The aim of this study is to examine the delinquency problem in our rapidly changing society, to determine the factors reason for crime and to prevent the crime problem from getting more severe at least by facilitating the institutional precautions.

In our study, all the factors leading a child to crime were examined. The factors such as child's character, the structure of his family, his social environment, the norms of the group he involves in and his value judgment were researched. Furthermore, in this study, solutions to eliminate the delinquency problem were suggested.

Key words: crime, society and crime, crime theories, delinquency, family

ÖNSÖZ

Günümüzde suç olgusu çok çeşitli türleriyle sosyal yapıyı derinden etkilemektedir. Sosyal yapının korunabilmesi için suç ile mücadelenin, bireyi suça iten nedenleri tespit ederek bu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların arttırılması yöntemine daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Günümüzde suç işleme yaşı dünya istatistiklerine paralel olarak Türkiye’de de çocukluk yaşlarına düşmüştür. Çocuk suçları her geçen gün artmaktadır. Bir toplumun geleceği olan çocukların her ne sebeple olursa olsun sokaklarda sahipsiz bir şekilde bırakılması ve bu çocukların kaderlerine terk edilmesi toplumsal yapının devamı açısından son derece tehlikelidir. Toplum mevcudiyetini ve istikrarını devam ettirebilmek için öncelikle yeni nesline sahip çıkmalıdır. Bu bağlamda çocuk suçluluğunun nedenlerinin araştırılması ve bu nedenlerin tespitinden sonra çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik olarak uygulanacak politikaların belirlenmesi toplumsal huzur ve ilerleme açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmanın oluşmasında polis meslektaşlarımın ve akademisyenlerin katkısı son derece büyüktür. Başta bu araştırmada benim danışmanım olan Prof.Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN’a ve araştırmamın çeşitli aşamalarında görüşlerine başvurduğum Arş. Gör. Kamil ŞAHİN ve Arş. Gör. Serdal FİDAN’a teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmam boyunca bana yardımcı olan ve destek veren meslektaşlarım Çocukları Koruma Şube Müdürü Sait ORAN, a Polis meslektaşlarım Mustafa İNALTUN ve Süleyman COŞGUN’a Teşekkürü bir borç bilir son olarak çalışmam boyunca benden desteğini esirgemeyen SN Emniyet Müdürümüz Salim AKÇA’ya ve her zaman yanımda olan aileme de ayrıca Teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	V
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
SOSYOLOJİK AÇIDAN SUÇ	3
1.1.Suç ve Suçluluk.....	3
1.2.Suçun Sınıflandırılması	8
1.3.Suç ve Suçlu Davranış Hakkındaki Görüşler	9
1.3.1.Kuramsal Görüşler	9
1.3.2.Sosyolojik Görüşler.....	10
1.3.3.Klinik Görüş.....	11
1.3.4.Çoklu Görüş	11
1.4.Suçun Toplumsal Sonuçları	12
1.4.1.Suçun Olumlu Fonksiyonları	12
1.4.2.Suçun Olumsuz Sonuçları	13
İKİNCİ BÖLÜM.....	14
ÇOCUK VE SUÇ.....	14
2.1.Çocuğun Tanımı.....	14
2.2.Çocuğun Gelişim Dönemleri.....	14
2.2.1.Oral Dönem (Bebeklik Dönemi 0-2 Yaş)	15
2.2.2.İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş).....	15
2.2.3.Orta Çocukluk Dönemi (Okul Çağı 6-12 Yaş)	16
2.2.4.Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş).....	16
2.3.Çocuk ve Suçluluk	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	22
ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	22
3.1.Suçta Çocuğun Yapısı ve Kişiliğine Bağlı Nedenler	22
3.2. Suçlu Davranışın Ortaya Çıkmasında Çocuk Üzerindeki Çevresel Etkenler	30
3.2.1.Çocukların Suça Yönelmelerinde Ailenin Etkisi	31
3.2.1.1.Evlilik Dışı Çocuklar.....	32
3.2.1.2.Ölüm veya Boşanma İle Dağılmış Aileler (Anne-Baba Yoksunluğu)....	33
3.2.1.3.Ailenin Ekonomik Durumu.....	40
3.2.1.4.Ailedeki Birey Sayısı	42
3.2.1.5.Ailede Suçlu Birey Örnekleri.....	44
3.2.1.6.Ailenin Çocuğa Yetersiz İlgisi (Sevgi ve Şefkat Yoksunluğu).....	45
3.2.1.7.Ailenin Çocuk Yetiştirmedeki Yanlış Tutumları	47
3.2.1.8.Aile İçi Şiddet	54
3.2.1.9.Ergenlik Dönemine Geçişte Ailenin Yanlış Tutumları.....	67
3.2.2.Çocukların Suça Yönelmesinde Aile Dışı Çevrenin Etkisi.....	69
3.2.2.1.Okul ve Suçluluk.....	71
3.2.2.2.Akran Grubu ve Suçluluk	73
3.2.3.Çalışan Çocuk ve Suçluluk	82

3.2.3.1.İşyerinde Çalışan Çocuklara Yönelik Şiddet ve İstismar.....	84
3.2.3.2.Sokakta Çalışan ve Çalıştırılan Çocuklar.....	85
3.3.Çocuk Suçluluğunda Sosyal ve Ekonomik Nedenler.....	92
3.3.1.Köyden Kente Göç ve Kültürel Dönüşüm	92
3.3.2.Göç, Kimlik Bunalımı ve Kültür Şoku	99
3.3.3.Düzensiz Şehirleşme	102
3.4.Çocuk Suçluluğunun Günümüzdeki Görünümü	107
3.4.1.Televizyonun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri.....	107
3.4.2.Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Görünümü	114
3.4.2.1. Ülkemizde En Çok İşlenen Çocuk Suçu Türleri.....	116
3.4.2.1.1. Mala Karşı İşlenen Suçlar	116
3.4.2.1.2.Şahsa Karşı İşlenen Suçlar	121
3.4.2.1.3.Cinsel Suçlar	122
3.4.3.Sokak Çocukları ve Suç	123
3.4.4.Çocuk Polisi Uygulaması.....	129
3.4.5.Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi.....	132
3.4.5.1. Suçu Önlemeye Yönelik Tedbirler.....	132
3.4.5.1.1.Aile ve Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi	134
3.4.5.2. Okullarda Suçu Önlemeye Yönelik Öneriler	137
3.4.5.3. Diğer Kurumlara Yönelik Öneriler	139
SONUÇ	143
KAYNAKÇA.....	146

GİRİŞ

Çocuk ve suç kavramlarını birlikte ifade etmek birçok zaman güç olmakla birlikte, çocuk suçluluğu gelişmekte olan ülkelerin önemli sosyal sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Çocuk suçluluğu ve toplumların bu olguya karşı tutumları tarihsel gelişim dönemlerinde farklılıklar göstermektedir. Toplumların bu olguya gösterdikleri duyarlılık ve aldıkları önlemler gelişmişlik düzeylerinin de birer göstergesi olmaktadır.

Suç sosyal bir olgudur ve suç evrenseldir, tüm toplumlarda tüm zamanlarda vardır. Suçun olmadığı bir toplum düşünülemez. Tek tek bireylerin istek ve iradelerinin dışında, ekonomik, sosyal, kültürel vb. Birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkar. Suç bireysel değildir. Her ne kadar suçu birey veya bireylerden oluşan gruplar işlese de suçu yaratan nedenler toplumsaldır.

Çocuk ne doğuştan kötü nede iyi olan bir varlıktır. O da her canlı varlık gibi değişen, çevresi ile etkileşen ve gelişen bir bireydir. Onun iyi ya da kötü olmasını belirleyen eğitim ve yaşantıdır. Bu da çocuk suçluluğunun kökeninin hukuksal olmaktan öte psikolojik ve sosyolojik olduğunu gösterir.

Endüstrileşme ile birlikte değişen aileler ve aile içindeki roller farklılaşması, her geçen gün insanların omuzlarında daha da ağırlaşan yaşam koşulları toplumun norm ve değerlerini de değişime uğratmıştır. Ülkemizde çocuk suçluluğu meselesi henüz diğer ülkelere nazaran endişe verici boyutlara ulaşmamış bulunmakla birlikte toplumumuzda özellikle son yıllarda artan çeşitli çocuk suçları ve intiharlar çarpıcı tehlikelere işaret etmektedir.

Çocuk suçluluğunda diğer faktörlerin öneminin yanı sıra aile temel faktördür. Aile bireyin sosyalleştiği ilk kurum olması sebebiyle bireyin sağlıklı bir şekilde yetişmesinin yolu öncelikle sağlıklı bir aile ortamından geçmektedir. Doğduğu andan itibaren aile üyeleriyle iletişim kuran çocuk, ailedeki her şeyden etkilenmektedir. Aile sosyo-ekonomik koşulları ne olursa olsun sağlıklı bireyler yetiştirme kabiliyetine sahiptir. Bütün çocukların farklı farklı özellikleri olması yanında ihtiyaçları hep aynıdır. Çocukların en önemli ve birinci ihtiyaçları sevgidir. Çocuğa hayatla ilgili ilk şeyleri

öğretecek olan aile çocuğa tüm manevi duyguları hissettirmelidir. Çocuğun evi en güvenilir yer, ailesi ise en güvendiği insanlardan oluşmalıdır. Çocuğun saygı ve sevgi duygusunu yerleştirecek olan ailedir. Çocuk, ailede bazı şeylerden yoksun kaldığı zaman bunun sonuçları ileriki yaşamlarında ortaya çıkmaktadır. Çocukların hem ruhsal, hem de bedensel hastalıklarda ailenin birincil derecede sorumluluğu bulunmaktadır. Çocuğun aile içerisinde aldığı sevgi, terbiye, saygı ve diğer sosyal ve psikolojik değerler çocuğun aile dışına çıktığında yapacağı eylemleri büyük ölçüde belirlemektedir.

Öte yandan çocuk suçluluğunda ailenin gelir ve eğitim yetersizliği tayin edici nedendir. Bunlara bağlı olarak aile içi ilişkiler, anne-babanın çocuklara yönelik tutumları önemlidir. Çocukların sapma davranışı gösterme veya göstermemesi ailenin ne düzeyde yapılandığıyla ilgilidir. Aile; statü, çevreyle ilişkiler, sorunlarla baş etme, üyeleri arasında işbirliği ve dayanışma, sevgi ve saygı temelinde gelişen ilişki bakımından hangi düzeyde ise bu durum çocuklara olumlu veya olumsuz olarak yansımaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyolojik açıdan suç olgusuna değinilmiştir. Suç ve suçla ilgili kavramlar bu bölümde detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde çocuğun tanımı üzerinde durulmuş ve bu tanımlama yapıldıktan sonra çocuğun gelişim dönemleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Çocuk ve suç ilişkisi yine bu bölümde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise çocuk suçluluğunun nedenleri üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Yine bu bölümde çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik tedbirler hakkında çözüm önerileri de getirilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYOLOJİK AÇIDAN SUÇ

1.1.Suç ve Suçluluk

Suç evrensel bir olaydır. Tarihin en eski devirlerinde beri vardır ve var olmaya devam edecektir. Suç işlenmeyen bir toplum tasarısı hayalden başka bir şey değildir. Suç, insanoğlunun gruplar halinde yaşamasından bu yana var olagelen bir sorundur. İnsanların içinde ihtiraslar buldukça ve toplum halinde yaşamada çeşitli sosyal çelişkiler, uyumsuzluklar buldukça suç da varolacaktır (Dönmezer, 1994:49).

Suçun diğer önemli bir özelliği de göreceli oluşudur. Suçu oluşturan fiillerin ağırlığı zaman ve ortama göre değişmektedir. İnsanlık tarihi, iyi-kötü, doğru-yanlış yargılarının, suç kavramının, davranış kalıplarının, toplumun soyut yaşama koşulları tarafından belirlendiğine ve değiştirilebildiğine, bir başka ifadeyle toplumun örgütlenmesiyle sıkı sıkıya bağlı olduğuna tanıktır. Suçu toplum üretir. Bazı toplumlarda birtakım davranışlar toplum tarafından övülmeye değer görülürken, diğer toplumlarda ayıplanır ve cezalandırılır. Ancak, günümüzde tüm toplumlarca kabul gören evrensel değerler önemli ölçüde belirginleşmiştir (<http://www.icisleri.gov.tr:25.07.2008>).

Toplum içinde fert toplum tarafından uygun ve normal kabul edilen davranışlara ve kurallara uymaktadır. Fert toplumun kendisine verdiği roller ve görevleri yerine getirmektedir. Diğer taraftan toplumda toplumsallaştırılamayan yani toplumsal yaşama uyum sağlayamayan kişilerde bulunmaktadır. Toplumda bu tür kişiler ya a sosyal yada anti sosyal kişiler olarak adlandırılırlar. A-sosyal kişi toplumun kendisinden ne istediğinin farkında olmayan kişi olarak tanımlanır. Anti-sosyal kişi ise, toplumun kendisinden ne istediğini bilen, ama kasıtlı olarak bunları yerine getirmeyen, topluma karşı çıkan, gerektiğinde başkalarının zararına da olsa kendi arzularını doğrultusunda hareket eden insan olarak tanımlanır. İşte her toplumda anti-sosyal davranışlarda bulunan ve suçlu olarak adlandırılan kişiler bulunmaktadır. Bu kişilerin suçlu davranışlarının önüne geçilmesi veya bu suçlu davranışların cezalandırılması açısından toplumda kurumlar çeşitli önlemler almakta, normlar geliştirmektedir (Türkkahraman, 2004;122).

İnsanoğlu yaşamın her evresinde toplumsal, dinsel, hukuksal kurallara uymak için kendi kendini zorlamaktadır. Çünkü kurallar çoğu kez bireylerin arzularıyla çelişmektedir. Bu nedenle birey bunları oldukça sık bozmaktadır. İnsan, kendine normlar-ölçüler-kurallar koyan tek canlıdır. İnsan kural koyduğu, yasa yaptığı gibi, bunları bozarda, değiştirirde, geliştirirde. Her toplumda anti-sosyal davranışlarda bulunan, toplumsal ya da hukuksal yaptırımlara konu olan bireylerin varlığı yüzyıllar boyu düşünürleri, yöneticileri, hukukçuları, bilim adamlarını yakından ilgilendirmiştir. Tarihsel süreçte, suçla ilgili birbirinden farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlamalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Antik çağda yunan düşünürü Platon, "Kanunlar" adlı yapıtında, suçu, ruhun bir tür hastalığı olarak düşünmüş ve bunun üç nedeni olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar; tutkular, haz arama alışkanlığı ve bilgisizliktir.

Bir başka Yunan düşünürü olan Aristoteles ise, suç sebeplerini, yoksulluk, devrim gibi toplumsal koşullarda bulmaktadır. Aristoteles suç nedenlerini bireyin dışında ve toplumsal çevre değişmelerinde aradığı için kimi yazarlar tarafından suç sosyolojisinin kurucusu ve öncüsü sayılmaktadır.

Orta çağda suç, şeytani bir davranış ve kötü ruhların teşvikiyle ortaya çıkan bir eylem olarak kabul edilmiştir. Thomas d'Aquin, suçların çoğunun kökeninde sosyal ihtirasların yattığını ancak yoksulluğunda suça neden oluşturan bir etken olduğunu ortaya koymuştur (Yavuzer, 1998:26).

Durkheim'e göre suç, kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlâl eden fiillerdir. Bir toplumu meydana getiren bireylerin birtakım kolektif duyguları ve inançları vardır ki, bunlar bir sistem meydana getirirler. Bu sisteme kolektif bilinç ya da kolektif vicdan denir. İşte suç, bu kolektif vicdanı şiddetle inciten bir eylemdir. Durkheim suçu "toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırıdır" diye tanımlar (Kösemihal, 1971:62).

Durkheim'in yapısalcı fonksiyonalist teorisi suçun her toplumda görülen normal bir sosyal olgu olduğunu, suçun açıklanmasında bireyi değil gurubu incelemek gerektiğini, grup farklılıklarının suçu teşvik ettiğini, bir davranışın suç olup olmadığının değerlendirilmesinin mevcut normlara göre yapılabileceğini, suçun bir bakıma fonksiyonel ve sosyal değerme için gerekli bir olgu olduğunu açıklar.

Durkheim, suç olgusunu açıklarken mevcut normların yıpranması, yaygın bir şekilde çığnemesi sonucu standartların ve değerlerin kaybolmasını ifade eden anomi kavramını kullanır. Toplumsal normların etkisiz hale gelmesi veya ortadan kalkması birey ve toplumu ayakta tutan bağların zayıflamasına yol açar. “Anomie” sözcüğü, toplumda nispi anlamda bir kuralsızlık ifade eder. Anominin güçlü olduğu yerlerde, ekonomik yoksulluğun da varlığı bilinir. Kuralsızlık (anomi) toplumun her kesiminde egemen olduğu ölçüde suçluluk da yaygınlaşır (Bal, 2004:9).

Suçu hukuki açıdan inceleyen Dönemezer’e göre suç, kanun koyucu tarafından ceza öngörölmüş bir fiildir. Suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve harekettir. Suç bir ceza kuralıdır, ceza kuralı da bünyesinde yaptırımı taşır. Önemli olan unsur, fiilin suç olması için, kanun koyucu tarafından ceza öngörölmesidir (Dönmezer, 1994:48).

Paul Lutz ise, genç bir suçluyu “Ceza yasasına göre, suça neden olan bir kabahat işlemiş birey” olarak açıklar. Lowrey’e göre, “suçluluk” bireyle çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucundan oluşur. Öte yandan, Lombrosso’ya göre “suç” doğum, ölüm gibi doğal bir olaydır. Bir davranış ya da eylem, belirli bir ülkenin ve dönemin adet, töre, gelenek ve düşünceleriyle çeliştiği zaman suç niteliği taşımaktadır (Yavuzer, 1998:27).

Jhering’e göre suç, toplum hâlinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırdır. Seligman ve Johnson ise suçluluğu küçük ya da büyük bir sosyal grubun üyelerince iyi ve yararlı diye kabul edilmiş bulunan inançların, geleneklerin, âdet ve törelerin, kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak işlemiş bulunan antisosyal davranışlar olarak tanımlarlar (Evrin, 1970:59).

Suç, çok boyutlu genel bir kavramdır. Suç olgusunun hukuki, kriminolojik, sosyolojik, psikolojik, dini ve ahlaki yönleri vardır. Suç; kanunun ihlal edilmesi bakımından hukuki, hangi davranışların suç olduğunun belirlenmesi açısından kriminolojik, topluma zararlı kabul edilmesi açısından sosyolojik, bireysel bir davranış olması açısından psikolojik, dini kurallara aykırı düşmesi açısından dini, ahlaki kurullarla çelişmesi açısından ahlaki bir kavramdır.

Hukuksal açıdan bakıldığında TCK yönünden suç, toplumsal, kültürel koşulların, bireyin toplum içinde yürürlükte bulunan yasalara karşı gelmek ve bu

davranışın sonucu olarak o yasaların ceza müeyyidelerinin konusu olmaktır. Suç; hukuki ve ahlaki kuralların ihlali anlamına gelir. Suç, toplumdaki hukuk düzenini bozduğu için yasalar tarafından yasaklanmış eylemlerdir (Kulaksızoğlu, 1998:196).

Kriminoloji; suç ve ceza, suçlunun yeniden topluma kazandırılması, suçun engellenmesi gibi konuları inceleyen özel bir bilim dalıdır. Suçun bilimsel olarak incelenmesi, kuralların kaynaklarını, bu kurallar ile sosyal yapı arasındaki ilişkileri, bu kuralların ihlal edilmesinin nedenleri ve sonuçları ile suçlu davranışın önlenmesi ve kontrolünü kapsar. Diğer yandan, suçun bilimsel olarak incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler tekrar ceza yasasına etki ederek yasaların yeniden yorumlanması ve suçun tabiatının yeni fikirler ve görüşler açısından incelenmesine yardımcı olur. Kriminoloji suçu sosyal bir fenomen olarak ele alır. Kriminolojide konu ile ilgili ilk teoriler genelde suçu tek nedenle (örneğin atipik vücut yapısı, genetik anormallikler, akıl hastalığı, fiziksel anormallikler ve yoksulluk gibi) açıklamaya çalışırken, daha sonra geliştirilen teoriler suçu çok nedenli (yoksulluk, arkadaş grubu etkisi, okul problemleri ve ailedeki bozukluklar gibi) bir sosyal olgu olarak tanımlamışlardır (Hancı, 1999:26).

Toplumbilimcilere göre suçluluk, toplumda var olan temel kural ve değerleri çiğnemek, sosyal olmayan davranışlara yönelmektir. Örneğin, bir eylem hukuksal açıdan suç olmadığı halde toplumsal açıdan suç, sapma olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle hukuksal normların ihlâl edilmesine suç denilirken, toplumsal normların ihlâlüne sapma denir.

Sosyo-kültürel bilimler, suç işleyen insan davranışını, yürürlükte olan sosyal normlardan bir tür sapma ya da sapmış eylem olarak tanımlamaktadır. Dönmezer, sapıcı hareketin asıl nedeninin kişiliğin oluştuğu toplumsal şartlarda, sosyalleşme sürecinde, kişiliğe ait sübjektif unsurlarda, dış etkenlerde ve sapıcı tipteki davranışı fiilen yaratan şartlarda aranması gerektiğini belirtmektedir (Dönmezer, 1975: 356).

Psikolojik olarak suç ise; toplumun ahlak ve davranış kurallarına aykırı hareketlerin sonucu olarak toplumda çatışma haline düşmektir. Her toplumda anti-sosyal davranışlarda bulunanlara toplumsal yada hukuksal müeyyideler uygulanır. Toplumsal ve sosyal bir etmen olan suç, çocuğun şahsiyet kazanmaya başladığı dönemde aktifleşmektedir . Çocuk, benliğini ve şahsiyetini toplumda olgunlaştırır. Bu olgu da insanın kendi için yarattığı normlarda boyutlanır. . Boyutlaşmamış olgu, çocukta; iç dürtülerle reddetme tepkisini yaratmaktadır. Bu tepki de toplumda; "kınama,

ayıplama, gülünç bulma, aşağılama, dışlama, soyutlama...", normlarda ise "cezalandırma" şeklinde karşılık bulmaktadır. (www.kho.edu.tr: 21.02.2008)

Psikologlar, suçlunun eylemi ile değil, kişiliği ile ilgilenmektedirler. Suçluluk kişiyle çevresi arasındaki etkileşimin sonucunda oluşmakta ve sosyal grup içindeki dayanışma bağlarını zayıflatmaktadır.

Sosyo-psikolojik tanımlara göre suç, kişinin kendisini mensubu saydığı grupta, varlığı toplum dayanışmasıyla çelişki gösteren fiildir.

Suç, bilinçaltına itilen arzu ve isteklerin simgesel ifadesidir. Kişilik gelişimini inceleyen psikanalistler zihinsel ve duygusal bozuklukları suçu içe atılan duyguların dışa yansımaları olarak değerlendirip, suçla sonuçlanan kişisel ruhsal çatışmayı, toplumsal bakımdan yasaklanmış olan şeye karşı gelmek, onu yok etmek şeklinde yorumlar. Onlara göre suç birtakım komplekslerden kaynaklanmaktadır. (www.izmirpolis.gov.tr: 19.07.2008)

Suç kavramının kültürel boyutu da söz konusudur. Suç; her toplumda görülen ancak şekli kültürden kültüre göre değişen çok boyutlu bir sosyal olgudur. Toplumbilimcilere göre suç, toplumsal ve kültürel koşulların ve bireyin içinde yaşadığı çevrenin olumsuz etkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Suçlunun içinde bulunduğu, hukuken yasaklanmış fiili işlediği mekanın değerlendirilmesi, sosyal çevre kadar suçlunun kültürel durumuna da bağlıdır. Bundan dolayıdır ki TCK birçok maddelerinde hakime takdir yetkisi vermektedir (Balcıoğlu, 2001:49-56)

Suçluluk, kişiyi toplum halinde yaşayan öteki bireylerin karşısına çıkaran bir çatışmanın ürünüdür. Kanunda belirtilen ve karşılığında ceza yaptırımlarının bulunduğu kuralları ihlâl edici nitelikteki davranışa suç, bu davranışı çeşitli sebeplerle meydana getiren kişiye de suçlu denilmektedir. Suçlu, içinde yaşadığı toplumun normları ile kişisel gücü arasında denge kuramamış kişidir. Bir kişinin suçlu olabilmesi için, her şeyden önce bireyin bir suç işlemiş olması, yakalanmış ve yargı organı önünde yargılandıktan sonra suçlu hükmü verilmiş olması gerekmektedir (Yücel, 1971:5).

Her suça ve suçluluk türlerine ilişkin toplumsal sorunlar vardır. Suç ve suçluluğun soyut bir hukuk sorunu olmadığı, suçlunun insani ve toplumsal özelliklerinden sıyrılamayacağı, suçun soyut bir eylem değil, sosyal bir fenomen olduğu bugün yadsınamaz gerçeklerdendir. Yani suçun soyut bir eylem değil, sosyal bir olgu

olduğu kabul edilmektedir. Çünkü suç işleyen insan sosyal koşullardan soyutlanamamaktadır.

1.2.Suçun Sınıflandırılması

Suçun sınıflandırılması kriminoloji biliminin ilgi alanına girmektedir. Kriminolojik olarak suçlar; işleme dürtüleri ve işlenme şekillerine göre ikiye ayrılır.

Suçu işleyen dürtüye göre;

- a) Bazı suçları işleyen dürtü; Cebir ve şiddet dürtüsüdür.
- b) Bazı suçlar fayda, kazanç dürtüsüyle işlenebilir.
- c) Bazı suçlar sahte adalet duygusunu tatmin için işlenebilir.

İşlenme şekillerine göre;

- a) Organize olan suçlar: Bunlar çoğu zaman tek kişi tarafından veya birkaç kişinin aralarında işbirliği yaparak işlemiş oldukları suçlardır.
- b) Organize olmayan suçlar: Bunlar kurnazlığa dayanan ve failer arasında iş bölümü ve bir planlama olmadan işlenen suçlardır.

Ülkemizde hükümlü gençlerin işlediği suçlar incelendiğinde; yaralama, adam öldürme, adam öldürme girişiminde bulunma gibi şahsa karşı işlenen suçların, diğer ülkelerin aksine, ülkemizde çocuk suçluluğunun başında gelen suçlardan olduğu görülmektedir (Yavuzer,1986:19).

Çocuk suç türlerinden olan mala karşı suçlar daha çok kalabalık nüfuslu büyük kent merkezlerinde meydana gelmektedir (Yuvuzer,1986:24). Bu suçlar büyük kentlerde genellikle kap kaç veya madde bağımlısı çocukların gaspları olarak tezahür etmektedir.

Cinsel suç homoseksüel suçlar, hetero seksüel suçlar (Kız kaçırma, ırza geçme) oluşturmaktadır. Kız kaçırma, ırza geçme gibi suçlar incelendiğinde gençlerin

cinsel arzularını tatminden çok, evlenme amacıyla bu işe giriştikleri görülmektedir (Yavuzer,1986:21).

1.3.Suç ve Suçlu Davranış Hakkındaki Görüşler

Suç ve suçlu davranış hakkındaki görüşleri; Kuramsal görüşler, sosyolojik görüşler, Klinik görüşler ve suçu çoklu etmene dayandıran görüşler şeklinde gruplandırabilmek mümkündür.

1.3.1.Kuramsal Görüşler

Suç olgusunun yerel ve toplumsal bölgelerdeki dağılımına göre irdeleyen kartografik görüşün en önemli temsilcileri Guerrey, Puctelet, Montesquieu, Champneul, Ferri, Aschaffenburg, Mayo Smith'dir. Bu düşünürlerin savunusuna göre iklim koşulları suç fiilinde birinci derecede belirleyici bir özellik taşımaktadır. Bazı iklim bölgeleri suç oranlarında ve suç türlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Suç, suçlu davranışı açıklamaya çalışan diğer bir kuramda biyolojik kuramdır. Bu kuramın önemli temsilcilerinden Lombrosso 1870'lerde suçlu tiplerin kafalarının yapılarına göre belirlenebileceğini belirtmiş ve bu yönde çalışmalarda bulunmuştur. Lombrosso suçlu davranış üzerinde toplumsal etkenlerin önemini prensipte kabul etmekle birlikte, suçluların biyolojik bakımdan bir birlerine benzer pek çok yanlarının olduğunu da tespit etmiş ve belirli suçlu tiplerinin olduğunu vurgulamıştır (Giddens, 2000:185).

Lombrosso, toplumsallaşmanın ön koşullarından birinin yeterli bir biyolojik miras yada yeterli bir doğal yaratılış olduğunu kabul etmektedir. Ona göre önemli kalıtsal bozukluklara sahip olanlar ya tam anlamıyla toplumsallaşamazlar ya da gelişim süreçlerinde önemli sorunlarla karşılaşır (Eklin, 1995:19).

Marksist kurama göre suç kapitalist ekonomi biçiminin önemli ve kaçınılmaz bir sonucudur. Dengesiz gelir dağılımı ve işçi sınıfının işverenlerce sömürülmesi toplumsal sistemde derin yaralar açmaktadır. Bu durum bireylerin suça olan meyilini kaçınılmaz bir biçimde körüklemektedir.

Ruhbilimsel kurama göre de suçluluk biyolojik etkene bağlıdır. Kurama göre suçluluk akıl zayıflığının bir ürünüdür. Goddard, suçluların akıl zayıflığına uğramış olduklarını ve bütün akıl zayıflığına uğrayanların suçlu olduklarını savunmuştur. Suç belirli kişilik tipleriyle eşleşmiş durumdadır. Bazı kişilikler suça diğer kişilik tiplerinden daha fazla yatkın durumdadır.

1.3.2.Sosyolojik Görüşler

Suçlu açıklamada önem verilen temel faktörler göz önüne alınarak geliştirilen sosyolojik görüşler ana hatlarıyla sosyal yapı, sosyal süreç ve sosyal çatışma teorileri olarak sınıflandırılmıştır (İçli, 2001;66).

Sosyal yapı teorileri içinde en iyi bilineni Durkheim'in teorisidir. Durkheim'e göre, suç mevcut normların bir ürünüdür. Yanlış kavramı "doğru"ya anlam kazandırmak için gereklidir ve bu kavramın içinde kalıtımsaldır. Durkheim'in suçun normal olduğu konusundaki inancı ve anomi teorisi Merton'un suçlu davranışın anlaşılması konusundaki çalışmalarına temel teşkil etmiştir. Merton psikiyatrik ve biyolojik teorilerin suç konusundaki açıklamalarını reddeder. Temel tezi, sosyal yapının bazı bireyler üzerinde uyumsuz davranışlara yol açacak şekilde baskı uyguladığıdır. Merton'un suça yaklaşımı sosyal yapıyı temel aldığı için sosyolojiktir. Durkheim ve Merton'la geliştirilen anomi teorisinden başka Thrasher'in "çete" (Gang) isimli klasik çalışmasıyla temellendirilen alt kültür teorileri genelde, çocuk ve gençlik suçluluğunun ait olunan alt kültür ve bu kültürün statü gerekleri tarafından etkilendiği görüşünde yoğunlaşırlar.

Sosyal süreç teorileri arasında Tarde'nin "taklit" (imitation) teorisi önemlidir. Tarde'nin bu teorisinde Lambrosso'ya, pozitif ekole, biyolojik ve fiziksel teorilere karşı çıkılarak suçlu davranış temelde sosyal faktörlerin bir sonucu olarak görülmüştür. Tarde'a göre suçlu davranışı birey, yakın temas sonucu taklit ederek gerçekleştirir. Bir kimsenin neden kurallara uyduğu, herkesin neden sapsmiş olmadığı sorusuyla işe başlayan kontrol teorisyenleri arasında yer alan Hirschi çocuk suçluluğu konusunda kontrol teorisini geliştirmiştir. Kontrol teorisinin temel sorunsalı bireyin topluma bağlılığıdır. Hirschi insanların neden topluma uyum sağladığının cevabını arayarak, topluma uyumun araştırılması gereken bir konu olduğunu belirtmektedir. Garfinkel'de suçlu davranışın tekrarlanmasında yargılanmanın önemine vurgu yapmaktadır. Ona göre

suçlu bir defa mahkemede belirli bir suçtan ötürü yargılanırsa damgalanmış olur ve bu damgalanma yüzünden bireyde topluma karşı bir tepki gelişir bu tepki suçlu davranışın tekrarlanma olasılığını arttırır.

Sosyal çatışma teorisinde suçun açıklanmasında ekonomik koşullara vurgu yapan tarihsel yaklaşım içerisinde Marks'ın teorisi dikkati çekmektedir. Marks'a göre işçi sınıfı ile üretim araçlarını elinde bulunduran burjuva sınıfı arasındaki mücadele ve adaletsiz toplumsal düzen suçlu davranışın toplumsal hayatta var olması için yeterli bir sebeptir. Marks sapma davranışını kapitalist toplumun bir parçası olarak görür ve suçlu davranışında bu toplumlarda bir fonksiyonunun olduğunu savunarak, suç olgusu sayesinde pek çok kişinin (hakimler, savcılar) bu toplumsal düzende geçimlerini sürdürdüğünü söyler. Diğer taraftan Michalowski hukukun toplumsal sınıf çatışmasından kaynaklandığını belirtmektedir.

1.3.3.Klinik Görüş

Suç ve suçlu davranış hakkında klinik görüşler de bulunmaktadır. Klinik görüşlere göre genelde suç, toplumsal etken ve koşullardan ayrı bir oluşumdur. Suçlu davranışın nedenlerinin saptanması için kişiliğin suça etkisinin derinlemesine araştırılması gerekmektedir. Çünkü insanların doğuştan gelen bazı özellikleri suç işlemede önemli ölçüde etkili olabilir. Bazı psikiyatrik bozukluklar suçlu davranışın ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Freud'un id, ego, süper ego çözümlenmesinde suç, içe atılmış olan arzu ve isteklerin bir biçimde dışa vuruluşunun sonucudur. İnsanın kişilik yapısı ve bu yapının gereği olarak yaptığı fiiller kimi zaman suçlu davranış biçiminde kendini göstermektedir. Freud'un bu yöndeki görüşü Adler, Friedlander ve Lagacge tarafından da benimsenmiştir.

1.3.4.Çoklu Görüş

Suçlu davranışın ortaya çıkmasında tek bir nedenin rol almadığını savunan bu görüşe göre suçlu davranış çeşitli nedenlerden dolayı meydana gelmektedir. Özellikle suç türüne göre suçlu davranışın meydana gelmesinde birbirinden farklı etmenler bulunmaktadır. Burt ve Ferri toplumsal olayların determinist bir yapıda gerçekleştiğini belirterek bir olayın bir nedene bağlanmasının yanlış olacağını vurgulamakta ve bir

olayın birden çok sebeple gerçekleşebileceğini belirtmektedir.

1.4.Suçun Toplumsal Sonuçları

İşlevselcilere göre toplum işlevsel bir bütündür. Merton'a göre toplumda tam işlevsel öğelerin yanında işlevselliğini yitirmiş veya bozuk işleve sahip öğeler de bulunmaktadır. Ona göre bu bozuk işlevlerin olumlu fonksiyonu onların tespit edilip dönüştürülmesi ve bu sayede toplumsal bütünlüğün, işlevselliğinin korunabilmesidir. Toplumda yaşanan her olgunun bir fonksiyonu bulunmaktadır. Bu fonksiyonlar olumlu olduğu gibi olumsuz da olabilmektedir (Özkalp,1993:371-373). Suçun da toplum içerisinde olumsuz fonksiyonları olduğu gibi bir takım olumlu fonksiyonları da bulunmaktadır.

1.4.1.Suçun Olumlu Fonksiyonları

Suç toplumda genel olarak olumsuz bir fonksiyon icra etmesine karşılık bazı suç türleri dışında toplumda birtakım suç türlerinin var olması toplumsal yapının devamı açısından olumlu fonksiyon göstermektedir. Bu suç türlerinde bazıları şunlardır;

— Normların Belirginleşmesi; Suç bir toplumdaki istenmedik davranışların belirlenmesi açısından önemlidir. Bir fiil işlendiğinde bu fiilin istenmedik bir davranış olduğu yani yasalarca belirlenen kurallara aykırı olduğu toplum tarafından bilinir ve bu davranışın bir cezai yaptırımla sonuçlandığı görüldüğünde toplumdaki diğer bireyler bu fiili işlemekten kaçınırlırlar. Böylece toplumsal düzenin bekası için gerekli olan toplumsal normlar belirginleşir, öğrenilir.

— Dayanışmanın Artması; Toplumsal normlara karşı duran bireylere gösterilen tepkiler, toplumdaki diğer bireyler arasındaki dayanışmayı kuvvetlendirmiş olur ve böylece normlara uyma davranışı da pekiştirilmiş olur.

—Toplumsal Sorunların Açığa Çıkması; Suç fiili bir toplumdaki sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Suç fiilinin işlenişi bir sorunun varlığının göstergesidir. Bu sorun ekonomik, siyasal veya psikolojik olabilir. Bu sorunların tespitinde bölgelerdeki suç türleri ve suç oranları önemli ipuçları sunabilir.

1.4.2.Suçun Olumsuz Sonuçları

Genel olarak suç toplumsal açıdan olumsuz sonuçları olan bir fiildir. Bu olumsuz sonuçlardan bazıları ise;

— Toplumsal Düzenin Bozulması; Normların bir toplumdaki bireyler tarafından yoğun bir biçimde ihlali toplumsal düzenin bozulmasına ve toplumsal yaşamın zorlaşmasına neden olur. Toplumu oluşturan bireyler işlerini yapamaz, sokağa çıkamaz, rahatça dolaşamaz hale gelebilirler.

— Norm ve Değerlerin Çatışması; Suçluluğun artması norm ve değerlerin etkinliklerini azalmasına, dolayısıyla bireylerde hangi davranışların doğru ve yanlış olduğuna ilişkin şüphelere yol açmaktadır.

— Kaynakların Başka Alanlara Aktarılması; Toplumdaki suç oranlarının artması elbette bu fiilleri önlemeye yönelik olarak alınan tedbirlerin de artmasına yol açmaktadır. Alınan bu tedbirleri finanse etmek için kaynak aktarımı gerekmektedir.

— Güvenin Azalması; Suç özelde bireyler arasında onların birbirlerine olan güvenlerini azaltırken, genelde toplumsal açıdan da güvenliği tehdit ettiği için toplum içerisinde güvensizlik ortamının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK VE SUÇ

2.1.Çocuğun Tanımı

Çocuk ve küçük, gelişim dönemlerini yaşayan, toplumsal anlamda birey olmaya hazırlanan ve bu nedenle sorunlar ve karmaşalarla yüklü 18 yaşından küçük bireylerdir. Hukuk düzenimiz 11 yaşını tamamlamış 16 yaşından gün almamış bireyleri küçük, 16 yaşından gün almış 18 yaşını tamamlamamış bireyleri çocuk olarak tanımlamaktadır (Uluğtekin, 1991:16).

Çocuk kavramı gelişim psikolojisinde sık sık kullanılmaktadır. Bununla birlikte çocuk kavramı bu bilim alanında her zaman aynı anlama gelmemektedir. Psikolojide yaş ile çocuk kavramının sınırlarını kesin olarak çizmek mümkün değildir. Çünkü insanın gelişimi kalıtıma, sosyo-kültüre ve ruhsal faktörlere göre bireysel olarak gerçekleşir (Akyüz,2000;63).

Hukukta çocuk kavramı iki anlamda kullanılmıştır. Birinci anlamda küçüğü yetişkinden ayırmak, ikinci anlamda ise ana-babaya olan soy bağıını belirtmek amacıyla kullanılmaktadır. (Akyüz,2000:67) Hukuksal açıdan "çocuk" sözcüğü ile henüz reşit olmamış ergenler, 11-18 yaş grubu kabul edilmektedir (Yavuzer, 1987:32).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesinde “Daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır” ifadesi kullanılarak “çocukluk” tanımı yapılmıştır.

Gelişim psikolojisi açısından çocukluk, 14 yaşlarına kadarki süreyi kapsar. Bu yaştan sonra ergenlik döneminin başlamasıyla birlikte psikolojik açıdan çocukluk sonlanmıştır.

2.2.Çocuğun Gelişim Dönemleri

Çocukluk çağı 18 yaşının bitimine kadar kabul edilmektedir. Bu dönem bireyin kişiliğinin oluştuğu dönem olması münasebetiyle önemlidir. Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir. Kişilik, bir insanın duyuş, düşünüş ve davranış tarzını etkileyen faktörlerin

kendisine özgü bir örüntüsüdür. Ayrıca çok kapsamlı bir kavram olup, bireyin, biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve edinik bütün yeteneklerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranış özelliklerini içine alır.

Kişilik devamlı olarak içten ve dış çevreden gelen uyarıcıların etkisi altındadır ve doğuştan yaşamın sonuna kadar bir oluşum süreci içindedir. Kişilik gelişimini bilmek ve bu gelişimin nasıl bir yol izlediğini saptamak önemlidir. Ancak bu sayede insanların neden birbirinden farklı olduğu, olaylara karşı neden farklı tepkilerde bulunduğu anlaşılabilir.

Çocuğun gelişim dönemleri psikologlarca genel olarak dört kısma ayrılmaktadır. Bunlar; Oral dönem (Bebeklik dönemi 0-2yaş), ilk çocukluk dönemi (2-6 yaş), orta çocukluk dönemi (Okul çağı 6-12 yaş) ve Ergenlik dönemi (12-18 yaş) olarak belirlenmiştir.

2.2.1.Oral Dönem (Bebeklik Dönemi 0-2 Yaş)

Bu dönemde, bebeğin gereksinimleri, algılamaları ve kendini anlatım yolları daha çok ağız bölgesinde yoğunlaşır. Yaşamın ilk önemli duygusu olan temel güven, bu dönemde anne ya da anne yerini tutan kişiyle ilişkilerle gelişmektedir. Anne bebeğin gereksinimlerini düzenli olarak karşıladıkça, bebek onu açlığını gideren, oral doyum sağlayan bir kaynak olarak tanır ve sever. Araştırmalar, bu dönemde bulunan çocuğun önemli algısal, hareketsel ve toplumsal yeteneklere sahip olduğunu ve kendi gelişimi için düşündüklerimizden daha fazla sorumluluk üstlendiğini göstermektedir (Akyüz,2000:63).

2.2.2.İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)

Okul öncesi dönem olarak da adlandırılan ilk çocukluk dönemi toplumsal ilişkilerde olduğu kadar bilişte, dilde ve kişilik gelişiminde de önemli değişikliklerin olduğu bir zamandır. Bu dönemi Erikson, oral ve fallik dönem olmak üzere iki bölüme ayırır. İlk dönemin ilk yarısında olan iki yaş ile üç yaş arası çocuklar, ya bir bağımsızlık ve kendine yetebilme duygusu ya da utanç ve kuşku ile sonuçlanan bir bunalımla karşılaşır. İlk çocukluğun ikinci yarısı olan 4-6 yaşları arasında çocuk etkinlik alanlarını büyük ölçüde geliştirmiş ve dili iyi kavramıştır (Akyüz,2000:63-64).

Gelişimin bu döneminde, cinsiyetin fark edilmesi, kendi cinsiyeti ile özdeşleşme ve yetişkin cinselliğine temel oluşturacak taslağın geliştirilmesi de sağlanır. Sağlıklı koşullarda tamamlanan bu dönem çocuğun kendi cinsiyetini benimsemesini, utanç duygusuna kapılmadan merakını gidermeyi öğrenmesini, kendi içsel duygularına egemen olma yeteneğini kazanmasını sağlar (Akyüz,2000:62-65).

2.2.3.Orta Çocukluk Dönemi (Okul Çağı 6-12 Yaş)

Yavaş ve nispeten sabit bir büyüme dönemidir. Fakat bilişsel ve sosyal gelişim hızlıdır. Aynı yaştaki çocuklarda bilişsel, sosyal ve motor beceri gelişimi farklı düzeylerde olabilir. Bu durum yetersizlik olarak algılanmamalıdır. Bu çağ çocuklarda strateji belirlemelerinde, hızlı karar vermelerinde, uzaysal ilişkilerin gözlenmesinde problemler olabilir.

Motor becerilerin kazanımı kalıtsal gibi görünmektedir. Erken uygulamalar, pratiklerle daha hızlı ilerleme olsa bile gelişim tamamlanmadan beceri tam anlamı ile kazanılamamaktadır.

Her temel motor becerinin kazanımı bir seri gelişim aşaması ile karakterize edilir. Herhangi bir aşamadaki ilerleme sorunu motor becerinin üst düzeyde gerçekleşmesini engelleyecektir. Geçiş becerileri değişik kombinasyonla ve aşamalarla yapılan motor becerilerdir. Erken orta çocukluk döneminde, çocukların görsel kabiliyetleri erişkinler kadar olsa da hareketin yönünü belirlemede zorlukları vardır. Zamanla denge daha otomatik, reaksiyon zamanı daha hızlı hale gelecektir. Geçiş becerileri gelişen çocuklar karmaşık motor becerileri gerektiren oyunlar oynamaya başlayabileceklerdir (www.kisilikbozukluklari.com: 04.10.2008).

2.2.4.Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş)

Ergenlik dönemi en temelde çocukluktan yetişkin hayatına geçiş, değişim dönemi olarak tanımlanabilir. İnsan hayatı geçişlerden oluşur. Ergenlik dönemi de birçok değişimin gerçekleştiği bir süreçtir. İnsan hayatındaki en hızlı büyüme ve gelişim dönemleri doğum öncesi dönem, doğumdan sonraki ilk yıllar ve ergenlik dönemidir. Bir anda hızlanan ve oransız olarak ortaya çıkan büyümeye ergenin uyum sağlaması zor olabilir.

Fiziksel değişimler ergenliğin en belirgin özelliğidir ama ergenlik döneminde sadece hormonlar değil, duygular ve düşünceler de değişim halindedir. Bir ergen için vücudundaki değişimleri anlamak ve bu değişmelere uyum sağlamak zaten yeterince zorken buna bir de kimlik gelişimi ile ilgili kaygıları eklenir.

Bu dönemde anne-baba güvencesi altında geçen çocukluk dönemi sona ermektedir. Ergen bir taraftan bağımsızlaşmayı, birey olmayı kendine yetmeyi sabırsızlıkla isterken bir taraftan da sınırlarını bilmediği bu yenedünyayı keşfetmekten, yalnız kalmaktan, başkaları tarafından anlaşılammaktan dolayı tedirginlik yaşayabilir (www.guncedanismanlil.net:12.07.2008).

Ergenlik döneminin en zorlu tarafı bireyin belki de fiziksel olarak yetişkin özelliklerine sahip gibi görülürken duygusal ve bilişsel olarak gelişimin bu kadar hızlı olmamasıdır. Bu durum birey için toplumsal hayata uyumda sorunlara yol açmaktadır. Diğer taraftan bireyin ergenlik döneminde bir gruba ait olma, beğenilme, ilgi görme ihtiyacı oldukça fazladır. Bu dönemde arkadaşlar ile olan paylaşımın kalitesi ve içeriği çocukluk dönemine göre farklılaşmıştır.

Sosyal gelişmeyle birlikte ergen, ergenlik yılları boyunca giderek kendini tanımaya ve içinde bulunduğu toplumun töre, adet ve kurallarından haberdar olmaya başlar. Ergen içinde bulunduğu grupta kendine özgü bir benlik kimliği (ego) geliştirirken, grup standartları doğrultusunda, gereksinimine ve isteklerine doyum sağlamak amacıyla sürekli faaliyet girişimlerinde bulunur. Landis'in deyimini ile "ergen kendi kültüründe bireylerin her istediğini arzular." Bunlar; 1.Tanınma ve statü, 2.Saygınlık ve sosyal kabul, 3.Mutlu toplumsal etkileşim, 4.Güvenlik ve grup kabulü, 5.Deneyim ve ifade, 6.Başarı, 7.Mutluluk ve özgürlük olarak sıralanabilmektedir (Yavuzer, 1982:97).

2.3.Çocuk ve Suçluluk

Çocuk suçluluğu, gelişim dönemi özellikleri ve gelecek yaşama yapacağı büyük etki nedeniyle diğer suç grupları arasında daha özel bir öneme sahiptir.

Suçluluk üzerine yapılan tanımlamalar, temelde çocuk suçluluğunu da kapsamaktadır. Ancak çocuk suçluluğu kavramı bu genel tanımlamaları yaş faktörü ile

sınırlandırmaktadır. Ülkemizin hukuk sisteminde ise, çocuk suçluluğu on sekiz yaşından küçük kişilerin bir hukuki normu ihlal etmesi olarak tanımlanmaktadır. Hukuksal açıdan çocuk suçluluğu, ergin olmayan kişilerin kanunlara karşı çıkmaları veya suç teşkil eden bir eylemi işlemiş olmaları anlamına gelmektedir (Özsever, 1979:243).

Çocuk suçluluğu, toplumsal ve kültürel koşulların bireyin içinde yaşadığı çevrenin kötü etkilerinin de bir sonucu, hukukumuzda belirlenen çocukluk yaşlarında işlenen suç olarak tanımlanmaktadır. İşlenen bir suçun faili çocuk ise karşımıza çocuk suçluluğu kavramı çıkmaktadır (Yavuzer, 1981:5).

Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan, tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilecek terim ülkemizde “Çocuk Suçluluğu” olarak kullanılmakta, bu dönemin içerisine hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir bölümü girmektedir. Çocuk suçluluğu, yasaca sorumluluk yaşına gelmemiş olan çocuk ve gençlerin topluma zarar veren ve yasalarca yasaklanmış olan davranışlarda bulunma durumu olarak tanımlanmaktadır (www.websozluk.blogspot.com: 18.10.2008).

Türk Hukuk Sistemi’ne göre suçlu çocuk, bir ceza hukuku kuralını ihlal etmiş 18 yaşından küçük kimsedir. Kanunlarca suç sayılan fiilleri işleyerek, kanunun cezai hükümleri kapsamına giren çocuklardır. Ceza hukuku açısından çocuk suçluluğu, yasanın cezalandırdığı fiiller olarak değerlendirilmesine karşın, sosyolojik olarak toplumun kabul etmiş olduğu davranış kurallarından sapma veya bu kurallara itaatsizlik olarak yorumlanabilmektedir.

Suç, toplumların yüzyıllardan beri korku ile karışık ilgilerini yönelttikleri, nedenlerini araştırıp karşı önlemler almaya çalıştıkları toplumsal bir sorundur. Çocuk suçluluğu ise suç işleyen çocukların kendilerine, ailelerine, suçu işledikleri kişilere, yöreye ve topluma zarar veren önemli bir toplumsal sorundur. Yasaların cezalandırdığı her eylem suç olarak tanımlanmasına rağmen, çocuklar tarafından işlenen suçların tür ve neden olarak erişkinlerden farklılık göstermesi nedeniyle çocuk suçluluğu bu kadar basit olarak değerlendirilemez. Bu dönemdeki suçluluk kavramını, klasik ceza hukuku kitaplarındaki “kanunların gösterdiği suç, bu suçu işleyen kişi de suçludur” şeklindeki tanımlamalarla açıklamak oldukça güçtür. Zira çocuk suçluluğu derinlemesine incelendiğinde sorunun salt hukuksal bir problem olmadığı görülecektir. Hukuksal

boyutun yanında psiko-pedagojik ve sosyal bir olgu olduğu açıkça görülür. Bu dönemde işlenen suç, yetişkin dönemde işlenen suçtan ayıran en büyük özellik, kişiliğin oluşma aşamasını içeriyor olmasıdır Yeterince olgunlaşmamanın sonucu olarak çocuk belirgin bir dengesizlik içindedir. Çocuğun, gerek kendi kişisel durumundan gelen etkenler gerekse çevresel etkenler onun bu uyumsuz davranışı göstermesinde önemli faktörler olarak gözükmemektedir. Bu noktada sosyo-psikolojik veriler olayı daha net bir biçimde anlamamıza yardımcı olacaktır (Hancı, 1993a:199-208).

Çocuklarda görülen suç niteliğindeki davranışların kaynağını, uyum sağlayamadığı çevre ve yetişkinler oluşturmaktadır. Çocuk suçluluğu sadece hukuksal bir problem değildir. Yeterince sosyal öz benliğe kavuşmamış çocuklarda görülen suç niteliğindeki davranışları, onun içinde bulunduğu olumsuz çevre koşullarından ve kritik gelişme dönemlerinden soyutlayarak açıklayıp onla salt suçlu gözüyle bakamayız. Çocuğun suç işlemesi üzerinde, yetiştiği aile yapısının tipi, oluşturulan kontrol mekanizmaları, çocuğun sosyal çevresi, içinde bulunduğu grubun normları ve değer yargıları etkili olmaktadır. Vurgulanması gereken çocuğun masum ya da suçlu olduğuna karar vermek değil, onun içinde bulunduğu psiko-sosyal ve ekonomik durumu anlamak ve analiz etmektir (Uluğtekin, 1996:6).

Suçlu çocuğun, suçlu yetişkinlerden ayrı olarak değerlendirilmesi ve onları yeniden eğiterek topluma kazandırma düşüncesi oldukça yenidir. İngiltere’de 19. yüzyılda yaş ve suç ayrımı gözetmeksizin suçlu çocuklar en ağır cezalara çarptırılıyordu. Çocuk suçluluğunun sosyal tehlike oluşturacak kadar artış göstermesi bu konuya eğilme gereksinimlerini doğurmuştur. Bu çerçevede çocuk suçluluğu olgusunun ortaya çıkış biçimleri ve önleme yolları araştırılmış, diğer yandan çocuğun zeka ve kişiliğindeki özellik ve farklılıklarla onun topluma yeniden uyumunu sağlayabilmek için uygulanması düşünülen önlemler incelenmiştir. Daha sonraki aşamalarda ise çocuk suçlarına ilişkin özel mahkemelerin kurulması zorunluluğu ortaya konulmuştur. (www.sosyalhizmetuzmani.org: 12.07.2008)

Durkheim’in anomi (kuralsızlık) yaklaşımını çocuk suçluluğu açısından değerlendirdiğimizde; toplumun her alanında (bürokrasi, iş hayatı, eğitim kurumları, siyaset kurumu, hukuk kurumu vb) kuralsızlık yaygınlaşırsa, üstelik suç işleyerek önemli avantajlar elde edenlerin yaptıkları yanlarına kâr kalırsa bundan tüm bireyler ve

bu arada çocuklar da etkilenecektir sonucuna ulaşıyoruz. Normların yıpranması (anomi) aileyi, eğitim kurumlarını da etki alanına aldığından çocuklar kuraldışı davranmayı kendileri için doğal bir davranış olarak görecektirler. Büyüklerin suç davranışlarını medyada veya çevrelerinde gören çocuklar benzer davranışları tekrarlayacaklardır (Bal, 2004:9).

Suç olgusu, tarihin en eski çağlarından beri varolagelen ve kayıtsız şartsız tüm toplumlarda görülen yaygın sosyal bir olgudur. Kültürden kültüre değişebilme özelliğine rağmen, suç evrenseldir. Suçun yetişkin, kadın ve çocuk suçluluğu gibi türleri bulunmaktadır. Ancak gelişim özellikleri ve sosyalleşme açısından düşünüldüğünde bu olgudan farklı gruplar etkilenmekle birlikte, en fazla etkilenen grubun çocuklar olduğu söylenebilir. Çocuklar çeşitli nedenlerle suça itilmekte ve gelişimleri açısından çok önemli olan bu dönemde ceza kurumlarına konulmakta ve sosyalleşmenin birincil olarak sağlandığı aile kurumundan ayrı kalmaktadırlar. Bu nedenle çocukların suça itilmesinin önlenmesi, gelişim gereklerine uygun bir şekilde özel olarak yargılanması büyük önem arz etmektedir. Çocukların suç olan bir eylemi gerçekleştirmelerinin ardından önemli olan bu yönelişin nedenlerini araştırmak ve onu en az incitecek, çıkarını en yüksek oranda gözetecek bir şekilde yargılamaktır. Bu özel yargılamayı gerçekleştiren mahkeme çocuk mahkemesidir. Çocuk mahkemesi çocuğun gelişim ve kişilik özelliklerine göre yargılama gerçekleştiren ve rehabilitasyonu içeren özel bir mahkemedir (Kulaksızoğlu, 1998:196).

Çağdaş yaşamda her sosyal ortam ve sistemin kendi özgül koşulları vardır ve birey kendi gelişmesinde sorunlarla baş edebilme yeteneğini edinemez ise üstesinden gelemeyeceği bazı güçlüklerle karşılaşır. Bu nedenle, kişinin altında kaldığı yüklerin işlevsel ve duygusal ağırlığından söz etmek mümkündür. Bu durum, bireyin toplumsal ilgisinin yükleri taşıyacak kadar gelişmemiş olduğu şeklinde tanımlanmaktadır. Kuşkusuz, çocukta doğuştan var olan sosyallik duygusunu, davranışında yeterli aktif toplumsal ilgi gösterebileceği düzeye yükseltmek gerekmektedir. İşte insan davranışının sayısız davranışları arasında yer alan ve cezai normlarca yasaklanmış davranış türü suç kavramında yatan temel öge, insanın kendi çıkarları için başkalarına isteyerek zarar vermesidir. Bu nedenle, sorun, toplumsal ilginin yeterince gelişmemiş olduğu insanlarda ortaya çıkmaktadır. Temelde, çocuğun beslediği arzular ile çevrenin empoze ettiği kısıtlamalar arasında nazik bir dengenin varlığı sonucu denge ve uyum sağlama

uğraşı mevcut duruma karşı tepki oluşmasına sebebiyet vermektedir. Tüm sorun, uyum sağlama süresinde neden anti-sosyal bir vasıtanın seçilmiş olduğunda düğümlenmektedir (Çocuk Politikası Kongresi, 1989: 49).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ceza hukukuna göre, suç yasanın cezalandırdığı harekettir. Ancak çocuk suçluluğunda her ne kadar ergenlik, kimi kalıtsal etkenler, zeka, psikiyatrik sorunlar ve beden kusurlarının suçlulukta etkili olabileceği teorileri destek görüyorsa da, günümüzde daha çok çevre faktörlerinin etkili olduğu kabul edilmektedir. Sevgi yoksunluğu, yanlış veya eksik eğitim, baskıcı disiplin yöntemleri, çocuk istismarı, evsiz sokakta yaşama, iç ve dış göçlerin oluşturduğu kültür çatışmaları, kültürel düzey düşüklüğü, gecekondulaşma, yöresel gelenek ve görenekler, ekonomik bunalımlar, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, çocuğun erken yaşta çalışmak zorunda kalması, parçalanmış aileler, ailedeki çocuk sayısı, ailede suçlu birey örnekleri ile kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve suçlarla ilgili programlar, çocukları suça iten nedenler arasındadır (Hancı, 1993a:199-208).

Bu sayılan faktörlerin doğrudan ve tek başına suç sebebi olarak kabulü elbette mümkün değildir. Ancak bu hususların her biri, diğer etkenlerle birlikte çocuğun suç işlenmesini kolaylaştırıcı, suç işlenmesine cesaret verici etkenlerdendir.

Çocuk suçluluğu ile ilgili hemen tüm araştırmacıların tanımlamalar içerisindeki ortak değerlendirmeleri, çocuk suçluluğu davranışının içinde olan çocuğun, suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir.

Çocuk ne doğuştan kötü ne de iyi olan bir varlıktır. O da her canlı varlık gibi değişen, çevresi ile etkileşen ve gelişen bir bireydir. İyiye de kötüye de açıktır. Onun iyi ya da kötü olmasını belirleyen eğitim ve yaşantıdır. Bu da çocuk suçluluğunun kökeninin hukuksal olmaktan öte psikolojik ve sosyolojik olduğunu gösterir.

3.1.Suçta Çocuğun Yapısı ve Kişiliğine Bağlı Nedenler

Suçluluk olgusunu araştıran uzmanlar duygusal, toplumsal ve yakın çevre etkenlerinin yanı sıra kalıtsal, biyolojik ve fizyolojik etkenlere de ağırlık vermişlerdir.

Bedensel, toplumsal ve zihinsel gelişimleri sınırlı olan çocuklar çoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyi düşük, yoksul ailelerden gelmektedir. Bu tip çocuklar gerek bir takım zayıflıkları, gerekse dış baskılar sonucu suç işleyebilirler.

Çocuğun fizik özelliklerinin ya da psikolojik durumunun suçla olan ilişkisi bir çok araştırmaya konu olmakla beraber her iki etken de tek başına suçlulukla ilişkilendirmek için yeterli değildir.

Fizik ya da psikolojik rahatsızlıklar kalıtımsal olarak ortaya çıkabileceği gibi sonradan da ortaya çıkabilir. Türkiye’de kalıtım ile suçluluk arasındaki ilişkiyi saptamak için yapılmış araştırma yoktur. Sadece bazı araştırmalarda suçluların ailelerinde görülen ruhsal ve bedensel aksamalara ait sayılar bulunmaktadır.

Çocuk suçluluğunun kalıtımsal olmayan kişisel sebepleri arasında, annenin hamilelik sırasında yeterince beslenmemesi, ilaç alkol ve uyuşturucu madde kullanması, psikolojik ve fizik şoklara maruz kalması, radyoaktif maddeye maruz kalması, ağır doğum koşulları ve doğum sonrası uygun olmayan bakım altında kalması gibi nedenler vardır. İstanbul Kriminoloji Enstitüsün de yapılan ankette çocukların %13 gibi önemli bir bölümünün ağır beden ve ruh hastalıkları geçirdikleri saptanmıştır. Bu göstergeler kişisel sebeplerin çocuk ve çocuk suçluluğu ilişkisinde dikkate değer bir ölçü olduğunu belirtmektedir. (www.sosyalhizmetuzmani.org: 12.08.2008)

Genetik, bitkiler, hayvanlar ve insanların ayırıcı özelliklerinin nesilden nesile nasıl aktarıldığını inceleyen bilim dalıdır. Zeka, kişilik ve zihinsel/bilişsel bozukluklar gibi psikolojik özellikler üzerinde kalıtımın etkisini ilk fark eden kişi Charles Darwin’dir (Morris, 2002:76).

Kriminal davranış ve genetik ilişkisi ile ilgili olarak ilk teorisyenler suçlu davranış üzerinde biyolojinin önemli bir etken olduğunu düşünüyorlardı. Darwin’in evrim teorisi bu bağlamda en belirgin görüşlerden birisiydi. Fakat 1. dünya savaşından sonraki süreçte yapılan araştırmalar ırkçılık ile eşdeğer düzeydeydi. Irklar arasında genetik farklılıkların olduğunu ve bunun zeka ile suçluluğu etkilediği teyit edilmeye çalışılıyordu. Bu bağlamda yapılan çalışmalar sosyal Darwinizm ve üstün öjeni (eugenics) endeksliydi. Darwin’in kuzeni olan Francis Galton tarafından 1883’te türetilen bir sözcüktü öjeni. Öjeni sosyal olarak kabul edilebilir özelliklerin arttırılması ve bireyde yer alan uyumsuzlukların ortadan kaldırılması yönünde ekstrem bir ideoloji olarak algılanabilir. Öjeni sisteminin kullanılması ile birlikte Avustralya’da aborijinlerin genetik olarak aşağı/inferior oldukları gerekçesiyle çoğalmalarına engel olunmaya başlanmıştır.

İnsan soyunu “ıslah etme” arzusu genellikle, belli bir grubun –bir ırkın, ulusun, toplumsal sınıfın ya da cinsiyetin– “üstünlüğü”nü kanla ya da “iyi yetiştirme”yle kanıtlamaya çalışanların ileri sürdüğü sözde bilimsel teoriler –öjeni fenomeni açısından- bir takım eleştirilere maruz kalmıştır. Kritik edilen meselelerle ilgili Amerika’nın Indiana Eyaleti’nde “biyolojik olarak aşağı” olanların kısırlaştırılması amacıyla yönelik olarak 1907’de kabul edilen yasal düzenlemeyi örnek olarak vermek mümkündür. Söz konusu düzenleme ile bilim adamlarının embesil ya da moron olanların çocuklarının topluma zararlı olacakları yönünde ki görüşleri dikkate alınarak bu tarz aileler kısırlaştırılmış, 1935 Ocak ayına kadar ABD’de öjenik amaçlarla 20.000 civarında zorla kısırlaştırma gerçekleştirilmiştir (www.egm.gov.tr: 21.06.2008).

Mevcut çalışmalarda genetik ve yetiştirme faktörleri üzerine odaklanılmıştır. Örnek olarak çok ciddi bir suç işlemiş babanın çocuğu kriminal olmayan bir ailenin yanına verilerek suçlu olup olmayacağı tespit edilmeye çalışılmıştır. Şizofren annesi olan ve doğumdan sonra evlatlık verilip normal anne ve babalar tarafından yetiştirilen 47 kişiden 5’inde sonradan şizofreni görülmesi şizofreninin genetik yollardan aktarıldığını bize açıklamaktadır. Fakat çocukta şizofreni geninin bulunması ileride şizofreni olacaktır gibi kesin bir sonuç çıkarmaya bizi sevk etmemelidir.

Yapılan aile çalışmaları ile yakın akrabaların daha fazla ortak gen taşımaları nedeniyle uzak akrabalara oranla ayırıcı özellik taşıyan genleri taşıma oranlarının daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Örnek olarak şizofren olan kişilerin kardeşlerinin şizofreni geliştirme ihtimali tesadüfi olarak seçilen bireylere oranla yaklaşık olarak 8 kat daha fazladır. Fakat aile çalışmaları çevresel faktörleri ihmal etmiştir. Araştırmalar genellikle suçlu aileler ile çocuklarının suç işlemesi arasında bir korelasyon tespit etmiştir (Morris, 2002:80-82).

Fakat bu korelasyon bir neden sonuç ilişkisi şeklinde algılanmamalıdır. Bu korelasyon üçüncü bir değişken nedeniyle de olabilir. Örneğin problem sosyal bir nedenden kaynaklanabilir. Suçu işleyen birey sosyal yönden dezavantajlı bir gruptan geliyor olabilir. Problem yine psikolojik olabilir. Suçlular fakir ebeveynlere sahip olabilir, suçlu davranışı öğrenmiş, buna mukabil suçu sınırlayan faktörleri öğrenmemiş olabilir. Yapılan bu çalışmalar suça neden olan biyolojik faktörleri ne onaylamakta ne de inkar etmektedir. Burada bir kez daha suçlu davranışın komplike bir durum arz ettiği gözlemlenmektedir.

Yine genetik ve suç ilişkisi ile ilgili olarak suçun bir nesilden diğer nesle genetik bir transmisyonla aktarıldığı yönünde bir takım çalışmalar yapılmıştır. Farrington'un Londra'da yapmış olduğu araştırmada babaları suçlu olan çocukların %63'ün de ileriki süreçte muhtemelen genetik özellikler nedeniyle kriminal davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Burada hem anne hem de babanın veya her ikisinden birinin suçlu olması ve suçun bir model olarak çocuk tarafından benimsenmesi, kriminal ailenin çocuğa gereken önemi verememesi, gereksiz ve aşırı disiplin, çocuğa karşı zalimane davranışların sergilenmesi, aile içi şiddet olaylarının gözlemlenmesi gibi faktörleri de zikretmekte fayda vardır.

Kalıtımın etkisi ile ilgili bir diğer çalışma ikiz çalışmalarıdır. Monozigot/tek yumurta ikizlerinde (twins) birbirine genetik olarak benzeme oranı daha yüksek olmasına rağmen dizigot/çift yumurta ikizleri genetik olarak birbirine benzese de davranış açısından benzeme oranları düşüktür. İkizlerle ilgili olarak da bir takım araştırmalar yapılmıştır. Örneğin ayrı yetiştirilen özdeş ikizler bile oldukça benzer çevreleri paylaşmaktadırlar, çünkü evlat edinme ajansları genellikle kardeşleri benzer evlere yerleştirmeye çalışmaktadır. Bu benzerliğin genetiğe mi yoksa yetiştirildikleri evlerin benzerliğine mi bağlı olduğunu tespit etmek oldukça zordur.

Bohman'ın evlat edinme ile ilgili yapmış olduğu çalışmalardan elde edilen sonuçlara bakacak olursak, düşük riskli çevre ile birlikte biyolojik anne babanın suç işlememiş olması durumunda çocuk suçluluğu oranı %3 iken, çevre riskinin yüksek olduğu durumda bu oran ikiye katlanmaktadır (%6). Genetik riskin mevcudiyetinde bu oran %12, hem genetik hem de çevre riskinin bulunduğu durumlarda ise bu oran %40'lara ulaşmaktadır. Bir diğer ifadeyle farklı çevre faktörü anti sosyal davranış kalıpları geliştirmede oldukça etkilidir. Bu yüzden evlatlık edinecek aileler evlatlık edindikleri çocuklara iyi bir çevre oluşturmaya gayret etmektedirler. İkiz çalışmalarında çevresel faktörler muhtemelen göz ardı edilmektedir.

Psikoloji alanında yapılan çalışmalarda suçluların, özellikle genç ve çocuk suçluların kontrol grubuna oranla kalp ritimlerinin (lower heart rate) az olduğu tespit edilmiştir. Bu durum özellikle bomba yapımı ve kullanımında kendini göstermektedir. Burada kalp atışı, korkusuzluk ile ilgili olduğundan suçlu bireyin karşılaştığı durumlarda diğer insanlara nazaran daha az korku oluşturmaya neden olmaktadır.

Suçlu olmayanlara oranla suçlu bireylerde farklı elektroensefalogram (EEG) dalgaları tespit edilmiş, düşük alfa ritimleri ile yavaş ve ağır bir aktivite sergiledikleri, insulin salgılarının ise normal insanlara oranla farklı olduğu gözlemlenmiştir.

Gözlemlenen bir diğer olgu hiperaktivitedir. Çocukluktaki saldırganlık ile yetişkinlikteki suçluluk arasında güçlü bir ilişki mevcuttur. Hiperaktivite vakalarında genetik faktörler ön planda olmasına karşın, akran ilişkilerinde görülen zayıflık ile anti-sosyal davranışlarda çevre daha baskın bir durum arz etmektedir. Popüler görüşün aksine şiddet suçları ile genetik ilişkisi oldukça zayıftır.

Suç ile ilgili olarak beynin her iki lobundan birinin veya her ikisinin (hemisphere) fonksiyonunu yitirmesi özellikle şiddet suçlarında kendini göstermektedir. Wechler Adult Intelligence Scale ölçeğine göre yapılan araştırmalar beynin sözel (verbal) ve sayısal (performance) loblarındaki uyumsuzluğa/dengesizliğe dikkatleri çekmektedir. Sayısal lob sağ yarı küreyi işgal ederken, sözel lob sol tarafta yer almaktadır.

‘Kriminolojinin babası’ olarak bilinen Lombrosso, suçun genetik aktarımın bir sonucu olduğunu ileri sürmüştür. Biyolojik determinizm düşüncesine göre bireyler suçlu olarak (born criminal) dünyaya gelirler ve suçlu birey diğer bireylerden fiziksel olarak (geniş alın, güçlü kalın dişler vs.) bazı atavistik anomalilerle ayırım gösterirler. Lombrosso’ya göre kriminojenik özellikler dolaylı kalıtım (alkolizm, epilepsi, sağırılık gibi) yoluyla intikal etmektedir. Suç nedeni ile ilgili olarak doğrudan kalıtımı ise ikincil derecede algılamaktadır. Çocuk suçluluğunda kalıtımla gelen biyolojik etkenlerin egemen olduğunu ileri süren Lombrossa, ilk kez “doğuştan suçluluk” kavramını ortaya atmıştır. Buna göre “suçlu” ana, babası, yakın akrabası ya da çok uzak olan ilk dedelerinden kalıtımla geçen topluma ahlak duygularından yoksun olarak gönderilen bireydir.

Lombrosso’nun biyolojik determinizm konusundaki katı tavrı artık pek ciddiye alınmamaktadır. Günümüz kriminologları suçun biyolojik nedenlere dayanmasının yanı sıra çevresel koşulların insan davranışını etkilediği ve yönlendirdiğini ileri sürmektedirler. Bio-sosyal teori olarak adlandırılan bu görüş fiziksel ve zihinsel özellikler ile sosyal çevre ve davranış arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalışmaktadır. (www.egm.gov.tr: 21.06.2008)

Suçun kalıtım yoluyla intikal ettiği yönündeki biyolojik determinizm görüşü biraz yumuşatılmaya çalışılarak araştırmalara devam edilmiş olup bazı araştırmacılar beden yapısıyla suç arasında bir ilişki kurmuşlardır. Bireyleri beden yapısıyla, görünüş biçimlerine göre gruplandıran araştırmacılar, belli beden yapısına sahip kişilerin, belli suçlara karşı eğilimli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda fiziki görünüş ile ilgili olarak Alman Psikiyatr Kretschmer'in sınıflandırmasını belirtmekte fayda vardır. Ernest Kretschme insanları beden yapıları bakımından 3 esas tipe ayırmıştır.

1- Astenik tip: İnce, zayıf, gösterişsiz, dar omuz, adalesiz vücut; bunların ufak hırsızlık ve hilekarlık suçları işlediğini,

2- Atletik tip: Orta boylu, iri kemikli, geniş omuzlu, adaleli vücut; bunların zor ve şiddetle ilgili suçları işlediklerini,

3- Piknik tip: Orta boylu, geniş yüzlü, kalın boyunlu. dar omuz, tombul tipler, bunların ise hileli suçlara eğilimli olduklarını ileri sürülmüştür.

Fakat insanı tek bir sınıfa dahil edip, o sınıfa has özellikleri ondan beklemek bir determinist bir yaklaşım olacağından bu tarz tasniflere girmenin insanı sınırlandırmakla eşdeğer olacağı da unutulmaması gereken bir gerçektir. Beden yapısıyla suçluluk arasında ilişki kurarken sosyo-kültürel faktörleri dikkate almadan suçluyu sadece beden yapısına göre değerlendirmek uygun değildir. Bu yüzden beden yapısıyla suçluluk arasında doğrudan doğruya bir ilişki olduğu söylenemez.

İç salgı bezlerindeki hormon bozukluğu, salgıların azlığı ya da çokluğu vücutta normal dışı gelişimlere neden olabilmektedir. Örneğin; tiroid bezinin az salgı yapması zeka geriliğine fazla hormon salgılaması ise çabuk hiddetlenme, sinirlilik ve sıkıntı hallerine neden olmaktadır. Bu dengesizliklerin doğurduğu bozuklukların, çocukların davranışları üzerinde olumsuz etkilerinin olacağı şüphesizdir. Bunlar suç işlemeyi kolaylaştırıcı özellikler olarak değerlendirilebilir.

Suçlu davranışın açıklanması ile ilgili olarak bireylerde yer alan ekstra bir Y (XYY Sendromu) kromozomu ile ilgili çalışmalarda ise söz konusu kromozomun mevcudiyetinin şiddet içerikli bir takım davranışları sergilemeye neden olduğu üzerinde durulmuş, 1968 yılında bir avukat tarafından müvekkilinin bu kromozomu taşıması nedeniyle suç işlediği bu yüzden masum sayılması gerektiği yönünde savunma olarak kullanılmıştır. Yinede bu dönemde XYY kromozomu taşıyanların ekstrem şiddetle

karakterize edilen süper erkekler olduğu yönünde popüler bir yanlış algılama söz konusuydu. Ancak gerçek şu ki bu kromozoma sahip olma tek başına suça neden olmamakla birlikte bu kromozomu taşıyan pek çok kişi yasalarla uyum içinde bulunmaktadır. Kısacası, XYY sendromu deterministik olmanın ötesinde diğer pek çok faktörle birlikte anti sosyal davranışlar açısından bir probabilitite/ihtimaliyat ifade etmektedir. Bir diğer araştırma beynin fonksiyonunu yitirmesinin suça yol açtığını savunmuştur. Tüm davranışlarımızın merkezi konumunda olan beynin fonksiyonunu normal olarak ifa edememesi durumunda bazı sapmış ve suçlu davranışlar gözlemlenmektedir. Aynı şekilde suçlu ve sapmış davranışı tek bir nedenle açıklamak yetersiz olacağından çok faktörlü bir yaklaşıma ihtiyaç vardır (İçli, 2001:56).

Yukarıda da belirtildiği gibi bireyi suçlu davranışa iten bir genin mevcudiyeti söz konusu değildir. Vücudumuza ait tüm özelliklerin bir fihristi konumunda olan genler doğrudan değil de dolaylı yünden bizi etkilemektedir. Yani biz, bizi suçlu davranışa iten örneğin 30 nolu genin doğrudan bu suçla ilgili olduğunu söyleyip mevcut geni elimine ederek söz konusu durumdan kurtulacağımızı iddia edemeyiz. Bu çok katı deterministik bir yaklaşımdır. Genler kişinin gelişim sürecini etkilemesi nedeniyle çevresel faktörlerden ayrılırlar. Çevre mi genler mi birey üzerinde daha baskın bir özellik sergiler şeklindeki soruya ise her iki etkenin birey için olmazsa olmaz bir koşul olduğunu söylemekten başka seçeneğimiz şu an için bulunmamaktadır.

Özellikle son zamanlarda suçun tüm dünya ülkelerini derinden etkileyen bir olgu olması nedeniyle bilim adamları tarafından suçun sıfır olduğu (crime zero) bir toplum inşa etme fikri -özellikle suçlu genetik özelliklerinin tespiti ve ortadan kaldırılması yönlü çalışmalarla- bir ütopyadan ibaret olsa gerektir. Çünkü insan sahip olduğu beden ruh bütünlüğü ile birlikte ele alınmalıdır. Biri olmadan diğeri olmayacağı için insan bedenini, biyolojisini hedef alan bu tarz müdahalelerden kaçınılması moral/etik bir zorunluluktur. Çünkü klonlanma vakalarında da gördüğümüz üzere yaradılışa müdahale ederek suçsuz bir toplum oluşturma ümidiyle canavarlaşan bir insan modelinin de ortaya çıkarılabileceği ihtimalini hatırdan uzak tutmamalıyız. (www.egm.gov.tr: 28.08.2008)

Burt, suçlu aileler üzerinde yaptığı çalışmalarında her çocuğun ailesinde kalıtım özelliği gösteren, aynı zamanda suçluluğa yönelten bir etken olarak karakteristik özellikleri incelemiş ve bunlar dört grupta toplanmıştır. Bunlar;

1- Fizyolojik koşullar genel olarak epilepsi (sara), tüberküloz, romatizma, hipertiroid gibi vakalarda ortaya çıkan birçok hastalık türünü kapsar. Bu koşullarla suçluluk arasında ilişki arandığında 100 suçlu akraba arasında 53 gibi yüksek bir oran bulunmuştur.

2- Zihinsel koşullar zihinsel yetersizlik ya da doğuştan zeka geriliği gibi kalıtsal bir nedene bağlı olarak görülen durumları kapsar. 100 ailenin 35'inde rastlanan zihinsel yetersizliğin fizyolojik koşullara oranla daha küçük bir etki alanına sahip olduğu dikkatimizi çeker.

3- Bu grupta belirli bilinçsizlik halleri, mizaca ilişkin eksiklikler nörotik ve psikolojik belirtileri kapsayan duygusal karışıklıklar yer alır. Bu koşulların suçlulukla ilişkisi diğer etkenlere oranla daha yüksek (%42) bulunmuştur.

4-İntihar, alkolizm, cinsel düzensizlikler, zor kullanma, zalimce davranışların yer aldığı ahlaka ilişkin bozuklukları kapsayan (% 146) son grupsa en yüksek oranı oluşturur. 100 ailede 146 suçluluk vakasına rastlanıldığı saptanmıştır.

Ancak şu da var ki kalıtsal etmenlerin hepsi suçluluk niteliğine sahip değildir. Bütün bunların dışında çocuğun eğitimi üzerinde ahlakça zayıf yada zihince geri ana, babanın evdeki kötü yönetiminin etkisi olduğu kadar kendisine kalıtım yoluyla geçen zihni ve ahlaki geriliğinde etkisi olmaktadır. Sonuç olarak suçluluk kendi başına kalıtım yoluyla geçmemektedir. Suçlunun kalıtsal yapısı kendi başına en fazla dolaylı etkisi olan bir etken olabilir (Yavuzer, 1998:86-87).

Sara ve psikopati yani bireyin karakter ve heyecan tepkilerinde bozukluklar gösteren bir ruhsal gerilik durumu genelde kalıtsaldır. Ancak bunların yol açtığı suçlar kendi başına kalıtım yoluyla geçmemektedir. Ancak ve ancak dolaylı bir etkisi vardır. Asıl etki, zeka, çevre eğitim ve terbiyedir. Kalıtım gibi fizyolojik özelliklerde suça etken birer öge olabilmektedir.

Kişilik bireyin tüm ilgi, tavır ve yetenekleriyle dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir kavramdır. İrsi ve çevresel etkenlerin bileşimidir.

Kişilik özelliklerinin suça etkisi büyüktür. Psikolojik etkenler fiziksel koşullarla yakından ilgilidir. Sağlık koşulları ve bedensel kusurlar, bireyin zihinsel ve duygusal işlevlerine etkide bulunur. (www.izmirpolis.gov.tr: 19.12.2005)

Ruhsal hastalık, insanın duygu, düşünce ve davranışlarında olağan dışı sapmaların aykırılıkların bulunmasıdır diye tanımlanabilir. Ruhsal hastalık belirtileri rahatsız edici, acı verici, kişiyi ve çevresini mutsuz eden türden belirtilerdir. Kişinin topluma uyumunu bozar, ilişkilerini sarsar, çalışmasını etkiler.

Suçlu çocuk araştırmalarında akıl hastalığı, uyuşturucu madde ve alkol kullanımı ile suç ilişkisinin yanı sıra, üzerinde durulan diğer önemli bir alanda zeka seviyesi ile suç ilişkisidir.

Zeka azlığının suç işlemede bazı potansiyel özelliklerde yatkınlık gösterdiği bilinmektedir. Zeka azlığının etki altında kalmayı kolaylaştırması, uyum problemleri yaratması, suçlarını ve suça ilişkin delilleri karartmadaki başarısızlıkları da suç açısından bu oranı arttırmaktadır.

Zekanın “soyut düşünme, olaylar arasında ilişkiler kurabilme zorlukları görme ve çözüm, hayatın yeni şartlarına uyabilme kabiliyeti” oluşu ve suçluların da sosyal hayata uyum güçlüğü çeken kimseler olmalarından yola çıkıp suçluluğu zeka geriliğine bağlayan görüşler olmuştur. Bu görüşler 20.yy’ın başlarında zeka testlerinin yaygınlaşmasıyla ortaya atılmıştır. Zeka testleri geliştirildikten sonra yapılan çalışmaları çeşitli suçlu kategorilerine ait zeka derecelerinin değişik olduğunu, sahtekarlık gibi hileli suçların faillerinde zeka derecesi yüksek, cinayet suçu işleyenlerde genellikle düşük bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. (www.pdrci.com: 18.10.2008)

Zeka seviyesi düşük olan çocukların suç oranlarının yüksek olduğunu görüyoruz. Zihinsel fonksiyonların yetersiz gelişmesi dediğimiz zeka geriliği, doğumla birlikte görülebileceği gibi çocukluk yıllarında meydana gelen bir travma, enfeksiyon, beslenme bozukluğu ve hastalıklar sonucu doğup çocukları suça iten önemli bir etken olarak karşımıza çıkar.

3.2. Suçlu Davranışın Ortaya Çıkmasında Çocuk Üzerindeki Çevresel Etkenler

Genel olarak çocuk suçluluğunda, sosyo-ekonomik ve yakın çevre şartlarının önemi ve rolü büyüktür. Çevre çocuğun hem zihnen, hem bedenen gelişmesini destekler. Çocuğun içinde bulunduğu çevre, onun sosyal, eğitimsel ve temel ihtiyaçlarını karşılayamıyorsa çocuk suça yönelebilir. Suçun meydana gelmesi, suç fiilinin işlenmesi, biyolojik ve sosyolojik bir varlık olan insana doğrudan bağlı olduğuna

göre, suç işleyen insanı etki altında bırakan önemli faktörler, kişiye ve çevreye bağlı faktörlerdir. Çocuğu suça iten nedenler çok çeşitlidir. Bu etmenler genel olarak aile, okul, toplum ve kişinin bireysel özellikleri olarak sınıflandırılabilir. Yoksul aile çocukları imkansızlıklar içinde suça itilir. Nüfus hareketleri ve iç göçlerle kültürel karışımların bir sonucu olarak suç artmaktadır. Kimi zaman toplumsal değer kalıpları, çevre şartlarının elverişsizliği ve ergenlik çağının fırtınalarıyla birleşince ortaya suçlu bireyler çıkmaktadır.

3.2.1.Çocukların Suça Yönelmelerinde Ailenin Etkisi

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi anne karnında başlar. Aile çocuğun grup içinde dengeli bir birey olması için gerekli ortamı sağlar. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini oluşturacak ve kişiliğin gelişmesinde son derece önemli bir faktör olacaktır. Anne-baba ve çocuklardan oluşan bu kuruluşun, yasalarla belirlenen görevleri yanında, geleneklerle tespit edilen bir çok başka işlevi vardır. Aile toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını ve kültürünü yansıtır.

Aile toplumun temel yapı taşı olmakla birlikte, insanın da ilk temel özelliklerinin atıldığı bir kurumdur. Sonraki bütün öğrenmelerin bu temel üzerinde oluşacağı düşünüldüğünde kurumun önemi daha da artmaktadır.

Ailenin mevcut birey sayısı anne ve/veya babanın yokluğu, ayrılığı, aralarındaki uyum, çocuk sayısı, ekonomik düzeyi, eğitim durumları, çocuk için oluşturdukları modeller, çocukla ilişkileri, ilgi, sevgi, şefkat ve bağlılıkları ve bu alanlardaki sorunlar çocuğun davranış ve düşüncelerini çok yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Sorunlu ailenin çocuklarında sorunlu davranışların (örneğin suçlu davranış gibi) olma olasılığı daha da yüksek olarak saptanmıştır (Oto, 1991:67-72).

Kişiye ve kişiliğe bağlı nedenlerden çok çevrenin, özellikle de en belirleyici olarak ailenin suça yönelmede önemli bir etken olduğu birçok çalışmada saptanmıştır. Aileyi “bireyin en yakın olduğu ve toplumsallaşma süreci içinde birey üzerinde en etkili olan toplumsal grup” olarak tanımlayabiliriz. Çocuk, ilk ve en yakın çevresi olan aileden oldukça yoğun bir biçimde etkilenir. Fiziksel psikolojik gereksinimlerin yanında, aile ortamı çocuk için vazgeçilmez olan güvenlik ve sevgi gereksinimlerini de karşılar. Bu da çocuğun suça yönelmesini engeller. Bunun yanında aile ortamını

oluşturan diğer bireylerin özellikle de anne ve babanın hem evliliğin getireceği sorumlulukları karşılayabilecek kadar olgun hem de çocuklar için birer model olabilecek yetkinlikte olmaları gerekir.

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi çoğu kez doğumdan önce başlar. Ailenin o çocuğa karşı istekli yada isteksiz oluşu, gerek ruhsal gerekse ekonomik yönden bu çocuğun gelişimine hazır olup olmaması ve çocuktan beklentileri o çocuğun yaşantısını, ilk izlenimini ve çevresi ile olan duygusal iletişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Aile üyeleriyle olan ilişkiler çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumlarının temelini oluşturur.

İnsan yaşamının üzerinde, doğumdan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrün sonuna dek etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de, kişiyi, ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir. Aile toplumun kültür değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması biçimindeki temel eğitimsel işlevinin yanında, okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkin olan bir toplumsallaştırma kurumu olarak karşımıza çıkar (Yavuzer, 1998:126).

Aile, çocuğun dünyaya getirilmesi ve beslenip korunarak yetiştirilmesinin yanında, onun güvenlik, sevgi, saygı, ait olma ve paylaşma gibi psikolojik gereksinimlerinin de en iyi karşılandığı yerdir.

Aile bir ilişkiler sistemidir. Kişiler arası ilişkileri kapsayan belli kuralları olan bir düzendir. Birey önce aile içinde kendi kimliğini oluşturur. Karşılıklı sevgi, güven, dayanışma duyguları aileyi bir arada tutabilmektedir. Çocuk sağlıklı gelişimini ancak aile içinde sürdürebilmektedir. Yapılan araştırmalar, ana babaların çocuklarına karşı gösterdiği tutum ve davranışların, onların olumlu ya da olumsuz karakter, kişilik ve kimlik sahibi olmalarında en önemli etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

3.2.1.1.Evlilik Dışı Çocuklar

Evlilik dışı doğan çocuklar özellikle geleneksel toplumlarda çok kolay kabul edilmezler. Bu durum onların toplum dışına itilmesine ve topluma karşı kin ve nefret duymasına sebep olmaktadır. Bu tür çocukların düzenli bir aile yapısı bulunmadığından ve ebeveyn tarafından çocuklar fazlaca sahiplenilmediği için evlilik dışı çocukların kişilik yapılarında bir takım problemler gözlenmektedir.

Ülkemiz açısından konu incelendiğinde gayrisahih nesepli olma ile suç arasındaki ilişki net değildir. Eldeki suçlu çocuk anketlerinde bu konuda anlamlı bir korelasyonu sağlayacak oranlara erişilmemiştir. Ancak, konu ülkemiz açısından bir başka noktayı daha ortaya çıkarmaktadır. Hukuki anlamda kabul görmemekle birlikte sosyolojik olarak normal evlilik olarak kabul edilmekte olan imam nikahlı evliliklerden doğan çocuklara ilişkin rakamlar bu noktayı etkileyecek yoğunluktadır. Bu çocuklar gayrisahih nesepli çocukların kaldığı gibi psikolojik etkiler altında kalmamaktadırlar. Bu çocuklar toplum dışına itilmemekte ve aileleri tarafından terk edilmemektedir (www.sosyalhizmetuzmani.org: 02.03.2008).

Babasız ailelerde büyüyen çocuklarla kurulacak bir toplumun sağlıklı olamayacağı ve bu durumun çocukları olumsuz etkilediği konusunda bütün uzmanlar görüş birliği içerisindeyler. Böyle büyüyen çocuk okulda başarısız, problemlere çabuk bulaşan, duygusal, sağlık sorunları olan biri haline geliyor ve büyüdüğünde kendisi de evlenmemeyi veya çabuk boşanmayı tercih ediyor (Saygılı, 2001:29).

3.2.1.2.Ölüm veya Boşanma İle Dağılmış Aileler (Anne-Baba Yoksunluğu)

Gordon göre; anne-babanın çocuk üzerindeki etki alanı çok geniştir. Bir bakıma, anne babalar 0-6 yaş döneminde hem çocukların tüm gereksinimlerinin yerine getirilmesinde en yakınında olan kişiler, hem de ilk öğretmenleridirler. İnsan kişiliğinin gelişimsel temellerinin 0-6 yaş döneminde atıldığı göz önüne alındığında, eğitsel kimliğin belirlenmesinde anne-baba rolünün önemi daha da iyi anlaşılmış olur. Çocuğun aile içerisinde edindiği statü, kazandığı değer ve geliştirdiği kimlik; onun giderek toplum içerisinde kazanacağı kimliğin, statünün ve değerinin belirleyicisi olmaktadır (Gordon, 1993:38).

Çocuk içinde büyüdüğü ailenin sosyal yapısından etkilenir. Ailenin birlik veya dağınık olması ya da anne babadan birisinin ölümü çocuğun duygusal gelişimini son derece etkiler.

Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi sebeplerle ailenin bütünlüğünün bozularak, ana-babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumu, “parçalanmış aile” olarak tanımlanır. Buna karşılık, öz anne ve babanın birlikte yaşadığı aile “bütünlüğünü koruyan aile” olarak adlandırılır. Parçalanmış aile deneyimi, çocuğun toplumsallaşma sürecini kesintiye uğratan hatalı ve eksik bir toplumsallaşma süreci

geçirmesine yol açar. Hatalı ve eksik toplumsallaşmanın görünen sonuçlarından biri de suç davranışıdır. Gerçekten araştırmalar suçlulukla, parçalanmış aile deneyimi arasında ilişkiler bulunduğunu desteklemektedir (Balcıoğlu, 2001:49)

Aile ayrıca sosyal, ekonomik, kültürel ve biyolojik görevler de yerine getirmektedir. Bu görevler, nesli sürdürme, çocukları sosyalleştirme, insanı yalnızlaştırmama ve gerginliklerden sosyal varlığı itibariyle koruma, psikolojik ve biyolojik tatmin, üyelerinin bütün olarak ekonomik faaliyetlere katılması ile kültür nakli gibi sıralanabilir (Gökçe, 1991:218).

Boşanmalar aileleri derinden etkilemekte, yuvaları dağıtmakta ve toplumda huzursuzluklara sebep olmaktadır. Ne yazık ki ülkemizde son yıllarda boşanan çiftlerin sayısında devamlı bir artış olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum ise geride kalan çocuklar açısından hiç de iç açıcı değildir.

Madalyonun öbür yüzünde sorunların birlikte ve aile yapısı içinde çözülmeye çalışıldığı, çocukların bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı bir şekilde yetiştirilmeye çalışıldığı evliliklerin karşısında; başlangıçta her şeyin normal olduğu fakat zamanla birbirlerini anlamakta zorluk çeken ya da birbirlerini kendi istekleri doğrultusunda değiştirmeye çalışan bireylerin evlilikleri vardır. Dışardan gelen baskıların da etkisiyle bitmek zorunda kalan evliliklerin acısını en çok çocuklar çeker. Boşanmanın en olumsuz etkisi çocuklarda görülür. Şiddetli geçimsizlik ve boşanmaların çoğunlukla, evliliğin ilk yıllarında görüldüğü ve çocukların henüz çok küçük olduğu hatırlanırsa boşanmadan önce ve sonra çıkan sorunların gelişme çağındaki çocukları ne kadar olumsuz etkileyeceği açıktır. Çocukluk çağını sevgi, saygı ve güven duygusundan yoksun bir ortamda geçiren çocukların ruhsal gelişimi bozulur. Ana-baba arasındaki çatışma ve çekişmelerin çocuğa aktarılması onda devamlı kaygı, gerilim ve tedirginlik yaratır. Birbirlerine kızıp öfkelenen eşlerin olur olmaz nedenle çocuğa bağırıp çağırımları çocukta suçluluk duygusu doğurur. Çocuğun böyle ortamlarda sağlıklı bir kişilik geliştirmesi olanaksızlaşır (Yörükoğlu, 1993:125).

Birlikte yaşadığı halde aralarında yüksek düzeyde bozulmuş duygusal ilişki olan ebeveynler çocukların olumsuz davranışlar edinmelerine neden olmaktadır. Avrupa'da yapılan bazı araştırmalarda ailenin parçalanmasından ziyade aile içi gerilim ve uyumsuzluğun çocuğu daha çok etkilediği yönünde sonuçlar ortaya konmuştur. Aile içi gerilim, düşmanlık, nefret, gücenme, tedirgin etme, ağız kavgası veya psikosomatik

hastalıklar şeklinde dışa vurulan bu durum çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir (Akıncı, 1993:130).

Boşanmanın olumsuz etkileri şüphesiz en çok çocuklar üzerinde görülür. Bunalan, itilip kakılan ve sahipsiz kalan çocuk, sevgi ve bağlılık hissini parçalandığını hissedecek ve çeşitli psikolojik bunalımlar içinde kendini bulacaktır. Bu çocuklarda, yani boşanma ile parçalanmış aile çocuklarında yüksek oranda psikolojik düzensizlikler ve suça yönelmeler gerçekleşecektir. Nitekim yapılan araştırmaların sonuçları bunu doğrulamaktadır.

Boşanmış aile ve normal aile çocuklarından oluşan 144 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada boşanma olayından çocukların çok etkilendiği ve bu etkilenmenin en çok 5-6 yaş grubunda gerçekleştiği görülmüştür (Bilir, 1991:149).

Yavuzer'in yaptığı bir araştırmada suçlu gençlerin %22'sinin dağılmış ailelerden geldikleri belirlenmiştir. Glueekler, 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan grup üzerinde yaptıkları karşılaştırmalı çalışmada, suçlu grubun %60'ının, buna karşılık suçlu olmayan grubun %34'ünün parçalanmış ailelerden geldiklerini bulmuşlardır (Yavuzer, 1998:152).

Merril'in 3000 suçlu çocukla yaptığı araştırmada suçlu çocukların %57, 7 'sinin dağılmış ailelerden geldiği ortaya konmuştur (Günce, 1983:2).

Bütün bu araştırmalar, suçlu çocukların gerek boşanma gerekse diğer nedenlerle ailelerinin dağılması sonucu tam ve mutlu bir aile yuvasından yoksun kaldıklarını ve bu durumun onları suç ortamına ittiğini gözler önüne sermektedir.

Anne yoksunluğu veya düzensiz anne-çocuk ilişkisi de çocuk suçluluğuna yol açabilir. Bebeklikte anne bakımından yoksun çocuklarda hem fiziksel hem de ruhsal gelişim geriliği görülür. Çocuklar daha küçükken anne sevgisini ve ilgisini kaybetmemek için uslu durmayı, annenin istediği gibi davranmayı öğrenirler. Yani toplumsal davranışların öğrenilmesinin temelinde anneye duyulan sevgi ve bağlanma vardır. Bu sevgi ve bağlanma gelişmemişse çocuk toplumsal davranışları da öğrenemez. Başlangıçta anneye bağımlı olan çocuk, özellikle kişilik gelişimi için koruyucu ve gözetici bir babaya muhtaçtır. Baba, otorite ve toplumsal değerlerin temsilcisidir. Baba yokluğu, otorite boşluğu veya örnek olacak kişi eksikliği yaratabilir.

Boşanma hiç kuşkusuz, çocukların başına gelebilecek en sarsıcı olaylardan birisidir ve potansiyel olarak onların gelişmelerini ciddi bir biçimde etkileyecek bir dizi değişikliği de beraberinde getirmektedir. Boşanmış bir ailenin bireyi olarak yaşamak kaçınılmaz olarak çocuklara zarar veren bir durum değildir. Önemli olan anne ve babanın evliliklerinin sona ermesini nasıl karşıladıkları, boşanmadan sonra hayatlarını ve ilişkilerini nasıl sürdürdükleri ve çocukları ile ilgilenmeye devam edip etmedikleridir.

Boşanmanın suç işleme yönünden çocuk üzerindeki etkilerine baktığımızda ortaya çıkan uyumsuzluk belirtilerinin çocuğun yaşına, boşanma öncesi ve sonrasında anne babayla ilişkilerinin şekline göre değişiklikler gösterdiği görülmektedir.

Türkiye’de, kentleşme hızına paralel boşanmalar giderek artmaktadır. Boşanmaların %50’den fazlası kentlerde ve en fazla evliliğin ilk 4 yılında olmaktadır. Az çocuklu ailelerde boşanma daha fazla gerçekleşmektedir. Çok çocuklu ailelerin dağılması daha güçtür. Sorunlar daha fazla olsa da çok çocuklu ailenin dağılması için evliliğin çok bozuk ve sarsılmış olması gerekmektedir.

Boşanma, eşler açısından mutsuz evliliğin bitirilmesi olsa da ailenin yıkımı demektir. Çocuklar üzerinde olumsuz etkisi çok fazladır. Boşanma sonucunda baba sanki anneye birlikte çocuğu da boşamıştır. Boşanmış ailede babanın çocukla ilişkisi zayıflar ve baba çocuğa karşı sorumsuzlaşır.

Boşanmanın çocuk üzerinde ruhsal çöküntü, güvensizlik, okul başarısızlığı, öz saygısını yitirme, terk edilmişlik duygusu, değersizlik duygusu, şiddetli hassasiyet, dengesizlik, az soru sorma ve az oyun oynama, suça yönelme gibi etkileri vardır. (www.pdraci.com: 28.04.2008)

Çocuk, doğduğu andan itibaren büyüme süreci içinde ailesiyle özellikle babası ile kurduğu etkileşimden çıkardığı sonuçları özümseyerek kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturmaktadır. Toplumların geleceği olan çocuk ve gençlerin her yönden sağlıklı yetiştirilmeleri, kişilik gelişimleri için de çok önemlidir (Bayhan, 1998:24).

Ölüm veya ayrılık nedeniyle bölünmüş ailelerde büyüyen çocukların gençlik çağında çok değişik uyum sorunları ortaya çıkabilir. Çocukluğu babasız geçmiş bir genç erkek, genellikle bir genç kızdan daha çok sorunlarla karşılaşır.

Ailede etkili ve iyi bir baba olduğunda da çok şey değişir. Çocuğun özgüveni gelişir ve şahsi başarısı için potansiyeli yükselir. Sağlıklı baba-çocuk ilişkisi, bir nesilden bir sonraki nesile mutluluğu sürekli bir şekilde aktarılmasını sağlayacaktır. Çocuklara yapılan yatırım, nesillere yapılmış sayılır (Saygılı, 2001:30).

İnsan doğumundan ölümüne kadar gelişimini belirli dönemler içinde sürdürür. Çocukluk, ergenlik, erişkinlik ve yaşlılık olarak bilinen bu dönemler birbirinden kesin sınırlarla ayrılmıştır. Her dönem kendine özgü ve belirli bedensel, duygusal ve toplumsal özellikler taşır. Peki bebeklik dönemindeki anne çocuk ilişkisinin şekli ileriki yaşlarda suça yöneltici etkide bulunabilir mi? Yapılan gözlem ve araştırmalar ilk yıl içerisinde anne ile çocuk arasındaki duygusal ilişkinin ve bu ilişkide temel faktör olan sevginin çok önemli olduğunu göstermektedir. Eğer bu dönemde anne yoksunluğu yaşanmışsa, bu durum çocukta güvensizlik duygusunun oluşmasına ve ileriki yaşlarda saldırgan ve uyumsuz davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İlk 18 aylık dönemde bebeğin temel bağımlılık gereksinimleri olur, bu gereksinimler yeterince karşılanmamışsa çocukluk dönemi kavgacı, sinirli, uyumsuz, bir şekilde geçer.

Çocuğun bebeklik döneminde annesini kaybetmesi onun duygusal gelişimini tamamlayamamasına sebep olur. Anne çocuk için her şeydir. Bebek ancak annesiyle güven bulur. Çocuk, annenin sıcak ilgisi ve bakımı olmadan bedensel ve ruhsal gelişimini tam anlamıyla tamamlayamaz. Ruhsal gelişimini tamamlayamayan çocuklar çevrelerine karşı ilgisiz kalmakta, boş ve donuk gözlerle hayata bakmaktadırlar. Uyarımlara geç cevap vermekte, az gülümsemekte ve az ağlamaktadırlar. Anne yokluğu durumunda çocuk her yönden eksik olmaktadır. Suçlularla ilgili yapılan araştırmalar, bu kişilerin anne ya da baba yokluğuna daha çok maruz kaldıkları sonucunu ortaya çıkarmıştır. Anne yoksunluğu çocuk suçluluğunu oluşturan anti-sosyal davranışlara neden olur. (www.pdraci.com: 28.08.2008)

Ailede anne yoksunluğunun etkilerini inceleyen Spitz ve Bowlby yaptıkları araştırmada, anne bakımından yoksun büyüyen çocukların hem fizik hem de ruhi gelişmelerinin gerileyeceğini hatta yaşamlarının tehlikeye düşeceğini saptamışlardır (Günce, 1983:16).

Yapılan araştırmalarda parçalanmış ailelerden gelen çocukların normal aile çocuklarına kıyasla öğretim hayatında daha az başarılı oldukları ortaya çıkmıştır. Anne-baba yoksunluğunun çocuğun eğitimini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Vayne

Dennis, Tahran'da bir yetiştirme yurdunda yaptığı araştırmada (çocukların anneye en ihtiyaç duydukları bir yaşta) bu yurttan büyüyen çocukların büyük gelişim bozuklukları gösterdiklerini ortaya koymuştur. Yurtlarda büyüyen çocuklar sadece zekâ gelişimi ve konuşma alanında gerilikler göstermekle kalmamışlar, aynı zamanda hareket becerilerinde de yaşlılarına kıyasla büyük gelişim eksiklikleri göstermişlerdir (Yıldırım, 1983:28).

Çocuklarınızın boşanmanıza uyum sağlamalarına yardım etmek için atacağınız ilk adım yapmanız gereken şeylerin bilincine varmaktır:

-Ailenizin kendine özgü koşulları içerisinde ayrı yaşama ve boşanmanın ne anlama geldiğini çocuklarınızın anlamalarını sağlamak.

-Çocuklarınıza, yaşlarına uygun biçimde, boşanmanın onları nasıl etkileyeceğini somut ifadelerle açıklamak.

-Çocuklarınızı her zaman seveceklerine ve en iyi şekilde bakılacaklarına inandırmak ve bu yönde davranmak.

-Çocuklarınızı diğer ebeveyn ile mutlu ve sıcak bir ilişki sürdürmek için cesaretlendirmek ve bunun için elinizden geleni yapmak.

-Eski eşinizle ilişkiyi mümkün olduğu kadar sorunsuz sürdürmek. Bu mümkün değilse, sorunları çocuklara yansıtılmamak.

-Çocuklarınızın sizin için yeri doldurulamaz ve değerli varlıklar olduğunu hissetmelerini sağlamak.

-Çocuklarla ilgili konularda eski eşinizle işbirliği yapmak. Eşinizden ayrıldıktan sonra, çocuklarınıza, diğer ebeveynle siz anlaşamamış olsanız bile onunla ilişkilerini kaybetmeyecekleri konusunda teminata bulunmak. Mümkünse eski eşinizle, çocukların ihtiyaç ve duygularını konuşmak.

-Çocuklarınıza güven duygusu vermek için, mümkün olduğunca eski aktiviteler ve rutinleri sağlamaya çalışmak. Çocuklarınızın fikirlerini dinlemek ama unutmamak, çocukların diğer eşle görüşmeleri ve nerede kalacakları, gibi önemli kararlar kesinlikle yetişkinlerin sorumluluğudur.

-Hayatlarındaki başka insanlardan ve uzmanlardan yardım ve rehberlik istemeleri için çocuklarınıza yönlendirmek (www.sosyalhizmetuzmani.org: 12.04.2008).

Ayrıca, çocukların geleceklerini karartan ve toplumsal bir faciaya yol açan boşanmaların önüne geçmek ve aile müessesesini sağlam temeller üzerine oturtmak için birtakım önlemler alınmalıdır. Alınması gereken önlemlerle ilgili olarak şunları söyleyebiliriz:

-Aile içi ilişkileri konu edinen eğitici yönde paket programlar hazırlanmalı ve bu programlardan aile üyelerinin yararlanmaları sağlanmalıdır. Böylece aileyi oluşturan bireyler kendi aralarında daha iyi iletişim kurabilme yollarını öğrenebileceklerdir.

-Halk eğitim merkezlerinde aile içi ilişkileri ele alan seminer, konferans vb. etkinlikler düzenlenmelidir. Bu konuda, halk eğitim merkezlerinin bulunduğu illerdeki üniversitelerle işbirliğine gidilebilir.

-Okullarımızda aileyi konu edinen müskakil bir aile dersi konulmalıdır.

-Televizyonlarda bir aile kanalı oluşturulmalıdır. Özellikle milli ve manevi kültürümüze uygun, aile bağlarını kuvvetlendirici ve nikahlı yaşamayı teşvik edici filmler yayınlanmalıdır. Ayrıca çocukları eğitici, ders verici, onları hayata hazırlayıcı programlara ve çizgi filmlere yer verilmelidir.

-Boşanmaların önüne geçmek ve aileyle ilgili problemleri çözmede etkin bir rol oynamak amacıyla aile danışmanlık merkezleri kurulmalıdır.

-Aile ile ilgili bilimsel araştırmalar yapılmalı ve bunların sonuçlarından aile kurumunun düzene girmesi yönünde yararlanılmalıdır.

-Çalışan ailelerle ilgili olarak iyileştirici yönde düzenlemelere gidilmelidir. (Özdemir, 2002:13-14).

Günümüzde geleneksel koruma yöntemi, çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu gibi kurumsal niteliklidir. Nitekim Ülkemizde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda belirtildiği üzere korunmaya muhtaç çocuklardan 0-12 yaş grubu Çocuk Yuvalarında, 13-18 yaş grubu ise Yetiştirme Yurtlarında bakılıp yetiştirilmektedir. Bu kurumlar bir nevi ailenin görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Fakat her şeye rağmen ailenin yerini tutamayacakları anlaşılmıştır. Çünkü buralarda

çocuklar teke tek ilişkiden ve duygudan uzak olarak barındırılmakta ve çoğunlukla fizyolojik ihtiyaçları karşılanmaktadır. Oysa sağlıklı bir gelişim ve davranış örüntüsünün temelinde duygu yatar. Bu duyguyu da çocuğa kazandıracak olan yegane öge ailedir. Ailenin bulunmadığı durumlarda yapay bir aile bile soruna çözüm getirebilir. Bu düşünceden yola çıkan gelişmiş ülkeler kurum bakımını en aza indirip, artık ağırlığı koruyucu aile uygulamasına vermiş bulunmaktadır (Bıyıklı, 1983:61-63).

3.2.1.3.Ailenin Ekonomik Durumu

Çocuğun fiziki ve psikolojik gelişimini etkileyen onu anti-sosyal davranışlara iten en temel sebeplerden birisi de ailenin ekonomik durumudur. Suçlu çocukların büyük bir kısmı fakir ailelerden gelmektedir. Ancak, bunun yanında normal ya da normal üstü gelir sahibi ailelerden ve aile içinde daha önce suç işlemiş kişilerin bulunduğu ailelerde bu oranın artması gelir durumundaki düşüklüğün tek başına suça yöneltici bir faktör olmadığını göstermektedir. Suçun ekonomik boyutu, yani suç-ekonomi ilişkileri, hem kişiye bağlı faktörlerden, hem de kişinin içinde bulunduğu çevre faktörlerinden bağımsız değildir.

Ailenin sosyo-ekonomik durumunun suç işleme oranına etkisi dolaylıdır. Şöyle ki fakir bir aile çocuğunun zengin çocuklarda gördüğü eşya ve imkanlara sahip olma isteği ile, iyi eğitim görmeme, manevi bağların zayıf olması ve ana-baba sevgisinin yetersiz olması gibi faktörlerin birleşmesi çocukları suça yöneltmektedir. Diğer taraftan maddi ihtiyaçların endişesinden kurtulmuş ve kendilerine bir amaç bir ideal verilmemiş çocukların özellikle uyuşturucuya yöneldikleri, dikkat çekebilmek için çeteler kurarak suç işledikleri görülmektedir.

Diğer taraftan ekonomik koşulların zayıflığı ailenin parçalanmasına ve ahlaki değerlerin yitirilmesine neden olmaktadır. Düşük ekonomik düzey çocuğu suça yöneltten tek neden olmasa da suça elverişli ortamı, dolaylı ya da doğrudan nedenleri hazırladığı bilinmektedir. Küçük, sağlıksız konut koşulları, kalabalık ev halkı, cehalet, düşük sosyal statü gibi etkenler suça elverişli koşulları oluşturmaktadır. (www.pdraci.com: 28.06.2008)

Yaşamının büyük bir bölümü yoksullukla geçmiş, çabuk ve kolay yoldan bu durumdan kurtulmak isteyen çocuklar suça yönelebilirler. Toplumun alt sınıflarından

gelen bir çocuk okula başladıktan sonra kendi anne ve babasının eğitim standartlarına göre başarısız olduğu gerçeğini görmektedir. Onların meslekleri değersiz, eğitimleri yetersiz, giyimleri ve yaşam biçimleri okulda öğretilen gibi değildir. Bu nedenle çocuk annesine ve babasına içerlemeye başlamaktadır. Ekonomik düzeyi düşük olan aileden gelen çocuk okulda kendisini başarısız bulmakta yetersizlik ve aşağılık duyguları geliştirmektedir. Bu çocuk artık gerçekçi olmayan bir başarı amacını benimsemiş durumdadır. Çocuk büyüyünce yine diğerlerinin küçümseyeceği bir iş yapacağına inanmaktadır.

Çocuk suçluluğunun nedenleri arasında toplumsal eşitsizliğin somut ifadesi olan yoksulluk temel belirleyicidir. Yoksulluk gelir-eğitim-sağlık ve günlük sosyal hayattan yararlanma hakkını en düşük düzeylerde gerçekleştirme durumudur. Suç işleyen/işlemek zorunda kalan çocukların aileleri gerçek anlamda yoksul ailelerdir. Geliri ve statüsü düşük işler yapmak durumunda kalan babaların çoğunluğu seyyar satıcılık, hamallık, inşaat işçiliği gibi sosyal güvencesi olmayan işlerde çalışmaktadırlar. Ev dışında çalışan kadın yoktur, bir bakıma annelerin yerini sokakta çalışan çocuklar almıştır. Eğitim açısından yaşanan yoksulluk gelir yoksulluğu ile içiçedir. Anne-babaların eğitim düzeyleri gerçekten çok düşüktür. Geçim sorunlarının yanında ailelerin kalabalık oluşu, yetersiz mekanlar (oda başına düşen kişi sayısının fazlalığı) suçluluğu arttıran nedenler arasındadır (Bal, 2004:133).

İstatistiksel veriler çocuk suçluluğuyla yoksulluk ve onun getirdiği koşullar arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkinin önemli sayılabilecek derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı sorun göç eden aileler açısından da söz konusudur. Göçlerin ve gecekondulaşmanın büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, sosyal gruplar arası çatışmalara sonuç olarak çocuk suçlarının özellikle mala yönelik suçların artmasına neden olduğu belirtilmektedir. Kentlerdeki yaşam koşullarının zorluğu kenti saran gecekondulu bölgelerine yansımaktadır. Geleneksel aile çevreye direnemez olduğunda gevşeme ve serbestleşme olmakta, bunu hisseden çocuğun ilk tercihi sokak olmaktadır

Çocuk suçluluğu kentsel bir suçtur. Bu nedenle ailenin kent ortamındaki yapısal durumunu anlamak gerekir. Kentlerimizde geçiş ailesi egemendir. Kentlerde varolan ve göçle gelen aileler değerler sistemi bakımından ne geleneksel büyük aile ne de kentsel modern ailedir. Başka bir deyişle bu aile değişim sürecine özgü farlılaşmayı

kendi yapısında yaşayan bir ailedir. Bu nedenle aile içinde çatışmalar yüksek düzeydedir. Yetişkin kuşağın belirleyiciliği -özellikle babanın otoritesi- sorgulanmaktadır. Kadının çalışma hayatına girmesi bu tartışmayı hızlandırmaktadır. Ailenin toplam gelir miktarı ve buna bağlı olarak yaşama standartlarının düşüklüğü ve eğitim yetersizliği çatışmanın en hassas noktalarını oluşturmaktadır. Aileler tarafından çocukların temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması, eğitim basamaklarında ilerleme imkanı sağlanamaması, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çok düşük olması gibi sebepler çocuk suçluluğu için uygun koşulları oluşturmaktadır.

Ailenin temel sorunları arasında gelir yetersizliği ve eğitimsizlik gelmektedir. Diğer sorunlar bu iki temel faktörden kaynaklanmaktadır. Gelir ve eğitim bağımsız değişken olarak diğer değişkenleri (aile içinde uzlaşma kültürü, sorunlarla baş etme stratejileri, çocuklarla ilişki düzeyi, ailenin parçalanması, aile içi şiddet vb.) belirlemektedir. Gelir ve eğitim bağımsız değişkenleri genellikle birbirine paralel oluşmaktadır. Düşük gelirli ailelerde eğitimin düşük olduğu gözlenmektedir (Bal, 2004:24-25).

Ekonomik güçlükler nedeniyle çocukların okula gönderilmeleri ikinci planda kalmakta, ekonomik yönden aileye katkıda bulunma zorunluluğu onların öğrenim çağında para kazanma çabası içinde bulunmalarına sebep olmaktadır. Sonuçta çocuklar ya ayakkabı boyacılığı, hamallık, midyecilik gibi niteliksiz işler yapmakta ya da dilencilik, tombalacılık, kaçak sigara satma gibi işlere karışmaktadırlar.

Çocuğun erken yaşta çalışmak zorunda kalması hem eğitimini aksatmakta, hem de iş çevresinde zararlı alışkanlıklar kazanabilmesine yol açmaktadır (Hancı, 1999:24-28).

3.2.1.4.Ailedeki Birey Sayısı

Aile çocuğun ilk sosyalleştiği yani toplumsal değerlerin içselleştirildiği, davranış kalıplarının öğrenildiği bir yer olması bakımından çok önemli bir kurumdur. Aileler yapısal olarak geleneksel geniş aile, geçiş ailesi ve modern çekirdek aile şeklinde üçe ayrılabilir. Türkiye’de yaygın olan geçiş ailesidir. Geleneksel büyük aile kırsal kesimlere özgüdür ve çeşitli nedenlerle gittikçe azalmaktadır. Modern çekirdek ailenin oluşmasına 2001 yılında çıkartılan, Medeni Kanunda yapılan değişiklikler hukuksal bir temel hazırlamakla birlikte toplumun bunu benimsemesi için zamana

ihtiyaç vardır. Bu zamanın sınırlarını endüstrileşme, demokratikleşme, kentleşme-kentlileşme süreçleri tayin edecektir (Bal, 2004:24).

Bunun yanında aile yapısına ilişkin olarak ortaya çıkan bir önemli konu da ailedeki birey sayısı ile suçluluk arasındaki ilişkilidir. Geniş aile, çekirdek aile farklılaşması kadar aile içindeki çocuk sayısı ve gene bununla paralel giden gelir seviyesi düşüklükleri de önemli nedenler olarak görülmektedir.

Geniş ailenin en temel sakıncalarından birisini, aile içinde anne babadan başka yetişkinlerinde bulunmasının çocuğun değer kavramlarını, suç ve suç olmayan konusundaki düşüncelerini netleştirememesine ve pedagojik problemlerle karşılaşmasına neden olmaktadır.

Çocuğun aile içindeki yeri ile çocuk suçluluğunun ilişkisi hakkında kesin veriler bulunmamaktadır. Bir çok anket ülkemizde tek çocuklu ailelerin çocuklarının suçlulukla bağlantılı korelasyonlarda sıfıra yaklaştığını görmekteyiz. Ancak, bu tek çocuğun aile tarafından fazlası ile kuşatılmasının yanında tek çocuklu aile sayısının ülkemizde çok az olmasından da kaynaklanmaktadır.

Birden çok çocuğu olan ailelerde suç işleme oranının en büyük çocuklarda daha fazla görülmesi ise daha çok, büyük çocuğun daha fazla ihmal edilmesi, aşırı yüklenme ile karşı karşıya kalması ailenin yükünü daha erken yaşlarda taşıması gibi faktörlere bağlanmaktadır. (www.sosyalhizmetuzmani.org: 12.05.2008)

Aile, anne-baba ve çocuktan meydana gelen bir gruptur ve neslin devamı çerçevesinde yapılanmıştır. Değişen toplumda her şeyde olduğu gibi aile yapısında da değişimler gözlenmiştir. Toplumsal değişme sonucunda aile küçülmeye başlamış, ana-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısı artmıştır.

Çocuk sayısının fazla, aile gelirinin az olması, çocuğun zamansız olarak aile dışına itilmesine, üzerindeki kontrolün zayıflamasına ve disiplinsiz davranışlarda bulunmasına yol açabilmektedir. Yine dar meskenlerde oturan fazla çocuklu ailelerde, çocuklar uygun bir çalışma ortamı bulamadıklarından istenilen başarıyı elde edememekte, okuldaki başarısızlık onları sokak hayatına ve suçluluğa kadar götürebilmektedir. Ayrıca ailede çocuk sayısı arttıkça anne-baba çocuklarıyla yeterince ilgilenememekte, çocuklara karşı ya aşırı baskı, korkutma, tehdit ve yasaklamalar yapılmakta yada aşırı serbestlik olmakta uygun bir eğitim verme imkanı zorlaşmaktadır.

3.2.1.5.Ailede Suçlu Birey Örnekleri

Çocuk, anne ve babasının iyi ve kötü özelliklerini kendisine gördüğü biçimde yaşar. Doyurucu olduğu gibi, onu kırıklığa uğraticı nitelikte de olabilen bu özellikler, çocuğun kişiliğini oluşturacak davranış kalıplarını oluşturmaktadır (Yavuzer, 1986:75).

Suçlu çocukların ebeveynlerine ilişkin yapılan saptamalarda, %54 ünün ailesinde daha önce suç işlemiş bireylerin bulunduğu görülmüştür.

Özellikle ergenlik döneminde gencin kendisini özleştireceği bir bireye gereksinimi olduğuna, genellikle baba, amca ya da dayı gibi aile içinde bir yetişkinin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması durumunda bu kötü davranış örneği gence yansımaktadır. Öte yandan arkadaş çevresindeki kötü örneklerin de aile çevresi kadar olmamakla birlikte çocuğu ya da genci etkilemesi olasıdır.

Suçlu ya da alkolik anne ve baba, çocuğun seçeceği örnekler olmaları açısından son derece zararlıdır. Ferguson, Glasgow'da yaptığı araştırma sonucuna dayanarak, babaları suçlu olan çocukların % 24, diğer çocuklara oranla %12, iki kat daha fazla suç işlediklerini ileri sürmüştür. Aynı araştırmacı, ağabeyleri suçlu olan çocukların % 33, diğer çocuklara oranla % 10, üç misli daha fazla suçlu olduklarını saptamıştır (Yavuzer, 1998:147).

Çocuk, birlikte yaşadığı ailenin kötü sosyal davranış örneklerini, ailesinin ve çevresinin kusurlu yanlarını benimser ve öğrenir. Çünkü suçluluk öğrenilen bir davranıştır. Dolayısıyla da suça yönelebilir. Babası hırsızlığı ile ün yapmış, annesi ise eli uzunluğuyla bilinen bir çocuk bu ortamın etkisinde kalacak ve hırsız olacaktır. Bu durumdaki bir çocuğun kendisine sabırla güvenilip sevgi verilecek bir ortama alınması gerekmektedir.

Bu konuyla ilgili bir misal verelim. Hırsızlık yapan bir çocuk suçunu itiraf ettikten sonra ıslah evine değil de bir aile yanına gönderiliyor. Bu aile çocuğun çaldığı parayı sahibine veriyor ve çiftlikte çalışıp bu parayı kendilerine taksitler halinde onun ödemesini sağlıyorlar. Ayrıca çocuğun bütün eğitimi de bu aile tarafından karşılanıyor. Çocuğa gösterilen ilgi ve sevgi sonucu çocuk, anne ve babasının hırsız olması ve bu ortamda yetişmesi nedeniyle kazandığı hırsızlık duygusu yerini daha yararlı bir takım

fiiller yapma hissine bırakmaktadır. (www.rehberlikhizmetleri.sitemynet.com: 02.05.2008)

3.2.1.6.Ailenin Çocuğa Yetersiz İlgisi (Sevgi ve Şefkat Yoksunluğu)

Çocuk ana babaya yalnızca bakım ve beslenme açısından değil aynı zamanda ilgi ve sevgi bakımından da muhtaçtır. Çocuk sevgi dolu ve huzurlu bir aile ortamında kurduğu temellerle davranışlarını, sosyal ilişkilerini ve topluma uyumunu düzenler. Nesillerin iyi yetişmesi, ana ve babaların tutumlarına bağlıdır ve onların eseridir. Bu nedenle ana babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar, çocuğun yetiştiği ortam, çevresindeki diğer yetişkinlerin davranışları çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesi açısından önemlidir. (www.shcek.gov.tr: 23.03.2008)

Bireyin temel güveni ve mutluluğu bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmasına bağlıdır. Toplumun sağlıklı, dengeli, düzenli olması da bedensel ve ruhsal bakımdan sağlıklı olan kişilerin çoğunluğu oluşturmasıyla doğru orantılı olarak artar. Bebeklikten yaşlılığa kadar, kişinin en çok etkisinde kaldığı çevre ailedir. Kişiliğin temelleri ilk altı yıl içinde atılır. Bu süre çocuğun öncelikle ailesiyle yoğun iletişim içinde olduğu süreye denk gelir. Barınma ve korunma gibi temel ihtiyaçları anne tarafından karşılanan bebek bir taraftan güven duygusu geliştirirken diğer taraftan anneye iletişim kurar. İhtiyaçları annesi ya da onun yerine geçebilecek biri tarafından zamanında ve şefkatle doyurulan bebek rahattır ve zamanla güven duygusunu geliştirmeye başlar. Çocuk bedensel gereksinimleri olan beslenme ve korunmayı sağladıktan sonra sevgi gereksinimine doyum aramaya başlar. Sevgi olmadıkça aileyle kurulan ilişki olumlu, sağlıklı ve sürekli olamaz. İnsanın bütün yaşam boyu duyduğu ilgi ve sevginin açılıp gelişmesi, renklenmesi, çocukluk çağında sevgi gereksinimine sağlanan doyuma bağlıdır. İnsanın bütün ilişkilerinde görülen olumlu ya da olumsuz tutum ve davranışlarında bu doyum önemli rol oynar.

Sevgi kişinin ve toplumun yaşamını etkileyen güçlü bir duygudur. Başkaları tarafından sevilen, beğenilen, ilgi gören insanlarda kendine güven duygusu gelişir. Kendine güvenen herkes, karşılaştığı engelleri kolayca aşabilir, sorunlara gerçekçi çözümler bulabilir. Bu güven duygusunun kaynağı çocukluk çağında ana babanın ve çevrenin çocuğa gösterdiği sevgidir. Yeri geldiğinde övülen, haklı başarılarından dolayı takdir edilen, gösterdiği çabaya saygı duyulan, yeni girişimleri ve öğrenme isteği desteklenen, cesaretlendirilen, kabul edildiğini, dinlendiğini, fikirlerinin önemli

olduğunu hisseden çocuğun kendine güveni artar. Kendine güvenen, girişimci, zorluklardan yılmayan bireylerin çoğunlukta olduğu bireylerden oluşan toplum gelişmeye açık toplumdur.

Çocuğuna yakın ilgi gösteren, çocuğunun çalışma ortamını düzenleyen ve planlayan, çocuğunun başarısını övücü sözlerle destekleyen, çocuğunun başarısızlığında onu çalışırsan başarılı olursun sözleriyle yüreklendiren anne-babaların çocuklarının akademik başarılarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Nitschke, “anne şefkat ve bakımının veya onun yerini tutabilecek duygusal bağı bulamayan çocuk dünyaya da bir giriş kapısı bulamaz” demektedir. Bowlby, anne yoksunluğu ile duygusal ilgisizlik arasında bir korelasyon bulmuş, sevgi objesinin kaybedilmesinin, gelişim gerilikleri ve çocuk suçluluğu gibi antisosyal davranışların nedeni olduğunu saptamıştır (Bıyıklı, 1983:61-63).

Ailesi yanında kalmayan, örneğin, yurtda veya yatılı okullarda kalan öğrencilerin, ailelerinin yanında kalan öğrencilere göre çok ağır sorunları olmaktadır. İletişimi kuvvetli ve sevgi dolu olan aile ortamında yetişen çocukların konuşma becerilerinin; cümle uzunluğu, soru sayısı, sözcük dağarcığı bakımından daha iyi durumda oldukları saptanmıştır. Okuma-yazma öğretiminde, evde çocuğuna eğitim yardımı sağlayan ve bu amaçla okul ile yakın işbirliğine giren ailelerin çocuklarının okuduğunu anlama başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, evlat edinilmiş, yani koruyucu aileye verilmiş çocuklar üzerinde yapılan karşılaştırmalı araştırmalarda, bu çocukların zekâ gelişimleri ile ruhsal olgunluk ve toplumsal uyum bakımından yuva çocuklarından çok ileri oldukları görülmüştür. Ancak, bu durumun, evlat edinen ailenin içinde bulunduğu psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik durumuna bağlı olarak değiştiği saptanmıştır (Yörükoğlu, 1993:136).

Hırsızlık yapan bir çocuk, yiyecek ya da para çalarken yalnızca fizyolojik gereksinmelerini gidermek için değil, belki de sevgi eksikliğini gidermek üzere bu yola başvurmuştur. Çocuklukta kırıklık, genellikle kendi içinde bir öfke biçiminde görülür. Bunu yaratan çoğunlukla anne-babadır. Çocuk, kendisine bakan, bir takım fizyolojik gereksinmelerini gideren annesinden sevgi aramaktadır. Bu sevgiyi bulamayan çocuk için, doğrudan saldırganlık yasaklanmıştır. Böylece kızma, öfke gibi duygular içe itilmektedir. Bunlar bilinç dışına ait ifade edilemeyen kavramlardır. Kırıklıklar aşırı

derecede artarsa, birey nörotik bir yapıya bürünür ve hedefini aile dışında arar. İşte bu iç çatışmanın çeşitli ifade yolları vardır. Bunlardan biri de suçtur (Yavuzer, 1998:182).

Her anne, babanın bilerek yada bilmeyerek çocuklarına karşı tutumu değişik olabilmektedir. Bazı çocuklar daha çok sevimli, bazılarında baskı yapılmakta, bazıları istenmeyen çocuk olarak kabul edilmekte, bazılarında ise daha çok hoşgörü gösterilmektedir. Tüm bu tutumlar çocuğun hem kişiliğini, hem de sosyal gelişiminin değişik biçimler kazanmasına neden olmaktadır. Anne, babanın sıcaklıktan yoksun yaklaşımları, çocuğu bir yük olarak görmeleri, çocuğun yanlarına sokulmasına izin vermemeleri, kucaklarına alıp sevmemeleri, yetersiz sevgi belirtileridir. Çocuğu hırpalama, dövme, çocuğa kötü sözler söyleme, çocukta aşağılık duygusunun uyanmasına neden olur. Bu durumdaki çocukların kendine güveni olmaz, başkalarının yönlendirmesiyle hareket eder. Arkadaşlarının ve çevresinde kişilerin sevgisini kazanabilmek için çocuk suç da olsa her davranışı yapmaya hazır olur. İçeride dönük yada saldırganlık gibi olumsuz davranışlar gösterir. Ailede anne-babanın çocukları arasında ayırım yapması çocukta düşmanlık ve hayata küskünlük duyguları geliştirir. Saldırgan ve kavgacı olur. Ana-babaya isyan eder. Bu çocukların evden kaçma ve suç işleme ihtimalleri çok yüksektir. (www.pdraci.com : 27.06.2008)

Sevgi boşluğu yaşayan çocuklar suç işlemeye daha yatkın oluyor. Ebeveyninden yeterli ilgiyi göremeyen küçükler, bilgisayar oyunları ve televizyondaki şiddet unsurlarını da örnek alıyor. Uzmanlar, çocukların ruhsal ve kişisel yönden sağlıklı gelişebilmesi için ailelere çocukları ile sıcak ilişkiler kurmalarını öneriyor. Onlara bir dost ve arkadaş gibi yaklaşıp anlattıkları dinlenmelidir. Ayrıca bilgisayar oyunları ve televizyondaki şiddet unsurlarından çocuklar uzak tutulmalıdır.

3.2.1.7.Ailenin Çocuk Yetiştirmedeki Yanlış Tutumları

Çocuklar, hangi kurallara neden uyulacağını yeterince algılayamazlar, çünkü henüz toplumsallaşma süreci tamamlanmamıştır. Çoğunlukla yetişkinler, onlara uyulacak kuralları nedenleriyle anlatmazlar. Aslında kurallar da onların doğal dürtüleriyle çelişmektedir.

Bireyin toplumsal değer hükümlerini kazandıran, ona ilk sosyal deneyim fırsatını veren aile ortamının gelişim sürecindeki önemi büyüktür. Öncelikle ailelerin çocuklarına karşı takındıkları olumsuz tavırlar çocuğun oluşturacağı kişilik yapısını

belirler. Örneğin; Aşırı hoşgörü ve düşkünlük çocuğu bencil yapar. Aşırı koruma çocuğu diğer kimselere bağımlı, güvensiz bir kişi yapar. Reddedilen, istenmeyen çocuk sinirli, zayıflara ve küçüklere karşı düşmanca duygulara sahip bir birey olabilir. Baskı altında bulundurulan çocuk çekingen, aşırı duyarlı, başkalarının etkisinde kalan bir yapıya sahip olabilir.

Ailenin disiplin anlayışının tutarsızlığı, cezaya yer verilmesi, aşırı sert ve otoriter tutum, hoşgörüden uzak ve baskılı disiplin uygulaması ile çocuğu tümüyle dürtü ve isteklerinin doğrultusunda serbest bırakan, aşırı hoşgörülü ya da umursamaz bir yetiştirme tarzı, yanlış ve zararlıdır. Çocuğun sağlıklı bir ruhsal ve toplumsal gelişme göstermesi için ailenin tutarlı bir disiplin uygulaması ve belli ölçüde otoritenin, denetimin varlığı bulunmalıdır.

Ana babaların çocuklarına karşı tutumları, kendi kişilik özelliklerinden, içinde yetiştikleri sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullardan, eğitim düzeyinden, çocuklarına ait özelliklerden ve içinde buldukları toplumun geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerinden etkilenmektedir. (www.shcek.gov.tr: 21.03.2008)

Ana-babanın tutumu gelişmekte olan çocuğa örnek model oluşturacağından kişiliğini etkiler ve özdeşim modellerinden edindiğini, benzer tutumları sergilemesi ile ortaya koyar. Ana-babaların çocuklarına yönelttikleri tutumun sağlıklı olması, büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır.

Çocuk yetiştirme biçimleri ve bunların çocuk üzerinde yarattığı sonuçlar şunlardır:

Etkili, düzenli ana-babalar: Bu anne-babalar, davranış standartlarına göre çocuğu değerlendirme, kontrol etme ve ona yön verme eğilimindedir. Olumlu bir katılım söz konusudur. Çocuğu işin içine sokmak için destekleme, övme ve ödüller kullanılır. Konular, değerler ve davranışlar, duygusal karışıklığa meydan vermeden tartışılır.

Bu aileler de çocuklarına karşı sevecen, ilgili ve düşkündürler. Çocuğun tüm maddesel ve ruhsal gereksinimlerini karşılarlar. Çocuğun sağlığı ve öğrenimi için hiçbir özveriden kaçınmazlar.

Bu kategorideki çocuklar aşırı derecede sosyalleşme ve kurallara uyma eğilimindedirler. Çocuklar içsel bazı çatışmalar yaşayabilir, utangaç ve içine kapanık olurlar. Fakat nadiren toplumda problem oluştururlar. Bazı araştırmalar bu kategorideki çocuklara çok fazla güvenilebileceğini, çocukların fazlaca sorumluluk alabileceklerini, liderlik yeteneklerine sahip olabileceklerini, vicdanlı olabileceklerini belirtir.

Demokratik ana-babalar: Bu tanıma giren aileler genellikle ailedeki kurallar üzerinde konuşulmasına izin verir ya da çocuğu bu konuda destekler. Çocuğun kabul edilmeyen davranışlarının nedenleri olumlu bir şekilde açıklanır. Birçok davranış hoş görülür. Çağdaş bir ailedir. Ana-baba arasında saygı vardır. Sorunlar emirlerle değil, konuşarak çözümlenir. Evde gerginlik yerine, ılımlı bir hava vardır.

Anne babanın çocuğu kabulü, sevgi ve sevecenlikle ele alması, çocukla ilgilenmesi şeklinde davranışa yansımaktadır. Anne-baba, çocuğun ilgilerini göz önünde tutarak, onun yeteneklerini geliştirecek ortamı çocuk için hazırlar. Kabul gören çocuk, genellikle sosyalleşmiş, işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal ve sosyal açıdan dengeli ve mutlu bir bireydir.

Anne baba birbirlerine ve çocuklarına karşı olan duygularında net ve açıktır. Aile içinde güven ve şeffaflık vardır. Aile huzurludur. Problemlerle nasıl baş edebileceklerini birlikte araştırırlar. Bu ortamda yetişen çocuğa kişilik özelliği olarak aynen yansır. Ana babaların çocuklarına karşı hoşgörülü sahibi olmaları, çocuklarını desteklemeleri, bazı kısıtlamaların dışında çocuğun istek ve arzularını yerine getirmeleri anlamına gelmektedir.

Bu kategorideki çocuklar etkin, sosyal, arkadaş canlısı olma eğilimindedirler. Sosyal konularda saldırgan bir tutum içerisine girerler. Genellikle yaratıcı başarılı, bağımsız tiplerdir.

Katı kontrollü (otoriter) ana-babalar: Bu kategorideki anne-babalar, çocuklarıyla etkileşimlerinde serttir. Genellikle bu tip anne-babalar soğuk ve katıdırlar. Bazen de çocukları çok sayıda kurala uymaları için zorlarlar. Zaman zaman anne-babalar bu çocukları kurallara uymadıkları için cezalandırırlar.

Çocuğunu, kendi ideallerinde yaşattığı kalıplara uygun küçük bir yetişkin yapma çabasıyla, yola çıkan ana babaların çoğunlukla katı, baskıcı ve hoşgörüsüz bir tutum içinde olduklarını görürüz. Mükemmeliyetçi anne baba her şeyin en iyisini

çocuğundan bekler. Kendi gerçekleştiremediği yaşantıları çocuklarının gerçekleştirmesini ister. Mükemmeliyetçi anne babanın çocuğu sınıfın birincisi ve hatta okulun birincisi olmalıdır. Ayrıca çok iyi resim yapmalı, şarkı söylemeli, iyi konuşmalı, lider olmalı, iyi yüzmeli, koşmalı herkesin parmakla göstereceği örnek davranışlar sergileyen çocuk olmalıdır. Böyle ailelerde çocuk asla çocuk olmaz. Çocukluğunu yaşayamaz.

Otoriter ana-baba çocuğunu belki sevmektedir ancak sevgisini, çocuk istenilen şekilde davrandıkça gösterir. Yani sevgiyi istenen davranışların belirip gelişmesi için bir pekiştirici olarak kullanır. İstenen davranışlara da çoğunlukla gelenek ve daha üst otoritelerce saptanmış kurallara ve normlara uygun davranışlardır. Ana-baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görür ve mutlak itaat bekler, aksi halde cezaya başvurur, her türlü kararları kendileri alırlar. Otoriter tutumun hakim olduğu ailelerde ceza önde tutulmuştur ve suçla orantısızdır. Ceza aileden aileye değişirse de amaç aynıdır. Çocuk ne pahasına olursa olsun yola getirilmelidir. Kimi evde bu dayakla; kimi evde de suçlama, azarlama ve korkutma ile sağlanır. Kimi evde de sert bir bakış yeterlidir. Çocuğa tanınan haklar en aza indirilmiştir (Yörükoğlu, 1993: 142).

İhmalkar (İlgisiz) ana-babalar: Bu anne-babalar çocuklarına hiçbir kural koymazlar. Anne baba çocuğa karşı çocuğun kendisini rahatsız hissedecek kadar kayıtsız kalabilmektedir. Aşırı durumlarda, çocuğun temel ihtiyaçları karşılanmadığı için, anne-baba o denli ilgisiz veya saldırgandır ki, çocuk ihmal edildiğini ve reddedildiğini hisseder. Bu aileler çocuğa karşı ilgisiz, ruhsal gereksinimlerine karşı duyarsızdırlar. Çocuk ayakaltında dolaşmadıkça, ağlamadıkça ya da bir yaramazlık yapmadıkça ilgilenmezler. Onlar için çocuğun varlığı ve yokluğu belli değildir. Bu gruba giren anne babalar hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırmaktadırlar. Çocuğu ihmal eden anne baba zorunlu olduğu zamanlarda, çocukla yüzeysel bir ilişki kurabilmektedir.

İlgisiz ana-baba çocuğun isteklerine hiç bir denetim ve sınırlama getirmeksizin bütün isteklerini kabul eder. Bu tutumun sürekliliği çocuğun duygu, istek ve dürtülerini denetleyebilme yeteneğinin gelişimini olumsuz yönde etkileyerek, vurucu, kırıcı ve agresif davranışlarının artmasına neden olur. İlgisiz ana-baba çocuğunu ihmal hatta psikolojik bakımdan reddeder. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarından habersizdir. Nerede, ne yaptığıyla fazla ilgilenmez, varlığından rahatsız olduğundan, çocuğunu çevresinden

mümkün olduğu kadar uzak tutmaya çalışır, ilgisiz ana-baba çocuğuna en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayan ana-babadır.

Aşırı koruyucu ana-babalar: Bu kategorideki anne-babalar çok sayıda kural koymakla birlikte destek de getirirler. Ancak bunu yaparken anne-babalarda uygun olmayan bir duygusal katılım ve kaygı görülür. Bu anne-babalar düşman bir çevreye karşı çocuklarını koruyan anne veya babalar olarak tanımlanırlar. Ana-babanın aşırı korumaları, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir.

Hoşgörülü ana-babalar: Bu bölümde yer alan anne-babaların çocuklarını şımarttıkları söylenebilir. Evdeki atmosfer çocuğun merkez alındığı bir atmosferdir. Çocuğa büyük sevgiyle bağlanmışlar, tam benimsemişler. Çok sıcak, verici ancak çok koruyucu ve kollayıcıdır. Tüm yaşamları çocuğa göre düzenlenmiştir. Yalnız çocuk için yaşıyor gibidirler, çocuğun bir dediğini iki etmezler.

Çocuk merkezci aileye genellikle orta yaşın üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkinler grubu içinde yetişen tek çocuk olması halinde sıklıkla rastlanır. Böyle bir ortamda çocuk, ailede insiyatif sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar. Çocuğun dengesiz bir ortam içinde abartılmış bir sevgi gösterisi içinde büyüyor olması, onun doyumsuz bir birey olmasına zemin hazırlar. Böyle yetişen bireyler her isteğinin yerine getirileceğini zanneder ve okul kurumundaki kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrarlar ve kolay kolay uyum sağlayamazlar.

Şiddetli reddedici tutumu olan ailelerde çocuğa karşı düşmanmış gibi davranılır. Şefkat, sevgi, sıcaklık verilmez. Öz evlatları olduğu halde anne baba tarafından çocuk üvey evlat muamelesi görmektedir. Bazen sadece anne bazen de sadece baba çocuğu ret eder. Ama genelde aile içinde çocuğa soğuk davranılır. Beğenilmez ve devamlı her yaptığı eleştirilir. Çocuğun eksik ve yanlış davranışları araştırılır. Çocuğa baskı yapmak için her türlü fırsat kollanır. Çocuğun iyi yönleri değil de devamlı kötü yönleri su yüzüne çıkarılır. Her türlü angarya bu çocuğa yıkılır. Bazen diğer çocuklar da bu muameleden nasiplerini almaktadırlar. Aile sıcak, sosyal ve güven verici havadan kesinlikle yoksundur. Aile içi yaşam gerilim, çatışma ve kavgalarla doludur. Anne baba çocuğu sevmemekte, anlamamakta ve onu diktatörce yönetmeye çalışmaktadır (www.pdrci.com : 13.04.2008).

Anne-baba tutumlarımızda en hassasiyetle üstünde durmamız gereken tutumlardan bir diğeri de tutarlılıktır. Anne-babanın tutarlı davranışlarının, çocuğun çevreyi anlama yeteneğini arttıracığı ve onu daha oturmuş davranışlara yönelteceği varsayılabilir.

Çocuk eğitiminde tutarsızlık çok yönlüdür. Çocuğun belli bir davranışı kimi zaman hoş görülmesi kimi zamanda aynı davranış yüzünden ceza alması çocukta cezanın anlamı ve suçun niteliği hakkında kuşklar uyanmasına neden olur.

Çocuk eğitiminde tutarsızlığın bazı biçimleri şunlardır:

-Bazı zamanlarda izin verilen davranışlara bazı zamanlarda izin verilmemesi.

-Çocuğun söylenenlerle yapılanlar arasında çelişki görmesi.

-Çocuk yapmadığı bir davranıştan dolayı ödüllendirildiğinde veya cezalandırıldığında, bir kez cezalandırılıp diğeri zamanlarda tepki verilmediğinde. Bir davranış ödüllendirilip aynı davranış diğeri zamanlarda cezalandırıldığında, cezayla tehdit edilip uygulanmadığında.

Tutarsız disiplin, çocukta çelişkiye, saldırganlığa ve uyumsuzluğa yol açar. Suçluluğa ilişkin yapılan araştırmalarda tutarsızlığın fazla oluşuyla gencin anti-sosyal davranışları arasında güçlü bir bağ olduğu ortaya çıkmıştır.

Bir çok yetişkin fiziksel ceza yerine sözel cezalar seçerler. Sık sık, sözel cezalar sen-diliyle mesajlar yollanarak küçültücü sözler şeklini alır. ”Tembelsin, kötü bir çocuksun” gibi. Bu tip cezalar çoğu zaman fiziksel cezalardan daha ağırdır fakat etkili değildir. Etkili olmayan sen-dili yerine basit ben-dili, çocuğu yüzleştirmek için en yararlı araçtır. Aşağıda ben dilinin kullanımına ilişkin bir örnek verilmiştir:

Sen-dili: “Bu sabah sana düşen işleri yapmadın, tembelin birisin.”

Ben-dili: “Öfkeliyim, çünkü sana düşen işleri yapmadın onları benim yapmam gerekti.”

Bu örnekte olduğu gibi ben-dili, anne-babaların duygularını iletir ve davranışından dolayı çocuğa sorumluluk yükler ve çocuğun benlik saygısını etkilemez. Çünkü kişiliğe değil davranışa odaklanılmıştır.

Ayrıca, çocuklarımıza sevgiyi bir tehdit unsuru olarak sunmamalıyız. “Seni artık sevmeyeceğim”, “yaramazlıkların yüzünden sana artık sevgim kalmadı” gibi

söylemler bir çocuk için tahmin ettiğinizden çok daha fazla yaralayıcıdır. Çünkü bir insanı besleyen en değerli kaynak sevgidir. Çocuğumuza hiçbir koşulda sevgimizden vazgeçme ihtimalimizin olmadığını hissettirmeli ve fırsat buldukça da bunu ifade etmeliyiz. Fakat bu kuralsızlık için asla bir gerekçe olmamalıdır. Kurallar başka, sevgi başkadır. Biri diğerinin ihlalini gerektirmez.

Ailede disiplin anlayışı çocuğun duygularını bastırıcı ve makul isteklerine gem vurucu mahiyette olmamalıdır. Buna tatlı sert bir disiplin anlayışı da diyebiliriz. Baskıcı aile çocuklarının suça yöneldiklerini ve bastırılan duyguların ileride ruhsal bozukluk olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz.

Okulda ve evde disiplini sağlamak için dayak dışı seçenekler bulunmaktadır. Bu seçenekleri uygulamanın çocukta olumlu davranışı geliştirmede daha başarılı olduğu kanıtlanmıştır. Aşağıda bu tür seçeneklerin bazıları özetlenmiştir. Dayak dışı yollarla disiplini nasıl sağlayabileceğimiz aşağıda verilmiştir. Bunlar:

-Çocukla yaşına uygun bir dille konuşarak iyi iletişim kurun. Sözel öğretmen-öğrenci ilişkisi çocuğun bilişsel yeteneklerini geliştirir.

-Olaylara çocuğun gözüyle bakıp, kendinizi onun yerine koyabilmeye çalışın. Size çok kabul edilemez görünen bir durum çocuğun gözünde tamamen farklı olabilir.

-Çocuğa yaşına uygun, kabul edilebilir, kesin ve tutarlı sınırlar çizin, belli kurallar koyun. Bunların aşılmasını istemediğinizi kesin bir dille ifade edin.

-Çocuk sınırları aştığında ya da kurallara uymadığında sonuçları ile yüzleştirin. Örneğin yeri kirleten çocuktan orayı temizlemesini, birini inciten çocuktan özür dilemesini isteyin.

- Çocuğa konuşma ve davranışlarınızla örnek olun.“Lütfen, teşekkür ederim” gibi kelimelerin kullanılmasını özendirin. Sabır, nezaket, saygı gibi kavramları anlatarak değil davranışlarınızla öğretin.

-Çocuklarınızın olumsuz etkilenmesini önlemek için çocuklarınızın yanında asla eşiniz ile tartışmayın.

-Çocuğun birden fazla istenmeyen davranışı varsa hepsini bir anda ele almayın, birer birer ilgilenin. Bu davranışın neden sorun yarattığını açıkça anlatın, değiştirdiğinde onu iyi davranışından dolayı kutlayın.

-Çocuğun olumlu davranışlarını onayladığınızı beden dilinizle de gösterin. Bazen bir küçük gülümseme, sırt sıvazlama ya da bir baş hareketi birçok söze bedeldir.

-Çocuklara sorunlara çözümler üretme, sorunlarla başa çıkma konusunda destek olun, ancak onların yerine kararlar vermeyin. Bırakın kendi kararlarını verip, davranışlarını kendileri belirlesinler; bu özgüvenleri için çok yararlıdır (Beyazova, 2001:90).

3.2.1.8.Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet, çok genel anlamda kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerlerine yöneltilen her türlü şiddet davranışdır (Güneri, 1997:87).

Aile içi fiziksel şiddet çocuğun anne-babası veya diğer yetişkinler tarafından bedensel olarak örselenmesidir. Çocuk, anne ve babasının onaylamadığı bir davranışta bulunursa fiziksel olarak cezalandırılabilen, şiddeti büyük ölçüde aile ortamında öğrenmektedir. Aile içi şiddet ortamında yetişen erkek çocuk öğrendiği şiddeti ileride eşine veya çocuklarına uygulayabilmekte, kız çocuk ise baba evinde gördüğü ve içselleştirdiği şiddeti kocası ile yaşadığında olağan karşılamaktadır. Aile içi şiddet ortamında yetişen kız çocuğu için şiddete katlanma cinsiyet rolünün bir parçası olarak algılanmaktadır.

Geçtiğimiz son iki yüzyılda, ev içi şiddetin toplumumuzda hakim olduğu daha fazla kabul edilir hale gelmiştir. Üstelik, bazı kişilerin diğerlerine oranla daha fazla şiddet riski altında olduğu gözle görülebilir bir hal almıştır. Genel olarak, ev içi şiddetin kişilere, ailelere ve topluma ters etkileri vardır.

Çocuğuna karşı şiddet uygulayan anne ve babaların çoğu küçük yaşta aileleri tarafında şiddet gördüğü bir gerçektir. Sosyal öğrenme kuramı, şiddetin çocuklukta öğrenildiğini ve kuşaklar arası geçim olduğunu savunmaktadır. Kurama göre; ailesinde şiddeti gören veya yaşayan çocuk, şiddeti öğrenmekte ve içselleştirmektedir. Şiddetin yaşandığı ailelerin çocukları, anne-babalarının davranışlarını öğrenip uygulamaya eğilimlidirler. Ailede yaşanan olumsuzluklarla çocuk ve gençlerin şiddet eğilimleri arasında ilişki vardır (Dönmezer, 1994:324-325).

Şiddet, bir kişiye güç veya baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; şiddetin uygulama eylemi ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama olarak tanımlanabilir. Aile içinde anne-baba arasındaki geçimsizlik, tartışma ve kavgaların da çocuk üzerindeki etkisi çoktur. Bu çocuklar zamanla problemlili ve suçlu çocuk durumuna düşerler. Çünkü geçimsiz ailede çocuk kendini emniyette hissetmez, korku ve endişe içinde olur.

Şiddetin yaşandığı ailelerde yetişen çocuklarda, şiddetin yaşanmadığı ailelerde yetişen çocuklara oranla fiziksel ve psikolojik sorunlar daha sık görülmektedir. Bu çocuklarda ciddi sağlık sorunlarının yanısıra; uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, intihar girişimi, yasa dışı davranış eğilimi, okula devamsızlık ve eğitimi yarıda bırakma gibi eğilimler daha çok görülmektedir.

Kuşaklar boyu saldırganlık davranışlarının ve şiddet eylemlerinin sürmesinin arkasında rol oynayan gelenek ve görenekler arasında dayak ilk sırada yer alır. Elle, yumrukla, sopayla vurarak insanın, canını acıtma eylemi olan dayak, anne-babanın çocuğa, erkeğin kadına karşı kullandığı baskı, denetim, eğitim aracı niteliği kazanmıştır. Fiziksel şiddet ile yaş arasında ters ilişki vardır. 0-3 yaş arasında çocuğa şiddet uygulanır, yaş büyüdükçe fiziksel şiddet azalır. 12-16 yaş arasında tekrar fiziksel şiddet fazlalaşır.

Babadan böyle gördüm diyerek dayağı ailenin içine sokan erkekler “dayak cennetten çıkmadır” özdeyişiyle acı, kızgınlık, öfke, kin, nefret duygularını toplumda yaygınlaştırmışlardır. Ayrıca “kızını dövmeyen dizini döver” deyişiyle kadınların erkekler tarafından dövülmesi toplumun belirli kesimleri tarafından destek ve onay bulan bir davranış oluşturmuştur. Hatta kadınlarda dayak davranışını onaylamakta, kocam değil mi döver de severde diyerek boyun eğmektedirler. Dayak yiyen kadınların çocuğu aile efradındaki şiddetten kaçmak amacıyla evliliği kurtuluş olarak görmekte, evlendikten sonra da kocasından şiddet görmektedirler. (www.pdrci.com: 11.07.2008)

Çocuklar evlerindeki şiddete çok çeşitli şekillerde tepkiler verebilirler. Daha küçük çocuklar (okul öncesi ve yuva) çoğu zaman gördükleri istismarın ne anlama geldiğini anlamaz ve kendilerinin yanlış bir şey yapmış olmaları gerektiğine inanırlar. Kendini suçlama; suçluluk, üzüntü ve endişe duygularını arttırır. Çocukların, özellikle de küçük çocukların duygularını sözlü olarak dile getirme becerileri henüz yeterince gelişmemiştir. Duygularını davranışlarıyla belli ederler. Çocuklar kendilerini geri çeker,

konuşmaz ve soyutlarlar. Genel olarak yeme ve uyuma zorluğu, konsantrasyon problemleri, genel endişe ve fiziksel şikayetler görülür.

Ergenlik öncesi çocuk, negatif duygularını ortaya koyma yeteneğine sahiptir. Genelde görülen belirtilere karşı, bu yaş grubundaki kurbanlarda, sosyal aktivitelere ilgi kaybı, düşük kavrama, arkadaş ilişkilerinde reddetme veya çekilme, asilik ve karşıt-savunmacı davranışlar görülür. Ayrıca genelde, huysuzluk, alınganlık, okulda veya kardeşler arasında saldırganlık, nesnelere zarar verme, arkadaşlarını veya kardeşlerini şiddetle tehdit etme (kalemi vermezsen seni döverim gibi) ve dikkat çekmek için vurma, saldırma gibi davranışlar görülür. Kızlar, kendilerini geri çekmeye daha çok meyillidirler.

Ergenler ise; akademik başarısızlık, okuldan ayrılma, ihmalcilik ve madde kullanımı riski altındadır. Bazı araştırmacılar, suç işleyen ve işlemeyen ergenler arasındaki en belirleyici fark aile içi şiddet geçmişinin var olup olmadığıdır.

Bazı çocuklar ve ergenler için ev hayatı hakkındaki soruları cevaplamak zor olabilir, özellikle de kişi ailesi tarafından yabancılarla ev içindeki olayları konuşmamaya dair uyarılmış veya tehdit edilmişse konuşmak daha da zordur. Okul personeli ile irtibata geçmek, çocuğa destek olmak ve yardım etmek de atılacak ilk adımdır. Ev içi şiddete maruz kalan bir öğrenci, okul rehber öğretmeni ile görüşmelidir. Her durumun şartları farklı olmasına rağmen, çocuk istismarı olduğundan kuşkulanan öğretmenler veya okul personeli, bu durumu yerel koruma birimlerine bildirebilirler. Bazı durumlarda polisle temasa geçmek gerekli olabilir.

Çocuk konuşma arzusunda bulunursa; ona düşünce ve hislerini ortaya koyma fırsatı sağlanmalıdır. Konuşmanın yanı sıra çocuklar yazmaya, çizmeye veya boyamaya cesaretlendirilebilirler; çünkü bunlar daha küçük çocukların kendilerini ortaya koymalarını sağlar. Gençlerle çalışan yetişkinler için, gençleri, ilgileri hakkınsa konuşmaya cesaretlendirmek yararlı olabilir. Sıcak, yargılamayan ve samimi bir tavırda dinlemek kurbanlar için rahatlatıcıdır ve onların daha çok destek aramasında önemli olabilir. (www.aaets.org: 04.06.2008)

Uluslararası düzeyde kurumsal olarak yaşanan şiddet insan hakları çerçevesinde değerlendirilirken, aile içi şiddet özel alanda yaşanan ve eşler arasında çözümlenmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle yüzyıllardır kadının aile içinde yaşadığı şiddet tabu olarak tartışmalardan uzak tutulmuştur. Yakın bir

zamana kadar aile ve toplum içersinde yerini sorgulayan çözümler arayan kadın hareketi 1970'li yıllardan itibaren konuyu dünya gündemine getirmiştir. Dünya'daki bu gelişmeye paralel olarak Türkiye'deki kadın hareketinin sürekli çabasıyla aile içi şiddet 1980'lerden sonra Türkiye gündeminin bir parçası haline gelmiştir.

Günümüzde kadınlar, şiddet ve saldırganlık ögesi içeren davranışlara hedef olma sorunu yaşamaktadırlar. Pek çok kadın sürekli olarak beraber yaşadığı erkekler ve kocaları tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını ve bu şiddetin sınıf, köken veya sosyo-ekonomik düzey gözetmeksizin uygulandığını araştırmalar ortaya çıkartmaktadır (İlkkaracan, 1996:47).

Kadının ve erkeğin eğitim düzeyi, sosyal statüsü, ekonomik şartlarına bağlı olmaksızın, kadının ev içinde şiddete uğradığı bir gerçektir. Kentleşmeyle kadının yükü artmış; anne, eş ve iş kadını olarak hayattaki rolünü almıştır. İyi bir anne olmak zorundadır. Çocuklarına bakmaya, onların eğitimi ve sağlığıyla ilgilenmeye kendini mecbur hisseder. Mükemmel bir eş olmaya çalışacaktır. Evde işi bir hayli yüklüdür, fazladır. Evdeki işleri yoluna girince işine, çalışma mekanına gidecektir. Orada çalışırken, akli bir yandan da evde, eşinde ve çocuklarında olur. Bu onda sıkışma hissi ve kaygı oluşturacaktır. Bir anlamda tükenmişlik içine girer. Bunun sonucu olarak kendisi de şiddete başvuracaktır .

Cinsiyetle şiddet ilişkisi ele alındığında bütün toplumlarda kadınların şiddete başvurma oranlarının erkeklerden düşük olduğu görülür. Ancak kadının şiddete başvurma oranı ülkeden ülkeye, sosyo - kültürel yapıdaki farklılıklara bağlı olarak değişir (Balcıoğlu, 2001:49-56).

Döverek cezalandırma çocukların büyük acılar çekmesine sebep olabilir. Dövme yalnızca bedensel acıya değil, aynı zamanda çocuğun daha fazla anti-sosyal, sinirli ve sıkıntılı olmasına ve başka bedensel tepkiler vermesine yol açabilir. Bu çocuklar büyüdüklerinde, dövülmenin yarattığı bastırılmış öfkeleri, yetişkinliklerinde empati yoksunluğu, otoriter tutum ve saldırganlık gibi bazı davranış bozuklukları ile yansıtabilir.. Bu tür davranış bozuklukları yalnızca kişisel düzeyde zarar verebileceği gibi toplumsal açıdan da bir karmaşaya sebep olabilir. Saldırganlık, otoriter tutum ve empati eksikliği, çocuğu suç işlemeye iten önemli nedenlerden birisidir.

Araştırmalar şiddete ve saldırganlığa yönelik davranışların yaşamın erken dönemlerinde öğrenildiğini göstermektedir. Ancak, yine araştırmalar, çocukların

duygularını şiddet kullanmadan ifade edebilmeleri için ailelerinin büyük yardımı olabileceğini de göstermektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğun bir birey olarak hakları olduğunu anlatan, dünya çocuklarının yaşam kalitesini hak ettikleri düzeye çıkarmayı amaçlayan bir sözleşmedir. Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında kabul edilmiş ve 1990'da üye devletlerin imza ve onayına açılmıştır. Bugün dünyanın hemen hemen her ülkesince kabul edilmiş olan sözleşme Türkiye Cumhuriyeti tarafından da 1990'da imzalanmış, 1995 yılında ise Bakanlar Kurulu'nca onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Toplam 54 maddesi bulunan Çocuk Hakları Sözleşmesinin 19. maddesi çocuğun şiddetten korunma hakkı ile ilgilidir.

Şiddet olgusu günümüz toplumlarının temel sorunlarından birisini oluşturmaktadır. Yine buna paralel olarak şiddet sosyal bilimcilerin ve ruhbilimcilerin de temel araştırma konularından biri haline gelmiştir. Şiddet; bir kişiye güç ya da baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak, şiddet uygulama eylemi ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama olarak tanımlanabilir. Dar anlamıyla ele alındığında şiddet, insanın bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir edim olarak tanımlanır. İnsanın kendine yönelik yıkıcılığını temsil eden intihar da kişinin kendisine yönelik bir şiddettir.

Tüm ülkelerde baskın bir eğilim ve davranış olan savaş, şiddet ve kötü muamele, dünyada milyonlarca çocuğu bir "şiddet kültürü" ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bugün dünyanın her yerinde çocuklar; okulda, evde, sokakta, bakım kurumlarında ya da toplumun farklı kesimlerinde şiddetin çeşitli şekilleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Şiddet; fiziksel, duygusal, cinsel ya da ekonomik yönleri ile toplumun hemen her kesiminde çocukların karşısına çıkmakta ve çocukları, bazen şiddetin tanığı, bazen de şiddetin mağduru ya da şiddeti uygulayan kişiler olarak karşımıza çıkarmaktadır. Yapılan araştırmalar ortaya koymuştur ki, şiddet kültürü ile yetişen çocuklar ileride bu şiddeti uygulayan kişiler olarak karşımıza çıkmakta başka bir deyişle çocuk, "... şiddetin normalleşmesi sonucu, iletişim aracı veya çatışma çözümüne cevap olarak bu davranış modelini benimsemektedir." (Onursal, 2002:7).

Çocuğa ve kadına yönelik şiddet, günümüzde en yaygın olan ve meşru görülen şiddet biçimidir. Bu çerçevede modern toplumların üzerinde durması gereken şey,

şiddeti motive edici unsurların kontrol altına alınmaması durumunda, kendileri için şiddetin daima potansiyel bir tehdit unsuru olacaktır.

Bir eylem, o eylemi gerçekleştirenin niyetine göre değil, çocuk üzerinde yarattığı etkiye göre istismar teşkil eder. Çocuğun sağlığını, fizik ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan hareket ya da davranışlara "çocuk İstismarı" denmektedir. Çocuk istismarı, çocukların bedensel, zihinsel ya da ruhsal sağlıklarına zarar veren, gelişimlerini engelleyen tutum ve davranışlara maruz bırakılmalarıdır. Çocuğun sağlığı, fiziksel veya psikolojik gelişimi için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması ise "Çocuk İhmali" olarak tanımlanmaktadır (Aral, 1997:3).

Çocuğun iç görüsünü ya da duygusal bütünlüğünü bozan her tür kronik eylem ya da eylemsizlik olarak tanımlanan çocuk ihmali; çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin bu yükümlülüğü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel ya da duygusal olarak ihmal edilmesidir. Çocuk ihmali kavramı son yıllarda ayrı bir kategori olarak ele alınmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır.

Çocukla sürekli alay etme, aşağılama, çocuktan kapasitesinin ötesinde aşırı beklenti içinde olma, aşırı koruma, bağımlı kılma, aşırı otorite, çocuğun davranışlarıyla uyumsuz ağır cezalandırma ve iz bırakmasa da yüze şiddet uygulama, beslenme, giyim, tıbbi gereksinimler, duygusal ihtiyaçlar, veya optimal yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermeme gibi eylemler çocuk ihmali ve istismarı kapsamında değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, çocuğu terk etme, gereksinimleriyle ilgilenmeme, yok sayma, çocuğun iletişim çabasına tepkisiz kalma da "eylemsizlik biçiminde" duygusal çocuk ihmal ve istismarı olarak da tanımlanmakta ve bu tür ihmal davranışları çocuklar üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır.

Çocuk ihmali olarak görülen davranışların çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri son yıllarda yapılan araştırmalarla ortaya çıkmaya başlamıştır. Şiddete maruz kalan çocuklar çevrelerine daha az uyum sağlayabilmekte ve daha az güven duymaktadır. Örneğin; Çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalar sonucunda ailesi tarafından ihmal edilen çocukların suça yönelme olasılıklarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bulgulara göre; çocuklarına karşı ilgisiz, sevgi ve şefkatten yoksun ya da onları açık bir şekilde reddeden 42 annenin %33,3'ü, 68 babanın %30,9'unun çocukları suça itilirken; bu biçimde davranmayan 339 annenin %17,4'ü, 286 babanın %16,1'inin

çocuklarının suça itildiği ortaya çıkmıştır. Smith ve Walters tarafından babalar ve ailedeki işlevleri konusunda derlenen araştırma sonuçlarına göre erkek çocukların suçluluğuna, anneden çok babaların katkıda bulunduğunu göstermektedir. Yine araştırma sonuçlarına göre “evden kaçma, çocuğun yetersiz toplumsallaşmasına yol açan ana baba davranışlarına karşı anti-sosyal olarak nitelendirilebilecek bir davranıştır. Reddeden, ihmal eden, aşırı kısıtlayan, ilgisiz ana baba davranışları arasında ilişki vardır (Uluğtekin, 1991:44).

Çocuk ihmal ve istismarı kapsamlı bir olgu olmasına karşın çocuğa yönelik istismar kapsamında fiziksel istismar ön plana çıkmaktadır. Fiziksel istismar, başka bir insanın bedenine karşı kasıtlı, şiddet içeren ve fiziksel yaralanma, zarar ve acı riskini taşıyan her türlü davranışı işaret etmektedir. Fiziksel istismar, itme, vurma, tokat atma, boğazını sıkma, bir nesneyle vurma, vücudun herhangi bir yerini burkma, istenmeyen bir maddenin kişi tarafından alınmasına zorlama ve silah kullanmayı içerir. Bir erişkinin itaati sağlama, cezalandırma ya da öfke boşaltma amacı ile elle ve/veya aletle çocuğun vücudunun herhangi bir yerine iz bırakacak şekilde şiddet uygulayarak çocuğa bir zarar verilmesidir. Bu dövülme, yanma, ısırılma vb. yollarla olabilir. Sadece dayak değil, çocuğu yaralayan, vücudunda iz bırakan, kaza dışındaki her türlü eylem fiziksel istismardır.

Çocuğun ihmal ve istismarı, çocuğun duygusal yaşantısını ve kişiliğini direkt olarak etkilemekte, çocuğun ilerideki yaşantısında sağlıklı bir kişilik geliştirmesine neden olabilmektedir.

Çocuk ihmali, çocuğun beslenme, barınma, giyim, hijyen, oyun, eğitim, güvenlik ve sağlık hizmetini sağlama görevinin reddedilmesi ya da yerine getirilmemesidir. Fiziksel ya da duygusal sağlığa bilinçli ve isteyerek zarar verildiği taktirde "aktif" (buluntu bebeklerde olduğu gibi); bilgisizlik, olanaksızlık, umursamazlık gibi nedenlerle oluşursa "pasif" çocuk ihmalden söz edilir.

Çocuk ihmali genelde ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarını yerine getirmemesi şeklinde tanımlanabilir. Bir bütün olarak toplum, kurumlar ve bireyler tarafından geliştirilen ihmal davranışı, çocukların eşit hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması sonucunda onların en üst düzeyde gelişimlerini engelleyici davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun bakım ve beslenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması, gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması,

anne baba olarak çocuğa karşı danışmanlık görevinin yeterince yerine getirilmemesi ve çocuğun tek başına bırakılması ihmal davranışına örnek olarak verilebilir.

Aktif bir olgu olarak nitelendirilen istismar ise anne, baba ya da bakıcının çocuğa zarar vermesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Çocuk istismarı istem dahilinde fiziksel zarar verme, çocuğun kötü beslenmesine yol açma, cinsel istismar, çıkar için kullanma, bundan da öte çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı her türlü faaliyette bulunmayı içermektedir.

İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır. Çocuk ihmal ve istismarı, çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı olan fiziksel, duygusal ve cinsel ihmal ve istismarı içermektedir. Ancak bunları birbirinden ayırmak oldukça zordur. Cinsel çocuk ihmal ve istismarı ve kronik fiziksel çocuk ihmal ve istismarı kaçınılmaz olarak duygusal zararlara yol açmaktadır.

Yakın kişilerin çocuğun gelişimine sürekli zarar veren hareketleri sonucu çocuğa sosyal olarak mevcut kaynakların sağlanmaması, bunlardan yoksun bırakılması fiziksel ihmal olarak tanımlanabilir. İstismar türleri içinde tanımlanması ve belirlenmesi en kolay olan fiziksel istismar ise çocuğun kaza dışı hasar görmesi ya da fiziksel olarak cezalandırılması olarak tanımlanabilir (Koşar, 1989, 35).

Toplumumuzda çocukların başarısızlık göstermesi, boyun eğmemesi ve söz dinlememesi gibi durumlarda cezalandırma biçimi genellikle dayaktır.

Eskiden ebeveynlerden tokat yemek çocuk terbiyesinin neredeyse ayrılmaz bir parçasıydı. Bu yüzden, şimdiki erişkinler arasında tokat yemeyen birini bulmak oldukça zordur. Günümüzde de özellikle kırsal kesimde ve büyük şehirlerin varoşlarında çocuklar hala büyüklerinden tokat yemektedir. Hatta okullarda bile zaman zaman öğretmenlerin dayağa başvurduğu bilinen bir gerçektir. Peki bu "cennetten çıkma (!)" olduğu tabir edilen dayanın çocuk eğitiminde yeri var mı? Amerikan Pediatri Akademisi tokatın çocuk eğitiminde kullanılmaması gerektiğini, eğer çocuğun cezalandırılması gerekiyorsa ona alternatif diğer yöntemlerin kullanılmasını önermektedir. Dayak atmanın çocuk eğitiminde yeri yoktur, çünkü: O an için işe yaramış görünse bile, çocuğun davranışını değiştirmede aslında bir sandalyede bekleme cezasından daha etkili değildir.

Tokat atmak çocuğa sorumluluk öğretmez, tersine onun daha da kızmasına ve hırçınlaşmasına neden olur. Ebeveynlerin çoğu, daha sonradan tokat attıkları için pişmanlık duymaktadırlar. Sürekli tokat yiyen çocukta zamanla bu yöntem de artık işe yaramaz olacaktır. Tokat atmak, şiddetine bağlı olarak çocukta ciddi fiziksel hasarlara neden olabilir. Sürekli dövülen çocuklarda depresyon, alkol kullanımı, diğer çocuklara saldırganlık daha sık görülür, hatta erişkin olduklarında kendi eş ve çocuklarını dövme ve suç işleme oranları diğer kişilere göre daha fazla olmaktadır.

Yapılan çalışmalar, dayak yiyen çocukların, erişkin olduklarında diğer kişileri - onları sevseler bile- daha çok cezalandırma eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur. (www.saglik.tr.net: 18.02.2008)

Aile içi şiddetin önemli bir boyutunu oluşturan çocuğa karşı fiziksel ceza toplumumuzda oldukça yaygın görülen bir disiplin yöntemidir. Ancak disiplin amacı ile uygulanan fiziksel ceza genellikle fiziksel istismar boyutlarında olmaktadır. Fiziksel şiddet bir kuşaktan diğerine aktarılmaktadır. Sosyal öğrenme teorisine göre çocuklar şiddet kullanmayı ve bunun normal bir davranış olduğunu anne-babalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenir.

Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre;

- Fiziksel ceza gören çocuk kaygı yaşamakta ve içine kapanmaktadır. Bu çocukların benlik kavramlarının da olumsuz etkilediği belirlenmiştir.
- Fiziksel ceza ile öz saygının azalması ve psikolojik sorunlar arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur.
- Fiziksel ceza çocukta saldırganlık ve şiddet davranışlarına yol açmaktadır.
- Şiddetli bir fiziksel ceza ile karşı karşıya kalan çocuk korkmakta ve kendisini çaresiz ve değersiz hissetmektedir.
- Çocukluklarında fiziksel ceza görmüş üniversite öğrencilerinin yoğun kaygı ve depresyon yaşadıkları, sosyal ilişkilerinin olumsuz olduğu belirlenmiştir.
- Şiddetli fiziksel cezaya maruz kalan çocuk bunu ebeveynliğin normal bir parçası olduğunu öğrenmekte ve bir yetişkin olarak aynı davranış kalıplarını kendi çocukları üzerinde uygulamaktadır.

· Şiddetli cezaya maruz kalanların kendi çocuklarını istismar etme olasılığı, bu tür davranış görmemiş çocuklardan 5 kat daha fazladır.

· Aile içi şiddet araştırmaları, çocuk ve ergen yaşta dayaağa maruz kalmanın yaşamın sonraki devirlerinde eşe yönelik şiddet olgusunun hazırlanmasında etken olduğunu göstermektedir.

· Çocuklukta şiddete maruz kalan çocuk ileriki yaşantısında bunu sadece kendi çocuğuna yönelik olarak değil başkalarına yönelik olarak da kullanmaktadır.

· Babanın anneye saldırgan davranışını gören çocuklar, şiddet kendilerine yönelme bile kurban durumundadır.

· Davranış sorunu olan çocuğun, saldırgan davranışları ile ebeveynlerin tutarsız bir disiplin yaklaşımı ve çocuğa ilgi ve desteğin bulunmayışı arasında pozitif bir ilişki vardır.

· Çocuklukta karşılaşıla fiziksel ceza sonucunda ilerideki yaşlarda ortaya çıkan saldırganlık davranışları erkeklerde kızlara oranla daha fazladır (İzmirli, 2001:90).

Çocuğa karşı şiddetin yıkıcı etkileri, yüzeysel yaralamalar, sürekli fiziksel, bilişsel ve duygusal bozukluklar ve hatta ölümler olabilmektedir. Şiddetle karşılaşılan çocukta çeşitli sakatlıklar ortaya çıkabilir. Kırıklar, beyin kanamaları, iç organ yaralanmaları sonucu ortopedik sakatlıklar, felçler, havale, zeka özürü, çeşitli organ yetersizlikleri gelişebilir. Bu hasarların çok ağır olması durumunda ölüm ortaya çıkar. Yaşamı kurtulanlarda ise depresyon, kaygı bozukluğu, sosyal uyumsuzluk vb. gibi ruhsal sorunlar gelişebilir. Bu kişilerde uyuşturucu bağımlılığı, suçta ve fuhuşa yatkınlıkta artış olduğu gözlenmiştir. Zeka özürü ya da ruhsal örselenme sonucu bu çocukların genellikle okul başarısı düşüktür. Dayak çocuğun bilişsel gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Fiziksel cezalandırmayla terbiye edildiği düşünülen çocuklar, kaba gücün sorunları çözmek için etkin bir yöntem olduğuna inanarak büyürler ve erişkin yaşlarda kendileri de başka çocukları istismar eden erişkinlere dönüşebilirler, böylece istismar olayları kuşaktan kuşağa sürüp gider (Beyazova, 2001:90).

Çocukların cinsel sömürüye karşı korunmaması ve ilgisiz kalınması, cinsel gelişime gereken önemin verilmemesi cinsel ihmal olarak ifade edilmektedir.

Cinsel istismar, çocuğun kendisinden yaşça büyük bir kişi tarafından cinsel haz amacı ile zorla ya da ikna edilerek cinsel etkileşime maruz bırakılmasıdır. Cinsel doyum için çocuğu kullanmak ya da bir başkasının çocuğu bu amaçla kullanmasına izin vermektir. Çocuğun rızası olsun olmasın ırzına geçilmesi, müstehcen sözlere maruz bırakılması, bir yetişkinin cinsel haz duymak amacıyla çocuğun cinsel organlarını okşaması, tecavüz etmesi, teşhircilik yapması, oral, anal ve vajinal zorlama, zorla çıplaklık, zorla cinselliğe açık materyal ve aktivitelere maruz kalma veya herhangi bir istenmeyen cinsel aktivite, pornografide ya da fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografik materyal izletilmesi şeklinde tanımlanabilen cinsel istismar, cinsel doyumunu çocuklarla ilişkide arayan cinsel açıdan yetersiz kişilerce başvurulmuş bir suç çeşidi sayılmaktadır (Atauz, 1991:238).

Toplumca kabul edilmeyen ve duygusal açıdan en yoğun yaşanan cinsel istismar türünün, aile içinde ya da çocukla kan bağı olan kişiler arasında olduğu da bilinen bir gerçektir. Ancak bu tür vakaların belirlenmesi oldukça güçtür. Yapılan araştırmalar cinsel tacizin en çok üç-beş yaşlar arasında yaygın olduğunu ortaya koymuştur (Kozcu, 1990, 384).

Duygusal istismar, çocuğun duygularını rencide edecek biçimde davranılmasıdır. Reddetme, yalnız bırakma, aşırı koruma, aşırı hoşgörü, baskı, sevgiden ve uyarandan yoksun bırakma, sürekli eleştiri, aşağılama, tehdit, korkutma, yıldırma, suça yöneltme, suçlama, yok sayma, çocuğun yaşına ve özelliklerine uygun olmayan beklentiler içinde olma, çocuğu aile içi uyuşmazlıklarda taraf tutmaya zorlama, aile içi şiddete tanık etme, kardeş ayırımı, küçük düşürme, değer vermeme, duygusal bakımdan ihtiyaçlarını karşılamama., aykırı ifadeleri veya başka istismar tehditlerini içerebilir davranışlardır. Çocuğun sevilmemesi, ihtiyacı olan duygusal ilgi ve yakınlığın ona gösterilmemesi duygusal ihmal olarak kabul edilmektedir.

Duygusal istismar tek başına görülebildiği gibi fiziksel ve cinsel istismarla birlikte de görülmektedir. Ebeveynlerin ya da çevredeki diğer yetişkinlerin çocuğun yeteneklerinin üzerinde istek ve beklentiler içinde olmaları ve saldırganca davranmaları anlamına gelen duygusal istismarın izleri yaşam boyunca kendini gösterebilmektedir. Anne-babası tarafından sürekli eleştirilen, aşağılanan, sevgi ve ilgi ihtiyacı yeterince karşılanamayan çocuklar, pasif kişilik özelliklerine sahip, kendine güveni olmayan ve anti-sosyal davranışlar gösteren kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bunların yanı sıra

duygusal istismar, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu çocuklarda normal zihinsel kapasite olmasına rağmen, öğrenme gücü ve dikkat dağınıklığı gibi sorunlar görülmektedir. Dolayısıyla duygusal istismar çocuğun hem kişiliği hem de başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (Erkman, 1991:163-170).

Çocuk ihmal ve istismarı ailenin yaşam stresiyle ilgili olup ailedeki ekonomik ve sosyal stresler, ihmal ve istismara yol açabilir. Çocuğun ihmal ve istismar edilmesine neden olan faktörleri iç ve dış stres faktörleri olarak gruplamak mümkündür (Cüceloğlu, 1991:136).

Dış stres faktörleri; bazı ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel özellikler ailede sıkıntı yaratarak çocuğun ihmal ve istismarına yol açabilir. Ekonomik yetersizlik aile için en önemli stres kaynaklarından biri olup yoksulluk, işsizlik, borçlanma şeklinde kendini gösterebilir. Aynı zamanda iyi beslenememe, yetersiz ev koşulları, sağlıksızlık gibi sorunları da beraberinde getirebilir. İç stres faktörleri ise anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan gereğinden fazla istekte bulunulması şeklinde gruplandırılabilir.

Anne-baba yoksunluğu ise ayrı bir iç stres faktörü olarak ele alınabilir. Ölüm, boşanma veya ayrı bir yerde çalışma nedeniyle parçalanmış aileler, çocuk istismarında önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır. Anne-baba tarafından ihmal ve istismar edilme, anne-baba arasındaki şiddete tanık olma, parçalanmış aileden gelme veya çeşitli aile sorunlarının çocukta yarattığı duygular çocuğun yaşam biçimini ve ilişkilerini önemli ölçüde etkileyerek çocuğun bunları öğrenerek taklit etmesine, dolayısıyla istismarcı bir kişilik kazanmasına neden olabilir (Bulut, 1996:71-73).

Aile içinde; anne babanın yaşının çok genç olması, işsizlik, eğitim düzeyinin düşük olması, ekonomik düzeyin düşük olması, ailede uyuşturucu kullanımı ya da alkolizm, aile içi geçimsizlik, çok çocuklu aile ortamı, istenmeyen çocuk olma, anne ya da babada ruhsal bozukluk olması gibi etmenler çocuğa yönelik şiddetin artmasına neden olmaktadır.

Çocuğa karşı şiddeti uygulayanlar genellikle tanıdığı, evi, okulu, işyeri gibi yakın çevresinde bulunan erişkinlerdir. Aile içi şiddet çocuğa anne, baba ya da evdeki diğer büyükler tarafından, okulda şiddet ise öğretmenler ve diğer görevliler ya da diğer öğrenciler tarafından uygulanmaktadır. Bunlara ek olarak zihinsel ya da bedensel özür, 65

hiperaktif ya da uyum güçlüğü çeken çocuklar şiddete daha sık maruz kalmaktadır (Beyazova, 2001:90).

Okulda ise; çok kalabalık sınıflar, sosyal baskılar, disiplin yöntemi olarak dayanın kabul görülmesi ya da öğretmenin kişilik yapısına bağlı olarak şiddet artabilmektedir.

Bunun yanı sıra çocuklar; kreşler, yuvalar, bakım evleri gibi kurumlarda da şiddete maruz kalabilmektedir. Buralarda uygulanan şiddet diğer yerlerde olduğu gibi fiziksel, duygusal ya da cinsel istismar şeklinde olabilir.

Çocuğa karşı şiddeti açıklamak için bir takım temel yaklaşımlar geliştirilmişse de bu yaklaşımların hiç birisi tek başına çocuğa yönelik şiddetin nedenlerini açıklayamamaktadır. Ancak çocuğuna karşı fiziksel şiddet kullanan anne-babanın, çocukluğunda aynı davranışla karşılaştığı görülmektedir. Ayrıca çalışmalar şiddet eğiliminin nesiller boyunca değişmeden devam ettiğini göstermektedir.

Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre;

-Çocuğa karşı şiddetin yaşandığı ailelerde karı-koca çatışması, tatminsiz evlilik gibi özellikler bulunmuş ve aile içinde genellikle sözlü denebilecek bir şiddetin yaşandığı görülmüştür.

-Ebeveynlerden birinin üvey olması durumunda çocuğun şiddetle karşılaşma olasılığı fazladır.

-Çocuk bakımı ve karar alma konusunda eşit dağılımın yaşanmadığı ailelerde çocuğa karşı şiddet oranı yüksektir.

-Ayrıca, büyük ölçüde ailenin yaşadığı sıkıntılar ve ani değişmelerle çocuğa karşı şiddet arasında bir ilişki kurulmaktadır.

-Sağlık, ekonomik ve sosyal olanakların elde edilebilirliği ile şiddet arasındaki ilişkiye göre ise, şiddetin yaşandığı ailelerin daha az oranda toplumsal organizasyonlara katıldığı görülmüştür.

-Türkiye’de yapılan çalışmalar, özellikle geleneksel aile yapılarında, konuşarak ikna etme yerine fiziksel cezalandırma yöntemlerinin sıklıkla kullanıldığını göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 1990:39-41).

3.2.1.9.Ergenlik Dönemine Geçişte Ailenin Yanlış Tutumları

Ergen toplumda prestij kazanmaya ve statü sahibi olmaya gereksinme duyar. Toplumsal uyum, geniş ölçüde bu gereksinmenin karşılanmasına bağlıdır. Ergenlik yılları, bir anlamda toplumsal gelişim ve uyum yılları olarak da nitelenebilir.

Çocukluk döneminin en tehlikeli bölümü şüphesiz ki ergenlik çağı dediğimiz 12-15 yaş dönemidir. En çok suç işlenen yaş 14 yaş grubudur. Çocuk bu süre içinde bir arayış içine girer. Birilerine benzemek ister. Kendi kendini sorgular ve duyguları kabarr. Ailenin isteklerine başkaldırır, özgür olmak ister. (www.izmirpolis.gov.tr: 19.07.2007)

Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme, gençlik çağını sonunda bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter. BM Örgütünün tanımına göre genç, 15-25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir. Gerçekten gençlik hem toplumsal, hem biyolojik, hem de ruhsal bir kavramdır (Yörükoğlu, 1993:140).

Ergenlik döneminde suça yönelten etkenler hızlı bir bedensel ve ruhsal değişimden, kalıtımsal nedenlerden, zekadan kaynaklanacağı gibi, yanlış eğitim, yetersiz sevgi ve şefkatten olabilir. Değişen değer yargıları, ahlak kurallarının bozulması, düzensiz kentleşme ve sanayileşme, göçler ve ekonomik bunalımlar gibi sosyo-ekonomik nedenlerde ergeni suça iten etkenler arasında sayılabilir.

Zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğa erişmemiş, toplumsal rol ve görevlerini öğrenmekte olan çocuk gelişim süreci içinde toplumsallaşır ve çevreye uyum sağlar. Bu gelişim sürecinde hemen hemen tüm çocuklar küçük suçlar işlerler. Çocuk suçluluğunun erişkin suçluluğundan önemli bir farkı da hızlı bedensel ve psikolojik gelişmelerin ve anti-sosyal nitelikteki dürtülerin kontrolünün yetersiz olduğu ergenlik dönemine rastlamasıdır.

Bilindiği gibi ergenlik dönemi, çocuğun hızlı bir bedensel ve ruhsal gelişim dönemidir. Bu hızlı gelişmenin yarattığı dengesizliğin, bilgi ve deneyim eksikliği ile bir arada bulunması da gencin sosyal normlara uyum göstermesini büyük ölçüde zorlaştırır. Aynı zamanda çevresinden toplumsal kabul bekleyen genç, beğenmediği bazı toplum kurallarını yeniden düzenlemeyi düşünür. Bazı davranışlarının hiç kimseyi memnun

etmediğini görür. Bunun, kendisinin kuralların nedenlerini kavrayamamasından, gerçeklerin çok yönlülüğünü algılayacak bilgi ve deneyimden yoksun olmasından kaynaklandığını kabul edemez. Genç elinden geldiğince direnir, büyüklerin kurulu düzenini köhne ve kalıplaşmış bulur. Değişen dünyanın, değişen genç kuşaklarını anlamamakta direnen yaşlı kuşaklar da onu büyük ölçüde haklı çıkarmaktadırlar. Kuşaklararası sürtüşme sertleşerek, bazen de genci aile çevresinden kopararak, sürüp gider. (Yavuzer, 1998:31-33).

Bu çağda bireyler, yasaların suç saydığı davranışları daha fazla gösterirler. Çünkü bu dönem biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir. Ergenlik dönemi, düzensiz, dengesiz ve çocuklar için yaşanılması zor bir evredir. Ergen hızlı bir bedensel değişim ve gelişimin eşiğindedir. Bu hızlı değişim ve gelişim, önemli bir kaygı kaynağı oluşturur. Genç sürekli olarak kendini ve yerini aramaktadır. Yerini arama çabasında olan genç, özdeşleşme, sorumluluk, özerklik sorunlarına çözüm arar. Çözüm, gencin içinde yaşadığı kesimin özelliklerine, özdeşim kurduğu bireyin özelliklerine göre değişir. Özdeşleşme, bireyin içinde bulunduğu grubun bir üyesinin duyuş, düşünüş ve davranışlarını izlemesi, onu taklit etmesi, kişilik yapısı bozursa bu kötü davranış örneğinin gence yansması demektir. Bunun sonucunda suçluluk oluşmaması için çocuklara ve gençlere, yetişkinlerin rehberlik etmesi gerekir.

Kimlik karmaşasına giren gençler, kendilerine belli bir yön veremeyen bir yerde kök salamayan gençlerdir. İnsanlara yaklaşma ve sıkı ilişkiler kurmada başarısızlık gösterir ve bunun sonucu yalnızlık çeker. Uygun olmayan rasgele kişilerle arkadaşlık eder. Çalışmama, kendini bir işe verememe, dikkatini toplama güçlüğü belirgindir. Yarışmadan kaçır ve yeteneklerine uymayan işlerde kendini tüketir. Ailenin ve toplumun onaylamadığı rollere girer. Ters ya da olumsuz kimliğe bürünür.

Kimlik karmaşasında kurtulmak için gençler değişik yollara başvururlar. Dış ülkelere göçüp yerleşerek, uyruk değiştirerek, din değiştirerek kendilerine yeni bir kimlik bulmaya çalışırlar.

Toplum içinde bir yer edinemeyen, kök salamayan ve geleceğinden de umudu kesilen genç, topluma sırt çevirebilir. Çocukluğundaki kötü örneklere dönüş yapar. “Madem ben sizi istediğiniz gibi olamıyorum, öyleyse istemediğiniz gibi olacağım” der.

Sınıfını, uyruğunu, dinini, ülkesini, yetiştiği ortamın tüm değer yargularını yadsıyabilir (Yörükoğlu, 1993:139-144).

Gençlik döneminde en etkin duygu, otoriteden kurtulma isteğidir. Bu nedenle gençler, başkalarını acımasızca eleştirdikleri halde hiç eleştiriye gelememekte ve otorite figürünü temsil eden ana babadan devlete varana kadar, herkesi eleştirme eğilimi taşımaktadırlar. Gençlerin yetişkin statü ve bağımsızlığına kavuşmak için, anne ve babasının kontrolünden kopma isteğinin en önemli nedeni ise, kendine ait bir benlik, kişilik ve kimlik geliştirme isteğidir (Varış, 1968:64).

Türk toplumunda anne babalar, kendilerine bağımlı bir çocuk yetiştirme eğilimi taşımaktadırlar. Bu noktada, anne babalarla gençler arasında iletişim kopukluklarına neden olabilecek çatışmalar çıkabilmektedir.

Yapılan araştırmalarda, gençlerin anne ve babalardan en büyük şikayeti, adam yerine, yetişkin yerine konmamak, anlayışsızlık, güvensizlik, baskıcı ve katı tutum ile sürekli çocuk yerine konmak olduğu görülmüştür.

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak nitelendirilen ergenlik döneminde de, bir ergenin sorunlarını kolaylıkla çözebilmesi ve bu köprü evresini zorluğa uğramadan aşabilmesi, geçmişteki olumlu aile ilişkilerine bağlı olduğu söylenebilir. Çocukluk döneminde anne ve babası tarafından yeterince sevgi, sevecenlik ve güven duygusuyla yetiştirilen ve başarılı bir disiplinin uygulandığı ortamda büyüyen çocuk, mutlu bir ergen adaydır. Daha o dönemde anne ve babasıyla başarılı bir diyalog kurabilen çocuk, zorlu ergenlik döneminde, aynı arkadaşça ilişkilerini sürdürerek, kişisel sorunlarını kolaylıkla çözebilir (Yavuzer, 1998:133).

3.2.2.Çocukların Suça Yönelmesinde Aile Dışı Çevrenin Etkisi

Çocuğun gösterdiği uyum çabası, doğar doğmaz anne ile bebek arasında başlar, gelişimi boyunca okulda, arkadaş gruplarında, daha ileri yaşlarda da toplumsal kurumlarda devam eder. Yani çocuğun gösterdiği uyum çabası doğumdan başlayarak bir gelişim gösterir. Bu, bireyle çevrenin karşılıklı etkileşimi sonucu olduğundan psikososyal gelişimdir. Doğumdan itibaren başlayan psikososyal gelişimi, sosyalleşme sürecinde gerçekleşmektedir. Yani çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimi, biyolojik büyüme ve olgunlaşmanın yanısıra toplumdaki normlara, kültürel değerlere ve davranışlara ilişkin beklentilere de bağlı olarak biçimlenmektedir.

Bu sebeple çocuğun gelişiminde, onun içinde yer aldığı fiziksel alanlar da dikkate alınmalıdır. Çünkü, gelişim farklı çevrelerde gerçekleşmektedir. Pek çok sosyal bilimci, insan davranışlarının ve gelişiminin açıklanmasında bir yandan fiziksel etmenlerin birey üzerindeki etkilerini ele alırken, diğer yandan bireylerin çevrelerine ilişkin algılamalarının da önemli bir anahtar olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Uygun çevreyi bulamayan çocuk güvensiz olur. Karmaşık duygu, düşünce ve çelişkiler içinde bunalır. Kimsenin kendisini sevmediğini, istemediği duygusuna kapılır, kimseye inanmaz ve güvenmez. Büyüklerin ilgisini çekmek için gereksiz davranışlar yapar. Bunlar bir sınırdan sonra çocuğun çevreye uyumunu bozar. Bu tür bozuklukların başında sürekli hırçınlık, sinirlilik, geçimsizlik, yalancılık, kavgacılık, söz dinlememe, kaygı ve korku hali gelir. Yaş büyüdükçe bunlar çevreye ve topluma uyum bozukluğu şekline dönüşür. Evden, okuldan kaçma, hırsızlık, yangın çıkarma, sürekli başkaldırma, tüm kuralları çiğneme ve saldırganlık görülebilir. Hatta çocuk ve gençlerde türlü suçlara neden olabilir. Bunlar arasında hırsızlık, yan kesicilik, araba hırsızlığı, alkol, uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri kullanma, kavga, tahrip, bıçak ve tabanca taşıma, dövme, yaralama, öldürme gibi hafiften ağıra giden birçok suç yer alır (Köknel, 1982:56-65).

Suçta itilmiş çocuklar ile ilgili literatürler, çocuğun suçla ilişkilmesine neden olan etkenlerin aynı zamanda çocuğun toplumsallaşmasını belirleyen sosyolojik gruplar olduğunu ortaya koymuştur.

Çevrenin ilk basamağını oluşturan ailenin yanında okul, iş ve akranlar arası ilişkilerin çocuk üzerindeki yoğun etkisi, çocuk suçluluğunun yetişkin suçluluğundan ayrılmasının ne kadar zorunlu olduğunu da ortaya koymaktadır.

Uyum, bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliği ile, içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bunu sürdürebilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Çocuğun gelişmesi ve kişilik kazanması için uygun çevre, birçok sorunun çözülüp, engellerin aşılması ile olumlu etkisini sürdürür. Olumlu çevreyi yaratma; güven veren, anlayışlı, sevgi dolu yaklaşımlara bağlıdır.

İnsan dış dünyaya uyum sağlamada gerekli olan bilgileri edinmek için, yaşadığı çevreyi ve kendini devamlı olarak yorumlar. İnsanı “insan” kılan bu özellik,

onun kendi varlığı ile fiziksel ve sosyal çevresi arasında ilişki kurabilmesi için gereklidir. Kişi, bir yandan çok değişken olan çevresindeki nesnelere ilişkin kavramları geliştirirken, diğer yandan da kendi ile ilgili kavramları geliştirir. Bilişsel-duygusal bir organizasyonu temsil eden kendilik kavramının şekillenmesinde yaşamın özellikle ilk yirmi yılının önemli rolü olduğu ileri sürülmektedir.

Çocuğun, kendine ilişkin algı, düşünce ve tutumlarının gelişmesinde ve şekillenmesinde kendi yetenek ve yeterliliklerine ilişkin değerlendirmeler yapmasında, bilişsel yapısı kadar sosyal hayat ve etkileşimlerinin rolü de büyüktür. Bu sebeple çocuğun yaşamı, biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını temin etmek için fiziki ve sosyal çevreye uyum içinde geçer (Başaran, 1973:108-110).

3.2.2.1.Okul ve Suçluluk

Okul çocuğun aileden sonra ikinci sosyalleşme yeri olarak önemli bir kurumdur. Suç işlemiş çocuklar, ailenin eksikliğini giderecek, denetlemeyi ve toplumsallaşmalarını sağlayacak okul olanaklarından da yeterince yararlanamamışlardır. Çocuğun eğitim düzeyinin düşük olmasının yanısıra, suç işlediği esnada genellikle okulla ilişkisinin kesik olduğu dikkat çekmektedir.

Ailenin yanında suçluluğu en fazla etkileyen bir diğer unsur da okuldur. Çocuğun kişiliğinin oluşmasında çok önemli bir faktör olan eğitimin aracı olan okul şüphesiz ki suçları azaltmaktadır. Okul bir sosyal kurum olarak gerektiğinde aile ve yakın çevrenin veremediği olumlu etkileşim ortamını hazırlayan bu boşluğu dolduran bir kuruluştur. Okul, bu önemli işlevini gereği gibi yerine getirebildiği ölçüde başarılı olur. (www.izmir.polis.gov.tr: 19.10.2008)

Çocuk büyüdükçe toplumsallaşma sürecine aile dışında kalan faktörlerin etkisi artmaktadır. Çocuğun aile içinde kazandığı tutumlar, onun diğer gruplara katılma biçimini de etkilemektedir. Aile içinde edinilen tutum ve alışkanlıklar, otorite figürlerine düşmanlık ya da uyma, liderlik ya da edilgen tutum alış biçiminde kendini gösterecektir. Okul aynı zamanda çocuk için, toplum tarafından oluşturulan ilk kendini deneme yeridir. Toplumun örgütlü bir kurumu olarak okulda roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar vardır. Okul, toplumun ve yetişkinlerin çocuk üzerinde doğrudan doğruya etkisinin görüldüğü bir ortam oluşturur. Böylece toplumsal değerlerin ve normların biçimlenmesine katkıda bulunur.

Okulun, çocuğun toplumsallaşmasında ve uyumlu bir birey olarak var olan değerlerin kabulünü sağlamada gösterdiği olumlu etki, okul başarısızlığı ile tamamen ters orantılıdır. Yapılan pek çok araştırma ile okul başarısızlığı ile suç arasındaki ilişkiyi açık olarak ortaya koymaktadır. Okul ve suç arasındaki ilişkinin en önemli göstergelerinden biri de okuldan kaçma eylemi ile ortaya çıkan durumdur. Okuldan kaçma ve suç işleme arasında çok anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. (<http://www.sosyalhizmetuzmani.org> :01.08.2008)

Okulun çocuğun toplumsallaşmasında ikinci önemli katkısı, akran grupları ile etkileşim olanağıdır. Okul çevresi 6-7 yaşından sonra çocuğun toplumda kendini ilk sınıdığı yerdir. Yazılı kurallarla ilk karşılaştığı yer olmakla birlikte, belki de ilk kez anne baba dışında, yazılı kurallara göre rolleri belirlenmiş olarak yetişkinlerle ve akranlarıyla ilişki kurduğu yerdir. İşbirliği ve işbölümü esaslarına dayalı olarak ilişkinin yoğun olduğu bir toplum organizasyonu olan okulda, çocuğun başarısı veya başarısızlığı bütün yaşamını derinden etkiler. Suç davranışı gösteren çocukların, okulda başarısız olan çocuklar arasında daha yaygın olması bu kurumda çocukların özellikle kendine güvensizlik, okuldan kaçma, disiplin kurallarıyla sık sık başının derde girmesi gibi durumlara dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir. Belki de bu çocuklara yönelik özel bir ilgi ya da düzeylerine uygun eğitim ve öğretimle birçok davranış bozukluğunun önlenmesi mümkün olabilecektir (Oto, 1991:67:72).

Okulda kazanılan olumlu değerler ve alışkanlıklar, sorunlarla baş etme becerisi çoğu kez sınırlanmış ve sorunlu olan ailelerden gelen çocuklardaki olumsuz etkileri azaltabilir. Okuldaki olumlu ilişkilerin varlığı sokağın çocuk üzerindeki suça yönelme baskısını da azaltabilir ya da ortan kaldırabilir. Her derecedeki okullar sadece belirlenmiş resmi bir programın öğrenciler kazandırılmasının ilerisinde işlevlere sahip olması gerekir. Bunun için okulun iç düzenlemesinin iyi yapılması gerekir. Yaratıcı, üretken, işe hayata dönük, demokratik ilişkileri önemseyen eğitim felsefesine sahip olan okulda yönetici-öğretmen-öğrenci ilişkileri tamir edici, destekleyici ve geliştirici niteliktedir. Burada disiplin dışarıdan empoze edilerek değil içerden ve kendi kendine oluşur. Disiplin çalışmaya ve işe özgüdür. Okullardaki akademik başarı genellikle ortalama başarıya göre değerlendirilir ve bunu ölçmek için teorik nitelikteki sınavlar kullanılır. Alternatif başarı ölçme araçları geliştirilemediğinden sınav suçları ortaya çıkmaktadır. Eğitimin işe yarar, mesleğe ve hayata hazırlayıcı olmaması beraberinde

öğrencilerde davranış bozukluklarını getirmektedir. Bu sistemin bir parçası olan eğitimcilerden farklılaşan öğrenci davranışlarına karşı bazen ani ve sert tepkiler gelmekte ve bu tepkiler şiddet kullanımına kadar gitmektedir. Bu durumda eğitim kurumunun kendisi suçu üreten bir yapıyı ifade etmektedir. Eğitimin niteliği ile suç davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Bal, 2004:26).

3.2.2.2.Akran Grubu ve Suçluluk

Ergenlik her gencin kimliğini yeniden oluşturmasının zorunlu olduğu bir dönemdir. Ergenlik dönemindeki gençler kimliklerini yeniden oluştururken, ailelerinden, okul ortamından ve arkadaşlarından etkilenmektedirler. Bu kurumlar ergenlik çağındaki gençlerin toplumsallaşmasında önemli roller oynarlar. Suç niteliğindeki davranışların, ergenlik dönemlerinde yoğunlaşmasının nedeni, artan yaş ile birlikte ebeveyn denetiminin giderek azalması, ergenin arkadaşlarıyla daha yakın bir ilişki içine girmesi ve arkadaşların ergenin yaşamında giderek daha fazla önem kazanmasıyla ilgili olabilmektedir (Delikara, 1998:152).

Gençlik çağı evden kopma ve topluma açılma çağıdır. Ergenliğe giren bir gence evi dar gelmeye başlar. Ana-babanın öğütlerinden ve karışmalarından usanan genç, kendini dışarı atar. Çünkü soluk alabildiği, özgür davranabildiği yer, dışarı ortamıdır. Ev ile bağları gevşeyen genç kendini dışarıda bulur. Kendi gibi bağımsızlık arayan, aynı kaygıları yaşayan, benzer bocalamayı yaşayan yaşlılarına takılır. Evinde anlaşılmadığını, değer verilmediğini, çocuk gözüyle bakıldığını sanan genç için arkadaş kümesi bir kurtuluş, bir sığınaktır.

Gencin sıkı arkadaşlık kurmadan topluma açılması düşünülemez. Bu bakımdan arkadaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilere öncülük eder. Arkadaşlarca aranmak, beğenilmek ve benimsenmek, benlik saygısının önemli bir koşuludur. Genç bu ilişkilere girerek zekasıyla, spor ve sanat yetenekleriyle kendini kanıtlar. Arkadaşlık kurabilmek ve sürdürebilmek başlı başına bir başarı, ruh sağlığının bir ölçüsüdür. Ailesine bağımlı, güvensiz ve sıkılgan bir çocuk okulda başarılı olabilir ama, arkadaşlık kurmada çok yetersiz olabilir. Gençlik çağında, gençlerin ruh hekimlerine başvurma nedenlerinin başında arkadaşsızlık yakınması gelir (Yörükoğlu, 1993:152).

Suç işlemede arkadaş çevresinin rolü önemlidir. Çevreyle iyi iletişim kuramayan çocuklarla, otoriteye başkaldırma eğilimi gösteren çocuklar belirli bir

arkadaş grubuna katılmakta, bu grupta sosyal kabul görme ve bir statü sahibi olabilmek için grup dayanışmasına gereksinim duymaktadırlar. Bu beraberlik zaman içinde ergenlik çağının özelliklerinin de etkisiyle bir suçluluk çetesine dönüşebilmektedir. Suç işleyen çocukların arkadaşları arasında suçlu, psikopat ve alkol kullananların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Ergenlik döneminin kendini arama, kurulu düzene başkaldırma, çelişkiler ve belirsizlikler içinde bulunma şeklinde özetlenebilecek bazı özellikleri, gençte onu destekleyecek, değerlerini paylaşacak ve bu ölçüde de özdeşleşebilecek bir arkadaş grubu özlem ve ihtiyacını doğurmaktadır. Katıldığı grupta suçlu gençlerin oluşu, sonuçta onun suça yönelmesine yol açabilmektedir (Hancı, 1993b:5).

Çocukları ve gençleri suça iten nedenler bugün çok iyi biliniyor. Her ne kadar çocuk suçluluğunun endüstrileşmeye, kentleşmeye bağlı olarak arttığı söylene de burada asıl önemli olan ailedir. Ailedeki doyumsuzluklar, umutsuzluklar ve çaresizlik duyguları çocukları suça itmektir. Çocuk her zaman eksikliklerini giderme ve gereksinimlerini karşılama çabasıdır. Aile içersinde yaşanan bu eksiklikler ve karşılanamayan gereksinimler dışarıdan telafi edilmektedir. Bu telafi etme süreci olumsuz grup etkinlikleri ile yani çete gruplar ile başlamaktadır.

Her yaş döneminde akran gruplarının çocukların gelişimi üzerinde etkisi büyüktür. Olumlu yapılanacak akran gruplarının çocuğun topluma hızla uyumunda katkısı yadsınamazken, olumsuz özellikleri baskın olan “çete” gruplarının davranış bozukluklarını geliştirici ve pekiştirici özelliklerine de dikkat edilmesi gerekir. Çocuklar grubun üyeliğinin gerektirdiği bütün davranışları fazla düşünmeden ve belki de yalnızca gruptan ayrılmak için kabul eder. Bu nedenle suç sayılan davranışlara çocuğun yönelmesi olasılığı artar (Oto, 1991:67-72).

Suç işlemede arkadaş çevresinin rolü de önemlidir. Eğer çocuğun arkadaş grubu bozuk, olumsuz, ahlak dışı ve suç niteliğinde davranışlar gösteren kişilerden oluşmuş ise çocuk da zamanla değişir ve onların değerlerini benimseyerek aynı davranışları yapmaya başlar. Çevreyle iyi iletişim kuramayan çocuklarla, otoriteye başkaldırma eğilimi gösteren çocuklar belirli bir arkadaş grubuna katılmakta, bu grupta sosyal kabul görme ve bir statü sahibi olabilmek için grup dayanışmasına gereksinim duymaktadırlar. Bu beraberlik zaman içinde ergenlik çağının özelliklerinin de etkisiyle bir suçluluk çetesine dönüşebilmektedir. Suç işleyen çocukların arkadaşları arasında suçlu ve alkol kullananların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Ergenlik döneminin

kendini arama, kurulu düzene başkaldırma, çelişkiler ve belirsizlikler içinde bulunma şeklinde özetlenebilecek bazı özellikleri, gençte onu destekleyecek, değerlerini paylaşacak ve bu ölçüde de özdeşleşebilecek bir arkadaş grubu özlem ve ihtiyacını doğurmaktadır. Katıldığı grupta suçlu gençlerin oluşu, sonuçta onun suça yönelmesine yol açabilmektedir.

Ülkemizde çocuk suçluluğu ile ilgili yapılan çalışmalarda özellikle mala yönelik suçlarda gruplar halinde suç işleme oranlarının %50'lerin üstüne çıktığı görülmüştür. Okur yazar olmayan çocuklarda toplu halde suç işleme oranı %60'lara dayanmaktadır. Okur yazar olmayan çocukların çevreyle uyum sağlamaları daha güç olduğundan sosyal dayanışmaya ve bu tip arkadaş gruplarına ihtiyaçları daha fazla olmakta ve toplu suç işleme eğilimleri diğerlerine göre artmaktadır. Yine küçük yerleşim birimlerinden büyük şehre göç etmiş çocuklarda da, sosyal dayanışma ihtiyacının fazla olması nedeniyle daha yüksek oranda gruplar halinde suç işleme oranı tespit edilmiştir (Hancı, 1993b:3-9).

Ülkemizdeki kültürel yapının da doğal bir sonucu olarak; okul çağındaki gençlerin sosyal kabul ve statü arayışı içinde olmaları nedeniyle çıkar amaçlı suç gruplarına sempatiyle yaklaştıkları, aile ve çevre kültürlerinin zayıf olma durumlarında bu grupların bir parçası durumuna geldikleri görülmüştür. Bu kategorideki gençlerin bilinçlendirilmesi, suç örgütlerinin gerçek yüzlerinin kendilerine anlatılabilmesi için başta aileler ve eğitici pozisyonunda olan kişiler olmak üzere tüm topluma önemli görevler düşmektedir.

Organize suç örgütlerinin çıkar sağlamak için suça kullandığı çocukları, parçalanmış, aile düzeni olmayan, aile korumasından uzakta olan çocuklardan seçtikleri unutulmamalıdır.

Suç işleyen çocukların çoğunluğunu aile korumasından uzakta olan sokak çocukları oluşturmakla birlikte, başta ekonomik sorunlar olmak üzere çeşitli sorunların etkisi altında köyden kente göç eden çocuklar ve aileleri kent yaşamına uyum sağlayamamakta, geçim derdine düşen aile fertlerinin ilgisizliği sonucu veya yoksulluk ve eğitimsizlik sebebiyle çok çocuklu ailelerde yetişen çocuklar küçük yaşlardan itibaren çalışmaya başlamakta, bu gibi sebeplerle yaşam mücadelesi verip, basın ile televizyonda yayımlanan mafyavari dizilerdeki kahraman karakterlere özentisi göstererek hiçbir zaman sahip olamadıkları "ilgi, alaka, saygı, para, kariyer ve doğal neticesi olarak

güce” kavuşabilme amacıyla neticesini düşünmeden organize suç örgütlerine katılıp, rahatça suç işlemekte ve organize gruplar tarafından kullanılabilirler. (<http://www.iem.gov.tr>: 29.04.2008)

Yapılan araştırmalarda madde kullanma alışkanlığının tüm dünyada giderek artmakta olduğu, özellikle genç nüfus kesimini etkilediği anlaşılmaktadır. Bu artış normal nüfus artış hızından çok daha yüksektir. Madde kullanımına başlama yaşı da giderek küçülmektedir. Ülkemizde son yıllarda madde bağımlılığı nedeniyle ölümler hızlı bir şekilde ve belirgin olarak artmaktadır (Sevil, 1988:83).

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisinin yaptığı araştırma yukarıdaki yargıyı destekler niteliktedir. Araştırma sonuçlarına göre ilk uçucu madde kullanım yaşı yaklaşık 11, esrar ve ecstasy kullanımının ise sırasıyla 16 ve 17’dir (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, 2003, s.68).

Bağımlılık yapan maddeleri ortak özelliklerine göre şöyle sınıflandırabiliriz: Alkol, afyon ve afyon türevleri (eroïn, kokodein, morfin), kokain, esrar, uyarıcılar, yatıştırıcılar, hallüsinojenler arasında yeni bir madde olan fensiklidin, tıpta ve sanayide kullanılan uçucu çözücüler, kahve ve sigara. Bu maddeler arasında alkol ve sigara bütün toplumlarda ve toplumumuzda yaygın olarak kullanılan, toplumsal kabul gören, açık olarak alınıp satılan, kolaylıkla bulunabilen maddelerdir. Uyarıcılar, yatıştırıcılar ve hallüsinojenlerin tıpta ve sanayide kullanılan uçucu alt kültürü II. Dünya Savaşı’ndan sonra doğmuş, zamanla yayılmış ve ülkemizi de etkisi altına almıştır.

Maddenin kullanımı, kişinin kendine, hayatına ve çevresine zarar vermektedir. Madde kullanımı kişiye zarar verdiği halde kişi madde kullanımına devam etmektedir. Bunun nedenleri arasında okul başarısızlığı, ailesel ve yasal sorunlar sayılabilir (Ögel, 2001:17).

Ödüllendirilme ve sevilme duygusunu erteleyebilme yetisi düşük olan kişiler hemen ödüllendirilmek isterler. Sürekli sevilme ve iyi olma duygusunu yaşamak isterler. Bazı maddeler insanların kendilerini olduğundan daha iyi hissettirdiği için maddeye yönelebilirler. Bu sorun daha çok olgunlaşmamış kişiliklerde gözlenir.

Sosyalleşmede sorunları yaşayan genç içinde bulunduğu ortama uyum sağlayamamıştır. Bu nedenle bir yıkım, hüsrana uğrar. İstemediği duygulardan kaçınmak ya da bunlarla başa çıkabilmek amacıyla maddeye başvurabilir. Psikoseksüel gelişim

dönemlerinde eksikliği duyulan sevgi ve güven eksikliği nedeni, yetişkinlik döneminde yaşanan kaygının bastırılabilmesi ve bu duygu ile başa çıkabilmek amacı ile insanın uyuşturucu maddelere yöneliği söylenebilir (Ögel, 2001:63).

Çocukların her gün karşı karşıya kaldıkları anne baba tutum, davranış ve ilişki biçimlerinin; onların eğitiminde çok önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Aile ilişkileri, çocuklar için, davranış biçimleri ve insan ilişkilerinin öğrenildiği bir sahne oluşturmaktadır. Madde kullanımı konusunda da, benzer mekanizma işlenmekte olup; çocuklar, anne babanın maddeler konusundaki tutum ve davranışlarını gözlemlemekte ve benzer şeyleri uygulamaktadır.

Toplumda, anne baba başta olmak üzere, öğretmenler ve diğer etkili yetişkinlerin madde kullanımı konusundaki tutum ve davranışları; çocuk ve gençler için çoğu kez kavram karmaşası yaratmaktadır. Çocuk ve gençler, zararlı etkisi kesin olarak kanıtlanmış olan sigara ve alkol gibi maddelerin, neden erişkinler tarafından kullanıldıklarını tam olarak kavrayamamakta; kendilerinin de bu ve buna benzer maddeleri kullanabileceği düşüncesi oluşmaktadır. Anne babalar, her ne kadar, çocuk ve gençleri bağımlılık yapan maddeler konusunda uyarırsa da; kendi sergiledikleri davranış modelleri, mantıklı uyarılarından çok daha etkin olmaktadır.

Bu nedenle, anne babaların, kendilerinin kullanımı konusundaki tutum ve davranışlarının nasıl olduğunu irdelemeleri gerekir. Örneğin alkol, sigara, ilaç kullanımı konularında bu maddeleri kullanma nedenleri, sıklıkları, bu maddelere gereksinimleri, kullanıp-bırakma, bu alandaki güçlülük ve zayıflıkları gibi özelliklerin hepsi önem taşımaktadır.

Çocuklar, anne babanın davranışlarını görerek öğrenir, anne-babanın birbirlerine olan tutum ve davranışlarını da kendilerine örnek alır, sorunların çözümünde anne babanın davranışlarını kopya ederler. (www.sakarya.pol.tr: 08.03.2008)

Aile insan yaşamında ve gelişiminde çok önemli bir yer tutar. İnsanın gelişim dönemlerinde etkilendiği, sevgi ve güven duygularını geliştirdiği kurumdur. Bu noktada çıkacak aksaklıklar, tüm kişiliği etkileyebilir.

Aile ile madde kullanımı arasındaki ilişki aşağıdaki gibi özetlenebilir;

-Madde kullanan gençlerin büyük çoğunluğunun ailesinde de uyuşturucu madde kullanan kişiler saptanmıştır.

-Madde kullanan gençlerin aileleri genellikle çocuklarını ihmal eden, yeterli kontrol, sevgi ve destek sağlamayan, gevşek disiplinli ana babalardır. Madde bağımlılığı aileyi her yönden etkileyen bir hastalıktır.

-Kimi ailelerin ise ileri derecede katı, baskın, çocuğun gelişimine olanak tanımayan yapıya sahip olduğu belirlenmiştir.

-Boşanmış, ayrı yaşayan, ebeveynlerden birinin kaybedilmiş olduğu, parçalanmış aile çocuklarında uyuşturucu madde kullanımını yaygındır.

-Anne babanın iyi birer model olmaması da önemli bir etkidir. Sorunlar karşısında aciz kalan, çözüm üretmeyen ya da uyuşturucu maddelere karşı hoşgörülü ailelerin çocukları risk altındadır.

-Aile içinde gencin özdeşim kurabileceği bir bireyin olmaması önemli sorunlar yaratabilmektedir.

-Aşırı koruyucu, kollayıcı ailenin çocuklarında da uyuşturucu kullanımı yaygın olduğu gözlenmiştir (Ögel, 2001:71).

Madde bağımlılığı aileyi her yönden etkileyen bir hastalıktır. Ailede bağımlı bir üyenin varlığı aileyi ekonomik ve sosyal yönden olumsuz olarak etkilemekte ailenin işlevlerini bozmaktadır. Bağımlılık aileyi ekonomik ve sosyal tüm alanlarda etkilemektedir. Etkiler aynı zamanda derin ve şiddetlidir. Bu etkilenme diğer kronik hastalıklardan çok daha fazladır. Bağımlılığın aileye ve dolayısıyla topluma, diğer hastalıklarla karşılaştırıldığında, ağır yük getiren bir hastalık olduğu kabul edilmelidir. (Çakmak, 1997:79).

Yapılan araştırmalar gençlerin en sık olarak merak nedeniyle madde kullanmaya başladığını göstermektedir. Arkadaş baskısı ikinci önemli etkidir. Bir arkadaş ortamında yapılan ısrara çoğunlukla dayanılamamaktadır. Arkadaş grubunun dışında kalmak, onlarda farklı olma korkusu yaşanmaktadır. Ayrıca sorunlarını çözmek için başka yol kalmadığına inandıkları anda madde kullanımını sıktır. Bir başka değişle çaresizlik başka önemli bir etkidir. Gençleri madde kullanmaya iten diğer bir etken ise gencin madde kullanarak kendini kanıtlama davranışı gösterme eğilimidir. Farklı ve değişik gözükersen beğeni toplamak amaçlanmaktadır. Ani tepki veren, saldırgan veya

asi davranışları olan, her şeyi reddeden, davranış bozukluğu gösteren, aykırı davranışlar içinde bulunan, erken yaşlarda davranış problemleri olan, çabuk heyecanlanan, içe dönük olan, itaatkar olan ve yaşlılarından aşırı etkilenen gençler; madde kullanma riski fazla olan gençlerdir (Ögel, 2001:78).

Uçucu madde kullanmaya başlama nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

-Arkadaş grubunun baskısına maruz kalınarak grup tarafından kabul görme arzusuyla kullanma yaygındır. Ayrıca arkadaş grubunun madde kullanımı konusunda merak etkisi yaratmasıyla madde kullanmayı denemede bir diğer neden olarak görülebilir.

-Uçucu maddelerin kolay ve ucuz bir şekilde elde edilebilmesi madde kullanıcılarının bu tür maddeleri kendi paraları ile alabilmesi ve çeşitlerinin olması madde kullanıcıları arasında uçucu madde kullanma yaygınlığını artırmaktadır.

-Anne-baba ile sorun yaşama, anne-baba veya sevilen birinin ölümü, aile içi ilişki bozuklu, aileye çocuğa yönelik şiddet ve kuralların açıkça belli olmaması, aşırı otoriter, aşırı koruyucu ya da tutarsız anne baba tutumları sonucu, çocuk üzerinde yeterli denetimin kurulması ve doğru toplumsal davranışları öğreneceği modelin sunulmaması gencin madde kullanmasına neden olmaktadır.

-Kente göç hareketlerinin aile üzerindeki etkileri de (kültürel değişikliğe uyum sağlayamama gibi) toplumsal sorunlara yol açmakta ve bu durum gençleri bu belirsizlik döneminde uçucu madde kullanmaya yöneltmektedir

-Ailede alkol ve madde kullanan bireylerin olması ve gencin madde alışkanlıkları olan anne babalara olumsuz model olarak örnek alması da uçucu madde kullanımı neden olmaktadır.

-Gençlerin buldukları dönemin bir özelliği olarak yetişkinlere ve toplumsal değerlere yönelik tepkilerini uçucu madde kullanmaya yönelerek ifade etmeleri uçucu madde bağımlılığının diğer bir nedenidir (Duman, 2001:88).

Ailenin alkol kullanması, çocukların davranış yapılarında önemli derecede etkili bir etkidir. Ailenin iç yapısını, statüsünü etkiler ve çatışmalara yol açar. Çatışmadan kaçan ise kendini sokakta bulur. Suçlu vakaların ana-babasını model alarak alkole başlaması dikkat çeker.

Alkole başlama ve devamında arkadaş çevresinin de en az aile kadar güçlü bir rolü vardır. Alkol kullanan güçlü bir grubun üyesi olmak için bu ayrıcalıktır. Ancak uyuşturucu madde kullanımının temeline inildiğinde, davranışın daha karmaşık olduğu dikkat çekmektedir (Balcıoğlu, 2001:49-56).

Alkolün etkisi çocuklarda ve gençlerde daha fazla olur. Alkol alındığında çocukta ceza korkusu azalır, cesareti artar, kendini kontrol edemez ve saldırgan davranışlar içerisine girer. Bu durumdaki kişide sosyal ve ahlaki kontrol tamimiyle ortadan kalktığından ve sadece içgüdüleri hakim duruma geçtiğinden ahlaken en ağır olan suçları işleyebilmektedir. Bu suçlar çoğu zaman yaralama, cinayet, sarkıntılık vb. dir.

Madde kullanımı ve bağımlılık konusunda en önemli risk grubu gençler olduğu için, anne ve babanın bu konuda önemi çok büyüktür. Anne ve babanın çocuğunun maddeye bağlanmaması için yapacağı bazı basit davranışlar ve girişimler vardır. Bunlar aslında, ailenin her koşulda uyması gereken kural ve işlevlerdir.

Her anne baba çocuğuyla kuvvetli bir sevgi ilişkisi kurmalıdır. Bu sevgi ilişkisi içinde çocuğuna doğru ve yanlışları öğretmek ailenin görevidir. Çocuğun davranışlarına bazı belirli kurallar konmalı, kurallar konduktan sonra muhakkak tam olarak uygulanmalıdır. Uygulanmayan kuralları koymak ilişkiyi bozacaktır.

Anne ve baba çocuklarıyla uyuşturucu maddeler hakkında konuşmalıdır. Birçok aile bu konuyu evde konuşmaktan kaçınmakta ve bu konuyu tabu haline getirmektedir. Yapılacak en büyük hata anne ve babanın kendi çocuğunun kullanmayacağına ilişkin bir düşünce geliştirmesi ve böyle bir sorunla karşılaşmaya kadar beklemesidir. Her anne baba maddelerin etkilerini, sonuçlarını ve özelliklerini çok iyi bilmelidir. Ancak böylelikle çocuğuna yardımcı olabilir. Anne baba tutarsız davranışlardan kaçınmalı evde konulan kurallar mantıklı, birbiriyle tutarlı ve sınırları belli olmalıdır.

Ev içinde ve dışında çocuğun gözlenmesi de önem taşır. Anne ve baba çocuğun arkadaşlarını, onların ailelerini yakından tanımalıdır. Ancak bu, bir tür baskı değil, bir yaklaşma süreci olarak algılanmalıdır. Gözleme süreci içinde onu suçlayıcı ve yargılayıcı davranışlardan kaçınmalıdır. Gözlemek takip etmek değildir. Çocuğun bunu hissetmesi ya da hissetse bile bunu ailenin ona yakın ilgisi olarak algılayacak tarz da yapılması gerekir (Ögel, 2001:113-114).

Madde bağımlılığını önlemede en etkili yaklaşımın eğitim olduğu kabul görmekte ve bunun devlet, medya ve gönüllülerin işbirliği içinde başlatılacak maddelere karşı verilecek savaşıyla olacağı vurgulanmaktadır. Bu eğitimde radyo, televizyon, gazeteler, videokasetler, dikkat çekici afişler ve bilgisayar oyunlarının araç olarak kullanıldığı, telefon hatları oluşturulduğu böylece ailelerin dikkatleri uçucu madde kullanmanın riskleri konusuna çekilerek çocuklarıyla daha fazla ilgilenmelerinin sağlandığı ve çocuk eğer uçucu madde kokluyorsa nasıl davranacakları konusunda uyarıldıkları belirtilmektedir.

Madde bağımlılığına karşı yapılacak eğitim etkinliklerinin ortaokul yıllarından başlaması ve eğitimde merak uyandırmaktan kaçınılması önerilmektedir. Eğitim çalışmalarında bağımlı olma riski olan kişinin yanı sıra sosyal çevreye yönelmesi ve hedefin sosyal iklimin değiştirilmesi olduğu önem kazanmaktadır. Gençlik çağının bağımsızlık çağı olduğu göz önüne alınarak eğitimde otoriter, emredici ve yasaklayıcı olmamak gereklidir. Sadece risk altındaki kesime değil onlarla iç içe yaşayan gruplara da uçucu madde kullanmanın belirtileri, riskleri, sonuçları ve toplumdaki var olan hizmetler hakkında eğitim verilmesi önem kazanmaktadır. Eğitim çalışmalarının sonuçları sürekli biçimde değerlendirilerek gerekli düzenlemelerin yapılması üzerinde de durulmaktadır. Madde bağımlılığında önleyici ve eğitici çalışmalar bağımlılık meydana geldikten sonra yapılacak tedavi edici ve rehabilitasyon çalışmalarından daha fazla önemsenmelidir.

Uçucu madde bağımlılarıyla çalışan sosyal hizmet uzmanları tedavi odaklı kurumun ya da kliniğin verdiği hizmetlerin tanıtımını yaparak, düzenlenecek eğitici çalışmaların organizasyonlarını üstlenerek, bağımlı geçleri tedaviye yönlentmede katkı da bulunabilir. Uçucu madde bağımlısı çocuk ve gençler genellikle kendiliklerinden hastane ve tedavi programlarına müracaat etme eğiliminde olmadıklarından sosyal hizmet uzmanları uçucu maddelerin sık kullanıldığı ortamlara girerek, bu maddelerin sebep olacağı tıbbi, hukuki ve psikososyal sorunlar hakkında bu gruba bilgi verip bağımlıların tedaviye yönlentmek için ikna edebilir.

Gençlerin uçucu madde kullandıkları ortamlara girmenin ise ancak toplumdaki gençlik danışma merkezleri, sokak çocukları merkezi ve madde bağımlılığını önleme ve tedavi merkezleri gibi merkezlerin sayıca artmasıyla ve o merkezlerde görev alacak sosyal hizmet uzmanı aracılığıyla mümkün olacağı düşünülmektedir. Böylelikle

hastanelerdeki psikiyatri kliniklerine de her uçucu madde bağımlısının değil de gerçekten tedaviye ihtiyacı olanların yönlendirilmesi sağlanabilecek ve kliniğin gereksiz iş yüküyle yüklenmesi de engellenecektir.

Sosyal hizmet uzmanı klinik tedavi esnasında da uçucu madde bağımlısı gencin tedaviye motivasyonunu artırma, klinikteki ekiple ilişkilerinin geliştirilmesi, ailesi hakkında bilgi toplama (ev ziyareti), ailesine yönelik eğitici çalışmalarda bulunma ve aile kurum ilişkisinin kurulup geliştirilmesini sağlama da rol alabilir. Uçucu madde bağımlısının aile ve arkadaş çevresiyle olan ilişkilerini düzenleyerek tedaviden olumlu sonuç elde edilmesine de katkı da bulunabilir. Tedavi sonrası izleme çalışmalarıyla da bu sonucun kalıcı olmasını sağlayabilir. Tedavi esnasında ve sonrasında gerekli hazırlık ve izleme çalışmaları yapılmazsa tedavi sonrası, çocuk ya da genç okuduğu okula ya da iş yerine döndüğünde bağımlılığın nüksetmesi söz konusu olabilmektedir. Madde bağımlılığında tekrarlama davranışı, çevresel ya da kişisel stres durumu, uygun başa çıkma becerilerine sahip olmama, yetersiz sosyal destek ve motivasyon eksikliği gibi faktörlerin bir veya daha çoğunun bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkılarak sosyal hizmet uzmanları, tedavi sonucunda madde bağımlısı genci topluma dönüşü hazırlama sürecinde yaptıkları değerlendirmelerde, tekrarlama ihtimaliyle ilgili tahminlerde bulunurken gencin günlük streslerle başa çıkma becerilerini ve sosyal desteklerini de dikkate almalıdır (Duman, 2001:64-96).

3.2.3.Çalışan Çocuk ve Suçluluk

Ülkemizde güç koşullarda yaşayan çocuklar olarak ilk akla gelen, sokakta çalışan, çalıştırılan ve/veya yaşayan çocuklardır. Bu güç koşulları; fiziksel ve cinsel istismar, dengesiz beslenme, eğitim koşullarından yetersiz ya da hiç yararlanamama, kötü alışkanlıklara ve suç olgusuna karşı korunamama, sağlık koşullarının olumsuzluğu gibi nedenler olarak sıralamak mümkündür.

Bu çocukların karşılaştıkları güçlükler kadar önemli olan, onları bu durumlara karşı savunacak resmi/ gayri resmi oluşumların ya yetersiz ya da hiç olmayışdır. Dünyanın gelişen ve gelişmekte olan bir çok ülkesinde benzer sorunlar yaşanmaktadır. Bu konuda aşama kaydetmiş ülkelerin elde etmiş olduğu neticeler gözden geçirildiğinde, halk katılımının yüksek olduğu çalışmalarda olumlu sonuçlar elde edilmiş olduğu gözlemlenmiştir (www.shcek.gov.tr: 21.04.2008).

Gerek ekonomik nedenlerle gerek meslek edindirme ve sosyal gerekçelerle birçok çocuk okul dışı zamanında ya da okulla birlikte herhangi bir işte çalışabilmektedir. İş yaşamı çocuğa toplumsal bazı sorumlulukları kazandırdığı gibi, yeterli bir denetimden uzak çalışan çocuklarda davranış bozuklukları da hızla gelişebilmektedir (Oto, 1991:68).

Gelişmiş toplumlar çocuk emeğini kullanmanın gerek çocukların çalıştırıldıkları sektörlerle, gerekse çocuğa ve dolayısıyla toplumun gelişimine zararlarını gördükleri için bundan vazgeçme ya da kısıtlama eğilimindedirler. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ise çocuk emeğinin ekonominin hemen hemen her alanda kullanıldığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkemizde de çocuk emeğinin yoğun olarak kullanılabilmesinin temel nedenleri zorunlu eğitimin henüz çok yeni olarak sekiz yıla çıkarılması, meslek standartlarının tam olarak belirlenmemesi ve meslekî ve teknik eğitimin çağın koşullarına ve piyasanın taleplerine ayak uyduramamasıdır.

Hızlı nüfus artışı, köyden kente yoğun göç, ekonomik yetersizlik gibi nedenler de önceki yıllardaki zorunlu eğitimin çok kısa olmasının olumsuz sonuçlarını artırmaktadır. Aile kentte barınabilmek için zorunlu eğitimini tamamlayan her çocuğu para kazanmaya zorlamıştır. Hatta aile çocuğu gelir getirme aracı olarak gördüğünden daha çok çocuk sahibi olarak nüfus plânlamasına da olumsuz etkide bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada kentlerde çok çocuklu aile reislerinin çalışma eğilimlerinin düştüğü tespit edilmiştir. Aile reisi, çalışan çocukların gelirlerini toplayan ve bunlarla ailenin geçimini sağlayan bir organizatör durumuna gelmektedir. Böyle bir aile ortamında yetişen çocuk da büyük bir olasılıkla babayı model alacağından gelecekte kuracağı ailede aynı tür davranışları sürdürecektir ve birçok bireysel ve toplumsal sorunun oluşumuna neden olacaktır. Çocuğun gelecekte daha iyi yaşam biçimine kavuşması, kalifiye olması ile mümkündür. Kalifiyelik özelliği kazanma ise eğitimden özellikle de meslekî eğitimden geçmektedir. Bu durumda, çocuğun her türlü haktan yoksun bir biçimde işçi olarak kullanımını ve istismarını önlemenin ve böylece geleceğin bedensel, sosyal yönden sağlıklı bireylerini yetiştirmenin, iş dünyasının ve toplumun geleceğini güvence altına almanın temel koşulu; zorunlu olan temel eğitim süresini 11 yıla uzatmakla birlikte, meslek standartlarını belirlemek ve meslekî eğitimi nitelikli hâle getirmektedir (Senemoğlu, 2001:17-21).

3.2.3.1.İşyerinde Çalışan Çocuklara Yönelik Şiddet ve İstismar

Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması veya çalıştırılması "Ekonomik İstismardır". Günümüz toplumlarının en önemli sorunlarından birisi de çocuk emeğinin istismar edilmesi ya da diğer bir deyişle çalışan çocuklar sorunudur.

Çocukların çalışma nedenleri, Türkiye'nin sosyal, ekonomik kültürel sorunları ile yakından ilgilidir. Gelir dağılımındaki giderek artan adaletsizlik, yaygınlaşan yoksulluk, köyden kente hızlı bir şekilde göç ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik sorunlar, kaçak işçiliğin artması, çocuk emeğinin ucuz olması ve işverenin de ucuz iş gücünü tercih etmesi sonucunda çalışan ya da çalışma hayatına itilen çocuk sorunu ortaya çıkmaktadır.

Çalışan çocuk, yaşadığı bölgede yoksullaşan, o bölgede yaşama olanağı kalmadığı için göç eden; ama göç ettiği bölgede de aradığını bulamayan ailelerin çocuklarıdır. Çalışan çocuk ailesi yoksul olduğu için okuldan ayrılmış, yoksulluk koşullarında yaşamını sürdürebilmek ve yoksullukla savaşımında ailesini destekleyebilmek için üretime katılmak zorunda kalmış çocuktur. Çalışan çocukların ailesinin eğitim düzeyi düşüktür. Aileler genellikle çok çocukludur. Ailede genellikle birden fazla çocuk üretim sürecine katılmıştır (Çalışan Çocuklar Projesi Raporu, 2000).

Çocuklar, çalıştıkları sektörler ve çalışma şekilleri ne olursa olsun, çalışma hayatının ortak risk ve tehlikeleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Çalışılan ortam ve yapılan işler genellikle çocuklara uygun değildir ve çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını tehdit eder niteliktedir. Çocuklar; çocukluklarını yaşayacakları, eğitim görecekleri yaşlarda bu haklardan yoksun kalmakta ve ekonomik istismar ve sağlıksız koşullarda çalıştırılmaları nedeni ile sağlık sorunları yaşayabilmektedir (Cüceloğlu, 1991:52).

Çocuk gelişiminde en temel ilke olan "her çocuk o yaşın rolünü yaşamalıdır" ilkesi ile çelişen en önemli olgulardan birisi olarak karşımıza çalışan çocuklar çıkmaktadır, çünkü oyun oynaması, eğitim görmesi gereken dönemde çocukların çalıştıkları ve çoğu zaman ağır işlerde çalıştığı görülmektedir. Çocukların sanayide ağır işlerde, ticari hayatta da ayak işlerinde kullanılması sonucunda, ruhsal dengesinde ve kişilik yapısında onarılmaz problemler çıkabileceği ortadadır. Dönmezer'e göre "çocuğa

ve onun istikbaline ilgi duymayan ebeveyn birçok hallerde vardır. Bu aileler çocuğun çabuk para kazanabilir hale gelmelerini istemekte, onları kahve çıraklığı, satıcılık v.b. ayak işlerine sevk etmektedir. Bu gibi işler özel bilgiyi gerektirmediğinden, icrası genellikle yalan ve hileye sapılmasını gerektirir” (Dönmezer, 1943:124-125).

Çalışan çocuk kavramını ortaya koyarken, Amiran Kurtkan’ın belirlemiş olduğu gibi, “orta ve yüksek tahsil imkanlarını elde edemeyecek fertlerin nasıl olsa iş hayatına atılmaları gerektiğini de kabul etmemiz gerekmektedir”. Öğretim imkanına sahip olmayan çocukların işsiz kalmalarının da birtakım problemlere (serserilik, başıboşluk, otorite yokluğu) sebep olacağı açıktır (Kurtkan, 1982:80).

“İşyerinde şiddet” olgusundan çocuk ve gençler de kendilerine düşen payı almaktadır. Yapılan çalışmalarda işyerindeki tüm şiddet mağdurlarının % 12-20’sinin 19 yaş ve altındaki kişiler olduğu bildirilmiştir (Balcı, 2001:6).

İşyerinde çocuklara yönelik şiddetin tarafları yaş ve çalışma ilişkileri açısından bazı farklılıklar göstermektedir. Öyle ki, yaş bakımından şiddet, aynı yaş veya yaş grubundaki diğer çocuk ya da gençlerden veya kendilerinden büyük yetişkin kişilerden gelebilir.

Çalışma ilişkileri bakımından ise çocuk/genç işyerinde çalışırken diğer çalışanlar ya da çalışmayıp işyerinde bulunan müşteri, tanıdık vb. kişiler tarafından veya işyerinde çalışmamasına rağmen orada bulunması dolayısıyla diğer çalışanlar ya da çalışmayıp işyerinde bulunan müşteri, tanıdık vb. kişiler tarafından şiddete maruz kalabilir. Ayrıca şiddet aynı konumda çalışan diğer kişiler tarafından uygulanabileceği gibi usta, patron vb. otorite sahibi kişiler tarafından uygulanabilir.

İşyerinde şiddete maruz kalan çocuk oranı toplumdaki genel şiddetin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak işyerinde şiddete maruz kalan çocukların dörtte üçüne yakınında şiddetin kendilerinden 6 yaş ve daha büyük kişiler tarafından uygulanmış olması düşündürücüdür. Bu aynı zamanda çocuk istismarına da işaret etmektedir.

3.2.3.2.Sokakta Çalışan ve Çalıştırılan Çocuklar

Ülkemizde 1950’lerde başlayan 1980’lere kadar süren dönemde uygulanan kalkınma modeliyle hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır. 1960’larda hızlanan sanayileşme temposu kırdan kente gelenlerin kette yetersiz de olsa istihdam edilmesini

sağlamıştır. Yine bu dönemde kent yoksullarının, zamanla geliştirilen çeşitli ilişki ağları aracılığı ile formal işlerde istihdam olanağına ulaşmak, kaçak olarak inşa edilmiş gecekondularını yap-satçılara verip daire sahibi olmak konusunda güçlü bir iyimserliği ve bunu besleyen rant aktarım süreçleri söz konusuydu. Ancak, 1980’li ve özellikle 1990’lı yıllara damgasını vuran neo-liberal ekonomik-sosyal politikalar sonucunda göç, işsizlik ve beraberinde yoksullaşmayı getirince kentlerin varoşlarında yeni yoksullar diyebileceğimiz konut sorunu olan, işsiz ya da geçici işlerde çalışan, hiçbir sosyal güvenlik sistemine tabi olmayan, çocuklarını çalıştıran topluluklar, mahalleler oluşmaya başladı. Bu durumdan en çok etkilenen kadınlar ve çocuklar olmaktadır. Sürekli işsiz olan yetişkinlerin yerine çocuklar başta sokakta olmak üzere, tarımda ve sanayide çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Yine uygulanan bu politikalar sonucu olarak gelir dağılımında meydana gelen büyük uçurumların sonucunda kentte yaşayanlar ekonomik, toplumsal ve kültürel olarak giderek birbirlerinden uzaklaşmakta ve farklılaşmaktadır. Gündelik yaşamdaki bu parçalanmanın ve farklılaşmanın sonucu olarak, kentin bir ucunda büyük alış-veriş merkezleri, dünya markalarını satan mağazalar, sosyete barları yer alırken, kentin diğer ucunda da naylon çadırlara sığınmış aileler, çöplerde ekmek toplayan, araba camı silen, selpak-sakız satan, ayakkabı boyacılığı yapan, dilenen çocuklar ile tiner çeken, bali koklayan sokak çocuklarının yaşadığı kentsel manzara ortaya çıkmaktadır.

Latin Amerika ülkelerinde 100 yıllık bir geçmişi olan sokakta çalışan/yaşayan çocukları, özellikle 1980’li yıllardan itibaren uygulanan neo-liberal ekonomik-sosyal politikaların etkisiyle artan yoksulluk, göç ve işsizliğin sonucunda başta ABD gibi gelişmiş bir ülkede olmak üzere birçok Asya ve Afrika ülkesinde kitlesel olarak görülmeye başlanmıştır. Tarihin her döneminde yoksullaşma olmasına rağmen, 20. yy. sonlarında yoksulluk hiçbir dönemde görülmeyecek düzeyde küreselleşmiştir.

1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen ve ülkemiz parlamentosunca onaylanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye göre “0-18 yaş arasındakiler çocuktur”. DİE 2001 verilerine göre Türkiye nüfusunun %41.7’si çocuk nüfusedir. Aynı verilere göre 6-17 yaş arası 16.088 milyon çocuktan 1.635.000’i ailelerinin geçimini sağlamak yada katkıda bulunmak için çalışıyor veya çalıştırılıyor. DİE’nin çocuk işgücü anketine göre çalışan çocukların %78’i hem çalışıyor hem de okuyor. Yine çalışan çocukların %61.8’i erkek, %38.2’si kızdır. Okul masrafları çok

olduğu için kızların %25.5'i, erkeklerin %21.1'i okula gönderilemiyor. Çocukların %33.8'i kentlerde %66.2'si kırsal kesimde çalışıyor. Yaklaşık 1,5 milyon çocuk okula devam etmiyor. İşçi sendikalarınca yapılan araştırmalarda çalışan çocuk sayısının 3-4 milyon arasında olduğu ve çocuk işgücü sayısı konusunda dünyanın ilk dört ülkesi arasında olduğumuz belirtilmektedir.

Sokakta çalışan çocuklar ve ailelerinin özelliklerine baktığımızda karşımıza çıkanlar şunlardır:

-Çok çocuklu ebeveynli ailelerdendir.

-Bu çocukların baba ve ağabeyleri yılın büyük bir bölümünde işsizdirler. Ailede çalışan yetişkinlerin büyük çoğunluğu vasıfsız işlerde çalışmaktadır. Sigortalı olarak çalışan sayısı yok gibidir.

-Ailelerin barındıkları mekanlar baraka gecekondu olup, fiziksel koşulları sağlık yönünde oturmaya elverişli olmayan evlerdir.

-Büyük çoğunlukla göçle gelen ailelerin çocuklarıdır.

-Aileler genelde çocuklarının sokakta ne yaptığını bilmemekte, takip etmemekte ve izlememektedirler.

-Ailelerde annelerin büyük çoğunluğu, okuma-yazma bilmemekte, babaların da çoğunluğu ancak okur-yazardır.

-Bir kısım aile, çocukların ekonomik katkı için, bir kısmı başıboş gezmemesi için çalışmalarını istemektedirler.

-Her dört çocuktan üçü çalışmak yerine eğitimine devam etmek istemektedir.

-Ailelerine daha çok para kazanmak ve dayak yememek için çocuklar gece yarısına kadar çalışmaktadır.

-Uzun süre sokaklarda çalışan kimi çocuklar kazandıkları parayı oyun salonlarında harcamaktalar, bu yüzden ailesiyle çatışan çocuklar geceyi sokakta geçirmeye başlamaktadırlar.

-Yetişkin ve yaşlıları tarafından cinsel saldırı ve tacize uğrayan çalışan çocuk sayısı azımsanmayacak oranlardadır.

-Sokakta çalışan çocuklardan bir kısmı sürekli sokakta yaşayan çocuk grupları ile temas içinde olup, zamanla kendileri de bally kullanıcısı ve kısmen sokakta yaşayan çocuk olmaktadır.

-Çocuklar arasında en yaygın suç hırsızlıktır. Yaralama ve ölüm olaylarına karışan çocuklara da rastlanmaktadır.

-Aralarında şiddet çok yaygındır.

-Tespit edilen her dört çocuktan biri ya madde içicisidir, ya da uçucu madde ile tanışmıştır.

-Sokakta çalışan çocukların buldukları mekanlar, gündüzleri insanların yoğun olduğu cadde, çarşı ve parklar, geceleri ise bar, cafe-restaurant, otogar gibi sabaha kadar açık olan yerlerdir (www.shcek.gov.tr: 18.07.2008).

Türkiye’de kentlerin sokaklarında yaşayan ve/veya çalışan çocuk sayısı son dönemde gözle görülür biçimde artmıştır. Pek çok çocuk, anne–babaları tarafından sokakta çalışıp aile geçimine destek vermeye zorlanmaktadır. İstismar eden ailelerden gelen çocukların bazıları kurtuluşu sokaklarda aramaktadırlar. Birçok zaman okula gidemeyen, gitse bile ev ödevlerini yapacak zamanı bulamayan bu çocukların bir çoğu eğitim sisteminin dışında kalmakta, bu da vasıflı işler için gerekli olan eğitim diplomalarını alma şanslarını sınırlamaktadır. Çocukların çoğu sokaktayken kötü muameleye, fiziksel ve/veya cinsel istismara, hastalıklara ve yetersiz beslenmeye maruz kalmakta, madde bağımlısı haline gelmektedir (www.unicef.org : 07.07.2008).

Çocukların sokakta çalışmasının birtakım olumsuz yanları ve riskleri vardır. Bunlar; cinsel tacize uğrama, yaralanma ve şiddete uğrama, kaçırılma ya da öldürülme, suç işlenmeye zorlanma, madde bağımlısı olma (tiner, uyuşturucu, alkol), eğitimden kopma, fiziksel ve psikolojik gelişim bozuklukları, sokak çocuğu olma gibi risklerdir (www.sakarya.pol.tr : 24.07.2008).

Sokakta çalışan çocuklar ile sokak çocukları tanımlarındaki sınırlar bazen karışsa da sokakta çalışan çocuklar; aile geçimine katkıda bulunan ya da kendi masraflarını karşılamak için günün bir bölümünü sokakta çalışarak geçiren, gecenin erken ya da geç saatinde evine dönen çocuklar anlaşılmaktadır. Çoğunlukla sokakta, pazarda vb. açık alanlarda simit, mendil satma, ayakkabı boyama, araba camı silme vb. işlerde ailelerinin ya da kendi masraflarını karşılamaya çalışan bu çocuklar her türlü

istismar ve ihmale açıktır. Mendil, simit, yara bandı satan, ayakkabı boyayan, evde ya da okulda olmaları gereken saatlerde sokakta çalışan bu çocuklar yetişkin olmaya zorlanarak toplumsal ve kişisel vicdanımızı rahatsız etmektedir. Bu çocuklar çalışmaması gereken yaşta çalıştıkları ve sokakta tehlikeye, suça, ihmal ve istismara açık çalıştığı için ve sokakta çalışan çocuklar hem sokak çocuğu, hem çalışan çocuk hem de çocuk olmalarından dolayı bizi rahatsız etmektedirler. Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuklar, sokak çocuğu sokağın çocuğu olması yönünden risk taşımakta, kolaylıkla sokakta yaşamayı seçebilmektedirler. Sayıları gün geçtikçe artan ve suçun mağduru veya faili olma potansiyeli taşıyan bu çocuklara ilişkin olarak gereken önlemler alınmadığı takdirde sorunun büyüyeceği, toplumu tehdit eder boyutlara geleceği açıktır.

Çocuğun sokakta çalışmasında; ailenin parçalanması, hızlı ve hazırlıksız göç, çarpık kentleşme, yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik çocuğun sokakta çalışıp para kazanmasını teşvik edici kültürel değerler, sokağın çekiciliği gibi nedenler etkili olmaktadır. Ayrıca, sağlıksız aile ortamı, çocuğun eğitiminin ailede bir değer olarak önemini yitirmesi ve aileye ekonomik katkıda bulunmada çocuğun çalışma nedenlerindedir.

Sokakta yaşayan çocuklar üzerinde aşırı yoğunlaşma, o kadar göz önünde olmayan ve daha geniş bir grup olan çalışan çocuklar sorununun görülmesini engellemektedir. Oysa sokakta çalışan çocuklar sorunu diğerlerine göre daha az acil değildir. Çünkü, sokakta çalışan çocuklar gelecekte sokak çocuğu olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu çocuklar kendilerini geleceğe hazırlamayan, beden ve ruh sağlığına zarar verebilecek, gelişimlerini ve eğitimlerini engelleyebilecek biçimde çalışmaktadır. Ailesinin koruma ya da desteğinden bütünüyle ya da büyük ölçüde yoksun olan çocuklardır.

Sokakta çalışan çocuk ihmal ve istismara maruz kalmakta, oyun ve eğlence gereksinimlerini karşılayamamakta bunun sonucu olarak da sağlığı ve gelişimi olumsuz etkilenmektedir. Sokakta çalışan çocuğa hem çalışma hem de aileye katkıda bulunma beklentileri ile bir yetişkin görevi yüklenmektedir. Çocuk hem yetişkin hem de çocuk olarak arada bir yerde bulunmaktadır. Çocukların sokakta çalıştırılması zorlamalı bir durumdur. Kendi istekleri ile ya da bir görev duygusunun yaratılmış olmasıyla çocuk, zaten ihmal ya da istismara uğramış olmaktadır. Çocuğun eğitim görme hakkı da bu

yolla sınırlanmaktadır. Çünkü çalışan çocuk yorulacaktır. Günün diğer yarısında okula giden bu çocuklar eğitimden kısmen yararlanabilmektedir. Okul çağında olup da hiç okula gitmeyenlerde mevcuttur.

Zamanla sokağın sınırsız ve sorumsuz özgürlüğünü seçme gerçeği, sokakta çalışan çocukların sokak çocuğu olmaya doğru yöneltebilmektedir. Sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar dilencilige, fuhuşa, uyuşturucu kullanmaya hazır çocuk ve gençler olarak her an suça yönelme riski taşımaktadır (www.erzurum.pol.tr: 21.04.2008).

Aile ilişkileri çocuklar için çok önemlidir. Sokakta çocuklar birbirlerinden aile içinde sağlayamadıkları sevgiye dayalı ilişkiyi sağladıklarını düşünürler. Korunma ihtiyacı da aynı biçimde gerçekleşir. Sokakta kalma süreleri uzadıkça aile ile ilgili tanımlamaları hatırlayamamaktadırlar. Kimi zaman içinde yaşadıkları ortam (suça yönelme ve madde bağımlılığı gibi) çocukların ailelerine dönmelerine engel olmaktadır. Çocukları sokağa iten bir diğer etmende bozuk aile ilişkileridir. İlk zamanlarda sokakta çalışmayı aile geçimine katkıda bulunmak olarak tanımlarlarken, daha sonraları bunun bir zorunluluk değil de kullanılma olarak algılamaktadırlar. Özellikle ataerkil aileler de babanın çalışmayıp kendi yerine çocuklarını çalıştırması, kazanılan parayı da aile ihtiyaçlarında kullanmaması çocukları aileden koparmaktadır. Alt toplumsal ekonomik düzeyden gelme, aile içi şiddet, çocuklarda zamanla davranış bozukluğu yaratmaktadır. Bu durum normal toplum düzeninde kabul görmezken, kendi oluşturdukları topluluklar da geçerli ve kabul gören davranış halini almaktadır. Sokağın özgürlüğü de eklenince çocuklar sokakta yaşamayı tercih etmektedir.

Çocukların sokaklarda çalışırlarken ya da yaşarken her türlü tehlikelere karşı savunmasız olduklarından daha önce söz etmiştik. Bu çocuklar kimi zaman esas amaçları toplum güvenliğini sağlamak olan kişilerce de istismar edilebilmektedirler. Kısaca sokakta çocuklar her ne kadar özgürseler de bir o kadar da sorunlarla iç içedirler. Bu nedenle sokaklarda gruplar halinde dolaşırlar. Tamamen kendi savunma mekanizmalarını oluştururlar, kimi zaman tinerci olarak adlandırılan bu çocukların her ne kadar bu tanımlama hoşlarına gitmese de kendileri için bir savunma aracı olduğu, toplumu onlardan uzak tuttuğu için böyle tanımlanmaktan da hayıflanmazlar (www.shcek.gov.tr: 24.05.2008).

Sokakta çalışan çocukların çoğu tüm gün sokaklarda çalışmakta ve akşam 21.00 sularında evine dönmektedir. Bu veri ile eğitime devam eden çocukların, okul dışında, sokakta kaldıkları zamanın uzunluğu ortaya çıkmakta, böylece çocukların, okul başarısı ve okula uyumu tartışılması gereken bir başka boyut niteliğini kazanmaktadır. Sokaktaki çocukların akademik başarıları, sokakta kalış süreleri uzadıkça düşmektedir. Akademik başarıları düştükçe de çocuk okuldan uzaklaşma eğilimi göstermektedir. Okuldan uzaklaşan çocuk sokakta kalma saatlerini uzatmakta ve bir süre sonra sokağı doğal mekanı olarak görmektedir. Çocuğu sokaktan uzak tutacak en büyük etkinin; aile içi olumlu iletişimin güçlendirilmesi, alternatif eğitim modellerinin geliştirilmesi ve öğretmenlerin hoşgörülü tutumları ile yaratılacağı düşünülmektedir.

Çocukları sokaklardan uzak tutabilmek için alınması gereken önlemleri şöyle sıralayabiliriz;

-Tüm çabalara rağmen sokak çocukları sorunu toplumsal bir sorundur. Başta aileler olmak üzere toplumun geneline, tüm kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum örgütlerine görevler düşmektedir. 2828 sayılı Kanun kapsamına giren bu sorun grubuna hizmet götürmek SHÇEK Genel Müdürlüğünün görevi olmakla birlikte, bu sorun çok yönlü işbirliği ve koordinasyonu içeren bir rehabilitasyon sürecini gerektirmektedir. Sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununa yönelik yürütülen hizmetlerin izleme ve değerlendirilmeleri yapılmamış olmakla beraber, SHÇEK aracılığıyla sunulan hizmetlerin çocukları sokakta çalıştırmaktan alıkoyduğu kadar, teşvik ettiği de bilinmektedir. Çocuklar merkezlerin yürüttüğü hizmetlerden yararlanabilmek amacıyla sokakta çalışmayı sürdürmekte ve akranlarının bu hizmetlerden (sosyal kültürel etkinlikler) yararlanmasını sağlamak için arkadaşlarını sokakta çalışmak üzere özendirme konusunda etkili olabilmektedirler. Çocuk ve Gençlik Merkezleri aracılığı ile verilen ayni ve nakdi yardım hizmetinin de çocuğunu sokakta çalıştırma konusunda eğilimi olmayan aileleri sadece bu yardımı alabilmek için çocuğunu sokakta çalışmaya teşvik ettiği yine alan deneyimleri aracılığı ile bilinmektedir. Bu nedenlerle en önemli hizmet sunumu, sokakta çalışan çocukların yoğun olarak buldukları mahallelerde açılacak Toplum Merkezleri aracılığı ile mümkündür. Çocuğun bulunduğu çevrede tutularak, sokağa çalışmaya gitmesine engel olacak etkinlikleri devreye sokmanın, sorunun ortaya çıkmadan önlenmesi ve çocuğun sokakta çalışmaktan alıkonulması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

-Sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve özellikle sokakta çalışan ve yaşayan çocukların yoğun olarak yaşadıkları mahallelerde toplum merkezi sayısı her mahallede tam donanımlı ve yeterli meslek elemanı bulundurulacak şekilde arttırılmalıdır. Toplum Merkezlerinin okullarla yürüteceği tüm çalışmalar çocuk odaklı olacağından gerekli tedbirler yerinde ve ortaya çıkmadan alınabilecektir.

-Çocukların sürekli devam ettikleri okulların idarecileri, öğretmenleri ve rehber öğretmenleri ile bağlantı kurularak, çocukların eğitim sistemi içerisinde tutulabilmeleri veya eğitim sistemine dahil edilebilmeleri amacıyla gerekli çalışmaların yürütülmesi (eğitim kitleleri oluşturularak öğretmenler ile rehber ve psikolojik danışmanlara sokakta çalışan çocukların özellikleri ve onlara karşı nasıl bir tutum geliştirilebileceği yönünde destek) gerekmektedir.

-Ailelerin okulla bağlantılarını güçlendirmek amacıyla veli-öğretmen görüşmelerinde gerekli özenin gösterilmesi ve okul idarelerinin velileri okula sadece çocuğuyla ilgili olumsuz bilgi alışverişinde bulunulması ya da okula maddi katkı gerekliliği nedenlerinden öte, çocuğun sağlıklı bir eğitim yaşantısını desteklemek amacıyla bilgi alışverişinde bulunulması amacıyla çağrılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

-İlköğretim okulları çevrelerinde güvenlik önlemlerinin arttırılması gerekmektedir.

-Yerel yönetimler tarafından, her mahallede çocuk ve gençlerin kullanımı amacıyla spor ve kültürel etkinliklere uygun ortamı yaratacak hizmetlerin oluşturulması gerekmektedir (www.ted.org.tr :18.07.2008).

3.3.Çocuk Suçluluğunda Sosyal ve Ekonomik Nedenler

3.3.1.Köyden Kente Göç ve Kültürel Dönüşüm

Köyden kente göç, çocuklar üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Köy ve kentteki insan ilişkileri, değer yargıları farklıdır. Bu iki yerleşim biriminin gerektirdiği beceri, bilgi ve deneyimler birbirine uymaz. Kente gelen köy çocuğunun kent güçlüğünü yenmesi, engelleri aşması güçtür.

Bilindiği gibi insan çevresi fiziki ve sosyal olmak üzere iki temel unsurdan oluşur. Ancak bu iki çevre olumlu veya olumsuz etkileri ile daha karmaşık bir yapıda

olmak üzere, birey açısından psikolojik diyebileceğimiz yeni bir çevreyi oluşturur. Mekan ve genel anlamda çevrenin değişken, kalıcı büyük ya da küçük çaplı oluşu, onun içinde yer alan insanın ilişkilerini belirleyen önemli bir platformdur. Bir başka deyimle toplumun göçebe veya yerleşik olması ile köyde ve kentte yaşıyor olması bireyin davranış biçimleri için önemli belirleyicilerdir. Mekan ile onun içinde yer alan insanın ilişkileri her zaman sosyal bilimcilerin inceleme konusu olmuştur. Kentleşmenin insan üzerinde bıraktığı olumlu ve olumsuz izler, öteden beri tartışılmaktadır. Günümüzde büyük kentin mutluluk getirdiğini düşünenler azalmaya başlarken, bu gelişmeden kaygı ve endişe duyanların sayısı giderek artmaktadır. Ancak yine de gelişmenin seyri aynı yönde devam etmektedir. Çok hızlı bir iç göçle büyük kent mahallelerine eklenen taşra insanının derin ruhsal sıkıntılarının dışa vurumu, özünde toplumsal olan sorunları sıklıkla tek tek vakalar halinde kent gündemine taşımaktadır.

Demografik etkenlerin ekonomik ve kültürel sorunlarla iç içe bulunması, suç olgusunu ortaya çıkarmakta ve suçluluğun artışına neden olmaktadır. Ancak problemin algılanışı çözümünün gerektirdiği boyutta olmamaktadır. Kent içinde yaşayan insanların sorunlarının çözümü şöyle dursun, tespiti bile tam yapılamamaktadır.

Çağımızda küçük ve büyük insan grupları içindeki ilişkiler genellikle gergin, çatışmalı ve tedirgin edici nitelik kazanmaktadır. Köy ve küçük kent topluluklarında ise daha sakin olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Çarpık oluşmuş bir kentte, yeni gelen kişi geleneklerini sürdüremez. Göç etmiş olduğu yerle içine yeni girdiği ortam arasında bağdaşıklık göremez. Çaresizlik ve mahrumluk çekmekte, çoğu zaman farklı derecelerde bunalımlara düşmektedir. Kentteki köylü bağlanabileceği insancıl bir şeyler bulabilmek için derin bir istek duyar. Kişiliğini ifade etmek ve kendi adına davranışta bulunmak için, güçlü bir tutku duyan bu insan çoğu kez aradığına ulaşamamakta ve mutsuz olmaktadır.

Kentleşme, toplumdaki yapısal değişmelerin en göze çarpan yönüdür. Nüfusun hızla ve kütleler halinde kırdan kopup sanayi ve hizmet sektörü gibi örgütlü yerlere akını önemli toplumsal değişimlere yol açar. Bu değişimler her türlü insan ilişkisinin yeniden oluşması demektir. Yapısal değişiklikler fiziksel yapıyı etkilediği gibi kişilerin davranışlarının, düşüncelerinin ve hatta heyecanlarının değişmesine yol açar.

Ülkemizde 1970'lere kadar yapılan araştırmalar daha çok köy problemlerine yöneliktir. Dünyadaki örneklerinde olduğu gibi, Türkiye'de de günümüz kentlerinin bir

sosyal normlar yığını olduğu artık herkesçe bilinmektedir. Bu normların çoğu kez birbiri ile çatıştığı, en azından birbiri ile uzlaşmadığını gösteren belirtilerle hemen her gün karşılaşmaktayız. Kısacası, çatışan rollerin heyecan birikimine yol açtığı, izole yaşantının ise uyumsuzlukla sonuçlandığı kentteki hayatın, davranış bozukluklarını arttırıcı olduğu ilgili meslek çevrelerince kabul edilmektedir (Balcıoğlu, 2001:49-56).

Kültür değişmelerini ve bu değişimlerin yarattığı kültür ihtilaflarını suçun doğrudan veya dolaylı etkeni sayan görüşler geniştir. Köyden kente gelenler gecekondu bölgesinin olumsuz şartlarını kendi köyü ile karşılaştırmakta ve yine de yaşantısını daha iyi, memnuniyet verici bulmaktadır. Bu nedenle köyden gelen nüfus geri dönmeyi düşünmemektedir. Ancak kuşaklar değiştikçe gecekondu bölgesinin insanı kıyaslamayı köyle değil yaşadığı şehrin gelişmiş bölgeleriyle yapmaktadır. Kültür çelişkisi köyden gelen insanca kavrandığında, kültür itilafları ortaya çıkmakta, kültür değişiminin yaratacağı ceza adaleti sorunları daha açık ve kesin olarak belirlemektedir.

Gecekondu yapılanması, köyden de kentten de farklı kültüre sahiptir. Bu yapılanmaya geçiş kültürü de denilebilir. Kişiler köydeki eski tek sesli müzikten zevk alamamakta, kentteki yeni müzik türlerine uyum gösterememektedir. Arabesk, geçiş toplumu müziği olarak karşımıza çıkmaktadır. Gecekonduya yaşayanlarla kentte yaşayanlar arasında çağın gerektirdiği yaşam düzeyi arasındaki uçurum giderek derinleşmekte, kültürel farklılaşma ve şehre uyum güçlüğü meydana gelmektedir. Gecekonduya oturanlar zamanla ekonomik olarak düze çıkmaktadır, ama bu atılım kültürel ve sosyal alanlara taşınamamıştır.

Daha iyi yaşama özlemi içinde şehre göç eden aile geldiği yerde tam olarak umduğunu bulamamakta, şehirde yeni ve katlanılması güç sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örf ve adetlerine sadık, kapalı ve özel bir toplumsal yaşam biçimine sahip gecekondu çekirdek ailesi (geçiş ailesi), geniş kırsal aileden de, kentin modern çekirdek ailesinden de farklı bir kültüre sahiptir. Göç ettiği şehre uyum güçlüğü içindedir. Özellikle işsizlik ve yetersiz gelir düzeyi bu uyumu daha da zorlaştırmaktadır. Kentin insan yaşamını kolaylaştıran konforunun çekiciliğine özenmekte, ancak kentteki gelenek ve göreneklerin kırsal kesimdekilere uymaması nedeniyle aynı zamanda kent değerlerini yadırgamaktadır.

Erkek, otoritesini yitirmekten korkmakta, kadın ve çocuklar daha bağımsız olmak istemektedirler. Bu kültür çatışması en çok genç kuşakları etkilemektedir. Kent

yaşamına hazır olmayan çocuklar bir yandan da dışarıdan göç edenlere karşı kentlilerin önyargıları yüzünden soyutlanmaktadır.

Bu uyumsuzluklara tepki olarak kendini kanıtlama, kentli yaşlılarına özenme ve otoriteye baş kaldırma gibi etkenler özellikle çocukları suça yöneltmektedir. Toplumsal yalnızlık çeken ailede çocuk suçluluğu çoğunlukla bir baş kaldırma ve çevreye karşı çıkma girişimi olarak belirmektedir (Hancı, 1999:24-28).

Kentleşme, özellikle, geleneklerin ve göreneklerin zamanla yitmesine sebep olur. Kent hayatı geleneksel davranış ve ilişkileri yeni şartlar içinde eritmekte ve kişileri çok sayıda roller içine itmektedir. Bu durum bazı düzensizliklerin ve problemlerin kaynağını oluşturur (Kıray, 1982:57).

Motivasyon ve şartları ne olursa olsun gerçek şudur ki; her göç, insanları ruhsal streslerle karşılaştırır. Bu sebeple kişinin, uzun bir kuşaklar tarihi ile kökleşip uyum yaptığı çevresinde sağladığı dengenin, yeni çevrede ağır ya da hafif, geçici ya da sürekli, bozulma ihtimali çoktur (Özbek, 1983:144).

Ruhsal dengenin bozulması, antropoloji ve sosyal psikoloji dilinde bir “değişme” kavramı ile ifade edilir. Değişme süreci, ana çizgileri ile üç aşamadan meydana gelir. Bunlar çözülme ve dağılma, yardımcı mekanizmalar ile ara tipler geliştirme ve son olarak da yeni şartlara göre biçimlenme veya uyum aşamalarıdır. Hemen her toplumsal değişme olayında tekrarlanan bu aşamalı sürecin kentleşme alanındaki karşılığı şudur; geleneksel topluluklardan hareket eden nüfus, kent çevresinde önce eski kurum ve ilişki biçimlerinin çözülmesi olayına tanık olmaktadır. Eski örgütlenme biçiminin geçerli olmaktan çıktığı, geleneksel düşünce ve davranış kalıplarının etkinliğini yitirdiği bu dönem, değişmenin olumsuz olarak belirlediği aşamadır. Bu aşamanın belirleyici özelliği, eski sistem ve mekanizmaların çözümlenmesine rağmen, henüz yenilerinin onların yerini alamayıdır. Böylelikle geleneksel ilişki biçimlerine olduğu kadar kente ait modellere de aykırı bazı durumlar ve sapma davranışları belirir. Kısacası değişmenin ilk aşaması, eski çevrenin etkinliğini yitirmesine karşılık yeni çevrenin geçerlik kazanamayışı ve bu sebeple her iki kalıba da ters düşen bireysel örneklerin belirmesidir. Sapan davranışların çok çeşitli olduğu bir gerçektir. Belli başlıları; suçluluk, alkolizm, fuhuş, ruh sağlığı bozukluklarıdır. Bunlar, geleneksel toplumun, koruyucu ve gözetici olduğu kadar, denetleyici olan yaygın

mekanizmalarının kent çevresinde çözülmesi, buna karşılık kentin denetim sistemlerinin yeterince etkin olmayışının ürünüdür (Sencer, 1970:78-80).

Ailenin kente göçmüş olan ilk kuşak üyeleri, hayatlarının dış görünüşünde kente ait hayata genelde uysalar da, aile içi tutumları, ailenin diğer üyeleri ve özellikle daha genç kuşaklarına davranışları, geniş aile kavramından etkilenmektedir. Kökenlerinden kopmuş olmanın getirdiği yalnızlık ve bilinçdışı suçluluk duygularını taşımaktadırlar. Bu yüzden geleneksel hayat stilini davranış, duygu ve düşüncelerinin içeriğinde sürdürerek, bunlara daha fazla sarılmaktadırlar. Yeni ortam, onlar için, sağladığı ekonomik çıkarlar açısından önemlidir. Sadece bu yoldaki ilişkilerinde ve görüntülerde, bu güncel ortamın biçimine uymakla yetinirler. Diğer açılardan kapalı bir grup oluştururlar.

Kente göç eden ailelerde, her ne kadar biçim açısından çekirdek aile tipi yaşam sürdürülürse de ailenin sosyal hayat ve güvencesinde geniş aile ölçüleri uygulanmaktadırlar. Herhangi bir zor durumda kalınlığında, ölüm, kaza, iflas ve benzer olaylar karşısında, aynı çatı altında olmasalar bile, geniş akrabalığın kapsamı içindeki kişiler hemen bütünleşip gerekli desteği sağlamaktadırlar. Evlenme, v.b. sosyal durumlarda da yine bu türdeki hiyerarşiye ve kalıplara uyulmakta, törenle ilgili davranışlar ona göre düzenlenmektedir. İçinde henüz yabancı kaldıkları, bütünleşemedikleri, genel sosyal güvencelere tam olarak güvenemedikleri, ya da bu güvencelerin gerçekten de yeterli olmadığı yeni ortamlarda, böylesine bir hayat ve davranış biçimi, onlara daha güvenli bir destek sağlamaktadır (Koptagel, 1985:19-20).

Yeni gelenler arasında yapılan araştırmada “dayanışma”nın daha çok akrabalar arasında olduğu, iş arkadaşları ve komşuların bundan sonra geldiği görülmektedir.

Simonides adlı antik bir yazar, “kent havası insanı özgür kılar” der. Gerçekten de kent, geleneksel normlardan sapmaya imkan ve cesaret veren bir alandır. Değişmeye karşı eğilim gösteren bir yaşantı için kentte her türlü şart hazır gibidir. Köyde ise değişmeye karşı bir direnç vardır (Balcıoğlu, 2001:49).

Amerika’da yapılan geniş çaplı bir anket kırsal bölge ile kentin farkını anlamlı biçimde vurgulamaktadır. Bu araştırmaya göre fahişelerle, homoseksüellerin oran olarak kentte daha fazla olduğu belirlenmiştir. Gayri meşru çocukların sayısı da kentte fazladır. Dünyada yapılan gözlem ve çalışmalara göre, kentlerde mental bozukluklar, nörozlar ve psikopatik kişilik, alkolizm ve intihar olaylarının fazla olduğu, kırsal bölgede ise,

mental debilite ve şizofreninin daha yüksek oranda olduğu ortaya konmaktadır. Köydeki akıl bozukluklarının çevre tarafından toleransla karşılanmakta oluşuna dikkat çekilmektedir (Özaydın, 1984:4).

Köy toplumu, özellikle Türkiye’de geleneğe dayalı çiftçilikle geçimini sürdürmektedir. Günlük iş düzeni, inanç sistemi ve aile ekonomisinin şartları dışında, kişi üzerinde etkin olabilecek başka bir dış güç yoktur. Kişinin değer yargılarını, toleransını çok sınırlı tutar. Her türlü yenilik kuşku ile karşılanır. Kentte ise, birey üzerinde etkili olan faktörler çok ve çeşitlidir; aile, okul, radyo, televizyon, sinema, çeşitli kulüp ve dernekler, dergi ve gazeteler, reklam ve ilanlar yenilik ve değişmeyi gerekli ya da zorunlu kılan iletişim ortamını hazırlarlar (Eserperk, 1981:14).

“Sosyal Çevre” dediğimiz etkiler bütününe kente yeni göç edenleri derinden etkilediği görülmektedir. Kente gelenler başlangıçta kendi köyünden gelmiş akraba ve tanıdıklarının yanına yerleşmekte, sonra yavaş yavaş kentle ilişki kurmaya başlamaktadırlar. Kente yeni gelenler, özellikle hayatlarını devam ettirecek, yeni geçim kaynakları arama, uygun bir iş bulma, aileyi barındıracak bir konuta sahip olma problemleriyle karşı karşıya kalırlar. Uyum sorunu ise daha farklı bir biçimde, uzun vadeli ve psikolojik kökenli olarak ortaya çıkmaktadır. Yerleşilen çevre ile ilgili olarak geleneklerde zayıflama bireysel ve ailevi problemlere yol açar (Geray, 1966:235).

Yetişkin bireyler içinde buldukları çağın özellikleri çerçevesinde çevre ile olan ilişkilerini sürdürürler. Gençlerin çevreden gelen her türlü yeniliğe açık olmaları nedeniyle kentleşme süreci ile ortaya çıkan değişikliklerden en çok onların etkilendiği söylenebilir.

Köyden kente göç eden ailelerin sorunlarının başında (göçle gelen çocukların suç oranındaki artış sebebi ile) çocukların yetiştirilmesi gelmektedir. Kente göç ile birlikte, ailenin çocuklar üzerindeki denetimi azalmaktadır. Ayrıca, aile içinde de yeni kent toplumunun istediği kişiliği verecek şekilde otorite ve sevgi ilişkileri gelişmemiştir. Buna rağmen kentlerde çocukların sosyalizasyonunu sağlayan aile dışındaki kurumlardan, söz konusu küçükler, yeterince yararlanamaz. Göç eden anne baba köydeki davranış biçimlerini hemen değiştiremez. Bu durum kentin özgür havasında bulunan gencin aile ile sorunlar yaşamasına yol açmaktadır.

Kırsal alandan kente göç birçok şey gibi gencin kişilik oluşumunu da etkileyecektir. Bu etkileşim süreci doğal gelişime uygun düştüğü sürece, kişilik

sisteminin bütünlüğü ve dengesi korunacak, aksi halde değişimin muhtemel sonuçları, kişiliğin bütünlüğünü zedeleyici birtakım öğelerin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Yeni yetişen bir genç çevre ile kuvvetli bağlarının olduğu bir devrede ortam değişikliği ile karşı karşıya bırakılırsa, kişilik oluşumunda yıpratıcı etkiler ortaya çıkar. Okula devam etmeyip çalışma imkanları bulamayan ya da işyerindeki şartlara uyum sağlayamayan gençlerin suçluluğu hazırlayıcı bir ortam içinde yaşadıkları söylenebilir.

Genç kendini çevreleyen şartların olumlu ya da olumsuz oluşu ölçüsünde kent hayatının gerekleri ile uyum veya çatışma durumunda olacaktır. Şehre uyum zamana bağlı olduğu için belli bir süre sonra şehre gelenler apayrı bir kültür meydana getireceklerdir. Kentleşme, aile yapısı üzerinde eğitim, kültür, teknolojik imkanlar ve konfor sağlamak gibi olumlu etkilerde bulunması yanında, aile bağlarının zayıflaması gençlerin aile dışında gruplara kayması gibi olumsuzluklar da getirir. Grupların olumsuz hareketlerine katılarak suça yönelmeler, boşanma ve evlilik dışı ilişkiler bu tip menfi etkilerin sonucudur.

Köylerde normların canlılığından ötürü aile kurumuna aykırı düşen her türlü anormal davranışlar sıkı bir denetim altındadır. Sosyal kontrol fazladır. Köylerde aile sosyal sistemin vazgeçilmez unsuru iken kentteki aile asıl olarak, toplumun problemlerine katılan, sorumluluk taşıyan kitle insanı yetiştirmektedir. Bu bakımdan aile, kentteki sosyal sistemin en vazgeçilmez unsuru değildir. Kültürün hızlı değişimi karşısında, bireyler hayatlarının çok erken yaşlarında, geniş ölçüde topluma katılma sürecine uyarlar. Ana- babalarından farklı olarak grup kültürünü öğrenirler. Kent, ferdileşmeyi yani bireyselleşmeyi ön plana çıkarır.

Kentte bir diğer önemli problem işsizlik ve geçim sıkıntısıdır. Toplumsal ekonomik düzeyin düşüklüğü, bir yandan maddi hayat şartlarını ağırlaştırdığı için doğrudan; bir yandan da toplumsal güçlükleri yoğunlaştırması sebebiyle dolaylı olarak kentsel uyum açısından olumsuz bir etkide bulunmaktadır.

Şehir bölgelerine göç olayında gerek fertlerde gerek ailenin yapısı içinde çevre karşısında kültürel intibaksızlık görülmektedir. Bunun yanısıra kırdan gelenlerin işsiz kalmaları halinde sosyal dayanışma şuurunu yitirerek kendi sosyal grupları içine çekilmeleri söz konusudur

Özellikle tarım kesiminde gizli işsiz durumda olan genç, iş arayışı içinde ya da kentin cazibesine kapılma gibi sebeplerle evden kaçır. Ailesinden ayrı, tek başına

şehir merkezine gelir. Bu durumdaki genç, aile desteğinden yoksundur. Sosyal sınıfların, farklılıklarının ve suç yaratıcı etkenlerin şehirlerdeki yaygınlığı, intibaksızlık içinde olan gencin suç işlemesi açısından iyi bir ortamdır. Hırsızlık suçunun şehirlerde, ilk sırada yer alan suç türü olmasını bu görüş çerçevesinde değerlendirebiliriz (Balcıoğlu, 2001:49-56).

3.3.2.Göç, Kimlik Bunalımı ve Kültür Şoku

Ülkemizde hızlı iç göç sonucu büyük şehirlerde barınan nüfus artmaktadır. Şehirlere gelen aileler buradaki hayata uyum sağlamada büyük sıkıntılarla karşılaşmaktadırlar. Kültürel değişimin yarattığı problemlerin yanında, vasıfsız işgücü niteliğindeki babanın iş bulma ihtimalinin düşük olması yaşam düzeyinin daha da düşmesine sebep olur. Kadın çalışmasının henüz kabul edilebilir olmadığı bu ailelerde çocuk çalışması öne çıkmaktadır. Erken yaşlarda çalışma yaşamına atılan çocuklar, kırsal kesimde ailesinin yanında yedek işgücü iken, şimdi sanayide işçi ya da sokakta ara işlerde çalışır duruma gelmiştir (Kurtkan, 1982:81).

Ailenin göç etmiş olması ve yeni gelinen yerdeki kültürel uyumsuzluklar ve çatışmalar aile ile birlikte çocuğu da olumsuz yönde etkilemektedir. Kırdan kente göçte, gelinen kent yaşamında çocuğun birçok zaman sosyal denetimden de uzak olması çocuk için yeni sorunlar yaratabilmektedir.

Endüstri gelişmesi yüksek düzeye ulaşmış ülkelerde nüfusun büyük oranı sık sık yer değiştirmektedir. Yer değiştirmeler, aileler, özellikle küçük çocuklar ve yaşlı kimseler için çoklukla baskı nedeni olmakta, çoğu zaman çocuklar yeni bir çevreye uymakta ve yeni dostlar edinmekte zorluk çekmektedirler.

İç göçler beraberinde bazı sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzluğu, şehir kültürüne yabancılaşma ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır .

Endüstrileşmenin şehirleşmeye oranla ağır temposu, şehirlere akan iş gücünü işletmelerin emmesini engellemektedir. Bu nedenle şehre göç edenler, belli bir ihtisasa dayanan endüstri alanından ziyade geçici, ihtisasa istemeyen hizmetlerde istihdam olmakta, marjinal sektör denilen seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı ve kapıcılık faaliyetleri gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Bu durum açık işsizliğe ayrıca vergi

toplanamayan kayıt dışı bir ekonomi oluşmasına ve kırsal kesimden kentlere gelen genç becerikli atılgan unsurların yerinde kullanılamaması sonucu "sosyal erozyon"a neden olmaktadır.

Kırsal alandan kente gelenler eski davranış ve alışkanlıklarını, örf ve adetlerini de getirmektedirler. Göç edenlerin bazıları şehirle bütünleşirken bazıları şehirde ayrı gruplar meydana getirmektedirler .

Gelenek ve göreneklerin uymayışı nedeniyle kent değerlerini yadırgayan ve zaman zaman şehirle çatışan kendine has bir gecekondu kültür çevresi oluşmuştur. Göç edenlerin şehirleşmesi yani şehre entegrasyonu için çok uzun zaman gerekmektedir. Bunun yerine sadece gelenlerin intibakı söz konusu olmuştur. Bütünleşme (entegrasyon) topluluktaki mevcut müesseselerin bir bütün teşkil edecek şekilde birbirini tamamlama durumudur. Şehre intibak ise, göç edenlerin şehirle bütünleşmeleri değil, şehirle sürekli ilişki kuracak kadar uzlaşma içinde olmalarıdır.

Sahte kentleşmenin getirdiği yetersiz imkanlar ve anomi (düzensizlik, karmaşa) suç işleme etken olabilmektedir. Göç nedeniyle kültürel farklılıklar düşmanlık ve gerginlik meydana gelmektedir. Bu kültür çatışması en çok genç kuşakları etkilemektedir. Kente ailesiyle birlikte ya da tek başına gelen çocuk yeni çevresinde farkına vardığı heyecanlı, serüvenli, renkli bir hayatı düşleyecek ve elde etmeye çalışacaktır. Kentte kavuşacağını sandığı eğlence, macera, şöhret ve zenginliğin beklentisinin yanında yetersiz eğitim ve yetenek eksikliği gibi nedenlerle arzuladığı iş ve geleceği elde edemeyeceği düşüncesine kapılan çocukların, kentte değişen geleneksel aile törelerinin çocuğu koruyan yaptırım gücünün zayıflaması, ailenin sosyal kontrol fonksiyonunu yerine getirebilecek başka kurumların olmaması nedeniyle suça daha kolay yönelme olasılığı büyüktür. Kendini kanıtlama, kentli yaşlılarına özenme ve otoriteye başkaldırma gibi etkenler çocuğu suça yöneltebilmektedir

Küçük yerleşim birimlerinde suç işleyenlerin çoğunluğunu aynı bölgede doğmuş kişiler oluşturduğu halde, büyük kentlerde suç işleyenlerin büyük çoğunluğunu kırsal kesimde doğup sonradan şehre göç etmiş kişiler oluşturmaktadır.

Göç olayını yaşayan çocuklar daha çok hırsızlık ve yaralama suçlarını işlemektedirler. Yaralama suçlarının toplumsal uyumsuzluk kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Hırsızlığın ilk planda daha çok ekonomik zorluklar nedeniyle yapıldığı, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için bu yola başvurduğu düşünülebilir.

Gerçekte nedenlerin ve tehlikenin en büyüğü ana babanın sevgisi ve şefkati bakımından yoksun olmasıdır. Hırsızlık yapan çocuk bu yolla maddi gereksinimini gidermekten çok ailenin ve okulun denetiminden uzak kalmanın verdiği bir başıboşluk içinde suça yönelmekte, sevgi ve sevecenlik eksikliğini gidermek için bu yola başvurmaktadır (Hancı, 1999:24-28).

Toprağa ve doğum yerine bağlı muhafazakar köylünün yerinden göçüşü, bulunduğu yerdeki imkan sınırlılığı karşısında şehirlerin gittikçe daha cazip bir görünüş kazanması nedeniyledir. Şehirlerde iş imkanı görece olarak daha fazladır. Şehre göçte daha konforlu hayat sağlama, şehirlerin eğlence merkezi olması gibi faktörlerde etkili olmasına karşın ana etken ekonomik sorunlardır (Hancı, 1992:345).

Şehirleşme yalnız nüfusun büyük yerleşim birimlerinde toplanması değildir. Aynı zamanda insanların şehir kültürünün benimsemesi olarak ele alınmaktadır. Şehirleşme bir yerleşim bölgesindeki toplumsal yapının değişimi, yeni özellikler kazanması sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Şehirleşme bir bakıma bir değişim sürecidir. Planlı olması gereken şehirler gelişigüzel yerleşmiş, göçler sonucu şehirler, ne şehir ne de köy olmuştur (Şenyapılı, 1981:19).

Şehirleşme patlaması sağlık, ulaşım, altyapının yanısıra adli hizmetlerde de yetersizliğe yol açmaktadır. Adli hizmet yetersizliği, önleyici zabıta hizmetinden suçluların takibi, yakalanması, yargılanması fonksiyonunun gerçekleştirilmesine kadar gitmektedir (Dönmezer, 1973:11).

Şehirleşmeyle cebir şiddet suçları azalırken sosyal kontrol mekanizmasının azalması ve şehirlerdeki yaşam güçlükleri ve işsizlik nedeniyle mala yönelik suçlar artmaktadır (Hancı, 1993b:5).

Başka şehirlerden göç edenler kentte toplumsal yalnızlıktan ve uyumsuzluklardan daha az etkilenmek ve toplumsal dayanışmayı sağlamak amacıyla evlerini yakın köylü ve akrabalarının yanında yapmaktadırlar. Gelenekleri, görenek ve alışkanlıkları benzer olan mahalli gruplar, özellikle gecekondu bölgelerinde dağılmadan ve aralarına yabancı unsur sokmadan kurdukları mahallelerde kapalı bir ortam oluşturmaktadırlar (Hancı, 1992:346).

Bu gelişmeler bir "Hemşehri Kültürü" meydana getirmektedir. Bu toplulukların gittikleri belli hemşehri kahvehaneleri vardır. Bu dayanışma zaman zaman

resmi teşkilat halini almakta geldikleri illerin hatta ilçelerin adıyla dernekler kurmaktadır. Kendi kendine yeten topluluğun şehre intibak ihtiyacı azalmakta, yakınlarla dayanışma güçlenmeyi sağlarken kentle aralarındaki uçurumu arttırmaktadır.

Suç işlediği iddia edilen çocuklardan belli illerden gelenlerin belli semtlerde oturmasının sebebi, şehre göç edenlerin kentte yalnızlık, korunma ve toplumsal dayanışmayı sağlamak amacıyla yakın akrabaları veya hemşerilerine yakın oturmayı tercih etmelerindedir (Günçikan, 1995:6).

Kırsal alandan kente gelenler eski davranış ve alışkanlıklarını, örf ve adetlerini de getirmektedirler. Şehrin kültürüyle birleşip yeni bir kültür oluşturmaktadırlar. Göç edenlerin bazıları şehirle bütünleşirken bazıları şehirde ayrı gruplar meydana getirmektedirler (Özek, 1974:29).

Gelenek ve göreneklerin uymayışı nedeniyle kent değerlerini yadığayan ve zaman zaman şehirle çatışan kendine has bir gecekondu kültür çevresi oluşmuştur. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin çocuk suçluluğuna katılım oranlarının diğer bölgelere göre yüksek olduğu görülmektedir. Yurtdışı kökenli olanların kent nüfusuna katılım oranları belirgin bir şekilde yüksek olmasına rağmen, çocuk suçluluğuna katılım oranları hayli düşüktür.

3.3.3.Düzensiz Şehirleşme

Biyoloji bilimine ait bir kavram olan ve organizma ile çevre arasındaki ilişkileri inceleyen " ekoloji ", sosyologlarca kriminolojide de kullanılmaya başlamıştır. Kriminoloji harita metodunu uygulayarak suçun yer itibarıyla dağılışıını tespit eder, suçlunun içinde bulunduğu ortamın suça yönelten bir faktör olarak analizini yapar. Bu görüşe kriminolojide "suçluluk bölgeleri görüşü" de denilmektedir Kriminoloji "suçluluk bölgeleri" adı altında harita metodunu uygulayarak suçun yer itibarıyla dağılışıını tespit eder, suça yönelten faktörlerden biri olan suçlunun içinde bulunduğu ortamın analizini yapar. Ekoloji teorileri belli fenomenlerin dağılımını ve çevreleriyle ilişkilerini inceler. Ekoloji ile uğraşanlar suç, çevrenin değişimi ile birlikte ortaya çıkan sosyal değişimin bir fonksiyonu olarak açıklamaya çalışır. Şehrin ekolojik yapısı nüfus, teknoloji ve ekolojik düzenlemelerden oluşur. Kültürel özellikleri ve yaşam tarzları ise o şehrin toplumsal yapısını oluşturur. Sosyal ekoloji teorisyenleri; yoksulluk

oranları, nüfus değişimleri, yerleşim yerinin özellikleri, sosyal eşitsizlik ve görece rahatsızlık gibi makro düzeyde değişkenlerle ilgilenir (Hancı, 1999:25).

Ekoloji ve suç ile ilgili olarak yapılan çalışmaların başlangıcı 1800' lü yıllara, özellikle 1840 yılında İngiltere'de yapılan çalışmalara dayanır. 1856 yılında Turner gençlik suçluluğunun çocuk çetelerinde hakim olan arkadaşlık duygusunun yarattığı birlik bilinci sonucu ortaya çıktığını, bunun Londra için özel problemler yarattığını söylemiştir. Guerry yaptığı çalışmalarda, şehirlerde suç bölgeleri olarak adlandırılan, yüksek oranda suç işlenen bölgelerde mala karşı suçların yoğun olduğunu göstermiş, Paris gibi endüstrileşmenin yoğun olduğu şehirlerde, limanlarda özellikle potansiyel suçluların artma eğiliminde olduğunu belirtmiştir (İçli, 1992:32).

Ülkemiz ikinci dünya savaşından bu yana hızlı bir kentleşme hareketi yaşıyor. Kentleşme hareketi, hem bir nüfus ve göç olgusu olarak hem de sosyal, ekonomik ve ailesel yapıdaki değişim süreci olarak bugün de önemini sürdürmektedir. Kentlerin sadece sayıları, büyüklükleri değil nüfus içindeki dinamikler de son 50 yılda baş döndürücü bir değişimi yaşadı ve yaşamaya devam ediyor. Kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 1950'lerde % 20'lerde iken bu oran günümüzde % 80'lerle ifade edilmektedir. Çalışma yaşamında aktif işgücü içinde tarım sektörünün payı hızla azaldı. Günümüzde ulusal gelirin sadece % 20'si tarımdan geriye kalanları ise hizmet ve sanayi sektöründen elde edilmektedir.

Ülkemizde kentleşme devriminin, sanayileşme ile paralel bir şekilde gelişim ve kalkınmayı olumlu etkilediğini ifade etmek mümkün değildir. Diğer bir ifade ile kentleşme hareketinde sanayinin payı son derece sınırlı iken hizmet sektörünün payı ve daha iyi bir yaşam beklentisinin payı yüksektir.

Kentlere yığılan nüfusun kentle bütünleşmesini sağlayacak bilgi, beceri ve mesleklere sahip olmamaları onların işsiz kalmasına veya marjinal sektörler olarak ifade edilen ve ekonomiye katkısı tartışmalı olan alanlarda çalışmalarına neden olmuştur (www.sosyalhizmetuzmani.org: 12.05.2008).

Göçü ve kentleşmeyi doğuran sebepler genellikle, itici, iletici ve çekici güçlerdir. İtici güçler, nüfusu köy dışına iten her türlü etmenlerdir. İletici güçler köylerden kopan nüfusu kentlere, büyük merkezlere taşıyan ulaşım araçlarındaki ve imkânlarındaki gelişmelerdir. Çekici güçler ise kentin sosyal ve ekonomik canlılığıdır (Gökçen, 1997:81).

Kırdan kente göç olgusunun meydana getirdiği temel problemlerden biri hızlı gecekondulaşmadır. İkinci dünya savaşından bu yana özellikle 3. dünya ülkeleri olarak adlandırılan az gelişmiş ülkelerde görülen hızlı nüfus artışı ile ortaya çıkan kentleşme sürecinde "gecekondu " olgusu gündeme gelmiştir. 19. yüzyılda Paris'te ve Londra'da konut sıkıntısı nedeniyle ortaya çıkan gecekondu kavramı ülkemizde 1940'lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır (Sevgi, 1988:64).

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında nüfusun dörtte biri kentte, dörtte üçü kırsal kesimde yaşarken, 1950'den başlayan yoğun göçlerle bu oran değişmiştir. Türkiye'de 1950'lerden sonra görülmeye başlayan iç göçler ve hızlı kentleşme hareketinin özellikle büyük kentlerimizde konut açığı sorununa ve gecekondulaşma gibi olumsuz bir yapılaşmaya neden olduğu bilinmektedir. 1990'larda kentte yaşayan nüfus oranı (% 60 oranında) kırsal nüfus oranını aşarak kentte yaşayanların daha fazla olduğu bir durum meydana gelmiştir. Şehre göç edenlerin ilk durağı gecekondu olmaktadır. Ancak yavaş sanayileşme ve güvenli yüksek ücretli iş azlığı gecekondu bölgelerini geçici alanlar olmaktan çıkarmakta, kalıcı alanlar haline dönüştürmektedir. Bu gecekondulaşma önemli problemleri de beraberinde getirir. Özellikle, çocuklar için olumsuz bir ortamın olduğu gözlenmektedir. Gecekondulaşma, işsizlik, konut, çevre, trafik gibi sorunlarla birlikte, uyumsuzluğun yeni bir hayat tarzından kaynaklanan temel sorun olduğu görülmektedir. Bu uyumsuzluk, güç şartlardaki çocuklar için önemli bir zemin oluşturmakta, çocukların suça itilmesini hızlandırmaktadır (Gökçen, 1997:81-82).

Ülkemizde kentleşme, gecekondulaşma ile çağrışım içindedir. Çarpık kentleşmenin en önemli özelliği gecekondu"dur. Gecekondu kanunu 2. maddesi gecekonduyu "imar ve yapı mevzuatına aykırı olarak, kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerinde, arsa sahibinin rızası alınmadan yapılan yapılar" olarak tanımlar (Tokuçoğlu, 1994:47).

Çoğunlukla kamu tüzel veya özel kişilerin mülkiyet hakkına tecavüz suretiyle yapılmış olması bunların açık bir özelliğidir. İmar İskan Bakanlığı'nın "gecekondu problemi" adlı raporunda "gecekondu kendisine ait olmayan yerde imar yasalarına aykırı gayri sıhhi (sağlıksız) gayri fenni (planlama ve teknik olanaklardan yoksun) alelacele yapılmış olan konuttur" der. Ama bu yapıların kişilerin kendi arazisi üzerine kurulabileceği de unutulmamalıdır. Gecekondu patolojik yoğunluk derecesine ulaşacak kadar yoğun olan şehirselleşme alanı olarak görülmektedir.

Gecekonduya yaşayanlar genellikle oturdukları evlerin mülkiyetine sahip değildirlirler. Gecekonduların kuruldukları alanlar, satın alınmayan parsellenmemiş arazilerdir. Gecekondu bölgelerinde evler genellikle sık ve tek katlıdır. Konutların sıklığı dışarıdan gelecek herhangi bir tehlikeye karşı korunma psikolojisinden ileri gelmekte, evlerin tek katlı olmasının nedeni ise ekonomik olanaksızlıklar yanında, her zaman devletin güçleri tarafından yıkılma endişesinden doğmaktadır. Konutlar teneke, çamur, briket, taş v.b. yapı malzemelerinden oluşmaktadır. Bu binalar, ileride çok katlı yapılar haline geldiklerinde dar sıkışık şehir bölgeleri oluşmaktadır. Kuruluş alanları genellikle bataklık, dağların yamaç ve etekleri ile eski kent merkezlerinde bulunmaktadır. Bunlar alt yapı yatırımlarının bulunmadığı, sağlık hizmetlerinin görülmediği, bu nedenle bulaşıcı hastalıkların kol gezdiği ayrıca, beslenme ve eğitim olanaklarının düşük olduğu alanlardır.

Gecekondu bölgeleri ve mahalleleri kentin diğer semtlerine oranla nüfus sıklığı açısından daha yoğundur. Şehir canlı bir organizma gibi gelişip büyümektedir. Gecekonduların yoğun olduğu semtler şehrin etrafını çevirirken, bu bölgelerin yakınlarına yeni toplu konutlar ve gecekondu önleme bölgeleri yapılmakta, bu bölgelerin yapısı da değişmektedir. Sürekli göç aldıklarından adeta canlı bir hücreye benzeyen bu alanlar, her geçen gün yatay ve dikey büyümekte ve kendilerini yenilemektedirler. Artan gecekondulaşma kentsel hizmetlerin aksamasına yol açmaktadır (Hancı, 1995:61).

Gecekondulaşmanın yoğun ve sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu şehir bölgelerinde çocuk suçluluğunun daha fazla olduğu belirtilmektedir. Şehirlerde bazı bölgelerde görece ekonomik eşitsizliğin ve istihdam imkanlarının sınırlı olmasının suç oranlarını yükselttiği belirtilmekte, sosyal adaletsizliğin kızgınlık ve sosyal organizasyonsuzluğa yol açtığı, düşmanlığın sergilenmesine ve suçlu davranışına neden olduğu ifade edilmektedir. Kente göç edenler örgün eğitimden yararlanamamış vasıfsız iş gücüdür. Bu nedenle geldikleri yerde sürekli ve düzenli iş sahibi olamamakta, gelir garantisi olmayan günlük işlerde yani marjinal sektörde çalışmaktadırlar. Bu durum ayrıca vergi toplanamayan kayıt dışı bir ekonomi oluşturmaktadır. İşgücünün emilemeyişinin doğurduğu işsizlik durumunun da suça itici bir neden olabileceği düşünülmektedir. Gecekondu bölgelerindeki ekonomik olumsuzluk, kadının çalışma zorluğu, doğurganlığın yüksekliği, gençlerin ve çocukların yeterince eğitilmesini

engellemektedir. Bu gelişim yetişenlerin suçlu olabilme imkanlarını arttırmaktadır (Özek, 1974:53).

Ekonomik zorluğa bağlı olarak aile yaşamının içiçe oluşu, bir odada gereğinden çok kişinin yatıp kalkması, ana-baba, abi-yenge, abla-enişte arasındaki cinsel ilişkilere çocuğun tanıklık etmesi, ekonomik nedenlerle çocuğun okul yerine işe verilmesi, eğitiminin aksaması, yaşam güçlükleri nedeniyle yeterli ilgi, disiplin ve eğitim verilememesi, gecekonduların kalabalık nüfusa sahip olması nedeniyle çocuğun kendisine ait dinlenebileceği, hayal gücünü ve düşünmesini geliştirebileceği oyunlar oynayabileceği bir odadan mahrum olması çocukların suçlu olabilme olasılıklarını arttırıcı etkenlerdir. Kalabalık ailelerde kavga, üzüntü çocuğun pek yakınında olmaktadır. Yaşam güçlükleri nedeniyle yeterli ilgi, disiplin ve eğitim verilememektedir. Çocuk ailenin eksikliğini giderecek, içindeki enerjiyi uygun yerlere kanalize edecek ve toplumsallaşmasını sağlayacak okuldan da uzak kalmaktadır (Hancı, 1993b:3-9).

Bir başka görüşe göre gecekonduların bölgeleri, bazılarınca hiç bir incelemeye dayanmaksızın bir suçluluk bölgesi olarak nitelendirilmemelidir. Gerçekte gecekonduların bölgeleri bir suçluluk bölgesi değildir. Aksine bu bölgelerde köy yaşantısının etkileri kendisini göstermekte, toplumsal baskı ve kontrol daha çok olduğu için organize bir suçluluk bölgesi haline gelmeleri mümkün olmamaktadır. Buna karşın gecekonduların yaşantısı ve ekonomik olanaksızlıklar suçta itici etken yaratabilmektedir. Herşeyden önce bu meskenlerin yasalara aykırı teşekkülü, bu teşekkülü önlemek isteyen otorite ile çatışım ifade etmektedir. Adeta bu bölgeler daha teşekkül ederken, otoriteye başkaldırma, araziye tecavüz kendini göstermektedir. Ayrıca bu bölgedeki çok sıkışık, iç içe yaşam biçimi ailelerin içli dışlılığı, yaşayanlar arası itilafların, çatışmaların kaynağı olabilmektedir. Şehir hizmetlerinin, imkanlarının sınırlılığı, buna karşılık bu imkanlardan yararlanmak isteyenlerin sayısal çoğunluğu, çatışmaların nedeni olarak ortaya çıkabilmektedir.

Belirtilen ekonomik sorunlar, bu bölgede yaşayanların suçluluğu yönünden bir etken olsa bile gecekonduların bölgelerinin suçluluk bölgesi olması demek değildir. Gerçekten belirtilen nedenlerle suç işleyenler dahi suçu gecekondularında değil, hemen kenarında buldukları şehirde işlemektedirler. Örneğin hırsızlık yapan gecekonduların bölgesinde suç işlememekte sadece orada ikamet etmektedir (Özek, 1974:36).

Ancak yapılan çalışmalarda artık gecekondular bölgeleri içinde yer yer belli merkezler şeklinde "suçluluk noktaları" belirlemeye başladığı, çocukların etraflarındaki sosyo-ekonomik yönden biraz daha gelişmiş şehir bölgelerinin yanısıra kendi gecekondular bölgelerinde de suç işledikleri saptanmıştır (Hancı, 1992:335).

Gecekondular suçluluk bölgesi olmayıp suçluluğa itici etkenleri bünyesinde barındıran bölgelerdir. Aşırı nüfus artışıyla yaygınlaşan şehrin, adli hizmetler yönünden yetersiz kalması söz konusudur. Suçluların saklanması imkanı, hem polis imkanlarının sınırlılığı ve hem şehrin genişliği yönünden artabilir. Kentin merkezinden uzak gecekondular bölgelerini polis ve jandarma yeterince denetleyememektedir (Dönmezer, 1974:11).

Tönnies, Durkheim, Burkley, Tarde gibi bilim insanları şehirleşmenin suçu arttırdığı kanaatine varmışlardır. Şehirleşme ile sosyal kontrol mekanizması işlevini yitirmektedir. Şehirde kimse birbirini tanımadığı için suça elverişli ortam oluşmaktadır.

Genellikle suçun köy ve küçük şehirlere göre büyük şehirlerde daha fazla işlenmekte olduğu saptanmıştır. Şehirleşmeyle özellikle cebir şiddet suçları azalırken mala yönelik suçlar artmaktadır. Büyük şehirlerde kazanç sağlayan mala yönelik suçlar için olanaklar ve suçların gizli kalması olasılığı daha fazladır. Ayrıca toplum baskısı iyice azalmıştır. Bu yüzden kent yaşamında suçluluk oranları daha fazla olmakta, küçük yerleşim birimlerinde ise polisin daha az etkili olmasına rağmen daha az miktarda suç oranına rastlanmaktadır.

Yapılan çalışmalarda suçluların daha çok şehirde yaşayıp şehirde suç işledikleri görülmüştür. Kırsal kesimde daha çok ilk kez suç işleyenlere rastlanıldığı halde, büyük şehirlerde suç tekrarı oranları da fazla olmaktadır.

3.4.Çocuk Suçluluğunun Günümüzdeki Görünümü

3.4.1.Televizyonun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri

Televizyon bilgi verme, malları tanıtmaya, eğlendirme gibi işlevleri nedeniyle önemli bir kitle iletişim aracıdır. Günümüzde hemen hemen her evde bulunmaktadır. Bu nedenle televizyon günümüz çocukları üzerinde aile ve okul kadar önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle televizyonun her evde bulunması ve kolay ulaşılabilir bir araç olması

nedeniyle, çocuklar tarafından ilk yararlanan ve erken yıllarda kullanılmaya başlayan bir araçtır.

Ancak televizyon görsel ve işitsel duyulara yönelik etkili bir araç olması nedeniyle olumlu hizmetlerin yanısıra iyi değerlendirilmediğinde birçok olumsuz etkilere de neden olabilmektedir. Çocukların zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon izleyerek harcamaları, özellikle çocuklara yönelik programların oldukça az olması ve çocukların daha çok yetişkinler için hazırlanan programları izlemeleri olumsuz etkilere neden olabilmektedir.

Bazı ebeveynlerin çocuklarının televizyon izlemelerini ergenlik dönemine kadar kısıtlamalarına karşın, televizyonun en fazla ilkokul çağlarındaki çocuklar tarafından izlendiği bilinmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çok az yol gösterici olduğu durumlarda; çocuklar televizyon önünde saatlerce oturmakta ve kendilerini dış dünyadan izole ederek, televizyon ile sosyalleşebilmektedirler.

Televizyonda suç, işkence ve zulüm ile ilgili sahnelerin sürekli olarak gösterilmesi zamanla çocukların duyarlılıklarını yok etmekte ve çocukların kabul edilemeyecek bu davranışları geliştirmesine sebep olabilmektedir. Eğer çocuğun şiddete hassasiyeti azalmaya ve alışmaya başlarsa, bu tür davranışları normal yaşam örnekleri olarak kabul etmeye başlayabilirler.

Birçok çocuk televizyonda söylenen şeylerin doğru olduğuna ve televizyondaki spikerlerin ebeveynlerden, öğretmenlerden ve doktorlardan her konuda daha çok bilgi sahibi olduğuna inanmaktadır. Bu da onların kolaylıkla aldanmalarına neden olabilmektedir. Yapılan bir çalışmada da; küçük yaşta çocukların televizyon ekranında gördüklerini, gerçek olarak algıladıkları ve onların doğruluğuna inandıkları belirlenmiştir (Aktaş, 1997:18-21).

Şiddet bireysel ve toplumsal bir olgu olarak psikolojik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutlar ile kitle iletişim araçlarında yer alırken söz konusu araçlarda yer verilen şiddet unsuru da toplumsal yaşamda yansımaları bulmakta ve toplumsal yaşamı etkilemektedir. Bu kapsamda realiteden medyaya karşılıklı bir etkileşim söz konusu olmaktadır.

Şiddet en geniş haliyle saldırganlıkla bağlantılı bir davranış biçimidir. Bu anlamda şiddet, bir nesne ya da kişiye doğru yönlendirilmiş, yönlendirilişi kişinin istemediği ve o kişiyi tahrik edici, yıpratıcı bir eylemi, kimi zaman da eylemden kaçınmayı veya eylemsizliği içerir. Bu anlamda fiziksel anlamdaki her türlü saldırı şiddet tanımı unsurları arasında yer alırken fiziksel olmayan kimi sözlü davranışlarda bu tanım kapsamına girer.

Şiddeti tartışırken en geniş anlamda iletişimin var olan tehlikelere ilişkin algılarımızı nasıl biçimlendirdiğine ve gündelik drama biçimindeki şiddetin yaşantımızda oynadığı role eğilmekten kaçınamayacağımıza kuşku yoktur. Göstergeler yoluyla fiziksel şiddetin yoğun biçimde işlendiği filmler, diziler, reality showlar, haber programları eğer bireyleri fiziksel şiddete itiyorsa içerdiği şiddet toplumun ilgisini çekmektedir. İçinde bulunduğumuz zaman dilimi ve toplumsal yaşam biçimlerinde şiddet çok iyi bir eğlencedir. İzleyiciler bu tür programlardan hoşlanıyorlar ki bunları izliyorlar. Yoksa ellerindeki en güçlü silahı kullanırlar ve televizyonların düğmelerini kapatırlar. Ancak göstergesel şiddet çoğunlukla “gizli” ve “kibar” biçimde karşımıza çıkmakta ve ayırımına varmadan bireyler üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Buna rağmen şiddeti içeren programlar kar amacıyla halen gösterimde bulunmaktadır.

Haber izlencesi olan reality showlar; gerçeği canlandırarak ‘gerçek haberciliği’ yaptıkları savında olup da yaşananları; ürkütücü, dehşet verici, kan ve gözyaşı dolu kurgusal dramatize yöntemi ile seyirciye sunan, bu yolla seyirciyi etkileyip izleyici kitlesine dolayısıyla reklam gelirlerini arttırma kaygısının ötesine geçmeyen bu programlar, duygu pazarlamanın vahşet aşamasıdır. Bu programlar kamusal vicdan ve duygu sömürsünü ilke edinmiş durumdadır.

Şiddet ne zaman ki ödüllendirilir, çekici gösterilir gerçek olur ve haklı kılınırsa; ne zaman ki şiddet yaratan, bu davranışından ötürü eleştirilmezse, kurbanını incitmeyi ya da aşağılamayı eğilim şeklinde gösterirse, basılı ya da görsel-işitsel iletişim araçları o zaman daha fazla etkili olmaktadır. Bir programın seyredilebilir olması için en ucuz yol bilindiği gibi şiddet ve cinselliği kullanmaktır.

Televizyon en yıkıcı etkisini, etkiye en fazla açık durumdaki çocuklar ve gençler üzerinde gösteriyor. Şiddet onların davranışlarına, sözlerine, oyunlarına yansıyor. Çocukların 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar günde ortalama 1-2

saat çizgi film izledikleri, ayrıca çocukların ve gençlerin erişkinler için hazırlanan televizyon programlarını da seyrettikleri düşünüldüğünde, yoğun şiddet bombardımanı altında kaldıkları görülür. Yapılan araştırmalar sonucunda da çocuğun saldırgan davranışları taklit ettiği belirlenmiştir (Akarcalı, 1996:553-560).

Elazığ İslahevinde bulunan, suç işlediklerinde yaşları 12-17 arasında değişen (ortalama 15.0 ± 1.2), 106 erkek hükümlü çocuk/ergenin tamamı, daha önce suç işlememiş benzer sosyoekonomik düzeydeki yaşları 13-18 arasında değişen (ortalama 15.6 ± 1.3) 126 erkek okul öğrencisiyle medya ve müzik izlemleri yönünden karşılaştırılarak, iki grup arasındaki farklılıklarının ortaya konması amaçlandı. Hükümlü çocuk/ergenler İslahevine girmeden önce ortalama 34-39 saat/hafta televizyon seyrederken, kontrol grubu olgularının 19-26 saat/hafta televizyon seyrettikleri belirlenmiştir. Ayrıca hükümlü çocuk/ergenlerin %51.9'u şiddet içerikli macera-savaş filmi seyrederken, suç işlememiş okul öğrencilerinde bu oran %25.4 olarak tespit edilmiştir. Her iki grup arasında anlamlı farkların olması, medyanın çocuk/ergenlerin şiddet davranışlarına yönelmesinde rol oynadığını göstermekte olup, bu konuda ilgili kişi ve kurumların ciddi önlemler alması gerektiği kanaatine varılmıştır (Tokdemir, 2000:164).

Televizyonun şiddet eylemini dolaysız gösterme imkanı nedeniyle ABD'de 1950'lerden itibaren başlayan televizyondaki şiddet gösterimine ilişkin yapılan araştırmalarda ele alınan soru medyadaki şiddet ile toplumdaki saldırgan davranışlar arasında nedensel bir ilişki olup-olmadığıdır. Bu araştırmalar iki yönlü gelişmiştir: İlki televizyonda şiddet içeren sahnelerin miktarı ve sıklığının saptanması amacıyla yapılan içerik çözümlenmeleri, ikincisi de televizyondaki şiddetin çeşitli toplum kesimleri (özellikle yaş ön planda tutularak) üzerindeki davranışsal etkisidir.

J.L Singer ile D.S. Singer etki ile ilgili İngiltere'de yaptıkları bir araştırmada yatılı okulda kalan 13-16 yaş grubu çocuklar ikiye ayrılmış. Bir gruba 15 gün süreyle yalnızca komik ve sosyal programlar izlettirilmiştir. İkinci gruba ise şiddet içeren filmler, programlar gösterilmiştir. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyi; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Eron ve Heusmann'ın ABD, Finlandiya ve Polonya'da çocuklar üzerinde yaptığı karşılaştırmalı araştırmada ise yine çocukların davranışları ile televizyondaki şiddet arasında olumlu bir ilişki görülüyor. Ama bu araştırmada ilginç olan, saldırgan davranışların sadece erkek çocuklar için değil, kız çocuklar için de geçerli olduğudur. Yine buradaki önemli bir değişken televizyon izleme sıklığıdır. Çocuklar ve gençlerin bu programların etkisi altında şiddeti bir problemi çözme aracı olarak görür ve gittikçe daha normal karşılamaya başlar (Turan, 1996:81).

Çocuk zihinsel süreçlerindeki özelliklerinden dolayı izlediklerini yetişkinler gibi algılayamamakta ve yetişkinlerden farklı bir biçimde etkilenmektedir. Televizyon kullanım nedenlerine bakıldığında da çocuklar ile yetişkinler arasında farklılıklar görülmektedir. Yetişkinlerin çoğu televizyonu eğlenmek amacıyla izlerken, çocuklar ise eğlendirici buldukları televizyonu dünyayı tanımak ve anlamak için izlemektedirler. Çocuklar kurmaca ve gerçek arasındaki farkı çoğu kez yetişkinler kadar kolay bir biçimde algılayamamaktadırlar. Birçok açıdan çocuklar televizyon karşısında yetişkinlere oranla daha korunmasız durumdadırlar. Olaya bu açıdan bakıldığında zararlı çıkanlar çocuklar gibi görülmektedir. Çocuklar toplumda kendi yerlerini öğrenmek amacıyla içinde yaşadıkları toplumu gözlemlemektedirler. Çocuklar bu gözleme eylemini gerçekleştirirken yetişkinlerden yeterince yardım almamakta bunun yerine televizyona yönelmektedirler (Çaplı, 1996:1336).

Çocuk güce özendiği, kuvvet aradığı için yapımcı onun bu ihtiyacından yola çıkarak güçlü saldırgan problemlerine kaba kuvvetle çözen sempatik, sihirli ve tükenmez güçleriyle her şeyin üstesinden gelen medya kahramanlarını yaratmaktadır. Bu kahramanların kötülükle savaşıyor olması ile sadece saldırgan davranışı rasyonalize etmek, haklı hale getirmek için bir bahanedir. Önemi olan güçlü, silahlı olmaları ve problemleri şiddet yoluyla çözmeleridir. Bu tarz mesajların sıklığı, kahramanların sevimlilikleri ile birleşince bir de iyi kalpli oldukları vurgulanınca çocuğun bunlara öykünmemesi için bir sebep yoktur (Çetin, 1999:25).

Erkek çocuklara yönelik bu filmlerde bu tür kahramanların kullandığı araç ve gereçlerin ağır metallere donanımlı silahlar olduğu dikkat çekmektedir. Kız çocuklarına yönelik filmlerde de moda, pop, müzik ve gösterişin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Çocuk genelde egosunu güçlendirme aracı olarak çizgi hikayelerini okur, filmleri

seyreder. Çocuk çizgi kahramanlarda ego deneyimini bir takım yansımalarla genişletmeye çalışır. Daha sonra maceracılık aşamasında yenilemeyen bir kahramanda egosunu tatmin eder. Son olarak kendi ayakları üzerinde durur ve hayatın kendisi demek olan gerçek maceranın hakiki çizgi kahramanlarını benimser. Yetişkinler de çizgi kahramanları aynen çocuklar gibi tutku ile seyretebildiklerindeki tek neden, onları bir rahatlatma ve gevşeme aracı olarak kullanmalarındadır (Turan, 1996:78).

Sağlıklı ruhsal yapıya sahip çocuklar için, çizgi filmler egolarını güçlendirme ve eğlenme aracıdır. Bazı çocuklar ise hayatın gerçekleri için kendilerini güçlendirme isteği duymazlar. Herhangi bir sorumluluk üstlenmeye hem yetenezsiz hem de isteksizdirler. Onlar için çizgi kahramanlar bir kaçış mekanıdır. Pek çok içinden çıkılmaz sorunu çözmek amacıyla güçlerini kullanan çizgi kahramanlar, çocukların günlük hayatlarında endişeye kapılmadan problemlerin üstesinden gelmelerine yardım ederler. Bu çizgi kahramanlarının yaşanılan gerçekle ilgisi yoktur. Çizilen mekanlar ve tipler gerçekliğin algılanmasını değil, yaşanan zamandan kaçışı sağlıyor. Bununla beraber televizyon insanları, özellikle de çocukları kendine bağlamaktadır. Yapılan araştırmalar televizyon sektöründeki genişlemenin ya da büyümenin sonucunda çocuklara yönelik yayınların da süre olarak arttığını göstermektedir. Ancak bu yayınlara ne kadar ‘çocuk programı’ denilebileceği şüphelidir (Ulus, 1998:42).

Çocukların ticari bakımdan büyük bir potansiyel güç oldukları kanallar tarafından farkına varılmıştır. Televizyonun pazarlama gücünü keşfetmesinin hemen ardından çocuk programları da pazarlama stratejileri içindeki asıl değerine kavuşmuş, program yapımcıları her gün yayıncılık ilkelerini çiğneyerek, öncelikle oyuncaklar, şekerli gıda maddeleri ve içecekler, hazır yiyeceklerden oluşan tüketim mallarını çocuklara satmayı hedeflemişlerdir. Bunların yanı sıra çizgi film ve reklamlarla satışı önceden planlanmış oyuncak figürler ve ürünler ticari televizyonlar tarafından çocuklara pazarlanmıştır.

Çocuklar yetişirken bir şartlanma süreci yaşarlar. Bu süreçte çizgi filmlerin etkisi de önemlidir. Çizgi filmler doğruyu, yanlış, güzeli, çirkini öğrenme yaşındaki çocuk için örnek alınan eğitici konumundadır. Okul öncesindeki çocuklarda özdeşleşme-benzemeye çalışma duygusu vardır. Bu nedenle çizgi filmlerdeki karakterler gibi davranmaya, onların hayatlarını bilmeden de olsa yaşamaya çalışırlar.

Çocuklara özel programlar hazırlanmalıdır. Çocuk kitaplarında olduğu gibi televizyon programlarında da farklı yaşlara farklı uygulamalar yapılmalıdır. Küçük çocuklar korkutucu olaylar karşısında çok fazla korkabilirler. Çünkü olaylara gerçekçi kıyaslamalar yapabilecek kapasiteye sahip değiller. Aileler çocuklarıyla birlikte programları izlemeli ve yorum yapmalıdırlar.

Çocuk ve televizyon ilişkisinde en önemli konuma sahip anne ve babanın sorumlulukları vardır. Kimi anne babalar çocuklarının televizyon izleme sürelerini kısıtlamak gibi bir yöntem uygulamaktadırlar. Kimileri ise çocuklarıyla birlikte televizyon izleyerek onlara izledikleri hakkında yorumlar yapmaktadırlar. Anne ve babalarından bu yönde yardım alan çocukların televizyon izlerken daha eleştirel oldukları saptanmıştır. Çocukları bu kadar televizyon izledikleri için suçlamak yanlıştır.

Anne ve babaların dışında televizyondaki şiddetin denetlenmesi ve bu şiddete karşı çocukların korunmasına ilişkin yönetim (yasa koyucular ve siyasi karar alıcılar) ve televizyon endüstrisine de (yapımcılar, yayıncılar ve reklam verenler) görevler düşmektedir. RTÜK de elindeki yetkileri televizyon ve şiddeti dizginlemek, frenlemek konusunda toplum yararına kullanabilir (Çaplı, 1996:1334-1337).

Çocuklar; sokakta, okulda, evde şu ya da bu şekilde şiddet ortamının tam ortasındadırlar. En güvenli yerlerinde, evlerinde bile televizyon karşısında şiddeti edilgen olarak sürekli tüketmektedirler. Örneğin bir insan tüm hayatı boyunca bir ya da iki ölüm olayı görebileceği halde, televizyonda her gün binlerce ölüm olayına tanık olur (Çetin, 1999:54).

Çocuklara yönelik programlar hazırlanırken, program yapımcıları tarafından çocukların özellikleri dikkate alınmalı ve gelişimin en hızlı olduğu okul öncesi dönemde onların dış uyarılardan çok fazla etkilenebilecekleri düşünülmelidir. Ailelere düşen görev öncelikle çocuğu televizyon karşısında yalnız ve savunmasız bir biçimde bırakmamak, mümkün olduğunca konuşarak, anlatarak ve paylaşarak birlikte izlemektir. Ayrıca, çocukları kitap okumaya yönlentmek ve televizyon izlemelerine belli ölçülerde sınırlandırmalar getirmektedir. Salt çocukların değil, yetişkin bireylere de okuma alışkanlıklarının ve bunun uzantısında sağlanacak olan yetilerin kazandırılması gerekir. Yine bu çerçevede televizyonda izlenen görüntülerin anlamlarının okunması ve yorumlanması eğitimi verilmelidir. Başta yetişkin bireyler olmak üzere görüntülerin

okunması ve yorumlanması öğrenildiği takdirde izleyiciler televizyon karşısında savunmasız ve bilinçsiz bir durumda olmaktan kurtulacakları için uğranılacak zarar ya da olumsuz etkilenmeler azalacaktır.

Sivil toplum örgütleri birlikte hareket ederek en azından başlangıç olarak çocuklara yönelik tüm programlarda yer alan şiddet unsurlarının kaldırılmasını sağlamaları gerekmektedir. Şiddet ya da çocuklara zararlı olduğu düşünülen unsurların yer aldığı programlarda kodlama sistemi uygulanabilir (<http://pdrhizmetleri:26.03.2008>).

Televizyondaki şiddet programları çocukların bilinçaltına yerleşerek onları suça ve şiddete yöneltmektedirler. Sadece çocuklar açısından değil eğitimden yoksun bireyler açısından da özendirici öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Şiddet içerikli filmler çocukların yattığı saatlerin sonrasına, geç vakitlere kaydırılmalı, izleyiciler ikaz edilmelidir.

Ailelerin program seçme ve gerektiğinde televizyonu kapatma alışkanlığını kazanması ve çocukların yoğun olarak televizyon izledikleri saatlerde yayınlanan programların kontrol edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, anne-babaların çocuklarının izleyecekleri televizyon programları konusunda bilinçlendirilmesi gereklidir.

Birçok televizyon kanalında yer alan; gelin-kaynana-damat ve gözetleme programları ile kadın programlarındaki şiddet içerikli sahnelerden çocukların uzak tutulması gerekmektedir. Bu tür programlar çocukların televizyon karşısında en çok olduğu zamanlarda yayınlanmaktadır. Bu tür programlar çocukların zihinsel gelişimine zarar vermektedir. RTÜK'ün bu konuda acilen bir şeyler yapması gerekmektedir.

3.4.2.Türkiye'de Çocuk Suçluluğunun Görünümü

Bireysel ve çevresel faktörlerin etkisiyle suç ve suçluluk kavramı değişiklikler göstermektedir. Ülkemizde, özellikle son yıllarda, suç oranında artış gözlenmektedir. Bu çerçevede, her türlü suçun ekonomik, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik sebeplerinin araştırılması, çözüm önerilerinin bulunması ve uygulanması gerekmektedir.

Ülkemizde suçla etkin mücadele, günümüze kadar, yalnızca iç güvenlik birimlerinin sorumluluğu olarak görülmüştür. Mevcut suçla mücadele sistemimizde,

suçun sebepleri ayrıntılı olarak değerlendirilememektedir. Genellikle, suç ortaya çıktıktan sonra olaylara müdahale edilerek suçluların yakalanması, adalete teslim edilmesi ve suçluların cezalandırılmasına odaklanılmıştır (www.icisleri.gov.tr: 22.09.2008).

Ülkemizde suç işleyen çocukların gerçek sayısını bulmak zordur. Bu konudaki istatistiklerde yeterli değildir. Çünkü mahkemelere intikal etmiş çocuk suçlarında, eğer çocuk ceza sorumluluğu dışında ise, yani 11 yaşını bitirmemiş, ya da 15 yaşını doldurmamış ve temyiz kudreti bulunmuyorsa, hakim çocuğun kişiliğine en uygun tedbirlerin uygulanmasına karar verir, ceza vermez. Bu yüzden haklarında tedbir uygulanan suçlu çocukların sayısı istatistiklerde yer almaz. Ayrıca karakol ve mahkemelere intikal ettirilmeyen çocuk suçlarının sayısının az olmadığı bir gerçektir (www.pdraci.com : 18.06.2008).

Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan çalışmalar erkek çocukların kız çocuklarına göre çok daha fazla oranda suç işlediklerini göstermektedir. Ülkemizde de suç işlemiş erkek çocuklar kızlara göre bir hayli yüksek orandadır. Hemen hemen suç işleyen çocukların %95'inden fazlası erkektir diyebiliriz. Toplumumuzun sosyal yapısı nedeniyle erkek çocuklar evleri dışında daha serbest olabilmekte, üzerlerindeki aile denetimi daha az olmakta, çeşitli arkadaş gruplarına katılıp antisosyal faaliyetler ve suç işleyebilmek için daha kolay zemin bulabilmektedirler (Hancı, 1993b:6).

Türkiye'de 'çocuk suçlu' profilinin sayısı son beş yılda hızlı bir artış içine girdi. Suç işleyen çocuk sayısı yılda yüzde 5-10 oranında artarken, yılda 90 bin çocuk mahkemeye çıkmaktadır.

Ekonomik kriz, eğitim seviyesinin düşüklüğü, ailelerin ilgisizliği ve kötü çevre koşulları, Türkiye'de sokağa itilen çocuk sayısının her geçen gün biraz daha artmasına neden oluyor. Korunmaya muhtaç çocuk sayısı ülke genelinde 500 bini aşıyor. Suç işleyen korunmaya muhtaç çocuk sayısı ise 90 bin civarında bulunuyor.

Hakkında işlem yapılan çocukların yüzde 92.6'si kentlerde, yüzde 7.4'ü de kırsal kesimde yaşıyor. Büyük şehirlerin çocuklara daha cazip gelmesinin nedeni ise, kamufle edilme ve kaçma şanslarının daha yüksek olması.

Çocuk suçluların öğrenim durumlarına bakıldığında, yarıya yakınının ilkokul mezunu olduğu görülüyor. Suça yönelen çocukların çoğunlukla bağımlılık yapan maddeler kullandığı düşüncesinin aksine, suçlu çocukların yüzde 90.1'i bağımlılık yapan madde kullanmıyor. Madde bağımlısı çocuk sayısının oranı yüzde 9.9'dur. Bu çocuklar en çok hırsızlıktan hüküm gimektedir.

Suçta teşvik açısından bakıldığında çocuk suçluların yüzde 79.4'ü kendiliğinden suç işliyor. Yüzde 20.6'lık kesim ise hırsızlık, gasp, uyuşturucu, cinayet gibi suçlara teşvik ediliyor (www.cnnturk.com.tr: 21.10.2008).

Kapkaç olaylarında 2006'daki 12 bin olay, yüzde 62 azalmayla 4 bin 500'e düştü. 2007'de sadece dolandırıcılık olaylarında yüzde 8.6 artış meydana gelmiştir. 2007'de mala karşı suçlarda evden hırsızlık (85 bin 964), otopan hırsızlık (68 bin 855) ve işyerinden hırsızlık (55 bin 967) ilk üç sırayı almış, 4 bin 530 kapkaç, 22 bin yankesicilik, 5 bin 800 kişiden de gasp olayları yaşanmıştır. Kişiyeye karşı suçlarda ilk üç sıra kasten yaralama (94 bin 878), tehdit (34 bin 395), taksirle yaralama (21 bin 989) biçiminde oluşmuştur. Bu grupta 803 reşit olmayanla cinsel ilişki, 4 bin cinsel taciz, 920 ırza geçme, 171 şantaj, 6 bin 400 kaçırma, 10 işkence, 2 bin 500 cebir olayı gerçekleşmiştir (www.sucveceza.com: 28.10.2008).

Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) 2006'da yapılan değişiklikler sonrasında bazı suçlar, ilk kez Emniyet Genel Müdürlüğünün istatistiklerine girmiş bulunmaktadır. 2007 rakamlarına tam olarak yansıyan bu suçlar, "topluma karşı işlenen suçlar" ve "millete ve devlete karşı işlenen suçlar" olarak değerlendirmeye alınmaktadır. Bu çerçevede, Emniyet Genel Müdürlüğünün kayıtlarında, hırsızlık, cinayet, gasp, dolandırıcılık, yağma gibi suçların yanı sıra, "Çocuğun cinsel yönden istismarı", "Cinsel istismarın vücuda organ veya cisim sokularak işlenmesi", "Müstehcen görüntülerin dağıtımı", "Birden çok evlilik", "Hileli evlenme", "Dinsel tören" gibi yeni suç grupları ayrı ayrı değerlendirilmektedir (www.egm.gov.tr: 28.10.2008).

3.4.2.1. Ülkemizde En Çok İşlenen Çocuk Suçu Türleri

3.4.2.1.1. Mala Karşı İşlenen Suçlar

Ülkemizde mala karşı işlenen suçların temelinde yoksulluk ve buna bağlı olan fizyolojik gereksinme önemli rol oynar. Çocukların en çok işlediği suçların kapkaç, hırsızlık ve gasp olduğu görülmektedir. Genellikle çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması neticesinde yarı açlık durumunun özellikle mala yönelik suçlara zemin hazırladığı görülmektedir. Gerçekte tehlikenin en büyüğü, ebeveynin sevgi ve şefkatinden yoksun olmaktır. Hırsızlık yapan bir çocuk, yiyecek ya da para çalarken, yalnızca fizyolojik gereksinmelerini gidermek üzere çalmamakta, sevgi ve sevecenlik eksikliğini gidermek için bu yola başvurmaktadır (www.iem.gov.tr: 29.01.2005).

Çocukların fırsatını buldukları an şeker aşımalarına ya da gördüğü bir oyuncacı sahiplenerek el koyması mülkiyet duygularının tam olarak gelişmediğini ve sevdikleri nesnelere kendi mülkiyetinde imiş gibi bir duyguya sahip oldukları gözlemlenmiştir. Ama bu duygu yerini ileride karşılıklı değiş tokuş daha sonra da sevdiği arkadaşları ile paylaşma hissine bırakıyor.

Çocuklarda çalmaların büyük bir bölümü, aile çevresinin çocuğa mülkiyetle ilgili haklara saygı göstermesi konusunda gerekli kavram ve alışkanlıkları aşulamakta başarı göstermemesinden ileri gelir. Çocukta doğuştan mülkiyet kavramı yoktur, çevresinde gördüğü, hoşuna giden ya da gereksinim duyduğu eşyayı çocuk kendine mal etmeye ya da düşünmeden kullanmaya girişir. Çocukların bu fiillerinden dolayı onları suçlayamayız. Ama onlara bu tür davranışların hoş olmadığını anlatmak amacıyla küçük cezaların verilmesi, büyüdüklerin de hırsızlık yapmaya kötü bir fiil nazarıyla bakmalarını sağlayacaktır. Mülkiyetin anlamı çocuğun gelişimine uygun olarak ailece kendisine aşılmalıdır. Her çocuk nesnelere sahip olmanın anlamını ve başkalarına ait olan şeyleri almayacağını öğrenmelidir. Bunu öğretmenin en iyi yolu, çocuğun kendisine ait eşyaları olmasını sağlamak ve yeterince büyüyünce kendisine harçlık vermektir. Çocuğun ayrı odası ve çekmeceleri olması da tercih edilecek bir durumdur.

Çocuk ve gençlerde hırsızlıkların büyük bir bölümü, ailenin çocuğa, mülkiyetle ilgili kavram ve alışkanlıkları kazandırmamış olmasından ileri gelir. Çocuk, ailenin diğer bireylerine ait olan şeyleri alma girişiminde bulunduğu zaman, kendisine bunların kime ait oldukları hatırlatılmalıdır. Çocuk, bunları ancak izin verildiği takdirde ödünç alabileceğini öğrenmelidir. Böylece çocuk, başkalarının mülkiyet hakkına saygılı olmayı öğrenecektir. Hiç kuşkusuz bu konuda bazı aksamalar olacaktır, ama bunlar

fazla ciddiye alınmadığı ve sorun haline getirilmediği sürece çocuk tarafından dürüst davranma biçimi zamanla öğrenecektir. Ana babaların da çocuklarına iyi örnek olmak için başkalarına ait şeyleri izinsiz almamaları gerekir. Küçük yaşlarda çocuklar tarafından başkalarına ait olan bir şeyleri izinsiz alma davranışına sık rastlanır. Ancak bu tür eylemleri (çalmak) anlamında kabul etmemek gerekir. Hatta bazı uzmanlara göre, suçluluk kategorisine girdiği halde önemsiz sayılan suçları işlemeyen hemen hiç kimse yoktur. Fakat bu, çocukların tümünün gelecekte de suçlu olacağı anlamına gelmez. Çocuklar henüz hangi kurala uyulup hangi kurala uyulmayacağına yeterince bilincinde değildir. Bazı ülkelerde cezai sorumluluğun başladığı yaş olarak belirlenen, mülkiyet duygusunun geliştiği 8 yaşındaki çocuklar henüz erişkin yaşamını yönetecek dengeye sahip değildir. Gelişimin ilk evrelerinde çocuk yaşamını, çoğu antisosyal karakterde olan içtepeleriyle (impulse) yönlendiren ve böylelikle doyum sağlayan bir bireydir. Ancak, gelişim süreci içinde çocukların büyük bir bölümünün sosyalleştiği birer birey olarak çevrelerine uyum sağladıkları görülür. Suçlu bir bireyle suçlu olmayan birey arasındaki en belirgin fark, suçlu olmayan bireyin (suçluluk iç tepkilerini) kontrol edebilmesi ve toplumsal açıdan zararsız bazı faaliyetlerle onlara çıkış yolları aramasıdır.

Çalma bir uyum ve davranış bozukluğu belirtisi (semptom) olarak kabul edilmeli ve bunun bir alarm sinyali olduğu bilinmelidir. Hırsız sözcüğü çalmayı alışkanlık haline getirmiş çocuklar için kullanılır. Yinelenen çalmaların en önemli nedeni, çocuğun doyumsuzluğunda aranmalıdır. Doyumsuzluk, çok çeşitli durumlarda ortaya çıkabilir. Kısa süreli ya da uzun süreli olabilir. Yeni bir kardeşin doğumuyla pabucunun dama atıldığını sanan çocuk, kısa süre için annenin çantasından para aşırabilir. Bu davranış, kendisini yüzüstü bırakan anneye karşı bir öç almadır. Sevilmeyi ya da ana-babasının sevgisini yitirdiğini sanan çocuk, çeşitli yollardan bu sevgiyi geri getirmeye çalışır. Olumsuz biçimde de olsa ilgisini üstüne çekmeye uğraşır.

Hırsızlıkların bir başka grubunu da yeni ve heyecan verici deneyimler yaşamak, çevresini atlatarak bir üstünlük ve egemenlik duygusu yaşamak amacı ile yapılanlar oluşturur. Çocuk ve gençlerde bu isteklerin doyurulması doğal ruhsal bir ihtiyaçtır ve davranışlarının bir çoğu bu ihtiyaçları doyumak istikametine yöneltilmiştir. Bu istekler, organize edilmiş faydalı bir takım eğitsel faaliyetlerle, beğenilir kanallara akıtılmadığı takdirde çocuk bunu komşusunun bahçesinden, meyve-pastacı dükkanından çörek, otellerden havlu ve terlik aşırarak tatmine kalkışır.

Bu türden hırsızlıklar genel olarak grup halinde işlenir ve çoğunlukla çalınan eşya ile herhangi bir ihtiyacı kapatmak bahis konusu değildir.

Çocuklarda, en çok ekonomik sebeplerden dolayı çalmalar görülür. Para hırsızlıklarının birçoğunda, çocuk ya da gencin şiddetle ihtiyaç duyduğu veya istediği bir nesneyi elde etmek için çaldığı söylenebilir. Haset, kıskançlık ve aşağılık duygusu gibi sebeplerle yapılan hırsızlıkta amaç, hoşta giden bir şeyi elde etmekten çok, söz konusu kişiyi ondan yoksun bırakmaktır. Bu tür sebeplerle çalma davranışı suçlu çocuklarda fazla yoğun değildir (Balcıoğlu, 2001:49-56).

Hırsızlık suçunu işleyip ele geçirilemeyen çocuklar bundan dolayı bir kıvanç duyarlar. Hatta bu eylemi tekrarlayarak büyüklere ait eşyaları aşırmanın tadını çıkarırlar. Ama bir zaman sonra yapılan bu hırsızlıklar vicdan duvarına çarparak rahatsızlık vermeye başlar. Vicdan yetiştirilen ortamın yapısına bağlı olarak gelişen bir duygudur. Eğer bir çocuk hırsız bir ailenin çocuğu ise yapılan kötü eylemlerin sanki o kadar da üzücü şeyler olmadığı kanısına sahip olur. İyi bir gözetim altında yetişen çocuk yolda giderken bahçe duvarından sokağa sakmış meyve ağacından bir meyve koparınca bir kaç gün o sakaktan geçemeyecek kadar vicdan acısı duyar. Vicdan hatta o kadar etkili olur ki çocuğun yaşayış tarzını bile değiştirebilir. Örneğin; bir çocuk dersleri iyi olmadığı gerekçesiyle kız kardeşini örnek alması için sık sık uyarılır. Çocuk ise babasının kız kardeşini kendisinden daha çok sevdiği düşüncesine kapılır. Bir gün babasının cüzdanından hatırı sayılır miktarda para aşırır. Ama baba bunun farkına varmaz. Çocuk çaldığı paranın fark edilmemesi üzerine vicdanı ile baş başa kalır. Vicdanı her fırsatta ona hırsız olduğunu hatırlatır. Aslında babasının kendisine göre az olan sevgisinden mahrum olmamak için suçunu itiraftan kaçınır. Çaldığı parayı ise kendi için değil de babası tarafından çok sevildiğine inandığı kız kardeşine hediyeler için harcar. Bu hareket dahi vicdanının verdiği rahatsızlığı engellemeyince kendini kitap okumaya verir. Ayrıca evde hırçın bir tutum sergiler. Annesine karşı saygısızca davranarak ondan ceza koparmaya uğraşır. Bu cezaları yaptığı hırsızlık için sayacaktır. Bir danışman vasıtasıyla suçunu itiraf eden çocuk yine eski yaşantısına dönüş yapar.

Çevresi tarafından kendine bir değer verilmediğine inanan çocuklar, kendilerini ispatlamak amacıyla bazen bu gibi hırsızlık olaylarına karışır. Eğer çocuklar ceza görmezse kendilerine güvenleri artar ve ileride daha büyük suçlara doğru yol

alırlar. Genel olarak çocuklar işledikleri suçlara karşı ceza almayınca aşağıdaki tepkileri gösterirler:

1- Bilinçsizce kendilerini ele verirler.

2- Etrafındakileri kışkırtarak onlardan ceza almak için hırçınlaşırlar. Aldıkları cezayı esas işledikleri suça karşılık olarak kabul ederler. Ancak bunun yeterli olduğuna vicdanlarını ikna edemezler.

3- Kendi kendini cezalandırma yoluna giderler. Bu ceza çok ağır olur. Böylece çevresindeki insanların kendisine acımasını sağlamaya çalışırlar.

4- Çete kurarak işlediği suçu sadece kendisi tarafından işlenmediğini göstermektir. Böylece toplum onu tekrar arasına kabul edecektir.

5- Patolojik özellik gösteren durumlarda ise benzer bir suç saptanarak kendi üzerine alıp ceza görmek istenir.

Para çalan bir çocuğa verilecek en güzel ceza onu borçlandırarak taksitler halinde ödemesini sağlamaktır. Eğer psikolojik bir sorun varsa tedavi uygulanmalıdır. Tedavi sonucu çocuk daha sağlıklı davranışlar sergileyebilir.

Bir çocuk yetiştiği ortam nedeniyle de hırsız olarak yetişir. Babası hırsızlığı ile ün yapmış, annesi ise eli uzunluğuyla bilinen bir çocuk bu ortamın etkisinde kalacak ve hırsız olacaktır. Bu durumdaki bir çocuğun kendisine sabırla güvenilip sevgi verilecek bir ortama alınması gerekmektedir.

Bu konuyla ilgili bir misal verelim. Hırsızlık yapan bir çocuk suçunu itiraf ettikten sonra ıslah evine değil de bir aile yanına gönderiliyor. Bu aile çocuğun çaldığı parayı sahibine veriyor ve çiftlikte çalışıp bu parayı kendilerine taksitler halinde onun ödemesini sağlıyorlar. Ayrıca çocuğun bütün eğitimi de bu aile tarafından karşılanıyor. Çocuğa gösterilen ilgi ve sevgi sonucu çocuk baba ve annesinin hırsız olmaları ve bu ortamda yetişmesi nedeniyle kazandığı hırsızlık duygunun yerini insanlara zarar vermemenin daha yararlı bir takım fiiller yapma hissine bırakıyor.

Mahkemelerde bilirkişi ve eğitim danışmanlarının testlerine başvurarak verilen kararların çocuklar üzerinde iyi sonuç verdiği görülüyor. Bu yollarla bilinçaltı

bozuklukları ortaya çıkmakta ve çocuğa yararlı olan kararın verilmesi sağlanmaktadır. Çocuk mahkemelerinde yargıcın çocuğu islahesine mi yoksa ailesinin yanında gözetim altında mı tutulacağına karar vermesi için işlenen suçun temeline inilmelidir. Çocuk suçlarında sadece bir organın değil de bir kaç organın olay üzerine eğilip karar vermesi gerekir. Ayrıca mahkemelerde çocuğu cezalandırmaktan çok onun neden bu işe kalkıştığı araştırılıp yeterli eğitimin verilmesi kararları ağırlıkta olmalıdır. Bunun sağlanması için çocuk psikolojisini iyi bilen uzman kişilere ihtiyaç vardır. Son otuz yıldan bu yana sayıları oldukça artan eğitim danışmanlarına büyük işler düşmektedir. Çocukların her türlü sorunlarını rahatlıkla açabildikleri kişi olarak görecekları eğitim danışmanları çevre ile çocuk arasındaki bağlardan sorumlu kişilerdir. Bu bağ iyi korunursa çocukların suç işleme oranları en az seviyeye inecektir.

Çeşitli çalışmalarda dikkat çekilen bir nokta; mala yönelik suçlarda özellikle de hırsızlıkta yüksek tekrar oranları belirlenmesi; mala karşı suç işleyenlerde pişmanlık duygusundan yoksunluk, aldırılmazlık ve antisosyal davranışlar görülmesi, buna karşın kişiye yönelik veya cinsel suç işleyenlerde daha çok suçluluk duygusuna rastlanmasıdır (Hancı, 1993b:6).

Çocuklara bazı isteklerini kontrol etmeyi öğretmek, bu konuda onlara ciddi bir biçimde yardım etmek, toplumsal değerler olarak mülkiyet kavramını ve başkalarının mülkiyet haklarında saygı oluşturmak, onlara verilmesi gereken eğitsel bilgilerin başında gelmelidir. Bundan başka, çocuklara 7-8 yaşlarından itibaren, düzenli olarak harçlık verilmesi, eğitimsel planda önem taşır. Harçlık yaşa, ekonomik olanaklara ve koşullara göre değişir (Balcıoğlu, 2001:6).

3.4.2.1.2.Şahsa Karşı İşlenen Suçlar

Ülkemizde bu suçtan hüküm giyenlerin suç işleme nedenleri araştırıldığında, kan davası, hayvan ve arazi anlaşmazlığı, namus temizleme gibi sosyal içerikli sorunların önde geldiği görülür.

Kan gütme suçlarının büyük bir bölümü, yaş küçüklüğünün cezai sorumluluk üzerindeki etkisi dolayısıyla, 18 yaşına gelmemiş silah kullanabilen çocuklara işletilmektedir. Aile üyelerinden birisi öldürüldüğünde erkek çocuk küçük yaştan itibaren aile içinde sürekli telkinlere maruz kalır. Mahkeme kararlarına bakıldığında da,

namus cinayetlerinde çocuklarla ilgili yaş indirimlerinin söz konusu olduğu görülmektedir. Aile meclisi bu nedenle özellikle ailenin en küçük erkek çocuğunu bu işle görevlendirir. Eğer aynı ailede küçük erkek çocuk yoksa o zaman teyze ya da amcaların oğulları devreye girer.

Töre cinayetlerinde ölen de öldüren de çocuktur. Namus cinayeti bir genç kız ya da evli bir kadının törelerin belirlediği namus anlayışını ihlal ederek, aile şerefini lekelediği gerekçesiyle öldürülmesi olarak tanımlanır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu illerimizde giderek artan bir oranda çocuk sayılacak genç kızlar ve yetişkin kadınlar namus cinayetlerine kurban gitmektedir

İçinde yaşadığımız toplumun büyük bir kesiminde ahlak anlayışı kadın cinselliği ile sınırlandırılmıştır. Cinsel ayrımcılık, kız çocuklarının ve genç kızların çeşitli alanlarda aleyhlerine kararlar alınmasına ve uygulamalarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Örneğin; ekonomik yönden durumu iyi olmayan aileler ilköğretimden sonra kız çocuklarına karşı ayrımcılık yaparak, öğrenim hakkını erkek çocuğa vermektedirler. Bazı yörelerde ise, kız çocuklarının okula gitmesi törelere aykırı görülmektedir. Kız ve erkek çocuklarının kamu alanında hareket serbestisi ve kendilerini ifade etme özgürlükleri cinsiyetlerine göre belirlenmektedir. En masum davranışları, genç kızların ahlaksız damgası yiyerek aile meclisi tarafından ölüm cezasına çarptırılmalarına neden olmaktadır. Böylece kızın ölümü ile namus temizlenecektir.

3.4.2.1.3.Cinsel Suçlar

Tarih boyunca cinsel davranış, çeşitli toplumsal değerler için daima bir kaynak meydana getirmiştir. Genellikle toplumlarda tabu olarak değerlendirildiğinden sosyal kontrole uğramıştır.

Özellikle evlilik öncesi cinsel ilişki, gencin başlıca problemlerinden biridir. Diğer cinsel davranış biçimleri de ciddi problemlerin nedeni olabilir ve cinsel suçlarla yakından ilişkilidir. Suçlular arasında çok sayıda cinsi sapık vakaya rastlanmıştır. Çocuğun ana-babasıyla kurduğu aşırı bağımlılık veya gelişme döneminde homoseksüel bir insanla beraberliği onun heteroseksüel bir olgunlaşmayı yapamamasına sebep

olabilir. Cinsel suçların bütünü gençlik suçluluğunda sıklıkla rastlansa da alışkanlık haline gelmiş aşırı vakalar azdır.

Gençlerimizin önemli bir problemi de cinsel bilgiler konusunda sağlıklı eğitim almamalarıdır. Medyanın da bu konudaki uyarıcı tavrı gençlerimizin doyurulmamış cinselliklerinde sapmalara yol açmaktadır. Doğru bir eğitim ve yönlendirme ile sağlıklı bir cinsel kimlik sağlamak mümkündür (Balcıoğlu, 2001:53).

Ülkemizde de cinsel suçlar sık görülen suç türlerindedir. Cinsel suçu, aynı cinse ya da karşı cinse karşı işlenen suçlar oluşturmaktadır. Cinsel suçlar arasında kız kaçırma, ırza geçme gibi suçlar girmektedir. Kız kaçırma, ırza geçme gibi suçları işleyen gençlerin cinsel arzularını tatminden çok, evlenme amacıyla giriştikleri dikkatimizi çekmiştir.

Kız kaçırma nedenlerinin başında ekonomik koşullar gelir. Erkeğin yoksul olmasına karşın, kendisinden başlık, hediye istenmesi kadını zorla ya da rızasıyla kaçırmalarının başlıca nedenidir.

Kız kaçırmalar, ülkemizde genellikle evlenmek niyetiyle olur. Fakat Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kız kaçırmalar düşmanlık niyeti ile de olur (www.pdrci.com: 21.04.2008).

3.4.3.Sokak Çocukları ve Suç

Çocuk ya da gencin aile çevresinin mutlu bir ortama sahip olmayışı, ana-babalar arasındaki sürekli geçimsizlikler, çocuğun sevilmemesi, istenmemesi, ihmal edilmesi, kardeşlerinin açıkça tercih edilmesi gibi sebepler, bireyi aile çevresinden uzaklaşmaya zorlayabilir. Bu durumda çocuk evden kaçabilir. Burada kaçışın iki sebebi vardır: Biri cezalandırılma korkusu, diğeri de kendisine iyi davranmayanları cezalandırmaktır. Evden kaçan çocuğun gideceği yer, her türlü suça zemin hazırlayan sokaklardır (Balcıoğlu, 2001:55).

Sokağa düşen çocukların bir bölümü tiner veya uyuşturucu bağımlısı olarak kaybolup gitmekte, suç örgütlerine üye olmakta, ilerleyen yaşlarda mafya tetikçisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızların bir bölümü ise yaşları ilerledikçe hırsızlık yapan suç örgütlerine ve fuhuş mafyalarına karışarak suç işlemektedirler. Ayrıca sokak

çocuklarının tamamına yakını açlık sınırı altında yaşamaktadır. Sokaklarda yaşayabilmek, sokaklardaki tehlikelerden, fiziksel ve cinsel istismardan korunabilmek için hırsızlık, gasp, silahla adam öldürme, yaralama gibi suçlar işlemektedirler (www.pdrci.com: 24.04.2008).

Sokak çocukları yaşının rolünü yaşayamayan başka bir deyişle oyun oynama, okula gitme, akşam evinde anne, baba ve kardeşleriyle birlikte olma gibi doğal gereksinimlerinin karşılanamadığı bir ortam olan sokakta yaşayan ve her türlü tehlikeye açık bir ortam içinde yaşayan, gelecekte suça itilme potansiyeli çok yüksek olan çocuklardır (www.sokakcocuklari.net: 17.02.2008).

Türkiye’de ilk olarak sokak çocuklarına 1940’lı yıllarda İstanbul’da rastlanmaktadır. İstanbul’da ilk kez Galata Köprüsü’nü mesken tuttukları için bu çocuklara köprü altı çocukları denmiş ve bir çok şaire edebiyatçıya konu olmuştur (www.isov.org.tr: 21.04.2008).

Türkiye’nin toplumsal-ekonomik yapısı ve sorunlarını belirleyen toplumsal olguların başında nüfus artışı, göç ve kentleşme gelmektedir. Sanayileşme süreciyle beraber göç kırlardan büyük kentlere, gelişmemiş bölgeden gelişmiş alanlara olmak üzere sürmektedir. Göçün temelinde nüfus artışı, tarımda makineleşme ile ortaya çıkan işsizlik ve büyük kentin olanakları gibi faktörler bulunmaktadır. Göç sonucu kentlere akan nüfusun büyük çoğunluğu bu gün “Varoş (gecekondu)” denilen yoksul yerleşim alanlarında oturmaktadır.

Gecekondu yörelerinde yaşayan nüfusun yoksulluk, işsizlik, aile içi şiddet vb. gibi sorunları daha çok yaşadığı bir gerçektir. Kentlerde önleyici sosyo-ekonomik programların geliştirilmemiş olması, sorunları daha da ağırlaştırmakta ve bu durum en çok çocukları etkilemektedir. Bu çocuklar ana-babanın bakım ve denetiminden uzaklaşmakta; genellikle çalıştıkları için eğitim kurumlarından daha az yararlanmakta ve büyük kentlerin sokaklarında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar (www.isov.org.tr: 26.02.2008).

Sokak çocukları konusunda net ve sınırları kesin tanımlar bulunmamaktadır. Ancak üzerinde genel hatları ile uzlaşmış tanımlama ile sokak çocukları; ailesi veya aile yerine geçen kurumlarla ilişkisini kısmen veya tamamen kesmiş, günün önemlice

bir kısmını sokaklarda geçiren, madde ile ilişkisi yaygın ve suçla ilişkisi yoğun olan 18 yaşından küçük bireylerdir (www.ted.org.tr: 21.02.2008).

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi çocuğun yaşının gereklerini yaşayamamasından başlayan, aile ortamının getirdiği sevgi, güven, dayanışma ve diğer değerlerden yoksun yetişmesi ile devam eden ve sokak gibi her türlü tehlikenin potansiyel olarak var olduğu bir ortamda küçük yaşta, korunmasız olarak bunlara maruz kalabilmesiyle devam eden bir zincirden bahsediyoruz. Bu zincirin her halkası farklı bir tehlikeyi barındırmaktadır. Bugüne kadar yaşananlar da göstermektedir ki normal bir çocukta dehşet içinde konu edebileceğimiz tiner kullanma, hırsızlık yapma ve cinsel ilişkilerin yaşanması gibi problemler bu çocuklar için yaşamın bir parçası olmuştur. Eğer 12 yaşında bir çocuğa madde kullanmasın diye sigara içme izni vermek zorunda kalıyorsak ve bu durum o çocuğun kurtulma, rehabilite olma noktasında yaşanıyorsa ne denli ciddi bir problemden söz edildiği anlaşılacaktır. Bu çocukların sokakta yaşamlarını sürdürmelerinin ya çete mensubu olma ya da kendilerini cinsel meta olarak satmaları ile sonuçlandığı göz önüne alınırsa bu problemin çözümünde gecikilen her anın sonuçta yaratacağı faturanın yüksekliğini de anlamak mümkündür.

Sokak çocuklarını gruplandırmak mümkündür. Bu gruplar sokakta çalışan, sokakta yaşayan, dilenen ve madde bağımlısı olan çocuklar olarak alt gruplar oluşturmaktadır. Zamanla gruplar arasında geçişler olmakta ve sokakta çalışan çocuk bir süre sonra sokakta yaşayan, dilenen ya da madde bağımlısı olan çocuğa dönüşebilmektedir.

Sokakta çalışan çocuklar, sokak çocuğu olmaya aday olan çocuklardır. Bu çocuklar, ailesiyle oturan ve sokakta çalışan çocuklardır. Ailesinden giderek daha az destek alan, ailenin geçim sorumluluğunu sokaklarda, pazarlarda çalışarak, paylaşmak zorunda kalan çocuklardır. Bu çocuklar için, yaşadıkları evler, oyun, kültürel faaliyet ve günlük yaşam mekanları olmaktan çıkmıştır. Bu çocukların çalışmasının temel nedenlerinden biri yoksulluktur. Bunun yanında hızlı nüfus artışı ve kırdan kente göç gibi diğer faktörlerde belirleyici bir rol oynar. Sokaklar bu çocukların günlük faaliyetlerde buldukları mekanlara dönüşmüş olsa da, hala kesin olarak evlerine bağlıdırlar ve yaşamı hala ailelerinin bakış açısından görmeye devam ederler.

Diğer taraftan aileleri ile olan ilişkileri gevşemiş olmasına rağmen ailelerinden kopmayan çocuklar da sokak çocuğu olmaya aday çocuklardır. Bu çocukların bazıları buldukları yerlerden büyük illere gelerek çalışmaktadır ve ailelerine para göndermektedir. Bir kısmı da büyük kentlere kaçmakta orada yaşamakta bazen ailelerini ya giderek ya da arayarak bağlantılarını sürdürmektedir.

Sokağın çocukları ise aile desteğinden bütünüyle yoksun olan çocuklardır. Bu çocuklar toplumun en yoksul kesiminden gelmişlerdir, aileleri ile hiç ilişkileri yoktur. Bunlar; sokakta yaşayarak yaşam mücadelesi veren çocuklardır. Bu çocuklar genelde “terkedilmiş” diye adlandırılırlar; fakat güvensizlik duygusu, istenmeme ve şiddete maruz kalma gibi nedenlerle onlar da ailelerini terk etmiş olabilirler. Bu gruptaki çocuklar diğer gruptakilerden sayıca daha azdır. Fakat en çok tehlikeye maruz kalanlardır. Bu çocuklar tehlikeli maddelerin kötüye kullanımı, bunların üretiminde yer alma, işleme ve ticaretini yapma, sömürülerek çalıştırılma, cinsel sömürü, ayrımcılık, yanlış muamele ve şiddet gibi riskler altındadır.

Sokakta marjinal işlerde çalışan/çalıştırılan çocuklarla “sokağın çocukları” arasında çok ince bir çizgi vardır ve sokağın acımasız zor koşullarında çalışan çocuklar, hızla “sokağın çocukları” olabilmektedir.

Gerçekten de informel olarak nitelendirilen cam siliciliği, mendil satma ve benzeri işlerle sokakta olan çocuğun daha sonra şiddet, uçucu madde kullanma gibi olaylara karıştığını ve ailesinden, evinden koptuğunu görmekteyiz. Bu açıdan yukarıda anlatılan üç ana grubu aşamalı olarak değerlendirmek mümkündür. Yani çocuk genellikle ilk gruptayken bir süre sonra ikinci gruba kayar. Daha sonra üçüncü grubun içinde kendini bulur. Başka söyleyişle bu çocukların topluma kazandırılmaları da güçleşmektedir.

Kent sokaklarında rastladığımız bu çocukların, bir bakışta, terk edilme ya da evden kaçma nedeniyle sokakta yaşayanlar mı oldukları, yoksa aile bütçesine katkıda bulunmak için gündüzleri çalışıp geceleri evlerine dönüp birlikteliklerini koruyan ailelerin çocukları mı oldukları anlayabilmek de mümkün değildir.

Kentsel değişim süreci, bireylerin ekonomik ilişkileri yanında ailelerin rol, işlev ve yapılarında da önemli değişimlere neden olmuştur. Yapısal değişimde

geleneksel geniş aile modellerinin yerini daha küçük ve az bireyli çekirdek aileler almıştır. Aile üyelerinin rol ve işlevlerinde de (özellikle babanın yanında diğer aile bireylerinin de çalışmasını gerekli kılan, çocuklar üzerindeki kontrol ve denetimin zayıflaması gibi) değişimler görülmüştür. Ailenin bir kısım işlevi topluma ve toplumsal kurumlara aktarılmıştır. Bu değişim ve farklılıklar toplumsal ve ailesel sorunlarla birleşince (anne babanın işsizliği, ekonomik ve sosyal yoksunluk, göç, kültürel değerlerdeki farklılıklar, aile içi anlaşmazlıklar, aile içi şiddet, ebeveyn kaybı gibi) eğitim sürecinde de sorunları bulunan çocukların sokakla tanışmasına ve sokakta kalmasına neden olmuştur. Ancak bu demek değildir ki tüm bu koşullardaki çocuklar benzer süreçlerle sokaklarla tanışır ve sokakta yaşamaya başlar.

Bu çocuklar para kazandığı için kendini yetişkin gibi hissetmektedir. Çoğu zaman ailenin denetiminden uzaklaşan çocuk eğitimini yarım bırakmakta, akran gruplarından soyutlandığı gibi yetişkinlerin dünyasına da girememektedir. İş ortamına da uyum sağlayamayarak işten ayrılmakta ve sokaktaki sınırsız, sorumsuz özgürlüğü seçerek sosyal yaşamdan tamamen kopmaktadır.

Ülkemizde de çocukların sokakta bulunma nedenleri de 50 yıl öncesine dayanmaktadır. Genel olarak bakıldığında; nüfus artışının kontrol altında olmaması, hızlı nüfus artışı ile birlikte sanayileşmeyle ortaya çıkan işsizlik, kırsal kesimden özellikle büyük kentlere göç sorununu beraberinde getirmiştir. Kırsal kesimdeki zor yaşam koşulları insanları büyük şehirlere doğru göçe yöneltmiş olmasına karşın burada da sorunların çözülmediği görülmektedir. Büyük şehirdeki işsizlik, çok düşük ücret ile çalışma, kalabalık aileler çözümleri çıkmaza sürüklemektedir. Bu da genellikle göç eden ailelerin tüm bireylerinin çalışması sonucunu getirmektedir. Ağır yaşam koşulları aile bireylerini birbirinden uzaklaştırırken, çocuklar hem aile denetiminden uzakta kalmakta, hem de kurum eğitiminden yeterli olarak yararlanamamaktadır.

Sokak çocuklarının ortaya çıkışında birçok faktör rol oynamaktadır. Çarpık kentleşme, düşük sosyo ekonomik düzey, göç ve beraberinde getirdiği sağlıksız yerleşim bölgeleri, parçalanmış aile, aile içinde şiddet, değişik eşler ve onların çocukları, cinsel ve duygusal istismar, eğitimsizlik ve her türlü istismar ve ihmal çocukları ailenin dışına, başıboşluğa ve sonuçta sokağa itmektedir. Ülkemizin hızlı bir endüstrileşme sürecine girmesiyle birlikte, sağlıksız bir kentleşme sonucunda oluşan

toplum yapısındaki değişikliklere paralel olarak farklılaşan aile yapısı, bu gelişime ayak uyduramayan ailelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreç içinde ekonomik yoksulluk ve köyden kente göç sonucu oluşan kültürel çatışmayı da yaşayan aileler kent yaşamının dışına itilmektedir. Geleneksel kırsal kesimde ailenin aldığı destek (psikolojik, sosyal, ekonomik) kentlerde toplumsal kurumlar tarafından sağlanamadığında, büyük ümitlerle kente göçen yığınların aile ilişkilerini etkilemekte, çocukları başıboşluğa sürüklemektedir. Ayrıca; boşanmalar, resmi nikah olmaksızın yapılan evlilikler, değişik eşlerden olan çocuklar, ebeveynlerden birinin evi terk etmesi gibi nedenlerde çocukların sokak yaşamını seçmesine sebep olabilmektedir.

Bu kentleşmenin sonucu olarak sokak çocuklarının sayısındaki artış endişe verici boyutlara doğru yükselmektedir. Sanayileşmiş bölgelerde diğer bölgelere göre daha fazla gelir kazanma olanakları ve sosyal sorunlar nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan büyük kentlere göç akımı meydana gelmektedir. Gidilen yerlerde sosyal desteğin yetersizliği ile entegrasyon eksikliğinin sokakta bulunan çocukların sayısını arttırdığı tahmin edilmektedir.

Demografik, sosyal ve ekonomik göstergelerden çıkarılabileceği gibi, kente göçle gelmiş, ancak kentsel bütünleşmesini sağlayamamış, eğitim, sağlık gibi haklardan yeterince yararlanamayan, geçerli bir mesleği ve kentsel yaşamın gereklerini karşılayabilecek becerileri olmayan, kültürel değerleri farklı bu grupların kentlere yığılması, beraberinde bir çok sorunu da gündeme getirmektedir. Tüm bu süreç geleneksel yapıdaki ailenin yapı ve özelliklerini de değiştirmektedir. Ailelerin çocuklar üzerindeki kontrollerini azaltmakta ve çocukların sokakla tanışmalarına daha sonra da sokakta yaşamalarına zemin hazırlamaktadırlar. Sokak çocukları olgusu, görüldüğü gibi beraberinde bir çok etkeni içeren bir sorundur. Çözümünde de pek çok kurumun, disiplinin ortak girişimi ve çabasını gerektirmektedir.

Bu alanda başta Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı Çocuk ve Gençlik Merkezleri ile Emniyet Müdürlüğüne bağlı Çocuk Şubelerinde hizmete yönelik ve bu çocukların rehabilitasyonunu sağlayarak aile yanına dönmelerini destekleyici çalışmalar yürütülmektedir. Elde edilen bilgi birikimi ve sivil toplum kuruluşlarının destekleri ile başarılar elde edilmektedir.

3.4.4.Çocuk Polisi Uygulaması

Polisin görev ve sorumluluklarını belirleyen “Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu” çocukların korunması konusunda açık bir şekilde görev vermiş “Polis ... yardım isteyenlere, yardıma muhtaç çocuk, sakat güçsüzlere yardım eder” ifadesi kanunun ilk maddesi olarak düzenlenmişti. Bu kapsamda suç işleyen, suça yönelen, suça maruz kalan, ihmal veya istismar edilen, sokakta yaşayan ve başıboş dolaşan, terk edilen çocuklara yönelik görevler Emniyet Teşkilâtı tarafından yerine getirilmektedir.

Günün değişen koşulları ve başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olmak üzere diğer tüm mevzuatta göz önüne alınarak hazırlanan Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği çocuk polisinin uygulama esaslarını belirlemiş 13.04.2001 gün ve 24372 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni yapılanma ile “çocuğun polisi değil, polisin çocuğu anlayabileceği” bir yapı oluşturulmuş, çocuk-suç ilişkisi dahilinde çocuğun taraf olduğu tüm adlî ve idarî işlemler Çocuk Polisinin çalışma alanı içerisine alınmıştır.

Yeni yapılanma ile Küçükleri Koruma Şube Müdürlükleri Çocuk Şube Müdürlüklerine; Küçükleri Koruma Büro Amirlikleri ise Çocuk Büro Amirliğine dönüştürülmüştür. Bu güne değin Küçükleri Koruma Şube Müdürlükleri tarafından yürütülen korunmaya, yardıma muhtaç, buluntu, kimliği tespit edilemeyen, sokakta yaşayan, başıboş, terkedilmiş, mülteci, refakatsiz ve benzeri çocuklara yönelik hizmetlerin yanı sıra, suç işlediği şüphesi altında bulunan çocukların adli-idari tüm suç soruşturmaları da Çocuk Şube Müdürlükleri / Büro Amirlikleri tarafından yürütülmektedir.

Çocuk Polisi; polisin çocuklara yönelik olarak yürüteceği hizmetler konusunda 0-18 yaş grubu gelişim özellikleri, davranış biçimleri, mülakat teknikleri, iletişim becerisi gibi konularda hizmet içi eğitim almış, sivil istihkak alan, Emniyet Hizmetleri Sınıfı personelidir. Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirlikleri; idarî, sosyal hizmet, suç önleme, kayıp çocuklar ve adlî işlemler Büro/Kısım Amirliklerinden oluşmaktadır. Çocuklar ile ilgili işlemlerde Sosyal Çalışmacılar da görev almakta ve yapılan mülâkatın ardından sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır.

Sosyal Çalışmacı, çocukların ve ailelerinin kendileri veya çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddî ve sosyal sorunların tespit edilmesi çalışmalarını yürüten Sosyal Hizmet Uzmanı, Pedagog, Psikolog, Çocuk Gelişimcisi gibi Emniyet Hizmetleri dışındaki personelden oluşmaktadır. Korunmaya muhtaç olan ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden veya kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, suça maruz kalan, kimliği tespit edilemeyen çocukların ailelerine veya ilgili bir kurum ya da kuruluşa teslim edilinceye kadar geçici olarak yemek, bakım, temizlik, oyun gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere Çocuk Polisi bünyesinde Çocuk Bakım Üniteleri hazırlanmıştır.

Çocuk Polisi birimlerinde çalıştırılacak personelde; gönüllü olmak, etkili ve güzel konuşmak, güvenilir olmak, Emniyet Genel Müdürlüğü Hizmetiçi Eğitim Yönetmeliğinde belirtilen şartlara sahip olmak, bilgisayar yazılım programlarını kullanabilme ve ikna, iletişim, karar verme yeteneklerine sahip olma şartlarına sahip olma şartları aranmaktadır.

Çocuk polisinin amacı, korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden veya kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, hakkında koruma, ıslah veya tedavi tedbiri alınan, suça maruz kalana suç işlediği şüphesi altında bulunan, kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülecek tüm hizmetleri bünyesinde düzenlemektedir (www.polis.gov.tr: 21.10.2008).

Sosyal Hizmetler Büro Amirliği: Çocuk Şube Müdürlüğüne herhangi bir sebeple muhafaza altına alınan ya da suç işlediği şüphesi ile mahkemeye çıkararak serbest kalan çocukların kanuni mümessiline veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim edilmesine kadar çocuk bakım ünitesinde muhafazasını sağlar ve onların barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılar, gerektiğinde tedavilerini yaptırır. Sosyal hizmet uzmanına Sosyal inceleme raporu hazırlatır ve bu rapora göre kanuni mümessillerine teslim edilmesi gerekenleri kanuni mümessillerine, teslim edilmeyenleri ise sosyal inceleme raporu ile birlikte İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim eder.

Sorumluluklarını yerine getirmedikleri tespit edilen ana-baba vasi veya çocuktan hukuken sorumlu diğer kişiler hakkında İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bilgi verir Kanuni mümessiline teslim edilen veya suç işleyen çocuğun mümessiline rehberlik hizmetinde bulunur. Muhafaza altındaki çocuğun boş zamanını değerlendirmesi için sosyal, kültürel ve eğitici faaliyetler yapar.

Suç Önleme Büro Amirliği: Çocuğa karşı ve çocuk tarafından suç işlenmesini önleyici çalışmalar yapar. Suça maruz kalan, sokakta yaşayan, refakatsiz , oturduğu yeri haber vermekten aciz v.b çocukların kimlik tespitini yapar ve kanuni mümessillerini araştırır. Çocukların içki satışı yapılan bar, kafeşantan ve meyhane gibi gibi yerler ile çocukların girmesinin yasak olduğu yerlere alınıp alınmadığını ve buralarda çalıştırılıp çalıştırılmadıklarını kontrol eder, Çocuklara içki, tütün mamülü, pornografik malzeme, yayın, uyuşturucu, uçucu ve psikotrop maddelerin satılıp satılmadığını ve kullanıp kullandırılmadığını kontrol eder. Uçucu, uyuşturucu ve psikotrop madde kullanan veya kullandığından şüphelenilen çocuğu sağlık kuruluşuna ya da rehabilitasyon merkezine teslim eder. Zorunlu temel eğitim çağında olduğu halde okula gitmediği veya devam etmediği tespit edilen öğrenciler hakkında İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verir.

Çocuğun cinsel faaliyet için kandırılması ve zorlanmasını, fuhuş veya pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini önleyici çalışmalar yapar.

Kayıp Çocuklar Büro Amirliği: Evden veya bulunduğu kuruluştan kaçan, bulunan, sokakta yaşayan, kaybolduğu yakınları ve kurumları tarafından bilgi verilen çocukların ülke genelinde araştırılmasını sağlar.

Bulunan çocukların kayıp olarak aranıp aranmadığını tespit eder. Sosyal inceleme raporu hazırlar ve evden kaçma nedeninin aile ve yakınlarının tutumlarından kaynaklandığının anlaşılması halinde, durumu İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bildirir. Buluntu bebekleri derhal İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim eder.

Adli İşlemler Büro Amirliği: Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocuklarla ilgili olarak suç tespiti yapar, suç delillerinin ilgili birimlerce toplanmasına sağlar ve derhal Cumhuriyet Savcısına bilgi verir. Suç işlediği yönünde kuvvetli şüphelenilen

yakalanan çocuğa kanuni haklarını anlatır kanuni mümessiline bilgi verir ve avukat tayin edilmesini sağlar. Cumhuriyet Savcısı tarafından gözaltında tutulması istenen çocuğun zorunlu ihtiyaçlarını karşılar ve gerekirse sağlık tedavisini yaptırır. Takibi şikayete bağlı suçların çocuklar aleyhine işlenmesi durumunda mağdur olan çocuğun velisinin veya vasisinin şikayetini beklemeden hazırlık soruşturmasını başlatır. Sorumluluklarını yerine getirmeyen ve velayet hakkını kötüye kullanan ana-baba, vasi veya çocuktan hukuken sorumlu olan diğer kişiler hakkında Cumhuriyet Savcılığına bilgi verir (www.iem.gov.tr : 21.03.2008).

3.4.5.Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi

3.4.5.1. Suçu Önlemeye Yönelik Tedbirler

Günümüzde çocuk suçluluğu bütün dünyada güncel bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Her anne-baba çocuğunun kendinden daha başarılı, topluma yararlı, çevresi ile uyum içerisinde bir kişi olarak yetişmesini arzularken bir çok çocuk tam aksine çevresi ile uyumsuzluğa düşmekte, suç türü davranışlar göstererek hem kendisine hem de topluma zararlı bir kişilik geliştirebilmektedir. Ayrıca diğer önemli bir nokta da, çocuklukta kazanılan bu olumsuz özelliklerin üzerinde durulmadığı ve gerekli tedbirler alınmadığı taktirde, ileri ki yaşlarda da devam edecek olmasıdır. Çünkü yapılan araştırmalar, yetişkinlik döneminde suç işleyenlerin büyük bir bölümünün çocukluk dönemlerinde de suç işlemiş olduklarını göstermektedir. O halde suça yönelme ve suç işleme eğiliminin daha çocukluk döneminde önlenmesi ve çocuğun iyi özelliklerle donatılması, yetişkinlik dönemindeki suçluluk probleminin de büyük oranda çözülmesi demek olacaktır. (www.pdraci.com: 21.02.2008)

Suçun bilimsel olarak incelenmesi, kuralların kaynaklarını, bu kurallar ile sosyal yapı arasındaki ilişkileri, bu kuralların ihlal edilmesinin nedenleri ve sonuçları ile suçlu davranışın önlenmesi ve kontrolünü kapsar. Diğer yandan, suçun bilimsel olarak incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler, tekrar ceza yasasına etki ederek yasaların yeniden yorumlanması ve suçun doğasının yeni fikirler ve görüşler açısından incelenmesine yardımcı olur. Hızlı değişme süreci yaşayan toplumumuzda, suç probleminin bilimsel açıdan incelenmesi ve suça neden olan faktörlerin belirlenmesi, en azından ilgili kurumlar tarafından gerekli önlemlerin alınmasını kolaylaştırarak, suçun

batı toplumlarındaki boyutlara ulaşmasını büyük ölçüde engelleyebilir (Hancı, 1993b:9).

Suç kavramı ile ilgili araştırmalara bir bütün olarak bakıldığında, önemle üzerinde durulan iki kavram olduğu görülür. Birincisi suçu önlemeye yönelik tedbir ve erken tanı çabaları, ikincisi suçun ortaya çıkışındaki ilk belirtilerin çocuklukta görüldüğü düşüncesiyle, çocuk suçluluğu araştırmalarıdır. Çocuk ve suç ile ilgili literatürler, çocuğun suça itilmesini birden fazla nedenle açıklamaya çalışmıştır. Bu çabalar son çeyrek yüzyılda risk faktörü ve tedavi arayışları kavramlarıyla, önleme ve yeniden topluma kazandırma programlarını desteklemek amacıyla.

Bir çocuk suç işlediği zaman, yalnızca o çocuk, çocuğun ailesi mağdur değil, tüm toplum bundan zarar görmektedir. Ayrıca, suç işlemiş bir çocuğun tekrar topluma kazandırılması zor ve masraflı bir iştir. Bu yüzden hem bireylerin hem de toplumun yararı için suçlulukla mücadelede asıl çabanın suçluluğun önlenmesi üzerine odaklanması gerekmektedir.

Suçlu çocukların, yeniden eğitimi, kriminoloji alanındaki son gelişmeler arasında sayılabilir. Yeniden eğitim kavramı, suçlu gençlerin, normalden sapan bir davranışa sahip olduklarını, toplumsal uyumsuzluk gösterdiklerini bu uyumsuzluğun giderilmesi yolunda, toplumsal örgütlenme yolunda çaba harcanması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Çocuk suçluluğunda tedavi süreci incelendiğinde, 3 farklı yöntemden söz edilebilir. Bu yöntemler: Önleyicilik (erken tanı), yeniden eğitim ve izleme çalışmalarıdır.

Önleyicilik (erken tanı) yönteminde daha kuruma gelmeden önce 6-7 yaşlarında, çocuğa uygulanan testler sonucu anti-sosyal eğilimleri saptanabilmekte, eğitim ve öğretim bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir. Her çocuk, bir psikolog tarafından tek tek alınıp bu şekilde okul durumu, ilgileri, aile içi ve dışı ilişkileri, sosyal ilişkileri ...v.b konular aydınlığa çıkarılmaktadır. Böylece elde edilen sonuçlardan geleceğin suçlularını ayırmayı sağlayacak veriler elde edilmektedir.

Yeniden eğitim yönetiminde ise asıl amaç suçun işlenmesinden sonra suçluyu kurum içinde eğitmektir. Ayrıca, bireyi sadece anti-sosyal dürtülerden arındırmak değil, aynı zamanda onu anti-sosyal davranışa iten kötü çevresel koşulları ortadan kaldırmak yoluyla gencin topluma uyumunu sağlamak gibi amaçlar da vardır. Bu evrede grup terapisi ve rehabilitasyon yöntemlerinden yararlanılabilir.

Bugün ülkemizde 11-15 ile 15-18 yaşlarındaki hükümlü ve tutuklu gençleri yeniden eğitmek üzere 6 kentimizde kurulmuş çocuk ıslah ve cezaevleri bulunmaktadır. Elazığ, Ankara, İzmir, Konya, Eskişehir ve Sinop illerindeki kurumlardan Elazığ, Anlara ve İzmir sadece 11-15 yaş çocuklarını kabul eden ıslah evleridir.

Bu ceza ve ıslahevlerinde 18 yaşından küçük çocuk ve gençlerin eğitimi, öğretimi, iş ve sanat sahibi olmaları, toplumsal nitelik kazanmaları için çaba harcanmaktadır.

İslahevlerindeki çocukları topluma kazandırma gibi planlar olmazsa çocuk hayat boyu potansiyel suçlu olacaktır. Çocukları hor görmeden, aşağılamadan, yaptıkları suçun yanlışlığını ikna ederek anlatmak bir görevdir. Aksi takdirde ıslahevinden çıkan çocuk başka bir suçla yeniden cezaevine gelecektir.

3.4.5.1. Aile ve Çocuk Suçluluğunun Önlemesi

Çocukların sapma davranış gösterme veya göstermemesi aile üyeleri arasındaki işbirliği ve dayanışmaya bağlıdır. Sevgi ve saygı temelinde gelişen ilişki bakımından aile üyeleri hangi düzeyde ise bu durum çocuklara olumlu veya olumsuz olarak yansımaktadır. Çocuk suçluluğunda aile içi ilişkiler, ana-babanın çocuklara yönelik tutumları önemlidir. Aşağıda çocukların gösterdikleri bir takım sapma davranışları karşısında ebeveynlerin nasıl bir tutum ve davranış içerisine girmesi gerektiği konusunda bir takım öneriler verilmiştir.

Çocuk evde istendiğine, sevildiğine kendisine değer verildiğine inanmalıdır. Sevgi ve şefkat çocuk için bütün oyuncak ve hediyelerden daha üstündür. Aile içindeki etkileşim çocukları ya “ben değerliyim” ya da “değersizim” duygusuna götürür. Bu gereksinim aile içinde yerine getirilmezse çocuk değişik davranışlarla bu duyguyu elde etmeye çalışır. “Ben değerliyim” duygusunu aile içinde elde eden birey kendisini

kanıtlamak için aşırı davranışlarda bulunmaya gerek duymaz (www.pdrci.com: 12.04.2008).

Çocuktan kabiliyetinin üstünde büyük başarı ve beceriler beklenmemelidir. Elde ettiği başarılar küçük gösterilmemeli, tüm başarıları takdir görmeli ve çocuk daha fazlasını yapması için teşvik edilmelidir.

Aile içinde temel güven ve dayanışma varsa aile dışında bireyin karşılaştığı stres verici olumsuz olaylar yıkıcı etkisini pek göstermez. Güven duygusunun baskın olduğu aile dış dünyanın yaratmış olduğu sıkıntı ve kaygılarından kendisini kurtarır. Bu tür aile içinde olan kimseler kendilerine olduğu gibi çevresine de güvenirler. Eğer aile içinde güven ve dayanışma sağlanmamışsa bu insanlar yoğun stres ve gerginlik yaşarlar. Bu kişiler kendilerine dahi güvenemezler. Dolayısıyla çevresinde yakın ilişkiler kuramazlar. Eğer çocuk ev içinde kendisini güven içinde bulmuyorsa çocuk ailenin dışında bir yere yönelir. Aile ile olan bağlarını koparır.

Oyunun toplumsallaşmada önemli bir yeri vardır. Oyun oynamak çocuğa işbirliğini, toplu yaşam için gerekli kuralları öğretir. Bu yüzden çocukların yeteri kadar oyun oynamalarına izin verilmeli, fakat oyun arkadaşlarının seçiminde çocuğa yardımcı olunmalıdır.

Çocuğun arkadaş baskısından kurtulmasını sağlamak için okul ve okul dışındaki arkadaş seçiminde yönlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin topluca anlaşarak dersten kaçan arkadaşlar çok kötü durumlara yol açan sonuçlarla karşılaşabilmektedir. Çocuğun böyle durumlarda arkadaşlarına uymaması, onları uyarması istenmelidir. Fakat burada çocuğun arkadaşlarından tamamen kopmaması da önemlidir.

Radyo ve televizyonlarda çocuklara yönelik yayınların, çocuklardaki iyi duygu ve eğilimleri kuvvetlendirici, geliştirici, kötü duygu ve eğilimleri ise bastırıcı, kontrol altına alıcı, iyiye yönlendirici özellikte olması şarttır. Radyo ve televizyonda içki, sigara, uyuşturucu kullanımlarının yer aldığı, cinsiyetin tahrik edildiği, şiddet unsurunun ağırlıkta olduğu film ve yapımlar yerine sevgi, şefkat, merhamet, doğruluk, yardımseverlik, adaletçilik, haksızlıktan nefret konularını içeren yapımlara ağırlık verilmelidir.

Çocuk okuduğu kitaplardaki benimsediği kahramanlara kendisini benzetmeye ve onların özelliklerine sahip olmaya çalışır. Okuduğu kitabın kahramanının yaptığı hareketlerden etkilenecek kendi de aynı hareketleri yapma arzusu duyar.

Gelişim dönemlerine göre çocukların ilgisini çeken kitaplarda çeşitlidir. Ne tür kitap olursa olsun çocuğa kitap okuma alışkanlığı kazandırması açısından yararlıdır.

Anne-baba ve öğretmen, çocuğun okuyacağı kitapların kahramanlarının ahlaklı, dürüst olmasına aksi tür kitapların eve sokulmamasına özen göstermeleri gerekmektedir. Hiç olmazsa ortalık yerde bırakılmamalıdır. Çünkü çocuk kendini onlarla özdeşleştirmekte, iyiyle kötüyü değerlendirecek tecrübeye henüz sahip olamamaktadır.

Çocuğun okuyacağı kitap, hayatın herhangi bir yönünü tanınmasına, kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmalıdır. Konular öğretici, düşündürücü olmalı, ilgi çekici tarzda ve anlaşılır bir dilde yazılmış olmalıdır. Özgür düşünceli insan yetiştirme amacı taşınmalıdır.

Çocuğun hırsızlık yapmasını önlemek için bir şeye sahip olmanın anlamını ve başkalarına ait olan şeylerin alınmayacağını öğretmek gerekir. Çocuğun eşyalarını, ondan izin alarak başkalarına vermek gerekmektedir. Böylece çocukta başkalarının eşyalarını onların izinleri olmadan alınmayacağı fikri oluşacak ve mülkiyete saygı duygusu gelişecektir.

Çocuğun zorunlu temel ihtiyaçlarının asgari düzeyde karşılanması, çocuğa yetecek kadar harçlık verilmesi, gerekli araç ve gereçlerin alınması gerekir. Çünkü çocuk, arkadaşları arasında mahcup düşmemek ya da beğeni kazanmak gibi amaçlarla bazı ihtiyaçlarını hırsızlık yaparak temin etmeyi düşünebilir.

Çocuk, anne ve babasının pek çok davranışını taklit eder. Çocukların yanında saldırganca davranışlarda bulunulmaması, yalan söylenmemesi ve çocuğun yalan söylememeye teşvik edilmesi yararlı olur. Ayrıca çocukları uyuşturucu maddelerden ve zararlı alışkanlıklardan uzak tutmak için anne-babaların onlara örnek olması gerekmektedir.

Anne-baba özellikle uygulayacağı disiplin yönteminde tutarlı olmalıdır. Aşırı sert ve otoriter, hoşgörüden uzak, baskılı bir disiplin uygulamasının yanlışlığının yanında, umursamaz bir yetiştirme tarzı da yanlıştır. Her türlü maddi cezadan, özellikle dayaktan sakınılmalıdır. Dayak atılan çocukta düşmanlık hisleri gelişir.

Anne-babanın, çocuğunun boş zamanlarını değerlendirmesinde ona rehberlik yapması, okuyacağı kitapların, seyredeceği filmlerin seçiminde çocuğa yardımcı olması gerekir. Eğer çocuğun, saldırganlık tepkilerini harekete geçiren film ve dizileri izlemesi engellenemiyorsa, anne-babanın bu tip programları çocukla birlikte izlemesi ve daha sonra programın iyi ve kötü yanları hakkında kısa bir söyleşi yapmaları yararlı olabilir.

Aileler kontrol edebilecekleri kadar çocuk sahibi olmalılar. Ayrıca çocuğun içerisinde yetişeceği sosyal çevrenin önemi büyüktür. Ailenin bu konuda seçici olması gerekmektedir. Anne-baba, kardeşler arasında ayırım yapmamalıdır. Çocuklara eşit davranmalı, kıskançlık doğuracak davranışlardan sakınmalıdır.

Anne-baba birbirine karşı anlayışlı olmalı, problemlerini kavga ile halletme yolunu seçmemelidir. Çocukların yanında özellikle tartışmaktan kaçınmalı, kavga edilmemelidir.

Çocukluk yıllarında anne-babalar, çocuklarıyla arkadaşça bir diyalog kurmayı başarırlarsa, ergenlik döneminde de bu diyalog sürer ve ergenlik dönemi sorunları daha kolaylıkla çözülebilir. Bu nedenle ailenin öncelikle çocuklarını tanımaları, onların ilgi ve yeteneklerini bilmeleri, onlara kendilerine yeter duruma gelebilmeleri için fırsat hazırlamaları ve özellikle çocuklarının sorunlarına arkadaşça kuracakları diyalog yardımıyla eğilmeleri gerekir. Her şeyden önemlisi, çocuklar ve gençler yeteri kadar sevimli, kişiliklerine saygı gösterilmelidir.

3.4.5.2. Okullarda Suçu Önlemeye Yönelik Öneriler

Çocuğun suçluluğunun önlenmesinde çeşitli kurumlar etkili rol alabilirler. Ancak çocuğun ailesinden sonra zamanının önemli bir kısmını geçirdiği bir kurum olan okulun suç işlemeyi önlemedeki işlevi diğer kurumlara göre daha fazladır. Okullar bir yandan doğrudan eğitim ve öğretim ile toplumda suçun önlenmesine hizmet edebilirler, diğer yandan da öğrencilerin okul içinde suç işlemelerini önleyici stratejileri

uygulamaya geçirebilirler. Okullarda suç önlemede kullanılacak stratejiler şu şekilde özetlenebilir:

- Okul binalarının güvenliğinin sağlanması,
- Okula alkol, uyuşturucu ve silah (bıçak, sopa v.b.) girişinin önlenmesi,
- Okul ve sınıf ortamının demokratik olması,
- Okulda uyulması gereken davranış kalıplarının ya da disiplin kurallarının tüm öğrenciler tarafından bilinir hale getirilmesi ve herkese aynı şekilde uygulanması,
- Disiplin sisteminde ödül ve ceza dengesinin kurulması, verilen cezaların ise şiddet içermemesi, öğrencilerin kişilik gelişiminin örselenmemesi,
- Öğrencilere şiddete başvurmadan kendilerini nasıl koruyabileceklerinin gösterilmesi, stres ve öfke yönetiminin öğretilmesi,
- Öğrencilerin takım çalışması yapmaya özendirilmesi,
- Öğrencilere hukuk eğitimi verilerek haklar ve yasaklar konusunda bilinçlendirilmesi,
- Ders dışı kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere yer verilmesi,
- Okulda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır. Özellikler öğrencilik hayatı devam ederken çeşitli suç davranışı gösteren çocuklara okullarda daha kapsamlı rehberlik hizmetleri verilmelidir. Okulda yaşanan sorunlar okul yönetimi-rehberlik birimleri-aile işbirliği çerçevesinde aşılmalıdır.
- Okullarda çocuklar, aileler, eğitimciler ve okul yakın çevresi; çocuk suçluluğu, çocuğu suça iten ortamlar ve çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmelidir.

3.4.5.3. Diğer Kurumlara Yönelik Öneriler

Anayasal hükümler çerçevesinde de, herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yerleşme ve yaşama hak ve özgürlüklerine sahiptir. Çevreyi geliştirmek ve suçları önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.

Çevrenin etkisiyle artabilecek ve ergenlik dönemi bunalımları olarak ortaya çıkan suçları önlemek için aile danışma merkezleri ve gençlik merkezleri yaygınlaştırılmalı, gençlerin sosyal kültürel faaliyetlerden yararlanabilmesi için belediyeler düzeyinde uygun imkanlar sağlanmalıdır (www.pdrcri.com: 18.03.2008).

Çevrenin suçluluk özellikle de çocuk suçluluğu üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alınmalı, Çocuk Mahkemelerinde çocukların çevrelerini araştırma görevi olan ve sayıları yetersiz sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog gibi uzmanların sayısının artırılması sağlanmalıdır. Çocuk Mahkemelerinde yargılanan çocuklara ait özel olmayan istatistiki bilgilerden yararlanarak bir izleme yöntemi geliştirilmelidir.

İslah ve cezaevlerindeki çocuklar ve yurtlarda korunmaya alınmış çocuklar için kurumsal hizmetlerin yanı sıra, kurum dışı hizmetlerin örgütlenmesi, bu çocukların meslek sahibi yapılması gibi önlemler büyük önem taşımaktadır.

Kurum bakımı yanı sıra ülkemizde korunmaya muhtaç çocuklar için diğer bakım şekli de koruyucu aile ve evlat edinmektir. Koruyucu aile yanında yetişen çocuğun herhangi bir kurumda yetişen çocuğa kıyasla daha sağlıklı geliştiği yapılan araştırmalar sonucu elde edilmiştir. Koruyucu aile sistemi, çeşitli nedenlerle kendi aile çevresinden uzaklaşmış ya da yasal olarak uzaklaştırılan çocuğun, duygusal, sosyal ve eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilecek güvenilir bir aile yanına yerleştirilmesi işlemidir. Çocuk koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilerek henüz suç işlemeyen, suç işleyebilecek bir potansiyeli ortadan kaldırıp koruyucu önlem alınmış olmaktadır. Koruyucu aile yöntemi korumaya muhtaç çocuklar özellikle 0-6 yaş grubu için bakımevlerinden daha ideal bir çözüm olarak görülür. Koruyucu aile çocuk için ebeveynlik vazifesi göreceğinden suç oranlarında düşme olacaktır.

Çocukları suça teşvik ve azmettiren kişilere yönelik ceza ve yaptırımların diğerlerinden daha fazla olmasını sağlayacak özel düzenlemeler oluşturulmalı,

azmettiren kişi ebeveynlerden ya da akrabalarından biriye yaptırım daha da arttırılmalıdır. Çocuğu suç işlemeye teşvik eden ailelerin velayet hakkını sınırlayan vesayet daireleri kurulmalıdır (Hancı, 1999:24-28).

Çocuk suçluluğunun temel yaratıcısı ailelerin yaşadığı yoksulluktur. Yoksulluk beslenme, giyinme, barınma, sağlık, eğitim ve diğer insani haklardan en düşük düzeyde yararlanmayı ifade etmektedir. Aileleri kuşatan yoksulluk suç davranışının temel nedenidir. Yoksulluk sınırının altında çoğunluğu açlık sınırlarında hayatta kalmaya çalışan mağdur ailelerin çocukları suç davranışını yetişkinlere, topluma bir tepki olarak geliştirmektedirler. Çocuk suçluluğunun temel nedeni gelir-eğitim-sağlık bakımından yaşanan yoksulluktur. Diğer bütün nedenler bu bağımsız değişken tarafından yaratılmaktadır. Bunu göremediğimiz sürece sorunu ve çözümü farklı yerlerde ararız.

Öyleyse çocuk suçluluğu ile mücadelenin temel stratejisi ailelerin ekonomik ve sosyal olanaklarını arttırmaktır. Sosyal tabakalar arasındaki gelir uçurumunu azaltmak sosyal devletin sorumluluğudur. Devlet toplumun imkan ve fırsatlarını herkese yetenek ve başarı temelinde adil bir biçimde dağıtmak zorundadır. Sosyal hukuk devletinin anlamı budur. Bunlar yapısal ve makro düzeyde çözümlerdir.

Suçlu çocuk yoktur, suçlu olan toplum, suçlu olan devlet, suçlu olan yetişkinlerdir. Kendimizi yargılamaya gücümüz yetmediği için çocukları yargılıyoruz, onları suçlu ilan ediyoruz.

Bugün ülkemizde 6 tane Çocuk Mahkemesi bulunmaktadır. Yeni yaklaşımla tüm suç işlemiş çocukların Çocuk Mahkemelerinde yargılanması amaçlanmaktadır. Bu ileri bir adım gibi görülmektedir. Oysa çocuklar, Çocuk Mahkemelerinde de yargılanmamalıdır. Çocuklar öncelikle, Çocuk Mahkemelerinde değerlendirilmelidir. “Yargılamak” yerine “değerlendirmek” daha doğrudur. Durumları uzman kişilerce değerlendirilip onlara yardım edilmelidir. Bu nedenle esas olarak çocuklar yargı sürecinin dışına çıkartılmalı, durumları uzman kişilerden (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, hukukçu) oluşan komisyonlar tarafından incelenmeli, yaş gruplarına, özelliklerine göre eğitim ve iş merkezlerinde topluma kazandırılmalı, iş ve meslek sahibi yapılmalıdır.

Suç davranışı gösteren çocukların önemli bir kısmının göç etmiş ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Göçün rasyonel yöntemlerle yavaşlatılması gerekir. Bunun için kırsal alanlarda şartların iyileştirilmesi gerekir. Tarım ve hayvancılığın desteklenmesi, geri kalmış bölgelerde sanayi ve hizmet yatırımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir.

Tüm kentlerde uzun vadede istihdamı artırıcı yatırımların teşvik edilmesi gerekmektedir. Çözüm aile üyelerinin iş bulmaları ve yeterli bir ücret alabilmeleridir. Vakıflarca yürütülen sosyal yardımlar geçici destekler olarak görülmelidir.

Aile toplumun temel birimidir. Tüm illerde yoksulluğu yaşayan aileleri maddi ve moral anlamda destekleyen Aile Hizmet Birimleri oluşturulabilir. Resmi kurumlar (Valilik, Üniversite, Sosyal Hizmet Müdürlüğü, Barolar, Sanayi ve Ticaret Odaları vb.) sivil toplum kuruluşları üretkenliği amaçlayan bu birimlere aktif olarak katılabilirler. Aile Hizmet Birimleri yoksulluğun yoğun olduğu semtlerde kurulmalı ve faaliyet göstermelidir.

Aile Hizmet Birimlerinde ailelere uzman gruplar tarafından rehberlik hizmetleri verilmelidir. Ana-baba davranışları, aile içi ilişkiler, çocuklara yaklaşım modelleri, sorunlarla baş etme yöntemleri üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Böylece çocukların suç işlemesine neden olabilecek bazı faktörler önceden engellenmiş olur. Koruyucu aile hekimliği gibi koruyucu sosyal çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda Üniversiteler ve Sosyal Hizmetler Müdürlükleri ile işbirliği yapılabilir.

İlköğretim ve Ortaöğretimden terk etmiş olan –sokakta çalışan, madde bağımlısı olan veya suç işlemiş- çocukların okullarına veya Açıköğretim kurumlarına yönlendirilmesi ve eğitim desteği verilmesi gerekir. Çocukların öğrenim kurumlarıyla barışık olması ve tekrar eğitimi talep etmeleri sağlanmalıdır.

Entelektüel kapasitesi sınırlı olan suç işlemiş çocuk ve gençlerin iş/meslek edinmeleri için seçilmiş iş yerlerinde istihdam edilmelerinin sağlanması ve işi öğrenme süreçlerinin desteklenmesi gerekir. Bu konuda Çıracılık Eğitim Merkezi bünyesinde yeni olanaklar ve anlayışlar geliştirilebilir.

Çocuk Şubeleri bünyesinde sürekli görev yapan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyolog istihdam edilmelidir. Böylece çocukların ve ailelerin anlaşılması ve yardımcı olunması mümkün hale gelebilecektir. Sosyal çalışmacıların, psikologların ve sosyologların hazırladıkları raporlar savcı ve yargıçlar tarafından dikkate alınmalıdır. Amaç çocukların topluma yeniden kazandırılması ise olayın ekonomik-sosyal-psikolojik-pedagojik boyutu bir bütünlük içinde kavranmalı ve buna uygun yaklaşımlar geliştirilmelidir.

Suçluluğun önlenmesi ve çocukların topluma kazandırılması için Çocuk Polis, Sosyal Hizmet İl Müdürlükleri, ilgili sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, üniversiteler, okul rehberlik servisleri ve aile birlikleri işbirliği içinde çalışmalıdırlar.

Doğrudan çocuk suçluluğu üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaştırılması, toplum ve devlet tarafından desteklenmesi hayati önem taşımaktadır. Gönüllülük esaslı ile çalışan ve çoğu kendi alanında uzman üyeleri ile kapsamlı projeleri uygulama imkânına sahip olan sivil toplum kuruluşlarının devlet, üniversiteler, yerel yönetimler ve özel sektör tarafından teşvik ve destek görmesi sağlanmalıdır.

Tüm çalışmaların merkezinde temel düşünce “çocuğun yüksek yararı için çocuklar ve ailelerle birlikte çalışma” olmalıdır. Salt çocuk merkezli proje yerine “aile-çocuk merkezli” projeler üretilmelidir. Çocuğun yeri öncelikle ailesidir. Aile parçalanmış ise çocuğun bakımını sağlayamayacak kadar yetersiz ise bu durumda çocuk merkezli çalışmalar anlamlı olabilir. Çocuk merkezli projelerde çocukların aktif sorumluluk almaları, eğitim süreçlerine katılmaları birinci derecede amaç olmalıdır. Çocukların sadece beslenme ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması onların iyi insan, iyi yurttaş olmaları için yeterli değildir (Bal, 2004:176-180).

SONUÇ

Sınırlı kaynaklarla gelişmek zorunda olan ve hızlı bir kalkınma süreci içinde bulunan ülkemiz için genç nüfusun aktif gücü büyük önem taşımaktadır. Hiçbir ülke, insan potansiyelinin böyle önemli bir bölümünü atıl tutma lüksüne sahip değildir. Bu nedenle ülkemizi geleceğe taşıyacak nesillere yönelik hizmetlerin yeniden düzenlenmesi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Ülkemizde sosyal hizmetlerin öncelikli hedef gruplarının başında korunmaya muhtaç çocuklar gelmektedir. Yoksunluk nedeni ekonomik veya sosyal kökenli olsun, her çocuğun kendi kendine yeterli hale gelinceye kadar korunmaya hakkı vardır. Bu hak, ülkemizin de taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesinde de yer almıştır. Sözleşmede çocuk olarak tanımlanan 0-18 yaş grubunun nüfusu Ülkemizde 26 milyondur. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuğun en iyi bakılıp büyütüleceği yer ailesidir. Ancak bu her zaman mümkün olamamaktadır.

Türk toplumunda geleneksel değerlerle modern değerler ve hatta son dönemin küresel değerleri bir çatışma alanı yaratmışlardır. Değişim kültürünün kaçınılmaz hale getirdiği bu çatışmada sırasıyla aile, eğitim, kültür ve siyaset kurumuyla medyaya önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Yetişkin olarak bizler gelecek nesillere emanet edeceğimiz dünyanın şartlarını iyeleştirmek için çaba harcamalıyız. Geçmişe kıyasla çocuklar açısından fırsatlar ve imkanlarla dolu bir çağda yaşıyor olduğumuz söylenebilir. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, eğitim araçlarının sayısını ve kalitesini arttırmıştır. Bunun yanında cazip görsel materyaller çocukların hayal dünyalarını alabildiğince kuşatarak, belki de onlara düşünme fırsatı bile vermeden her şeyi zihinlerine hazırca sunmaktadır. Sanal alemin yalnızlığına gömülüp, görüntü ve ses efektleriyle baş döndürücü hayallere dalan çocukların, geleceğin dünyasında nasıl roller takınacakları merak konusudur.

Ülkemizde çocuk suçluluğunun en önemli nedenleri arasında özellikle 80'lerde daha yoğun olarak olmuş olan kırdan kente göç eğitim sistemimizin yetersizliği ve ekonomik koşullardır. Suçlu çocukların daha çok kentlerde ve özellikle de kentlerin

yoksul bölgelerinde ortaya çıktığını göz önüne alırsak ve özellikle de gecekondü gibi yerleşim bölgelerinden gelen bu ekonomik seviyesi düşük olan çocuklar, göçlerin sonucunda ortaya çıkan çarpık kentleşmenin sonuçlarını da yansıtır. Göç eden aileler daha iyi bir yaşam koşuluyla geldikleri şehirde bütün bireylerin çalışmak zorunda kalmasıyla bir değişme ve dağılma gösterirler.

Çocuk suçluluğunun endüstrileşmeye, kentleşmeye bağlı olarak artmasının yanında ailenin de önemi büyüktür. Ailede gerçekleşen toplumsallaşma temel olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre biçimlenir. Ailenin her hangi bir nedenle bütünlüğünün bozulması, ya da aile içi etkileşimin yeterli olmaması, toplumsallaşma sürecini önemli ölçüde engelleyerek, çocuğun hatalı ya da yetersiz toplumsallaşmasına ve uyumunun bozulmasına yol açar.

Ailedeki doyumsuzluklar, umutsuzluklar ve çaresizlik duyguları çocukları suça itmektir. Çocuk her zaman eksikliklerini giderme ve gereksinimlerini karşılama çabasıdadır. Aile içersinde yaşanan bu eksiklikler ve karşılanamayan gereksinimler dışarıdan telafi edilmektedir.

Sağlıklı bir toplum; bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı bireylerden oluşur. Bireylerin tüm yönleriyle sağlıklı olabilmesi ise, çocukların çok yönlü gelişimine ve eğitimine önem vermek ve kaynak ayırmakla mümkündür. Yatırımların en etkilisi çocuklar için yapılan yatırımdır. Çünkü her yönden sağlıklı yetişmiş bir çocuk, gelecekte yaratıcı, üretici, çok yönlü düşünebilen, bilimsel problem çözme gücü yüksek, etkili iletişim kurabilen kendisi ve çevresiyle barış içinde yaşayabilen, gizli güçlerini en etkili bir biçimde kullanabilen, kendisini gerçekleştirmiş mutlu bir yetişkin, hak ve sorumluluklarını bilen nitelikli bir vatandaş olacaktır. Sağlıklı yetişmiş çocuk değer yaratmaya adaydır. Toplumun gelişebilmesi, sağlıklı bireylerden oluşması ile mümkündür. Sağlıksız ve nitelikli eğitimden yoksun çocuk ise, toplumun mutsuzluk kaynağıdır ve gelişmesini önleyecek en önemli faktördür.

Çocukların haklarını korumak ve gençlerin iyi yetişmelerini sağlamak, toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak demektir. Çünkü yarının dünyasının yetişkin vatandaşlarını oluşturacak çocuk ve gençlerin iyi yetiştirilmeleri insanlığın gelecekteki gelişimi açısından önemli bir ön koşul durumundadır.

Çocuk suçluluğuna toplumun yaklaşımı bir sorunun bir başka önemli yanını oluşturuyor. Genç, sırtına vuran suçluluk damgası her zaman kaldıramayabilir. Toplumda genelde suçluyu dışlamaya yönelik olur. Buda bir eğitim problemidir. Oysa suçluluk damgasını yiyenler yeniden hayata döndürülebilir. Suçlu çocuklara insanlar kendi çocukları gibi bakarlarsa o zaman çocuklar yeniden topluma kazandırılır.

Hiç bir suç, sebep ilişkisinden ayrı olarak değerlendirilemez. Bir başka deyişle suçlunun ve suçun var olduğu ortamın şartları ve doğuş sebepleri değerlendirilmeden, yargılama yapılamaz ve karar verilemez.

KAYNAKÇA

- AKARCALI, Sezer, "Televizyon ve Şiddet", Yeni Türkiye, Sayı 11, Yıl 2, Eylül-Ekim 1996.
- AKINCI, Füsün, "Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü", Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, İstanbul, 1993.
- AKTAŞ, Aliye Mavili, Grup Süreci ve Dinamikleri, Siysem Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- AKTAŞ, Yaşar, "Televizyonun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri", Yaşadıkça Eğitim Dergisi, Sayı:52, 1997.
- AKYÜZ, Emine, Ulusal Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000.
- ARAL, Neriman, "Fiziksel İstismar ve Çocuk", Tekışık Veb Ofset Tesisleri, Ankara, 1997.
- ARKONAÇ, Sibel, Grup İlişkileri, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 1993
- ATAUZ, Sevil, "Kitle İletişim Araçlarında Çocuk İstismarı ve İhmali", Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi, Gözde Repro Ofset, Ankara, 1991.
- BAL, Hüseyin, "Çocuk Suçluluğu" 1.Baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2004
- BALCI Y. Günay ve AKBAY M.Özlem, "İşyerinde Şiddet", Çalışma Ortamı Dergisi, 2001.
- BALCIOĞLU, İbrahim., "Stres, Gençlik, Kentleşme, Şiddet", Yeni Symposium 39, 2001.
- BAŞARAN, Fatma, "Psikososyal Gelişim", Ankara, 1973.
- BEYAZOVA, Ufuk ve ŞAHİN, Figen, "Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı", Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151, Eylül 2001.
- BAYHAN, Pınar, "Sosyal Hizmet Dergisi" Sayı 8, Ankara, 1998.
- BIYIKLI, Latife, "Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması", Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara Üniv. Eğitim Bil.Fak. Yayınları, Ankara, 1983.

- BİLGİLİ, Ahmet, "Doğu Anadolu Bölgesinde Göçe Maruz Bırakılan Çocuklar", Çocuk Vakfı, İstanbul, 1996.
- BİLİR, Şule, "Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler", Aile Yazıları 3, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- BULUT, Işıl, "Genç Anne ve Çocuk İstismarı", Bizim Büro, Ankara, 1996.
- CÜCELOĞLU, Doğan, "İnsan Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları", 2. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1991.
- ÇAKMAK, Duran, "Uyuşturucu Madde Kullanımının Aile Üstüne Etkisi", Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara, 1997.
- ÇAPLI, Bülent, "Çocuk ve Televizyon", Yeni Türkiye, Sayı 12, Kasım-Aralık 1996.
- ÇETİN, Zeynep, "Kitle İletişim Araçları ve Şiddet", Marmara İletişim Dergisi, Ekim 1999.
- DELİKARA, İpek, "Ergenlerin Akran İlişkileri İle Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 1998.
- DOĞAN, İsmail, Kavramlar ve Sorunlar, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- DOĞAN, İsmail, "Çocuk Hakları Açısından Türkiye'de Çocuk Olgusu ve Güç Koşullar Altındaki Çocuklar", Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151, Temmuz, Ağustos, Eylül 2001.
- DÖNMEZER, Sulhi, "Garp Memleketlerinde ve Memleketimizde Çocuk Suçluluğunun Nedenleri", İş Mecmuası, 1943.
- DÖNMEZER, Sulhi, "Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu 1973", Fakülteler Matbaası İstanbul, 1974.
- DÖNMEZER, Sulhi, "Kriminoloji", Beta Yayınları, İstanbul, 1994.
- DUMAN, Nurdan, "Uçucu Madde Bağımlılığı Olan Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, Ankara, 2001.

- ERKMAN, Fatoş, “Çocukların Duygusal Ezimi”, Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi, Gözde Repro Ofset, Ankara, 1991.
- ESERPERK, Altan, “Eğitim Yeni Tutum Geliştirmede Etkinlik Derecesi”, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fak. Yayınları, Ankara, 1981.
- ELKİN, Frederic, Çocuk ve Toplum, Çev.: Nazife Güngör, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1995.
- EVRİM, Selmin, “Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Rektörlük No 1531, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1970.
- GERAY, Cevat, “Şehirselsel Toplum Kalkınması”, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 6, 1966.
- GORDON, Thomas, “Etkili Öğretmenlik Eğitimi”, Çev: Emel Aksay ve Birsen Özkan., YA-PA Yayınları, İstanbul, 1993.
- GIDDENS, Anthony, Sosyoloji, Çev.: Hüseyin Özel, Ayraç Yayınları, Ankara, 2000.
- GÖKÇE, Birsen. “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, Aile Yazıları 1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- GÖKÇE, Birsen., “Toplum ve Göç”, Ulusal Sosyoloji Kongresi Özetleri, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1997.
- GÜNCE, Gülseren, “Çocuk Suçluluğu ve Aile”, Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara Üniv. Eğ.Bil. Fak. Yayınları, Ankara, 1983.
- GÜNÇİKAN, Berat, “Unutulmayan Direnen Kadın”, Cumhuriyet Dergisi, 459, 8 Ocak 1995.
- GÜNERİ, Kayır, “Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet ve Evdeki Terör”, Mor Çatı Vakfı, , Kadın Vakfı İnceleme Dizisi:1, Yön Matbaası, İstanbul, 1996.
- GÜNGÖR, Orhan, Suçlu Çocuklarla İlgili Bir İnceleme, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1962.

- HANCI, İ.Hamit vd., Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Günleri Serbest Bildiriler Kitabı, 1992.
- HANCI, İ.Hamit, “Çocuk Suçluluğu, Aile ve Eğitimin Etkisi”, 7. Ulusal Adli Tıp Günleri, 1-5 Kasım 1993, Poster Sunuları Kitabı, Antalya, 1993a.
- HANCI, İ.Hamit ve EGE, B., “İzmir’de Suç İşleyen Çocukların Sosyolojik Özellikleri”, Adli Tıp Dergisi 9 (1-4), 1993b.
- HANCI, İ.Hamit, “Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu”, Adli Tıp Dergisi 11, 1995.
- HANCI, İ.Hamit vd., “İç Göçlerin Çocuk Suçluluğuna Etkisi”, IV. Karadeniz Tıp Günleri, Eğitim Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını 1, 1996.
- HANCI, İ.Hamit, “İç Göçler ve Çarpık Kentleşme”, Hekim ve Yaşam, İzmir Tabip Odası Bülteni, Sayı:6, Mayıs-Haziran 1999.
- İÇLİ, Tülin G. ve Özcan, N., “Türkiye’de Ekoloji Ve Suç İlişkisi Üzerine Bir Çalışma”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 9 Sayı:1-2, Ankara, 1992.
- İÇLİ, Tülin G., “Kriminoloji”, Bizim Büro Yayınevi, Ankara, 2001.
- İLKKARACAN, Gülçür, Arın, “Aile içi Şiddet ve Kadın Suçluluğu Sıcak Yuva Masalı”, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.
- İZMİRLİ, Müge ve POLAT, Neşe, “Çocuk Forumu Dergisi”, Cilt 4, Nisan, Mayıs, Haziran, 2001.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, “İnsan, Aile, Kültür”, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1990.
- KIRAY, M, “Toplumsal Değişme ve Kentleşme, Kentsel Bütünleşme”, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını, No: 4, Ankara, 1982.
- KOPTAGEL, Günsel, “Değişen Toplumda ve Türkiye’de Aile”, Yaprak Yayınları, İstanbul, 1985.
- KOŞAR, Nesrin G., “Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı”, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1989.
- KOZCU, Şeyda, “Çocuk İstismarı ve İhmali” Aile Yazıları 3, Birey Kişilik ve Toplum, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi: 5/3, Devran Matbaası, Ankara, 1990.

- KÖKNEL, Özcan, “Aile ve Çocuk”, Ak Yayınları, İstanbul, 1982.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan, “Ergenlik Psikolojisi”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998.
- KURTKAN, Amiran, “İktisat Sosyolojisi Açısından Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları” Divan Yayınları, İstanbul, 1982.
- KÖSEMİHAL, Nurettin Şazi, “Durkheim Sosyolojisi”, İstanbul, 1971.
- Morris, G.Charles., ‘Understanding of Psychology’ Çev.Edit.H.Belgin AYVAŞIK ve Melike SAYIL, Türk Psikologları Derneği Yay., Ankara 2002.
- ONURSAL, Betül Sayıata ve USTA, Sevgi, “İstanbul Barosu Çocuk Merkezi Yayınları” İstanbul, 2002.
- OTO, Remzi ve EĞİLMEZ, L., “Diyarbakır'da Çocuk Suçluluğu”, Dicle Tıp Dergisi, C:18, S:1, 1991.
- ÖGEL, Kültegin, “İnsan, Yaşam ve Bağımlılık Tartışmalar ve Gerekçeler”, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- ÖZAYDIN, Selim, “Psikiyatri”, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, Rektörlük No: 3132, İstanbul, 1984.
- ÖZEK, Çetin, “Türkiye’de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açtığı Sorunlar”, Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu (1973, İstanbul), Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974.
- ÖZBEK, Abdulkadir, “Sosyal Psikiyatrye Giriş”, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, Yayın No: 243, Ankara, 1983.
- ÖZDEMİR, Şuayip, “Nisa Suresinde Aileyle İlgili Olarak Yer Alan Ayetlerin İstikrarlı Bir Aile Kurumunun Teşekkülü ve Çocuğun Eğitimi Açısından Tahlili”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi II, Sayı:3, 2002.
- ÖZKALP, Enver, “Davranış Bilimlerine Giriş”, 2. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003.
- ÖZSEVER, Atilla, “Türkiye’de Çocuk Suçluluğu”, Adalet Dergisi, Sayı:3–4, Ankara, 1979.
- SAYGILI, Sefa, “Babasız Çocuklar”, Zafer Dergisi, Sayı: 289, Ocak 2001.

- SENCER, Yakut, Türkiye’de Kentleşme, Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci, Kültür Bakanlığı Yayını, Yayın No: 345, Ankara, 1970.
- SENEMOĞLU, Nuray, “Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151, Temmuz, Ağustos, Eylül 2001.
- SEVGİ, Cezmi, “Kentleşme Sürecinde İzmir ve Gecekondular”, Kuvvet Matbaacılık, İzmir, 1988.
- SEVİL, Hüseyin Tekin, “Uyuşturucu Bağımlılığı Tanımlar-Sorunlar-Çözümler”, SABEV Yayınları No: 3, Ankara,1988.
- ŞAHİN, Nesrin H., “TV de Şiddet ve Çocuklarımız, Etkilenmemeleri İçin Neler Yapabilirsiniz?” Türk Psikoloji Bülteni 4 (8), 2001.
- ŞENYAPILI, Önder, “Kentleşmeyen Ülke, Kentleşen Köylüler”, ODTÜ, Mim.Fak. Ara.Yay., Ankara, 1981.
- TOKDEMİR, Mehmet ve KÜÇÜKER, Hüdaverdi, “Çocuk Suçluluğu ve Medya”, Adli Tıp Bülteni, 2000.
- TURAN, Emir, “Ekranaltı Çocukları”, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- TÜRKKAHRAMAN, Mimar. “Ekonomik Kriz, Toplumsal Hayat ve Toplumdaki Suç Eğilimleri”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.
- TOKUÇOĞLU, Bülent, “Kentleşmeyi Olumsuz Yönde Etkileyen İmar Afları ve İlgili Mevzuat”, İzmir Barosu Dergisi Nisan,1994.
- ULUS, Selma, “Çocuk Televizyonları ve Kamusal Sorumluluk”, İletişim Fakültesi Dergisi, 1998.
- ULUĞTEKİN, Sevda, “Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma”, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1991.
- ULUĞTEKİN, Sevda, “Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları”, Ankara 1996.
- VARIŞ, Fatma, “Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler”, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968.

- YILDIRAN, G, “Okulöncesi Eğitimde, Okul, Ana-Baba ve Çevre Arasında İşbirliğinin Sağlanması, Okulöncesi Eğitim ve Sorunları”, TED Yayınları, 1983.
- YAVUZER, Haluk, “Psiko Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu”, İÜEF Yayınları No:2798, İstanbul, 1981.
- YAVUZER, Haluk, “Çocuk Psikolojisi”, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986.
- YAVUZER, Haluk , “Çocuk ve Suç”, 9.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay, “Çocuk ve Ruh Sağlığı”, Özgür Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- YÜCEL, T. Mustafa, “Kriminolojik Notlar”, Toplum Suçu ve Ötesi, Ankara, 1971, s.5

www.aaets.org

www.ailem.com

www.caginpolsi.com.tr

www.cnnturk.com.tr

www.egm.gov.tr

www.erkurum.pol.tr

www.eskisehirmem.gov.tr

www.haber7.com

www.icisleri.gov.tr

www.iem.gov.tr

www.isov.org.tr

www.izmirpolis.gov.tr

www.jurnal.net

www.kho.edu.tr

www.multikulti.org

www.ntvmsnbc.com

www.pdrci.com/
www.polis.gov.tr
www.rehberlikhizmetleri.sitemynet.com
www.sabah.com.tr
www.saglik.tr.net
www.sakarya.pol.tr
[www.shcek.gov.tr.](http://www.shcek.gov.tr)
www.sokakcocuklari.net
www.sosyalhizmetuzmani.org
www.ted.org.tr
www.tempodergisi.com.tr
www.tercumangazete.com
www.unicef.org

ÖZGEÇMİŞ

1967 yılında Amasya İli Merzifon İlçesi Yakacık köyünde doğdu. İlköğrenimini köy okulunda, orta öğrenimini Merzifon Atatürk Ortaokulunda ve Merzifon Lisesinde tamamladı. 1988 yılında Elazığ Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesini bitirerek Su Ürünleri Mühendisi oldu.

1989 yılında Polis Akademisi sınavlarını kazandı. 1990 yılında mezun oldu. Emniyetin çeşitli birimlerinde görev yaptıktan sonra 1999 yılında yurtdışı misyon koruma görevi için Tahran Büyükelçiliğine atandı. 2002 yılında tekrar Türkiye'ye döndü. Halen Ankara Emniyet Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev yapmaktadır. Evli ve dört çocuk babasıdır.